IO. GOTTL. HEINECCII ... FUNDAMENTA STILI CULTIORIS REGULIS...

Johann Gottlieb Heinecke

Digitized by Google

6
6—9
17

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
6 C
11

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IO. GOTTL. HEINECCII
ICTI CELEBERRIMI

FVNDAMENTA STILI CVLTIORIS

REGVLIS PERSPICVIS
EXEMPLISQVE SELECTISSIMIS
EX OPTIMIS AVCTORIBVS
IN VSVM AVDITORII ADORNATA

ACCEDVNT
SYLLOGE EXEMPLORVM
ET
INDD. RER. ET VERB. LOCVPLETISS.

EDITIO AVCTIOR AC CETERIS CORRECTIOR
CVM PRIVILEG. REG. POL. ET ELECT. SAX.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LIPSIAE
SVMPTIBVS CASPARI FRITSCH
MDCCXXXIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRO
MAGNIFICO ILLVSTRI
ATQVE
EXCELLENTISSIMO
NICOLAO
HIERONYMO
GVNDLINGIO
IVRISCONSVLTO
POTENTISS. REGI BORVSSIAE
A CONSILIIS SECRETIORIBVS
ET ECCLESIASTICIS,
IVR. NAT. GENT. ANTIQ. ET ELOQ.
PROFESSORI ORDIN.
ET
ACADEMIAE FRIDER.
PRORECTORI
S. P. D.
IO. GOTTL. HEINECCIVS.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Quamquam mihi maximopere verendum eſt, ILLVSTRIS GVNDLINGI, vt oculos tuos, ſine rubore, ferat libellus, quem iam pridem auditorum meorum deſtinaueram vſibus, & extemporali paene opera in chartam conieceram: fretus tamen humanitate tua, atque incredibili erga omnes, in quibus eſt aliqua non alieni a Muſis ingenii ſignificatio, beneuolentia, celeberrimum nomen TVVM, tamquam hederam, illi praefigere ſuſtinui. Quemadmodum enim de poemate, aut tabula aliqua, non, niſi poetæ atque artifices, Ioue aequo, iudicare ſolent: ita, an quidquam pretii his cultioris ſtili fundamentis ſtatuendum videatur, TVVM potiſſimum, VIR ILLVSTRIS, erit arbitrium, quem non ſolum politioribus litteris, in hac Academia, praeeſſe, iuſſit REGIS ſapientiſſimi auctoritas, verum etiam publica fama, ob ſingularem eloquentiam, incorruptis

laudi-

Digitized by Google

laudibus iamdudum ad coelum extulit. Deinde quum, quanti te ſemper fecerim, quantumque praeclaram illam eruditionem atque accuratum iudicium ſuſpexerim, ego mihi optime conſcius ſim: mea intereſſe, putaui, vt etiam publice exſtet aliquod obſeruantiae in TE meae monimentum. Denique id ipſum debere beneuolentiae TVAE viſus ſum, qua TIBI me, quauis occaſione, ita obſtringis, vt, niſi teſtatam apud omnes eſſe vellem grati animi ſignificationem, vix viderer ingrati ſuſpicione abſoluendus. Suſcipe itaque, VIR ILLVSTRIS, hunc libellum, ea humanitate, qua ſoles, quidquid a bonis proficiſcitur, ſuſcipere, TIBIque perſuade, quaeſo, ſi vllo vnquam tempore eueniat, vt officiis meis, quantum TE in oculis feram, oſtendere poſſim, nemini me, qui id promptius animoque alacriore faciat, conceſſurum. VALE. Halae, VIII. Kal. Octobr. A. cIↃIↃCCXIX.

Digitized by Google

AVDITORIBVS SVIS PEREXIMIIS

S. P. D.

IO. GOTTL. HEINECCIVS.

Quae adhuc calamo veſtrum haut pauci exceperunt, cultioris ſtili fundamenta, ea iam typis exſcripta vobis offero, AVDITORES, ſed ſecundis perpolita curis, variisque hinc inde animaduerſionibus locupletata. Multae ſunt, quae mihi id conſilium extorſerunt, rationes, quas a vobis non ignorari, mea haut parum intereſſe, arbitror. Quum beatiſſimus, atque immortalis gloriae princeps, FRIDERICVS, REX BORVSSIAE, publicum docendi munus in illuſtri hac academia mihi decreuiſſet, eo potiſſimum conſilio id ſe facere, profeſſus eſt REX ſapientiſſimus, vt iis, qui ſe politioribus litteris conſecraſſent, viam, qua ad pulcherrimam iſtam laudatiſſimamque doctrinam poſſent

ſent

Digitized by Google

ſent peruenire, commonſtrarem. Quam bene de ſtudioſa iuuentute merendi occaſionem tametſi mihi tunc, neſcio, quae, praeriperet inuidia: tamen, ex quo potentiſſimus REX, FRIDERICVS GVILIELMVS, publice docendi prouinciam mihi impoſuit, dandam mihi operam, exiſtimaui, ne nullum ex illa beatiſſimi principis uoluntate fructum caperetis. Quare non temere vllum praeterire paſſus ſum annum, quin terſae ac cultioris Latinitatis praecepta ſelectioribus ingeniis traderem, eaque non ſolum explicarem accurate, verum etiam exemplis luculentiſſimis illuſtrarem. Quo in opere inſtitutoque pulcherrimo, ſextum iam annum, magna animi contentione verſantem, tanto alacriorem me reddidit fructus, quem veſtrum haut pauci ſe hinc cepiſſe, profeſſi ſunt, vberrimus. Plures enim, qui, me duce ac comite, in adſequenda elegantio-

Digitized by Google

rum litterarum ſcientia operam & induſtriam ſuam collocarunt, iam in aliis erudiendis inſtituendisque ad humanitatem, cum plauſu, verſantur. Alii ad eandem laudem, pleno, vt ita dicam, gradu, contendunt. Enimvero, toties id ſaxum voluenti, duae potiſſimum ſuperandae mihi fuerunt difficultates. Primum enim, quum deeſſent, quibus cum fructu vti poſſem, praecepta, ipſe ego hunc mihi laborem impoſui, vt de concinnandis elegantioris Latinitatis elementis, cum cura cogitarem. Deinde, quum ea vobis calamo eſſent excipienda; id & operoſius, & cum magno temporis diſpendio coniunctum, eſſe, deprehendi. Quare, vt, & hac in re, ſtudiis veſtris conſulerem, praelo haec committere decreui, ſed multis locupletata animaduerſionibus, ac ita vbique adornata, vt & intelligi facilius, &, diuturna exercitatione, in ſuccum & ſangui-

nem

Digitized by Google

nem conuerti, poſſent. Facile intelligitis, AVDITORES, hoc, quidquid eſt, laboris me, non gloriae cuiusdam captandae, ſed veſtrae vtilitatis cauſſa, ſuſcepiſſe. Neque enim vllum mihi erit tam moleſtum onus; quod non, veſtri cauſſa, prompto atque alacri animo ſim ſubiturus. Veſtrum erit, fauere hiſce conatibus meis, atque ita rationes veſtras componere, vt & meae mihi, & vobis operae veſtrae, ratio conſtet. VALETE. In Academia Fridericiana, menſe Sept. A. CIↃ IↃCCXIX.

Digitized by Google

BIBLIOPOLA LECTORI
S. P.

Bonorum, cuiuscunque generis, librorum, maxume in vſum iuuentutis cedentium, nouas editiones, ſedulo curare, tantum abeſt, vt aliquid reprehenſionis mereri, credamus, vt potius exiſtimemus gratias illis deberi, qui ſtudium in id conuertent, quo meliores, caſtigatiores, & nitidiores, in lucem prodeant, & lecturos cum fructu ad ſe pelliceant: in primis vero eo commendatur opera adhibita, ſi bona auctoris venia illa ſuſcipitur, & iniuria remota eſt; & conatus, Superiorum auctoritate munitus; atque id agitur ne indigna lucri cupidine negligentius habeatur alienae diligentiae opus, & deformius appareat denuo excuſum: ſicut vero, quae ante dicta ſunt, ad nos vere pertinent, ita hoc poſterius a nobis alienum eſſe, quisquis intelliget, qui hanc nouam editionem cum prioribus componere, apud ſe conſtituet: & quanquam ab ipſo Celeberrimo Auctore, tot curis, quas litterariae rei pariter, & publicae, praeſtat, obtinere non potuimus, ut ipſe aliquid in hanc nouam editionem conferret; alius tamen vir doctus, & horum quidem in primis gnarus, ſuam non denegauit operam, ſed ſponte ſua illa nobis permiſit, quae ſuo libro, diligentius trito, paſſim alleuerat, ſuis locis inſerenda, quae ut a prioribus diſcerni poſſent, vncinulis vtrinque clauſimus; & praeterea id curauimus, ut antiquo-

rum

Digitized by Google

rum auctorum verba, teſtimonii loco adducta, denuo peruoluerentur, & ad optumas quaſque editiones referrentur, quo facilior, & tutior eſſet repetitio: & cum illud in primis euenire ſoleat, vt, quo ſaepius nouis typis exſcribuntur libri, eo magis iniuriae ſint obnoxii, qua vel ex ingenio editorum, vel negligentia typothetarum, aliquid contrahunt vitii; in id ſtudium conuertimus noſtrum, vt genuina doctiſſimi Auctoris, plurium collatione, reuocaremus, & ab omnibus mendis purgata redderemus: typi elegantia & chartae nitore nulli priorum, noſtram concedere editionem, imo reliquas vincere ipſe conſpectus demonſtrabit, vt nec eius commendatione inuidiam concitare, opus eſſe, iudicemus: Tu Lector vale, & noſtra diligentia fruere, & bene merere cupienti faue.

IN-

INDEX CAPITVM

PROOEMIVM

DE INSTITVTI RATIONE.

PARS PRIMA.

DE GENERALIORIBVS TERSAE LATINITATIS FVNDAMENTIS.

Cap. I. de fundamentis ſtili grammaticis. p. 5
Cap. II. de fundamentis ſtili rhetoricis. p. 37
Cap. III. de fundamentis ſtili philoſophicis. p. 139

PARS SECVNDA.

DE SPECIALIORIBVS STILI FVNDAMENTIS.

Cap. I. de conſcribendis epiſtolis. p. 152
Cap. II. de orationibus vel declamationibus. p. 167
Cap. III. de panegyricis. p. 185
Cap. IV. de dialogis. p. 197
Cap. V. de inſcriptionibus p. 206

PARS TERTIA.

DE VARIIS CVLTIORIS STILI FACVLTATEM ADSEQVENDI SVBSIDIIS.

Cap. I. de auctorum lectione. p. 221
Cap. II. de imitatione. p. 255
Cap. III. de variis exercitiis. p. 275

Q. D.

Digitized by Google

Q. D. B. V.

CVLTIORIS LATINITATIS FVNDAMENTA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PROOEMIVM.

I. Duo extrema in Latinitate cauenda. II. Huius cautionis ratio. III. Stilus quisnam uere elegans? IV. An is poſſit doceri? V. Id quod demonſtratur. VI. Accedere tamen oportet ingenium & exercitationem. VII. Quotuplicia ſint ſtili elegantioris fundamenta? VIII. Pars huius opuſculi prima. IX. Item ſecunda; X. Nec non tertia.

I.

DVo potiſſimum in Latinae orationis cultu cauenda ſunt elegantiorum litterarum ſtudioſis. *Alterum*, ne auribus ſint tam agreſtibus atque impolitis, vt omnem orationis nitorem atque elegantiam, tamquam rem inanem ac ſuperuacuam, omnino negligendam eſſe exiſtiment. a) *Alterum*, ne per omnem vitam id vnice agant, vt quaſi calamiſtris intorqueant orationem, eique colores adſcititios, tamquam fucum, inducant. b)

Duo extrema in latinitate cauenda.

a) Talis fuit veterum ſcholaſticorum & gloſſatorum barbaries, qui ſe eruditos non putabant, niſi omnem orationis cultum eieraſſent. Contra eos elegans exſtat oratio M. ANTONII MAIORAGII, quae inter eius orationes eſt XII.

 b) Ta-

Digitized by Google

b) Talis fuit ſophiſtarum veterum eloquentia, de qua erudita exſtat Diſſertatio GE. NIC. KRIEGKII, *edita Ienae* cIↄ Iↄcc VII. Stilus purus & concinnus praeclarum eſt eruditionis omnis ornamentum, non ipſa tamen eruditio, quae non in verbis ſed rebus earumque cauſſis pernoſcendis poſita eſt. Cauendum itaque ab illo faſtu & ſupercilio Grammaticorum, qui ſe ſolos ſapere, ceteros volitare veluti vmbras exiſtimant, lepida oratione, quae *pro Studiis Humanitatis* inſcribitur, exagitati a V. C. ALBERTO SCHULTENS Franeq. MDCCXX.

Huius cautionis ratio.

II. Quemadmodum enim ſententiae, quamvis eruditiſſimae, quodammodo vileſcunt, ſi genus orationis ſit ſpinoſum, exile, ieiunum, languidum, eneruatum, incultum: ita nimiae illae orationis veneres omnem ſententiarum vim ac grauitatem infringunt ac prorſus effeminant. c)

c) Quantum ergo intereſt inter feminae ſordes, meretricium fucum, & cultum matronalem: tantum oratio barbara, ſophiſtica & caſta inter ſe diſtant. Vid. M. ANT. MAIORAGII *laudata oratio. p.* 227.

Stilus quisnam vere elegans?

III. Recte proinde ac praeclare decorum Latinae orationis habitum nobis ob oculos poſuit ille elegantiarum pariter ac nequitiarum Arbiter, PETRONIVS: d) *Grandis*, inquiens, *&*, *ut ita dicam*, *pudica oratio non eſt maculoſa*, *nec turgida*, *ſed naturali quadam pulcritudine exſurgit*.

d) PETRON. *in Satyr. c.* 2.

An poſſit doceri?

IV. Quamvis vero ad adſequendam pudicae illius ac caſtae orationis facultatem permultum faciunt ingenii vbertas aſſiduaque exercitatio: ratio tamen procul dubio fugit eos, qui eloquentiae laudem omnem in quodam

dam ingenii atque exercitationis genere vnice eſſe ponendam, neque eam arte vlla obtineri poſſe, arbitrantur. e)

e) Fuit in hac ſententia Q. TULLIUS CICERO, Marci frater, vt patet ex huius *de Orat. l.* 1. a quo tamen ipſe frater hac in re merito ſuam ſeiungit ſententiam.

V. Omnis vera pulcritudo in iuſta partium proportione aptoque earumdem nexu ac diſpoſitione ſita eſt. Haec omnia autem quum regulis quibusdam certis atque indubiis deſcribi poſſint: conſequens ſane eſt, vt & eloquentia arte conſtet, certaque adeo poſſint oſtendi cultioris Latinitatis fundamenta. *Id quod demonſtratur.*

VI. Attamen ſimul exiguntur ingenium felix, f) & exercitatio in legendo ſcribendoque diuturna, g) quibuſcum ſi coniungas praecepta accurata, tum vero locum habent illa CICERONIS: h) *Quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam conformatioque doctrinae; tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolet exiſtere.* *Accedere tamen oportet ingenium & exercitationem.*

f) Ad eloquentiae ſtudia qui apti aut inepti ſint, cum cura inquirit MELCH. IVN. *Method. Eloqu. III. IV. p.* 9. *ſequ.*

g) Hinc CICERO *de Orat. I.* 33. STILVM *optimum & praeſtantiſſimum dicendi effectorem & magiſtrum vocat.*

h) CICERO *pro Archia VIII.*

VII. Cogitanti autem de genuinis elegantioris ſtili fundamentis, ad duo potiſſimum mihi videtur reſpiciendum. Illa enim demum elegans viroque eloquente digna *Quotuplicia ſint ſtili elegantioris fundamenta?*

Digitized by Google

videtur oratio, quae & verbis ſelectis ac bene compoſitis, & ſententiis praeclaris conſtat. Verba enim, quantumuis nitida, niſi grauis ſubſit ſententia, vanam potius loquentiam, quam maſculam eloquentiam arguunt. i)

i) Bene CRASSVS apud CICERON. *de orat. I. 12. Quid eſt enim tam furioſum, quam verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis, nulla ſubiecta ſententia nec ſcientia?*

Pars huius opuſculi prima.

VIII. Iuſtam verborum compoſitionem *Grammatica* docet; ſententias neceſſarias ſuppeditat *Philoſophia:* easdem denique apte diſponit atque exornat *Rhetorica.* Vnde trium generum ſeſe nobis offerunt elegantioris ſtili fundamenta, GRAMMATICA, RHETORICA, PHILOSOPHICA. Et in his omnibus prima pars huius opuſculi verſabitur.

Item ſecunda.

IX. Quam vero varia ſint ſcriptionum genera, aliusque in *epiſtolis*, alius in *orationibus*, alius in *dialogis & ſatiris*, alius denique in aliis ſcribendi generibus exigatur orationis habitus: de ſingulis iſtis ſcriptionum generibus parte ſecunda praecipiemus.

Nec non tertia.

X. Denique quum ſupra etiam exercitationem in adipiſcenda elegantioris ſtili facultate vtramque paginam facere oſtenderimus: poſtrema huius opuſculi parte de optimorum auctorum lectione atque imitatione variisque ſtili exercitationibus nonnulla haut proletaria monebimus.

PARS

Digitized by Google

PARS I.

DE GENERALIORIBVS TERSAE LATINITATIS FVNDAMENTIS.

CAPVT I.

DE FVNDAMENTIS STILI GRAMMATICIS.

I. Quaenam hic intelligantur fundamenta grammatica? II. In ORTHOGRAPHIA quaenam cauenda? III. In vitio ponitur orthographia affectata. IV. Nec tamen laudanda nimia in ſcribendo negligentia. V. Regulae orthographicae quotuplices? VI. Quid obſeruandum in litteris maiuſculis? VII. Quid in minuſculis? VIII. Quid in utrisque communiter? IX. Quid in abbreuiatione vocum? X. Nomina propria multa perperam ſcribuntur. XI Nec non alia vocabula, XII. In ETYMOLOGIA alienae vocum ſignificationes cavendae. XIII. Abſtinendum etiam a vocabulis contra analogiam confictis. XIV. Nec peccandum in flectendis vocabulis. XV. Nec in particularum vſu. XVI. Cauenda denique falſa SYNTAXIS. XVII. Fundamenta ſyntaxeos ornatae. XVIII. De vocum iuſta poſitione an certae exſtent regulae? XX. Regulae de additione vocum. XXI. Nec non de earum abiectione. XXII. Fundamenta variationis grammaticae.

I.

QVamquam non temere quisquam ſtudia tam cruda in academiam proferre debeat, ut ne prima quidem illa linguae Latinae elementa animo imbiberit, adeoque iure quodam noſtro ab eiusmodi rerum *Quaenam hic intelligantur fundamenta grammatica?*

Digitized by Google

rerum tractatione abſtinere poſſe videamur: attamen, quum multa in vulgaribus grammaticorum libellis negligi, multa etiam perperam doceri ſoleant; pauca quaedam, & quae prae ceteris neceſſaria videbuntur, obſeruabimus. Neque enim negligenda ſunt minora, ſine quibus maiora conſtare haut poſſunt.

In orthographia quaenam cauenda?

II. Prima grammatices pars ORTHOGRAPHIA eſt, de qua poſt ALD. MANUTIUM, DAVSQUEIUM, CELLARIVM, SCHVRTZFLEISCHIVM nonnulla praecipiemus, quae praecipue obſeruanda exiſtimamus iis, qui ſunt elegantiae ſtudioſiores. Quemadmodum enim & hic adfectatio fugienda eſt: ita nec omnia ſibi permittunt accuratiores. a)

a) Recte enim obſeruatum eſt a QVINCTILIANO *Inſtit. orat. I. 5. alios barbariſmos ſcribendo fieri, alios loquendo: quia, quod male ſcribitur, male etiam dici neceſſe ſit.*

In vitio ponitur orthographia adfectata.

III. Adfectationis notam vix effugiunt, qui ſingulare ſibi fingunt ſcribendi genus, quod vel non eſt publici ſaporis, vel aliis harum lautitiarum parum gnaris crucem figit. b)

b) Non probandi itaque, I. qui in ſcribendo omnem euphoniam negligunt, ſcribentes, v. c. CONLEGA pro *collega*, CONRVIT pro *corruit*. II. qui archaiſmos ſtudioſe conſectantur, veluti HEIC pro *hic*, SEINE pro *ſine*, PLOSTRVM pro *plauſtrum*, COTTIDIE pro *quotidie*. Etiamſi enim haec & ſimilia in vetuſtis monimentis legamus: non tamen hodie Euandri matri ſcribimus, ſed noſtrae aetatis

Digitized by Google

aetatis hominibus. Et ſi ſaeculum noſtrum non fert Plautina: AVLA pro *olla*, VOLGO, pro *vulgo*, vel Lucretianum TERRAI pro *terrae*, & ſimilia: cur illis non minus obſoletis delectemur? Sane & *orthographia conſuetudini ſeruit, ideoque ſaepe mutata eſt*, ait QVINCTILIANVS *Inſt. l.* 7. Nec ferendi, III. qui ipſi ſibi analogiam fingentes, ad eam receptam ubique ſcribendi rationem refingunt, & hinc ſcribere malunt SCRIBSI, quam *ſcripſi*, LABSVS, quam *lapſus*, ADTVLI, quam *attuli*, Multa enim, quae analogia admittit, plane repudiat vſus, quem penes non modo loquendi, ſed & ſcribendi arbitrium eſt. Quis ferret ſcribentem LEGTVM pro *lectum*? & tamen illud a LEGO eſt. Haut minor eorum quoque κακοζηλία eſt, IV. qui vetera ſigna reiiciunt, nouaque ſuo fingunt arbitrio. Sic multi Graeca vocabula ſine accentibus & ſpiritibus ſcribunt, in Latinis contra recipientes lineolas quasdam accentus, circumflexos, v. c. απογραφη, επιστημη, *longé*, *penitùs*, *Muſâ*, *veſtrûm*. At accentus tamen & ſpiritus Graecorum iam a multis ſaeculis recepti ſuisque incluſi ſunt regulis; qui Latinis vocabulis adpingi ſolent, ludimagiſtrorum debentur induſtriae, nec ullam iuſtam habent rationem.

IV. Omnia ſibi permittere videntur, qui nullam plane vel linguae ipſius, c) vel antiquorum monimentorum, d) in ſcribendo habendam eſſe rationem exiſtimant. *Nec laudanda tamen nimia negligentia.*

c) Peccant itaque, qui etymologiae nullam habent rationem. CONVICIVM ſcribunt accuratiores, non *conuitium*, eſt enim quaſi *conuocium*. *L* 15. §. 4 *ff. de iniur. & famoſ. libell.* HERES magis placet eruditis, quam *haeres*, eſt enim ab herus. Addantur tamen, quae de his ſimilibusque etymologiis, in iure noſtro traditis, diſputant AEGID. MENAGIVS *in Amoenitat. Iur. Cap.* XXXV. & V. C. CAR. ANDR. DVCKERVS in *Opuſculis de Latinit. Vet.*

Vet. ICtor. Talia qui negligunt, ſatis oſtendunt, parum ſibi curae eſſe ſcribendi ἀκρίβειαν.

d) Diſtinguenda tamen cum cura ſunt monimenta vetera. Accuratiſſimam plerumque ſcribendi rationem ſequuntur numi, ut recte docuit EZ. SPANHEM. *de uſu praeſtant. Numiſm. Diſſ. II. p.* 82. Aſt in marmoribus ſaepe aberrant indocti lapicidae atque opifices ſemigraeculi. Quis enim ſcriberet SCAENA pro *ſcena*, TEMPTARE pro *tentare*, EPISTVLA pro *epiſtola?* Et tamen haec paſſim leguntur in lapidibus. Vid. IO. CLERICI *Biblioth. Select. Tom. XIV. p.* 31. Deinde in marmoribus vetuſtiſſimis multa exſtant, quae paſſim emolliuit elegantior aetas. Vnde fruſtra eſſet, qui ex columna illa roſtrata Duillii orthographiae petere exemplum ſuſtineret. Sane iam ſua aetate in multis mutatam eſſe veterem ſcribendi pronunciandique rationem, exemplis quibuſdam demonſtrant CICERO *in Orat. XLVIII.* & QVINCTILIAN. *in Orat. I. 7. IX. vlt.* Ex quibus omnibus ſane colligimus, e monimentis antiquis numos praeferendos eſſe lapidibus: ex his vero eos, qui aurea aetate poſiti ſunt antiquiſſimis & recentioribus; publico aut clarorum virorum nomine ſcriptos priuatis, & a vulgo poſitis, eſſe antehabendos. Vitioſiſſima ſcribendi ratio obſervatur in monimentis Chriſtianorum, a quorum imitatione omnino abſtinendum.

Regulae orthographicae quotuplices?

V. Obſeruandae ergo quaedam regulae tum de *litteris*, earumque *mutatione*, tum de *abbreuiatione* & *diuiſione* vocum, tum de ipſis *vocabulis* quibuſdam, quae perperam vulgo ſcribuntur.

Quid obſeruandum in litteris maiuſculis?

VI. Ad litteras maiuſculas quod attinet, in iis ſcribendis eo tutius veterum ſequimur ſcribendi rationem, e) quo certius conſtat, antiquos vix aliis, quam characteribus maiuſculis f) eſſe vſos.

Digitized by Google

e) Ex veterum itaque monimentorum contemplatione hae fere colliguntur regulae.

I. *Cauendae ſunt formae litterarum, quarum nullum in antiquitate exſtat exemplum.* Tales ſunt litterae J pro I, U pro V. Æ pro AE, œ pro OE. U enim littera ex Gothico charactere eſt, ut patet ex MABILLON. de *Re Diplom. l.* II. 4. *p.* 47. Reliquas formas typothetae inuenerunt. AE vel OE quamuis in numis quibuſdam contrahantur ob ſpatii anguſtiam, in iisdem tamen numis etiam AD. AL. ANT. AR. VAL. aliaque in vnum contrahuntur, quae tamen nemo temere imitaturus eſt. Vid. CELLAR. *Orthogr. Lat. p.* 18. 19.

II. *In litteris maiuſculis una littera altera maior haud eſto.* Sine exemplo ergo ſcribitur AVCTOR IOANNES Multoque magis ridiculum eſt, ſi omnia vocabula a litteris maioribus auſpicemur, e. g. DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM. Id quod nonnullos diligenter obſeruare video. Aſt ſolebant tamen veteres duplex I plurumque contrahere in I maximum, & hinc ſcribere DEICITO, SVLPICI. Quin & I quantitate longum reliquis characteribus grandius pingi conſueuiſſe novimus. Hinc illa CAPTIVI pro CAPTIVI, LVDIS pro LVDIS, & ſimilia. Prius quum aetate Auguſtea paene perpetuum fuiſſe doceat HENR. NORISIVS *Cenotaph. Piſan. p.* 473. ſine adfectatione & nobis imitari licebit.

III. *Maiuſculae litterae minoribus non ſunt miſcendae, niſi initio vel orationis, vel periodi, vel nominis proprii.* Vnde falluntur, qui omnia ſubſtantiua Germanorum exemplo litteris maiuſculis diſtinguenda putant, ſcribentes v. c. *Tollebat Plumas Aura volitantes. Pinnasque per Maria Spuma torquebat.* Nec adeo neceſſarium eſt, ut tituli honoris ſcribantur litteris maiuſculis, veluti *Rex*, *Princeps*, *Dominus*. Quanquam enim nonnihil dandum ſit opinioni ſaeculi, elegantius tamen ſcribes REX, PRINCEPS, DOMINVS. Quod & tunc obſeruandum, ſi com-

pellandi ſunt viri illuſtres; tunc enim elegantius ſcribes TE, TVI, VIR, ILLVSTRIS, quam mixto ſcripturae genere, *Te*, *Tui*, *Vir Illuſtris*, CELLAR. *orthogr. p 76. ſequ.* Adfectationem tamen & hoc redolet, ſi in adiectiuis gentium nomina deſignantibus a litteris maiuſculis abſtineas, ſcribas *germanus*, *graecus*, *francicus* pro *Germanus*, *Graecus*, *Francicus*. Sunt enim & haec nomina propria.

f) Attamen non ſemper maiuſculis vel vncialibus litteris vſi ſunt Romani, ſed minutis etiam nonnunquam, forma tamen a reliquis parum diſtantibus. Saeculo ſane quarto minores litterae adparent in marmore Romano, quod exhibet MABILL. *in Supplem. libr. de Re Diplom. p.* 114.

ANIMAE INNOCENTI.
GAVDENTIAE.
QVAE VIXIT. AN. V. M. VII. D. XXI.
IN PACE
MERCVRIVS PATER FILIAE D. IV. ID. NOV.
VRSO ET POLEMIO COSS.

Vides hic exemplum minuſcularum litterarum iam ſaeculo quarto adhibitarum. Vrſi enim & Polemii conſulatus incidit in annum Chriſti CCCXXXVIII.

Quid in minuſculis?

VII. In minuſculis litteris, quae in vncialium locum celerioris ſcripturae cauſſa ſuccenturiatae ſunt, pauciores obſeruandae ſunt regulae, g) quas itidem veluti per lancem ſaturam exhibebimus.

g) Tales ſunt, quae ſequuntur.

I. *Cauendae & hic formae litterarum a typothetis ſine neceſſitate inuentae*, qualis eſt j pro i. Scribendum ergo *iuuo* non *juuo*, *adiicere* non *adjicere*. Formam

mam enim illam j ignorant monimenta vetera, eamque ſolis debemus typographis.

II. *In diphthongis æ & œ vel contrahi poſſunt vocales vel ſeparatim poni.* Siue ergo ſcribas *ægritudo*, ſiue *aegritudo* perinde eſt. Neutrum enim ſine exemplo eſt. Id modo cauendum, ne a ratione ſcribendi ſemel electa temere diſcedamus. Antiquiſſimi codices non minus ac diplomata vetuſta ſaepius praeferunt *ae* quam *æ*, ceu obſeruarunt HERM. CONRING. *in Cenſura Diplom. Lindau. p.* 316. & MABILLON. *de Re Diplom. II*, 1, 11. *p.* 58.

III. *Littera v ab initio, u in medio & fine litterarum rectiſſime adhibetur.* Scribendum ergo *vt* pro ut, *iuuo* pro *iuvo*, *vua* pro *uva*. Veteribus enim non alia nota erat figura littera illius, quam v. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola iungebant litterae ſequenti, & inde nata figura u. ſane hanc ſcribendi rationem primos illos elegantioris litteraturae vindices accurate ſeruaſſe, & nouum admodum eſſe illud u vocalis & v conſonantis diſcrimen, editiones auctorum vetuſtiores ſatis euincunt.

VII. Sunt & regulae communes litteris maiuſculis & minuſculis, quarum tres hic potiſſimum dabimus, prae reliquis accurate obſeruandas. h) *Quid in vtrisque communiter?*

h) Priores regulae ad litteras Graecas; vltima ad litteras in compoſitione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. *Litterae Z. Θ. K. T. Φ. X. Graecorum propriae adeoque non niſi in vocabulis origine Graecis adhibendae ſunt.* Male ergo ſcribitur AVTHOR, LETHVM, THVSCIA, ANTHONIVS, KALVMNIA, SYDVS, TYRO, HYEMS, STYLVS, LACHRYMA, SEPVLCHRVM, CHARVS pro *auctor*, *letum*, *Tuſcia*, *Antonius*, *calumnia*, *ſidus*, *tiro*, *hiems*, *ſtilus*, *lacryma*, *ſepulcrum*, *carus*, Conf. CICERO *in Oratore*

tore XLVIII. Ob εὐφωνίαν tamen ch. admittuns, *pulcher*, *incboo*, quae & CICERO probat in *l. c.*

II. *Adſpiratio poſt* R *nuſquam locum habet, niſi in uocabulis origine Graecis.* Hinc recte dicitur RHODVS, RHETOR, PYRRHVS, ſed male *Rhaetia*, pro *Raetia*, *Rhemi* pro *Remi.* Conſtanter tamen etiam numi & lapides habent RHENVS & RHODANVS.

III. *Vbicunque non repugnat euphonia, in compoſitione retinenda conſonans ultima præpoſitionis: alias conſona vel praepoſitionis vel ipſius vocis mutatur.* Hinc recte dicitur ADGREDIOR, ADSIGNO, EXSPIRO, EXSILIVM: quum contra κακοζηλίαν redoleant illa: *adcipio*, *conlega*, *adgnoſco*, *obgannio*, & quae ſunt huius generis alia.

Quid in abbreuiatione vocum?

IX. A vocibus abbreuiandis maxime in minuſcula ſcriptura, quantum fieri poteſt, abſtinent eruditi, i) qui & operam dare ſolent, ne male vox quaedam diuidatur. k)

i) Veteres Romani in vncialibus litteris multa abbreuiare ſolebant. Nam vt Valerii Probi, Magnonis aliorumque libellos *de Notis* praetermittamus, notum eſt IANI GRVTERI & TH. REINESII Inſcriptionibus ſubiectum eſſe indicem litterarum ſingularium, quae integras voces deſignant, qualem etiam ex lapidibus SERTORIVS VRSATVS; ex numis confecit HVB. GOLZIVS. Sic ſcribere ſolebant PR. pro *Praetore.* S. P. Q. R. pro *Senatus populusque Romanus.* LVB. pro *lubens.* Aſt in ſcriptura minuſcula recte & ordine facies, ſi omnia ſine abbreuiatione exſcripſeris. Neque tamen nimis faſtidiendae ſunt abbreuiaturae vbique receptae, veluti &, q; Nec rejiciendae abbreuiationes praenominum Romanorum, quae & veteres vix unquam, niſi vel vna littera, vel binis, vel pluribus ſcribere ſolebant. Sic vna littera exprimuntur praenomina A. id eſt, *Aulus*, C. id eſt, *Caius*, D. id eſt, *Decimus*, L. id eſt, *Lucius*, M. id eſt, *Marcus*, M. id eſt, *Manius*: duabus CN. id eſt *Cnaeus*,

SP. id

Digitized by Google

SP. ideſt, *Spurius*, *&c.* tribus SEX. iſt eſt, *Sextus*, *&c.* Sed accuratiorem horum praenominum indicem dedit, quotque litteris exprimi conſueuerint, oſtendit CAR. SIGONIVS ſingulari *de Nominibus propriis Romanorum* libello. (Subiunctus eſt Commentario ipſius in Faſtos Romanos.)

k) Locum hic habet regula, quam probauit etiam QVINCTILIAN. *Inſtit. Orat. I, 7. Ita diuidendae ſunt voces, quemadmodum id patitur earum origo & compoſitio.* Alias enim in ſimplicibus & primitiuis vulgaris ſyllabarum ratio obtinet. Sic recte diuiditur ARV-SPEX, dicitur enim a *ſpectando*: ABS-TEMIVS, eſt enim a temeto. Ita & AB-IGO, SVS-CIPIO, ET-IAM, NEG-OTIVM, POT-EST. Hinc facile patet PROD-IT eſſe a *prodeo*, PRO-DIT a *prodo*.

X. Vocabula integra parum emendate a multis ſcribuntur, maxime nomina propria, quae, ſi antiqua ſunt, merito ad vetuſta monimenta, tanquam ad Lydium lapidem, exigenda ſunt. l) *Nomina propria multa vulgo perperam ſcribi ſolita.*

l) Falſo ergo vulgo ſcribitur: *Aemylius* pro AEMILIVS, *Aenobarbus* pro AHENOBARBVS, *Brunduſium* pro BRVNDISIVM, *Carthaginenſis* pro CARTHAGINIENSIS, *Adrianus* pro HADRIANVS, *Annibal* pro HANNIBAL, *Moecenas* vel *Mecaenas* pro MAECENAS, *Mauritius* pro MAVRICIVS, *Heliogabalus* pro ELAGABALVS, *Nicanor* pro NICATOR. *Ptolomaeus* pro PTOLEMAEVS. *Paulus* pro PAVLLVS, *Schaeuola* pro SCAEVOLA. Plura nomina propria ex numis & marmoribus integritati ſuae reſtituit EZ. SPANHEM. *de uſu & praeſtant. Numiſm. Diſſ. II. p.* 83. *ſequ.*

XI. Denique nec omittenda alia quaedam vocabula, quae perperam a plerisque ſcribuntur, quorum brevem indicem e proli- *Nec non alia vocabula.*

lixiore CELLARII dabimus, m) ne in his nimis videamur critico indulgere ſupercilio.

m) In recenſendis vocabulis perperam plerumque ſcriptis tota pars poſterior orthographiae CELLARII occupatur. Potiora tantum hic notaſſe ſufficiet.

ALVCINARI ſcribendum eſt, non *hallacinari.* Eſt enim idem, ac *a luce aberrare.* Vid. FEST. POMPEI. *hac voce* & GELL. *Noct. Att. XVI*, 20.

ANCORA ſcribendum, non *anchora.* Eſt enim ea vox a Graeca ἄγκυρα.

ARCESSO vetus & genuinum eſt, pro quo male vulgo ſcribitur *accerſo.* CELLAR. *Orthograph. Lat. p.* 76.

AVCTOR ſemper olim ſcribebant veteres, & recte quidem, quia ab *augendo* dicitur. Vnde ſpuria ſunt illa *author* vel *autor*, quae recentioribus ſunt in deliciis, quamuis poſterius paullo ſit tolerabilius & forma *artus* pro *arctus* defendi quodammodo poſſit. Vid. HENR. NORIS. in *Cenotaph. Piſan.*

CAELEBS antiquum & genuinum eſt, pro quo male hodie ſcribunt COELEBS. Attamen & hoc in marmore eſt apud GRVTER. p. IↃLXXV, 1.

CAERIMONIA, non autem *ceremonia* ſcribunt veteres. Neque aliam ſcribendi rationem fert vocis origo, tradita a VALERIO MAX. *Hiſt. I*, 1.

COMISSARI ſcribendum eſſe, non *commeſſari*, vel deriuatio docet. Eſt enim a Græco κῶμος. Vid. FEST. voce *comiſſatio p.* 270.

FEMINA, pro quo vulgo *fœmina* ſcribitur, ſed falſo. Eſt enim a femine dictum. Id vero ſine diphthongo ſcribi, ex FESTO diſcimus p. 287. In lapidibus ſane fere ſemper ſcribitur FEMINA. Vid. GRVTER. *Inſcript. p.* CCCCLIX. & CCCCLXXX.

INCREBESCO veteres codices habent. Vnde perperam vulgo ſcribunt *increbreſco.* Accedit analogia. Quemadmodum enim a *ruber* fit RVBESCO, ab *acer* ACESCO, ita a *creber crebeſco.* (a *niger* tamen *nigreſco.*)

IN

IN DIES, IN PRIMIS, IN POSTERVM diuiſim ſcribunt veteres. Perperam recentiores coniunctim *indies, inprimis, inpoſterum.* Multo minus ferenda illa *imprimis, impoſterum.* Vere enim haec ſunt duo vocabula.

LACRIMA ſere ſemper praeferunt vetera monimenta. Y in hac voce non temere reperies. Non raro tamen veteres ſcribunt LACRVMA. Et ſane quum procul dubio haec vox a Graeco δάκρυον, deſcendat, non multum referre videtur, vtram adhibeas litteram, modo conſtanter eamdem ſcribendi rationem teneas, Vid. OB. GIFAN. *Praefat. in Lucret.*

LAPICIDINA ſcribendum eſſe, non *lapidicina*, cum etymologia docet apud VARRON. *de Lingua Lat. VII,* 33. tum marmor apud GRVTER, p. IↃXCIII, 8.

LITTERA cum duplici T, ſemper habent libri veteres, & lapides apud ALD. MANVT. *Orthograph. p.* 8. & SPON. Miſcell. *Erud. Antiq. p.* XXXVI.

LITVS contra ſimplici T ſemper exaratur in marmoribus & codicibus. CELLAR. *Ortbogr. p.* 104.

OBSCENVS ſecunda vocali ſcribendum eſſe vel inde patet, quod a Graeco σκηνὴ deſcendit. VARRO *de Lingua Lat. VI.* 5. Vnde male vulgare *obſcoenus* per OE tuetur SCALIGER *de cauſis Lat. Ling. I.* 34.

PAENE per AE habent libri veteres & marmor apud GRVTER. p. IↃCLV. Vnde recentiori ſcribarum conſuetudini debetur *pene.* Solebant enim hi medio aevo diphthongum illam vel ſimplici E vel certe E caudato ę exprimere. Vid. CONRING. *Cenſur. Diplom. Lindau. p.* 316. MABILLON. *de Re diplom. II,* 1, 11. *p.* 58.

PATRICIVS cum C non cum T ſcribendum. Sane ita conſtanter legitur in marmoribus & Graecis ſcriptoribus, quibus ſemper placet forma πατρίκιος

POSTVMVS frequenter legitur in numis & marmoribus; rariſſime *poſthumus.* Adſpirationem quoque ex hac voce excludi, iam dudum obſeruauit EVTYCHES *Grammat. p.* 2311. & recte. Vere enim eſt ſuperlatiuus antiquus a comparatiuo *poſterior.*

SAECV-

SAECVLVM cum diphthongo. Ita numi & lapides. Nec primae ſyllabae quantitas permittit, vt hoc nomen cum vulgo Grammaticorum a *ſenex* vel *ſequi* deriuemus.

SEORSVM, non *ſeorſim*. Eſt enim a *ſe* & *vorſum*. CELLAR. *Orthograph. p.* 146.

SOLLERS & SOLLICITVS duplex L poſtulant. Vtrumque enim eſt ab oſca voce SOLLO. Vid. FEST. *in voce ſolitaurilia. p.* 440.

TORVS ſine adſpiratione, non vt vulgo malunt *thorus* cum adſpiratione. Vid. CELLAR. *orthogr. p.* 152.

TRICESIMVS & VICESIMVS. Ita veteres libri, non *vigeſimus* & *trigeſimus*, quae merito proſcribit DAVSQVEIVS. Sane vt a *viginti* & *triginta* dicitur *vicies, tricies, viceni, triceni*, ita & merito dixeris *triceſimus* & *viceſimus*.

In etymologia alienae vocum ſignificationes cauendae.

XII. Sed ſufficere haec arbitror de orthographia; Similia enim facile quiſque ſuo Marte obſeruabit. Ad ETYMOLOGIAM quod attinet, illud praecipue cauendum eſt, ne vel aliena vel peregrina vocabulis tribuatur ſignificatio. n) Id quod tamen in vulgaribus dictionariis fit frequentius, quam quisquam crediderit.

n) Plura eiusmodi vocabula, quibus peregrina adfingitur notio, cum cura collegit CELLAR. *in Antibarb. III. pag.* 155. Ea huc transſcribere eſſet ſuperuacuum. Neque enim quiſquam nitidioris ſtili ſtudioſior carere praeclaro iſto opuſculo poteſt. Addi tamen meretur FR. VAVASSORIS *de vi & vſu quorundam verborum cum ſimplicium, tum coniunctorum* tractatus, qui in operibus eius exſtat *p.* 147. *ſequ.* Acutiſſimus quoque in genuina vocum ſignificatione eruenda profligandiſque notionibus ſpuriis fuit vir incomparabilis, IO. FRIDR. GRONOVIVS, ex cuius Notis & operibus ille CELLARII catalogus maxime poterit locupletari.

XIII. De-

XIII. Deinde illud quoque haut ſuaſerim, vt vocabula, quae ab omni analogia abhorrent, admittantur. o) Recte enim dictum eſt a IVLIO CAESARE: *Tamquam ſcopulum, ſic fugias inauditum atque inſolens verbum.*

Abſtinendum etiam a vocabulis, quibus analogia repugnat.

o) Multa eiusmodi finxit barbara ſcholaſticorum & gloſſatorum turba, quae deinde a lexicorum ſcriptoribus veluti ciuitate donata ſunt, licet ab ipſa Latinae linguae indole plane abhorreant. Nos quaedam duntaxat exempli loco recenſebimus. Sic

E CONTRA hodie vulgare eſt: (V. C. II. §. VI.) non autem ſic olim loquebantur veteres. Neque analogia permittit, vt praepoſitio regat aduerbium. Allegant vulgo pro hoc vocabulo TACIT. *Annal. XII.* 47. ſed locum illum in mendo cubare, animaduertit IO. FR. GRONOVIVS. Veteres habent CONTRA, vel CONTRA EA, quod apud CORNELIVM NEPOTEM occurrit.

EXTRINSECVS & INTRINSECVS adiectiua non minus, quam aduerbia EXTRINSECE & INTRINSECE plane abſurda ſunt. Quis enim aduerbium *ſecus*, unde haec vocabula ſunt, in adiectiuum transformet, aut aliud inde fingat aduerbium *ſece*? Quare aduerbia ſunt *extrinſecus* & *intrinſecus*, adiectiva: *exterior interior.*

PIENTISSIMVS veteribus auctoribus ignotum, in ſolis occurrit lapidibus apud GRVTER. *Inſcript.* p. CCCCXVIII, 1. CCCCXXI. 4. CCCCLXVI, 5. CCCCLXV, 8. IↃCVI, 9. IↃCIX, 10. Repugnat ſane analogia, neque enim fingi poteſt poſitiuus *piens.*

VXORATVS pro *marito* uulgus dicit, ſed contra analogiam. Neque enim fingi poteſt verbum *vxorare.*

Dubium eſt, an in hunc cenſum referenda ſit vox INPRAESENTIARVM, de qua dubitat CELLAR. *Anti-*

 barb.

barb. p. 123. & *Cur. Poſter. p.* 178. defendente interim huius vocis analogiam V. C. IAC. PERIZONIO ad SANCTII *Mineru. II. p.* 117. Id certum, inſolentis formae vocabulum veteribus non ignotum fuiſſe, adeoque auctoritate ſe tueri.

Nec peccandum in flectendis, vocabulis.

XIV. Parum quoque accurati ſunt, qui in declinatione nominum ac pronominum, verborumque coniugatione aberrant. Quum vero nemo ignoret declinationum & coniugationum paradigmata: licebit nobis quaedam tantum, quae vulgo negliguntur, obſeruare. p)

p) Obſervationes aliae criticae ſunt, quae huc non pertinent, aliae vere Grammaticae, minime negligendae in elegantiore latinitate. Tales ſunt, quae ſequuntur.

I. AMBO & DVO Accuſatiuum pluralem maſculinum apud meliores auctores, non *ambos* & *duos*, ſed *ambo* & *duo* formant. CIC. *Epiſt. ad. Fam. VII*, 25. *praeter duo nos. Epiſt. VII*, 29. *Duo parietes dealbare. Epiſt. ad Att. VII.* 29. *Vos duo delegi Epiſt. Fam. V.* 8. *Quos quidem ego ambo vnice diligo.* VIRGIL. *Georg. IV.* 88.

Verum vbi ductores acie reuocaueris AMBO.
Et Aeneid. XI. v. 285.
Si DVO *præterea tales Idaea tuliſſet.*

Conferri merentur IO. FR. GRONOV. *ad* LIV. XXXV. 21. & GRAEVIVS ad SVET. *Claud. XIV.*

II. Quoties poſt *ſi* vel *ne* ſequitur *quis* pro *aliquis*: toties ſeruanda eſt declinatio pronominis *aliquis*. CICERO *pro Archia I. Si qua exercitatio dicendi*: non *ſi quae exercitatio.*

III. Verbum REVERTOR apud meliores auctores, veluti CICERONEM, CAESAREM, LIVIVM praeteritum actiue format, *reuertit*, *reuerterunt*, *reuertiſſe*. *Reuerſus eſt* primi dixere ASCONIVS

NIVS PEDIANVS, PHAEDRVS & VAL. MAX. Vid. CELLAR. *Antibarb. p.* 151. *&* *Cur. Poſter. p.* 167.

XV. In particulis dici non poteſt, quanta ſita ſit linguae Latinae elegantia. Hic vero ad earum tantum ſignificationem & vſum reſpicimus. q) *Nec in particularum vſu.*

q) Praeclarus de particulis latinae linguae exſtat libellus HOR. TVRSELLINI acceſſionibus haut contemnendis locupletatus a IAC. THOMASIO & a IOAN. CONR. SCHVVARZIO, Lipſiae 1709. 1719. 8. Nos denuo quaedam exempli cauſſa monebimus.

I. COMMVNITER non idem eſt ac vulgo, (gemeiniglich) ſed *indiuiſim*, (gemeinſchafftlich) CICERO *pro S. Roſc. Amerin. XXXVII. Iſte Roſcius omnia cum Chryſogono communiter poſſidet.*

II. HACTENVS & ADHVC ita differunt, vt illud de loco; hoc de tempore adhibeatur. CICERO *Epiſt. ad. Att. XIII,* 21. *Sed haec hactenus. Et ad Famil. V,* 10. *Caeſar adhuc de meis ſupplicationibus non refert.* NEP. *Miltiad. V. Qua pugna nihil adhuc nobilius. Hactenus* tamen pro *adhuc* eſt apud TACIT. *Agric. X, Diſpecta eſt & Thule, quam hactenus nix & hiems abdebat.* Conf. CELLAR. *cur. poſt. p.* 407.

III. IVXTA non idem eſt ac *ſecundum.* Perperam itaque dicunt: *Iuxta Homerum*, *iuxta diuinum oraculum.* Rectius dixeris, *iuxta* modo praepoſitionem, modo eſſe adverbium, idemque notare, ac *prope*, *poſt*, *aequali modo.* Hinc dicitur: *Sepultus iuxta viam Appiam.* NEP. *Attic. XXII. Aeſtum hiememque iuxta ferens.* POMPON. MELA *I*, 19. *Litteris Graecis & Latinis iuxta eruditus.* SALLVST. *Bell. Iugurt. XCV.* Hinc dicitur etiam *iuxta ac*, *iuxta atque*, *iuxta cum*, Exempla collegit IAC. PERIZON. *ad* SANCT. *Mineru. I, p.* 102.

IV. QVAMVIS non promiſcue vſurpandum pro *etſi*, *tametſi*, *licet.* eſt enim contractum ex *quantumuis*

Digitized by Google

uis, atque hinc iis demum locis récte ponitur, vbi ſolui in has voces poteſt. VIRGILIVS.

QVAMVIS *ille niger*, QVAMVIS, *tu candidus eſſes.*

Id eſt, *quantumuis niger*, *quantumuis candidus.* SANCT. *Mineru. III. p.* 352.

V. QVANDOQVE non eſt *nonnunquam*, ut credere nos iubent vocabularia, ſed *quandocunq.* SANCT. *Mineru. III. p.* 359. IO. FR. GRONOV. *ad LIV. I*, 24.

VI. QVOD & VT quomodo differant, pauci norunt, etiam qui in uſu harum particularum non aberrant. Reſpiciendum eſt ad comma antecedens, quod quoties cauſſa eſt, vel eſſe ſaltim debebat, toties ponendum eſt VT. Sin minus: vel QVOD vel *accuſatiuus cum infinitiuo.* Recte ergo dicitur apud PLIN. *Epiſt. I*, 1. *Frequenter hortatus es*, *vt epiſtolas*, *ſi quas paullo curatius ſcripſiſſem*, *colligerem.* Cauſſa enim, cur colligeret, debebat eſſe hortatio. Recte etiam dicitur: *Tanta in me exſtant merita tua*, *vt ingrato mihi viuendum moriendumque videatur.* Cauſſa enim, cur ingrato moriendum ſit, eſt magnitudo meritorum. Contra ea dicendum: *Spero*, *eum ſibi haut diſſimilem futurum.* Spes enim non eſt cauſſa, cur ille ſui ſimilis futurus ſit. Ex quibus ſane patet, quam falſo vulgo dicant: *Sequitur*, *quod.* Veteres enim ſemper hic vſurpare ſolent VT. Vid. CICER. *Paradox. III. & de fato XII.*

Cauenda denique falſa ſyntaxis.

XVI. Nulla in re facilius labuntur tirones, quam in SYNTAXI. Quum vero noſtrum haut ſit, regulas, quae in libellis grammaticorum omnibus habentur, repetere: ſequemur & hic inſtitutum noſtrum & de vitioſa ſyntaxi r) animadverſiones quaſdam ſubiiciemus.

r) Tales ſunt, quae ſequuntur, obſervationes:

I. EVADERE ante & poſt ſe habere nominatiuum, recte obſeruant Grammatici. At multi tamen elegantius ſe dicere putant: *Tu euades in virum doctum.* Notanda

Digitized by Google

tanda ergo regula: EVADERE *nominatiuum perſonae, & accuſatiuum rei cum praepoſitione IN poſtulat*, id eſt, ſi de perſona loquimur, nominatiuo opus eſt: ſin de re, accuſatiuo cum praepoſitione IN. LIV. I. 39. *Iuuenis euaſit indolis regiae.* CIC. *in Bruto. XXXV. T. Albucius perfectus Epicureus euaſerat,* TERENT. *Adelph. III*, 4. *Haec licentia euadet in aliquod malum.*

II. Genitiuum adſciſcunt verba aeſtimandi. Sed iis perperam vulgo accenſetur verbum CVRO. Nihili ergo eſt phraſis: *Parui hoc curo.* pro qua veteres; *Parum hoc curo.* CELLAR. *Antibarb. p.* 234.

III. Vbi datiuum alias poſtularet conſtructio, ibi ſaepe uſus exigit praepoſitionem cum accuſatiuo vel ablatiuo, & verſa vice. Hinc Latinis ignota eſt ſyntaxis *communicare cui*, pro qua dicendum: *communicare cum quo, vel inter quos.* CICERO *Epiſt. ad Fam. I. 7. & pro P. Quinct. IV.*

Nec latinum eſt *conciliare cum aliquo*, pro quo veteres ſemper dicunt *conciliare alicui.* CAES. *de Bello Gall. VII.* 7. Sic & *incumbere libris* perperam dicitur, pro ſtudere. Veteribus enim placebat ſyntaxis: *Incumbere in ſtudia, in curam, in rempublicam, ad laudem, ad reip. ſalutem, ad bellum.* Exempla collegit CELLAR. *Antibarb. p.* 337.

IV. VT, NE, QVO, QVIN, AN nunquam recipiunt futurum ſubiunctiui (quod eam ipſam ob cauſam rectius excluditur a ſubiunctiuo, & *futurum exactum* vocatur.) ſed exigunt coniugationem periphraſticam. Caue ergo dicas, *Neſcio an venerit*, pro *neſcio an venturus ſit.*

V Quoties IVBEO accuſatiuo perſonae iungitur, toties exigit infinitiuum actiuum; alias paſſiuus ponendus eſt. Sic recte dico: *Librum adferri iuſſit, ſeruulum iuſſit librum adferre.* Neque tamen σολοικὰ ſed rariora tantum ſunt *iubeo tibi, iubeo vt*, ceu exemplis compluribus demonſtrant IAC. PERIZON. ad SANCT. *Mineru. II. p.* 125. CELLAR. *Antibarb. p.* 238. & 256.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

VI. Adiectiua cum infinitiuis non temere iungenda ſunt, quia hoc Graeciſmum redolet. Plerumque enim Latini vel gerundium, vel ſupinum, vel coniunctionem *vt* cum coniunctiuo, prout res poſtulat, poſt adiectiua ſolent vſurpare. v. c. *cupidus diſcendi*, *facile ad intelligendum*, *vel intellectu*, *dignus*, *qui* (*ut*) *laudetur*, *mirabile viſu*.

VII. AN in dubitatiua ſententia repetere non conſueuiſſe CICERONEM, iam obſeruauit CELLAR. in *Antibarb. p.* 228. Semper enim elegantiores, priore loco VTRVM vel encliticum NE; poſteriore demum AN ponunt. CVRT. III. 4. *Alexandro, vtrum perſeueraret, an abiret, ſatis incerto.* Quod ſi tria ſunt quaeſtionis membra, primum comma NE; poſteriora AN exigunt. CIC. *pro S. Roſc.* XLI. *Quaero abs te, iine, qui poſtulabant, indigni erant, qui impetrarent? an iſte non commouebat, pro quo poſtulabant? an res ipſa tibi iniqua videbatur?*

VIII. In conſtructionibus cum praepoſitionibus danda eſt opera, vt ne ſine veterum exemplo loquamur. Sic non optime dicitur: *verſari circa aliquam rem;* melius *verſari in aliqua re.* Ita enim ſemper loquitur CICERO. Prius tamen placuit SENECAE *ad Marc. XXIX.* & SVETON. *de Gramm. XVII.* Male quoque dicitur: *Ita comparatum eſt cum hac re:* melius CICERO *in Lael. XXVIII. Ita ratio comparata eſt vitae naturaeque noſtrae.* TERENT. Heaut. III. 1. *Ita comparata natura omnium hominum.* Talis etiam eſt formula: *Ita ſe res habet cum hoc,* de qua CELLAR. *in Antibarb. p.* 213.

Fundamenta Syntaxeos ornatae.

XVII. Praecipue hic locum inuenit ſyntaxis ORNATA, quippe quam vulgo praetermittunt grammatici. Ea vero quum partim in poſitione, partim in additione, partim in abiectione, partim denique in commutatione vocum conſiſtat: de ſingulis non obiter agemus.

XVIII. Ad

XVIII. Ad poſitionem vocum quod attinet, quamquam is eſt linguae Latinae genius, ut in ea verborum ordo non tam arctis legibus adſtringatur, ac in aliis linguis: caue tamen exiſtimes, plane nullum in ea eſſe certum verborum ordinem s) Quare non perinde eſt, quo ordine colloces vocabula, ſed obſervandae ſunt regulae quaedam, quae dici non poteſt, quantum elegantiae ſermoni Latini concilient. t) *De vocum poſitione an quaedam exſtent certae regulae?*

s) Mireris ergo, quo iure ſcribere potuerit IAC. LODOICVS STREBAEVS *de elect. & colloc. verb. I. 4. p. 18. In oratione nulla verbo propria ſedes eſt, nullus certus & immutabilis locus, nullus unquam fuit ſic deſtinatus ordo, ut eius mutatio deformis & inelegans eſſet.* Sane quantum ratio hunc virum doctum fugiat, vel inde patet, quod ordo verborum, in poetis facile tolerandus, in oratione ſoluta plane abſonus eſſet futurus. Ait HORATIVS:

Phoebus volentem praelia me loqui
Victas & vrbes increbuit, lyra.

Iam ſi quis in proſa oratione, eodem ſeruato verborum ordine, diceret: *Pater volentem ſervos filium occidere, miſeras & ancillas, caſtigauit, gladio*: quis, quaeſo, ferret, ita loquenten? Ex quo ſane clariſſime patet, in Latina quoque lingua eſſe aliquem verborum ordinem, certasque adeo regulas, quae niſi obſeruentur, confuſum ac hiulcum inde naſci oporteat orationis genus.

t) Vere ergo ordo & collocatio verborum in eloquentia omne fert punctum, adeo, ut quicquid orationi gratiae ineſt, pereat, ſi verborum turbes ordinem. Elegantiſſima ſunt illa CICERONIS *de orat, I, 1. Cogitanti mihi ſaepenumero, & memoria vetera repetenti, perbeati fuiſſe. Quincte frater, illi videri ſolent, qui in optima republica, quum & honoribus & rerum geſtarum gloria florerent, eum vitae curſum tenere potuerunt, vt vel in negotio ſine periculo, vel in otio cum dignitate eſſe*

 poſſent.

Digitized by Google

poſſent. Iam verborum tantum collocationem muta, & periodum hunc in modum refinge: *Quincte frater, ſaepe numero mihi cogitanti, & repetenti memoria vetera, illi perbeati fuiſſe videri ſolent, qui quum & honoribus florerent, & rerum geſtarum gloria, eum potuerunt tenere curſum vitae, vt vel ſine periculo in negotio, vel cum dignitate eſſe poſſent in otio.* Tuam fidem, lector, an priſtinae elegantiae Ciceronianae vel vola vel veſtigium ſupereſt? Nonne coquum potius aliquem aut calonem, quam Ciceronem audire tibi videris? Et tamen verba omnia Ciceronis retenta; ſolumque immutatum ordinem & collocationem verborum animadvertis. Quae quum ita ſint, quantum hac in re poſitum ſit momenti, ſatis ſuperque intelliges.

Quales ſint illae regulae?

XIX. Operae pretium itaque fuerit, potiores, quae huc pertinent, regulas paullo accuratius exponere, idoneiſque illuſtrare exemplis, u) vt quis ſit hac in re linguae Latinae genius, tanto facilius poſſit intelligi.

u) Multi iam inde a renatis litteris prodierunt libelli de elegantiis Latinae linguae, in quibus etiam de ordine & collocatione verborum praecipere ſolent auctores. Sed quum & hic multa parum accurate, multa perperam dicantur: nos ea, quae certa ſunt, conſectabimur.

De transpoſitione regulae.

I. *Vocativus non ſtatim ab initio, ſed plerumque poſt aliquot verba, nonnunquam etiam in poſteriore periodi membro locum occupat.* NEPOS *in prooem. I. Non dubito, fore plerosque,* ATTICE, *qui hoc genus ſcripturae leve ac non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis iudicent.* CICERO *in orat. I. Vtrum difficilius, aut maius eſſet negare tibi ſaepius idem rogandi, an efficere id, quod rogares, diu multumque,* BRVTE, *dubitaui.* Vbi vocatiuus in poſtremum denique periodi membrum eleganter reiectus eſt.

II. *Caſus obliqui, ſi id ſenſus orationis ferat, eleganter nominativo praemittuntur* CIC. *orat. II. Nec ſimulacro Iouis Olympii, aut Doryphori ſtatua deterriti, reliqui*

liqui minus experti ſunt, quid efficere, aut quo progredi poſſent. Si hic nominativum *reliqui deterriti* priore loco poſueris, omnis peribit periodi venuſtas.

III. *Propoſitiones, incidentes Logicis vocatae, eleganter adiectiuis & ſubſtantiuis, aut certe reliquae orationi interſeruntur.* CIC. *Catilin.* III. 1. *Profecto quoniam illum, qui hanc vrbem condidit, Romulum, ad Deos immortales beneuolentia, fama extulimus.* Hic propoſitio *qui hanc vrbem condidit* incidens eſt. IDEM. *Catil. IV.* 10. *Anteponatur omnibus Pompeius, cuius res geſtae atque virtutes iisdem, quibus ſolis curſus, regionibus ac terminis continentur.* Hic denuo incidens propoſitio, *quibus ſolis curſus,* non potuiſſet elegantiorem locum, quam inter adiectiuum & ſubſtantiuum occupare.

IV. *Idem tenendum eſt de ea propoſitione, quae comparatiuos, aut verba* MALO & PRAESTAT, *ſequitur.* Haec enim eleganter comparatiuo aut certe verbo ſuo praemittitur. Sic eleganter CICERO *pro M. Marcello I. Eſt vero fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor paene ad omnes, quam ad illum ventura ſit, laetitia peruenerit.* Muta quaeſo vocabulorum ordinem, & propoſitionem, *quam ad illum ventura ſit* poſtremo loco pone; denuo profecto videbis, totam orationem hiulcam fieri. Ita eleganter etiam dixeris *vir pace, quam bello, illuſtrior*; minus eleganter *vir illuſtrior pace, quam bello.*

V. *Propoſitiones conditionales non nunquam eleganter veluti per παρένθεσιν reliquae orationi inſeruntur.* CORN. NEP. *Ageſi. V. Namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet, Graeciae ſupplicium Perſas dare potuiſſe.*

VI. Eiusdem conditionis ſunt formulae: *Pro ea ac debui, pro tua ſapientia, qua es animi perſpicacia, qui eſt inſignis tuus in nos amor, vt tum erant tempora, mihi crede &c.* Eae enim omnes quaſi per παρένθεσιν reliquae orationi inſeruntur, e. g. CIC. *Epiſt. ad Fam. XII.* 1. *Finem nullum facio, MIHI CREDE, Caſſi, de te & Bruto noſtro, id eſt, de tota republica, cogitandi. Ad eundemq;* SVLPITIVS *Epiſt. IV.* 5. *Poſteaquam mi-*

hi renunciatum eſt de obitu Tulliae, filiae tuae, ſane quam, P R O E O A C D E B V I, *grauiter moleſteque tuli.* N E P O S *Attic. I. Patre uſus eſt diligente, indulgente, & V T T V M erant tempora, diti.* Elegantes admodum ſunt hae ſimilesque parentheſes, & hinc veteribus familiariſſimae.

VII. *Coniugationum tempora ex participiis & verbo ſubſtantivo compoſita pereleganter diuelluntur, & quaedam inter utraque inſeruntur.* C I C *Epiſt. ad Q. Fratr. I, 1. Non dubitabam, quin hanc epiſtolam multi nuntii, famaque denique ipſa* E S S E T *ſua celeritate* S V P E R A T V R A. Reſcribe ſuperatura eſſet, & multum peribit elegantiae: I D E M *de Finib. II, 16. Nulla quaeſtio* D E C R E T A *a ſenatu* E S T.

VIII. *Nec minor eſt orationis elegantia, ſi duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eodem modo ſeiunguntur.* C I C. *de Fin. II, 16. Quae eſt iſta laus, quae* P O S S I T *e macello* P E T I? I D E M *de offic. II, 20. Sed quum in beneficiis collocandis aut mores* S P E C T A R I, *aut fortuna* S O L E A T.

IX. *Comparativi & ſuperlatiui elegantiſſime periodum concludunt* v. c. M A N V T. *Epiſt. I, 20. Solent eſſe, quae minus exſpectantur,* L A E T I O R A. C I C. *de Nat. Deor. I, 20. Hunc Deum rite beatum dixerimus; veſtrum* vero L A B O R I O S I S S I M V M.

X. *Eleganter quoque poſtremum in oratione locum occupant caſus obliqui a voce* N E M O, P L I N. *Epiſt. IV, 30. Ego videor habere multos amicos; ſed huius generis, cuius & tu quaeris, & res exigit, prope neminem.*

XI. *Adiectiua ſubſtantiuis ſiue praeponas, ſiue poſtponas, perinde eſt.* Pronomina tamen poſſeſſiua M E V S, T V V S, S V V S, N O S T E R, V E S T E R, ſubſtantiuis ſuis plerumque poſtponuntur. Sin addatur praepoſitio cum ſuo caſu, perinde erit, ſiue praeponas ſiue poſtponas, dummodo praepoſitionem cum caſu ſuo inſeras inter adiectiuum & ſubſtantiuum. Sic ſemper dicunt Latini: *Amici tui, rerum ſuarum, ſententiam meam.* Aſt promiſcue dicunt: *amor erga me*

tuus,

Digitized by Google

tuus, tuorum erga me meritorum. Vid. CIC. *Epiſt. ad Famil. I,* 1.

XII. *Plura vnius commatis pronomina ſcite coniunguntur.* v. c. *Si* QVA TIBI NOSTRAE *cladis eſt memoria.*

XIII. *Inter adiectiuum & ſubſtantiuum aliquid interponere ſolere Latinos, iam pueris notum eſt.* Prouidendum tamen, ne interpoſitio iſta ſenſum turbet, aut adfectationis aliquid redoleat.*Eleganter ait NEPOS. *Alcib. IX. Quem quidem adeo ſua cepit humanitate.* Aſt ſi dixeris: *adeo ſua quidem quem humanitate cepit*: nulla amplius erit orationis venuſtas.

XIV. Coniunctiones, SI, NISI, VT voci vni aut alteri eleganter poſtponuntur. CORN. NEP. *Milt. I. Id ſi feciſſent.* Elegans inprimis eſt *NIHIL VT: Litterae tuae ita conſcriptae ſunt, NIHIL VT iis eſſe poſſit elegantius.*

XV. *Si aliena verba recenſentur, non utendum eſt formulis: ITA DIXIT, IN HAEC VERBA ERVPIT, &c. ſed verbis* INQVIT, AIT, *quae ſemper poſt verba nonnulla ipſi inſeruntur orationi.* CORNEL. NEP. *Att. IV. Cui quum perſuadere tentaret: noli, oro te, INQVIT Pomponius, adverſus eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* Et *cap. XXI. Hos vt veniſſe vidit, in cubitum nixus: Quantam, INQVIT, curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos teſtes habeam, nihil opus eſt pluribus verbis commemorare.*

Locum id habet, ſi verba directe recenſeantur. Nam ſi oblique; omnia per accuſatiuos & infinitiuos proferuntur, ſine verbo *inquit.* TAC. *Annal. I,* 4. *Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant, trucem Agrippam, & ignominia accenſum, neque aetate, neque rerum experientia tantae moli parem. Tiberium Neronem maturae aetatis, ſpectatum bello, ſed vetere & inſita Claudiae genti ſuperbia; multaque indicia ſaeuitiae, quamquam premantur erumpere.*

XVI. *In*

XVI. *In ordine & collocatione vocum quam maxime etiam cauenda ὁμοιοτέλευτα, ſeu ſimiliter cadentia, quae vix fert ſubtile Romanorum aurium iudicium.* Sic ſtatim aures offenderent haec: *Non aliquo timore, ſed partim dolore.* Aſt elegantius CICERO *pro Marcello I. Diuturni, inquit, ſilentii, quo eram his temporibus vſus, non timore aliquo, ſed partim dolore, partim verecundia finem hodiernus dies attulit.* Si ergo transponas quaedam vocabula, facile ὁμοιοτέλευτα cauebis Sic κακοφωνίᾳ offendent, quae ſequuntur: *Neque vero disiunctiſſimas terras citius potuiſſe peragrari cuiusquam* paſſibus, quam tuis curſibus. Elegantius CICERO *pro Marcell. II. Nec vero disiunctiſſimas terras citius cuiusquam potuiſſe peragrari paſſibus, quam tuis non dicam curſibus, ſed victoriis illuſtratae ſunt.* Mireris ergo, eccleſiae patres, & maxime AVGVSTINVM, maximas in hiſce ὁμοιοτελεύτοις quaeſiuiſſe delicias.

XVII. Denique & id cauendum in ordine & collocatione verborum, *ne imprudenti tibi verſus loco proſae orationis naſcantur.* Sane nec ipſe CICERO ſibi ab hoc orationis nacuo ſatis cauere potuit. En enim hexametrum, qui illi in oratione *pro Archia I.* obrepſit:

In quo me non inficior mediocriter eſſe
Verſatum

Et *Libro III.* de oratore, vbi ipſe hoc vitium inceſſit, totum diſtichon imprudens inſeruit: *Ac mihi quidem veteres illi maius quiddam animo*

Complexi, plus multo etiam vidiſſe, videntur,
Quam quantum noſtrorum ingeniorum
acies.

Regulae de additione vocum.

XX. Haec de poſitione atque ordine vocabulorum ſufficiant. Non minor in additione vocum quarundam ſita eſt elegantia, de qua ipſa quoque paucas easque perſpicuas dabimus Regulas. x)

x) Regulae potiores hae fere ſunt.

I. *Initio*

Digitized by Google

I. *Initio periodi ſaepe ponitur* EGO, *quod alias omitti poſſet, & tunc ei additur* VERO CIC. *Epiſt. ad Fam. IV, 6. Ego vero, Serui, vellem in meo grauiſſimo caſu adfuiſſes.* (Neque tamen promiſcue illud *vero* inculcandum, ſed fere vbi cum aſſeueratione quadam reſpondemus. Ita Seruius ſcripſerat Ciceroni, *qui ſi iſtic adfuiſſem, non tibi defuiſſem &c.*)

II. Quoties de nobis ipſis loquimur, modeſtiae cauſſa addimus QVIDEM. PLAVT. *Epidic. I, 2. v. 8.*

Iam iſtoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.

III. *Superlatiuis eleganter adduntur adverbia* QVAM, LONGE, MVLTO, v. c. *Longe audaciſſimus, multo iucundiſſima, quam occultiſſime traiecto amni* LIV. Hiſt. XXI. 27.

IV. *Eleganter quoque iisdem ſuperlatiuis additur* QVISQVE. v. c. CIC. *pro Archia XI. Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quisque maxime gloria ducitur.*

V. *Comparatiuis quoque non ſine elegantia addes ablatiuos* IVSTO, SOLITO, DICTO, SPE, OPINIONE. v. c. *Ad rem iuſto attentior, ſolito maior, dicto citius, ſpe melior.*

VI. Verbis quae *ſpem* vel *opinionem* denotant, Latini eleganter addunt FORE vel FVTVRVM ESSE, *ſequente vel* QVI, *vel* VT *cum praeſente vel imperfecto coniunctiui.* NEP. *prooem. I. Non dubito, fore plerosque, Attice, qui hoc genus ſcripturae leue, & non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis iudicent.* Eodem modo dicitur; *Spero fore, vt in gratiam tecum redeat. Nunquam ratus ſum fore (futurum) vt tantae opes tam celeriter conciderent.*

VII. *Eamdem prae ſe elegantiam ferunt formulae,* ACCIDIT, FIT, FACTVM EST, FVTVRVM EST, *quae verbis additae euentum vel conſequentiam indicant.* Sufficeret ſane, ſi diceres. *Putaresne, mihi vnquam verba deeſſe poſſe?* Sed elegantius CICE-

CICERO: *Putaresne unquam accidere poſſe, vt mihi verba deeſſent?* Ita & NEPOS *Alcib. III. Id quum adpararetur, priusquam claſſis exiret, ACCIDIT, vt vna nocte omnes Hermae deiicerentur.* Eodem exemplo dices: *Quum in eo eſſet, vt oppido potiretur, FACTVM EST, neſcio quo caſu, vt pars muri corrueret.* Item: *Niſi ſignum receptui dederis, FVTVRVM EST profecto, vt rem famamque perdas.*

VIII. *Quaeſtio* QVID *vel* CVR *eleganter augetur formula veteribus frequentiſſima:* QVID EST, QVOD, v. c. *Quibus ſubtractis, quid eſt, quod delectare nos poſſit?*

IX. *Nominibus propriis obſcurae famae, contemtus cauſſa additur* QVIDAM. Sic apud NEPOT. *Pauſ. IV. eſt Argilius quidam.* Et in *Cimon. I. Callias quidam.* In *Dione VIII. Callicrates quidam* & paullo poſt. *cap. X. Lyco quidam.* In *Timoleonte. V. Huic quidam Lameſtius, homo petulans & ingratus, vadimonium quum vellet imponere:*

X. *Coniunctionibus SI & NISI ſaepe praemittitur* QVOD. NEP. *Eumen. VIII. Quod ſi quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat.* Et in *Hannib. I. Quod niſi domi ciuium ſuorum inuidia debilitatus eſſet, Romanos videtur ſuperare potuiſſe.*

XI. *Similis pleonaſmus eſt in ſequentibus;* ID QVOD, pro *quod*, VT NE pro *ne*. NEP. *Datam. IV. Exiſtimans, id quod accidit, facilius ſe imprudentem parua manu oppreſſurum.* CICERO *pro Lig. IV. Vt Romae ne ſit.*

XII. *Emphaſeos cauſſa adiectiuis aeque ac ſubſtantiuis eleganter additur* ISQVE. v. c. *Filium habeo eumque vnicum.* CICERO: *Panſa, isque conſul, non erubuit declamare.* (Neque tamen vſurpandum promiſcue, ſed vbi ſubſtituere poſſis *& quidem*:)

XIII. Verbo ſaepe iungitur participium, tamquam conſequenti antecedens. NEP. *prooem. Quum* RELATVM *legerint. Relatum* eſt antecedens; *legerint* conſequens. Suffeciſſet alterutrum, ſed utrumque

iungitur

iungitur elegantius. Eodem exemplo dicitur: *Per manus traditum accepimus.*

XIV. Interrogationibus eleganter additur: QVAESO, OBSECRO, AMABO, aut ſi ex ira procedunt, MALVM. TERENT. *Heaut. I. 1. v. 31.*

Quaeſo, quid de te tantum meruiſti?

PLAVT. *Caſin. I. 1. v. 3.*

Quid tu, malum, me ſequere?

XXI Quemadmodum vero additio elegantiam conciliat orationi: ita & quarundam vocum abiectio vel omiſſio mirifice eamdem ornat. Nos, miſſis rarioribus ellipſibus, quas ſtudioſe colligerunt SANCTIVS & PERIZONIVS y) nitidiores tantum & optimas hic more noſtro recenſebimus. z) *Nec non de earundem abiectione.*

y) Multae apud veteres occurrunt ellipſes, quae excuſandae potius quam laudandae videntur. Et has ſane nimium inculcat SANCTIVS. *Lib. IV. Min. c. 1. ſeq.* Quis enim cum HORATIO diceret: *Ventum erat ad Veſtae*, ſcilicet aedem? Non quidem exemplo iſta carent nec abſtinent CIC. *Fam. Epiſt. XIV,* 2. & LIV, *Hiſt. I,* 33. *&* 41. ſed haec excuſantur potius Graeciſmo, quam laudantur.

z) Potiores de vocum ſyllabarumue defectu regulae hae fere ſunt.

I. ALIQVIS, ALIQVANDO, ALICVBI; *priores ſyllabas ALI amittunt poſt coniunctiones* SI, NE, NISI, QVVM, NVM, QVO, QVANTO. CIC. *pro Arch. I. SI QVID in me eſt ingenii.* PLIN. *Epiſt. I. 10. SI QVANDO vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maxime floret.* CIC. *Epiſt. ad Fam. X, 14. Epiſtolas decerpito, NE QVANDO quid emanet.* Similia ſunt: *SICVBI hoſtis futurus eſt. QVO QVIS doctior eſt. QVANTO QVIS ditior eſt.*

II. Totum

II. Totum pronomen ALIQVIS abiicitur, ſi ſequatur relatiuum, QVI. SALLVST. *XXII. Catil. Fuere ea tempeſtate, qui dicerent.* Sic eleganter dixeris. *Eſt, quod te velim. Eſt, de quo tecum confabuler.*

III. *Frequenter etiam omittuntur ſubſtantiua*, LOCVS, TEMPVS, OCCASIO v. c. *Non eſt, vbi pedem ponat. Erat, quando ſerio iſtiusmodi agebantur.* CIC. *Catil. I, 10. Habes, vbi oſtentes illam praeclaram patientiam tuam.*

IV. *Nihil quoque frequentius eſt omiſſione coniunctionum VT*, NE, *v. c. Fac venias: haec curae tibi ſint, precor: caue exiſtimes. Malus homo ſit oportet.*

Fundamenta variationis grammaticae.

XXII. Denique, quum nihil ſit, CICERONE iudice, taedioſius, quam ſi ſtilus ſemper ſit idem: eae quoque regulae, quae ad mutationem variationemque grammaticam a) vel omnium propoſitionum b) vel vocum quarundam pertinent, non erunt nobis praetermittendae.

a) Variatio vel grammatica eſt vel rethorica. Vtramque; aſt non eadem methodo, inculcant ERASMVS ROTEROD. *de copia verborum & rerum*, MICRAELIVS *de Copia Verb.* &, qui inſtar omnium eſt AVG. BVCHNERVS *de commutata ratione dicendi. Lipſ.* 1689. 12. Nobis, quum in fundamentis grammaticis verſemur, cum variatione rhetorica nihil hic eſt negotii.

b) Variatio grammatica duorum generum eſt. *Vel* enim in vniuerſum ad omnes pertinet propoſitiones, adeo, vt quemadmodum ex vna cera plures imagines, ita ex eadem ſententia plures fingi poſſint periodi. *Vel* quibusdam tantum formulis & locutionibus eſt propria. Et ad primam quidem quod attinet, ad illam referendae ſunt regulae ſequentes:

I. *Sim-*

I. *Simpliciſſima eſt variatio per phraſes, & loquutiones ſynonymas.* Ait TERENT. *Andr. I.* 1. *v.* 50. *ingenium eſt omnium hominum a labore procliue ad libidinem.* Hanc ſententiam per phraſes ſynonymas ita variabis: *Ea eſt mortalium omnium indoles, vt a labore ad voluptatem ruant. Ita comparata eſt omnium hominum natura, ut labor cedat voluptatis illecebris, & quisque libidini quam rei familiari operam dare malit. &c.*

II. *Talis etiam eſt variatio per caſus,* cui mature adſuefieri oportet adoleſcentes, ne meras pro elegantiore ſtilo proferant enuntiationes logicas. Ait NEPOS. Alcib. I. *In hoc* NATVRA *efficere quid poſſit, videtur experta.* In genitiuo dixeris: *In hoc,* NATVRAE *quanta vis ſit, quantaque efficacia, ſatis perſpectum eſt.* In datiuo NATVRAE *efficere quid liceat, vel huius exemplo compertum eſt.* In accuſatiuo: *In hoc* NATVRAM, *efficere quid poſſit, experiri voluiſſe arbitror.* Denique in ablatiuo: *In hoc, a* NATVRA *effici quid poſſit, eſt intellectum.*

III. *Adiectiuum eleganter in ſubſtantiuum, & hoc in illud commutatur.* Eſto propoſitio: *Erat ſatis eloquens, liberalis prudens iuris ciuilis aeque ac rei militaris.* Hanc ita commutat NEPOS *in Cimon.* II. *Habebat enim ſatis eloquentiae, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris civilis tum rei militaris.* Ita ſi propoſitio eſſet haec: *Inuidi obſtiterunt eius virtuti,* variatio poſſet peti ex NEP. *Hannib. I. Multorum obtrectatio deuicit vnius virtutem.* Sic perinde erit, ſiue dicas: *Tanta in me exſtant beneficia tua,* ſiue *tanta eſt tuorum in me beneficiorum multitudo.*

IV. *Saepe nomen mutari poterit in verbum, vel contra,* maxime ſi ſuperlatiui vel comparatiui adſint. e. g. *Omnibus par, & plerisque melior,* Aſt elegantius NEP. *Themiſt. I. Antefertur huic nemo, pauci pares putantur.*

V. *Superlatiui ſaepe in comparatiuos mutantur.* e. g. *In virtutibus aeque ac vitiis fuit excellentiſſimus.* Pro quo NEPOS *Alcib.* 1. *Nihil illo fuit excellentius vel in vitiis vel in virtutibus.*

Multo elegantior haec ſit variatio, ſi iſtud *nihil* aliquoties κατ᾽ ἀναφορὰν repetatur. CIC. *Epiſt. ad Fam. IX.* 14. *Nihil eſt enim, mihi crede, virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius.* Loco *eſt* in eadem formula eleganter nonnunquam adhibetur *excogitari poteſt venuſtius.* v. e. *Nihil hoc puero excogitari poteſt venuſtius.*

VI. *Saepe etiam variatio optime procedit per participia*, quae dici non poteſt, quantum ornent orationem. Participia vero ponuntur, partim, vbi occurrit relatiuum QVI, partim, vbi in Germanica lingua ſunt particulae nachdem, als, da, wenn, weil, partim, quando duo commata per coniunctionem copulatiuam ET coniunguntur. De ſingulis dabimus regulas.

(I) Quoties occurrit pronomen, QVI, toties omiſſo illo, ponitur participium eiusdem ſignificationis & temporis, PHAEDR. *Fab. I.* 14. v. 14. *Malus quum ſutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere coepiſſet loco.* Hic *inopia deperditus* idem eſt, ac *qui inopia perierat.* Ita & recte dicit CIC. *Catil. II.* 1 *Catilinam, furentem audacia, ſcelus anhelantem, peſtem Patriae nefarie molientem.*

(II) Si occurrunt particulae als, da, nachdem, weil, videndum, vtrum duo adſint nominatiui, an vnicus. Si duo; prius comma mutatur in duo ablatiuos conſequentiam deſignantes e. g. *Quum amici hortarentur, vt Graeciam in ſuam redigeret poteſtatem. Darius claſſem quingentarum nauium comparauit.* Duo hic adſunt nominatiui, *amici* & *Darius.* Hinc NEPOS Miltiad. IV. prius comma mutat in duo ablatiuos: *Darius autem, hortantibus amicis, vt Graeciam in ſuam redigeret poteſtatem, claſſem quingentarum nauium comparauit.* Sed abſurde diceres: *Chriſto cruci affixo, ſanguinem effudit.* Vnicus enim hic adeſt nominatiuus. Recte vero: *Chriſto cruci adfixo, ſolis defecit lumen.*

(III) *Si vnicus adeſt nominatiuus, prius comma itidem poteſt in participium commutari, ſed ita, vt illud in eo caſu ponatur, quem adſumit nomen vel verbum commatis poſterioris* e. g. *Quum Chriſtus cruci adfigeretur, manus*

manus eius ſanguine ſtillabant. Hic manus eſt ſubſtantiuum, quod quum genitiuum regat, participium neceſſario in caſu genitiuo ponitur, hoc modo: *Chriſti cruci affixi manus ſanguine ſtillarunt. Quum hac de re cogito, mirum mihi videtur.* Hic *videtur* poſtulat *datiuum.* Ergo participium in datiuo ponendum, dicendumque: *Cogitanti mihi hac de re, permirum videtur. Poſtquam eum ſatis excruciauerant, denique necarunt.* Necare poſtulat accuſatiuum, ergo dicendum: *Excruciatum denique necarunt.*

(IV) Si duo commata per & copulantur, vel prius vel poſterius in participium commutatur, omiſſo ET e. g. NEP. Milt. 1. *Ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt.* Id eſt. *Ex his quidam delecti & Delphos deliberatum miſſi ſunt.* Eodem exemplo dixeris: *Quem retractum ex itinere parens necari iuſſit.* SALLVST. *Catil. XXXIX. Muneribus ornatum a ſe demiſit. Alloquutus milites, in vrbem rediit.*

VII. *Gerundia eleganter in participium in DVS commutantur.* e. g. NEP. *Miltiad. III. Miltiades hortatus eſt pontis cuſtodes, ne a fortuna datam occaſionem liberandae Graeciae dimitterent.* Vbi *liberandae Graeciae* ponitur pro *liberandi Graeciam.*

c) Sed haec de variatione generali. Sunt praetera variationes quaedam, quae ad has vel illas formulas pertinent, e quibus paucas veluti exempli cauſſa delibabimus.

I. Initio huc pertinent variae deſcriptiones ſuperlatiui, quales ſunt quae ſequuntur. CIC. *Epiſt. VI. 9. Cum A. Caecina mihi tanta familiaritas conſuetudoque ſemper fuit, vt nulla maior eſſe poſſit.* NEP. *Miltiad. I. Et antiquitate generis & gloria maiorum & ſua modeſtia vnus omnium maxime floruit.* IDEM *Timoleon. I. Namque huic vni contigit quod neſcio an vlli, vt &c.* Item: *ſic rogo, vt qui maxime & ſumma contentione ſolent.* TERENT. Andr. Act. I, 1. *Adoleſcentula forma & vultu, Soſia, adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.* TAC. *Germ. IX. Auſpicia ſorteſque, vt*

qui maxime, *obſeruant* VELLEI. PAT. II, 35. *Vir in tantum laudandus, in quantum virtus intelligi poteſt.*

II. *QVO, EO, vel QVANTO, ſi occurrunt, eleganter mutari poterunt ita, vt in priore commate VT QVISQVE; in poſteriore* ITA *ponatur*: SALL. *Iugurth.* LXXXI. *Poſt vti quisque opulentiſſimus videatur, ita Romanis hoſtem fore.* Id eſt, *quo quis erit opulentior, eo magis hoſtis Romanis videbitur.*

III. *NON MODO, SED ETIAM variis modis eleganti variatione redduntur.* Exempla id docebunt. NEP. apud LACTANT. *Inſtit. III*, 15. *TANTVM ABEST, vt ego magiſtram eſſe putem vitae philoſophiam, beataeque vitae perfectricem, VT nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris viuendi, quam pleriſque, qui in ea diſputando verſantur*, id eſt, *non modo philoſophia non eſt magiſtra vitae, ſed ipſis etiam philoſophis magiſtris opus eſt.* CIC. pro Marcell. II. *Nullius eſt tantum flumen ingenii, nulla dicendi aut ſcribendi vis, tantaque copia, quae* NON DICAM *exornare*, SED *enarrare res tuas geſtas poſſit*, id eſt, *non modo exornare, ſed & enarrare res geſtas tuas nemo poteſt.* TACIT. *An.* XIII. 20. *Sed cuicunque, nedum parenti, defenſionem tribuendam*, id eſt: *non parenti modo ſed cuicunque etiam defenſionem tribuendam.*

IV. *DICO ſequente NON mutatur in* NEGO. CIC. *Catil. III. Negaui, me eſſe facturum.*

V. *OPORTET variis exprimitur formulis, quales* ſunt, quae ſequuntur: CIC. *Phil.* XI, 6. NON POSSVNT NON *prodige viuere, qui noſtra bona ſperant, quum effundant ſua.* FACERE NON POTVI, *quin te hortarer. Dandam tibi hanc operam* DVXI.

VI. *QVIDAM etiam exprimitur per* NESCIO QVIS, TERENT. *Adelph. IV*, 4. *Prodit neſcio quis.*

Ita

Digitized by Google

Ita & *forte fortuna*, exprimitur NESCIO QVO CASV. NESCIO QVO PACTO. NESCIO QVO FATO MEO.

VII. *Pro TOTVS ſaepe occurrunt formulae, QVAM LONGVM EST. QVANTVS QVANTVS EST, QVAM LATE PATET* v. c. *Mare, quam longum eſt. Germania, quam late patet.* Eleganter CICERO *pro Marcello II. Totum hoc, quantumcumque eſt, quod certe maximum eſt, totum eſt, inquam tuum.*

CAP. II.

DE FVNDAMENTIS STILI RHETORICIS.

I. Qualia hic intelligantur fundamenta rhetorica? II. Quotuplicia illa ſint? III. Quid ſit Latine, concinne, ornate, apte dicere? IV. Quomodo vocabula pura a ſuſpectis diſcerni poſſint? V. Cauendae ſunt voces hibridae. VI. Vt & quae analogiae grammaticae repugnant. VII. Nec non vocabula barbarae originis. VIII. Ex parte etiam Graeca. IX. Et Graeciſmi X. Suſpecta quoque nomina colorum in *edo*. XI. Nec non adiectiua in *alis* & *abilis*, & aduerbia in *aliter* vel *abiliter*. XII. Quatenus retinenda vocabula eccleſiaſtica? XIII. Quatenus a vocabulis iuridicis cauendum? XIV. Nec non a vocabulis philoſophicis? XV. Et poeticis? XVI. Ac denique obſoletis? XVII. Concinnitatem orationi conciliant periodi. XVIII. Quid periodus? XIX. Quotuplex? Quid periodus ſimplex? XX. Quid compoſita? XXI. Periodus bimembris. XXII. Particulae connectendi in illis vſitatae. XXIII. Periodus trimembris. XXIV. Periodus quadrimembris. XXV. Membra periodorum non ſint nimis inaequalia. XXVI. Periodi quatuor membris maiores in vitio ponuntur. Tales ſunt Periodicon, Pneuma & Taſis. XXVII. Quid ſchoenotenes & periodica circumductio? XXVIII.

Vſus periodorum. XXIX. Quid ſentiendum de numero oratorio? XXX. Ornatam orationem reddunt translationes. XXXI. An etiam metonymia & ſynecdoche? XXXII. Figurae etiam orationem ornant. XXXIII. Nec non formulae antiquae. XXXIV. Et adagia. XXXV. Et ſententiae. XXXVI. An etiam verſus & hemiſtichia? XXXVII. Apte diſcimus, ſi varias dicendi formas diſtinguimus. XXXVIII Stilus Laconicus. XXXIX. Atticus. XL. Aſiaticus. XLI. Rhodius. XLII. Quis horum praeferendus? XLIII. Altera ſtili diuiſio. XLIV. Stilus tenuis & ſiccus. XLV. Mediocris & inaequalis. XLVI. Magnificus. XLVII. Frigidus. XLVIII. Horum vſus. XLIX. Tertia ſtili diuiſio. L. Stilus perſpicuus & obſcurus. LI Stilus grauis, aſper, vehemens, ſplendidus, circumductus. LII. stilus elegans, ſophiſticus, floridus. LIII. Stilus moratus. LIV. Stilus concitatus & parenthyrſus. LV. Dicendi vis. Quarta ſtili diuiſio. LVI. Stilus philoſophicus. LVII. Stilus hiſtoricus. LVIII. Stilus dialogicus. LIX. Stilus oratorius. LX. Stilus politicus & ciuilis. LXI. Stilus epiſtolicus. LXII. Stilus poeticus. LXIII. Stilus argutus.

I.

Qualia hic intelligantur fundamenta rhetorica.

Leuiora fuerunt, quae ſuperiore capite monuimus, eaque, ſi mens non laeua fuiſſet, iam in ipſis ſcholis inferioribus diligentius imbibi oportuerat. Iam ad grauiora pergimus, id eſt, ad fundamenta RHETORICA Quemadmodum vero ſuperiore capite non ipſam complexi ſumus grammaticam: ita & hic non vniuerſam thetoricam, a) ſed ea, quae ad ſtilum tantum faciunt, trademus fundamenta,

a) Rhetoricam de *inuentione*, *diſpoſitione*, *eloquutione & actione* praecipere, nemo ignorat. Verum nobis cum ſola eloquutione negotium eſt: de qua operam dabimus

bimus, vt multa, quae in plerisque rhetoricis ſcriptis fruſtra quaeſiueris, moneamus.

II. Ceterum quidquid de eloqutione praecipit Rhetorica, illud omne ad quatuor potiſſimum capita videtur referendum. *Quis enim eſſet dicendi modus melior, quam vt* LATINE, *vt* CONCINNE, *vt* ORNATE, *& ad id quodcunque agetur*, APTE CONGRUENTER*que dicamus?* b) *Quotuplicia ea ſint?*

b) Verba haec ſunt CICERONIS *de orat. III.* 10. niſi quod ille, omiſſa concinnitate, *dilucidam* eſſe debere orationem, monet. Ne vero præter rem quatuor iſta poſuiſſe fundamenta videamur, operae pretium fuerit, quadripartitae iſtius diſtributionis reddere rationem. Qui aedes elegantiores molitur, eum ſollicitum eſſe oportet de *materia* bona, ſolida ac exquiſita. Qua comparata, nihil tamen, quod oculos hominum ferat, exſtruet, niſi accedat conformata quaedam regulis architectonicis *idea*, ad cuius exemplum fabri exſtruant aedificium. Praecipue enim ad elegantiam aedium pertinet iuſta partium omnium menſura & proportio, quae ſine idea illa vix poterit obtineri. Exſtructae vero ad hanc menſuram aedes deinde variis coloribus, tectorio opere, picturis exornantur. Enimuero ſi uel maxime haec omnia acceſſerint: non placebunt tamen aedes, niſi τὸ πρέπον fuerit obſeruatum. Alia enim aedificandi ratio in palatio principis, alia in templis, alia in priuatorum aedibus, alia denique in praediis ruſticis locum inuenit, ludibriumque merito is deberet hominibus, qui columnas Corinthiacas praedio ruſtico adaptaret. Iam eadem eſt ſtili elegantioris ratio. Materia, qua ſermo elegantior componitur, ſunt *voces* & loquutiones vere Romanae, atque inde ante omnia oſtendendum, quid ſit LATINE dicere. Sed verba illa ac loquutiones Romanae, quantumuis elegantiſſimae, parum delectabunt, niſi ad *periodorum menſuram*, veluti ad ideam architectonicam, componantur.

Quod qui facit, is demum CONCINNE dicere videtur. Sed quamvis & hoc fuerit obſeruatum, tamen ne ſic quidem placebit oratio, niſi ei *ornamenta quaedam*, tanquam picturae & colores accedant. Vnde diximus, ORNATE eſſe dicendum. Denique vt non vna omnes aedes decet aedificandi ratio: ita nec omnibus ſcriptionibus idem conuenit *ſtilus*, eademque dicendi forma. Alio enim ſtilo epiſtolas, alio hiſtorias, alio orationes, alio panegyricos, alio ſatiras, alio diſſertationes conſcribi oportet. Quas ſtili formas, ſi quis recte ac decore expreſſerit, is demum APTE CONGRVENTERQVE dicere videtur.

Quid ſit Latine concinne, ornate, apte dicere?

III. LATINITAS orationi puritatem conciliat; CONCINNITAS eam in iuſtas periodos ac decoram veluti menſuram compingit: ORNATVS vt admirationi ſit; & CONGRVENTIA denique, vt ne a decoro aberret, efficit. Si vlla harum virtutum deſit, vix reprehenſionem doctorum effugiet oratio, tantum abeſt, vt vlla laude digna videatur. c)

c) Non rectius hoc, quam exemplo, poterit a nobis demonſtrari. Si quis Corinthi deſcripturus excidium, ita loqueretur: *L. Mummius Corinthum crudeliter ruinauit*, quisque intelliget, hanc orationem lixis & calonibus, quam docto homine, eſſe digniorem. Neque enim LATINVM eſt *ruinauit*, atque hinc ſtilo ſua *puritas deeſt*. Sed emendabimus iſtum naeuum, & ita dicemus: *L. Mummius Corinthum funditus deleuit*. Sic *Latina* quidem & pura erit oratio; uerum ne ſic quidem haec verba quenquam delectabunt, quia nondum audimus periodum, ſed propoſitionem logicam. Dabimus ergo operam, vt his verbis etiam ſua conſtet CONCINNITAS, eaque proinde hac periodo concludemus: *L. Mummius Corinthum, quod Romanam maieſtatem parum reuereri videretur, mira ſeueritate euertit.* Sic omnia erunt *Latina*, iuſta quoque & *concinna* erit

Digitized by Google

erit periodi menſura: & tamen nondum quidquam audies, quod admireris. Nondum enim vllus acceſſit ORNATVS. Age, ne hic quoque poſſit deſiderari, ita dicemus: *L. Mummius Corinthum, Graeciae oculum, quum Romanam majeſtatem parum ſuſpicere videretur, mira ſeueritate effodit.* Iam demum & *Latina & concinna & ornata* eſt oratio, adeoque non poteſt non placere. Et tamen ſi quis hac periodo in ſtilo hiſtorico vel in diſſertatione didactica vteretur, is τὸ πρέπον vix videretur obſeruaſſe. Ex quo ſequitur, vt & APTE CONGRVENTERQVE dicendum ſit.

IV. LATINE & pure quomodo dicendum ſit, ita oſtendere conati ſunt eruditi, vt integris libris voces parum Latinas ac ſuſpectas collegerint. d) Enim vero quum taediosa ſit ea methodus: ſatius erit, regulas quasdam, quales neminem adhuc dare memini, de vocabulis ſuſpectis ſuppeditare. *Quomodo vocabula pura a ſuſpectis diſcerni poſſint?*

d) Multi exſtant huius generis libri. Noti ſunt GER. IO. VOSSII *de vitiis ſermonis*, IO. VORSTII *de Latinitate falſo meritoque ſuſpecta*, CHRIST. CELLARII *Antibarbarus & Curae poſteriores*, CAR. ANDR. DVCKERI *de Latinitate veterum iureconſultorum*, D. G. MORHOFII de Pura Dictione Lat. Liber, cui notas adiecit I. L. MOSHEMIVS, Hanouerae, 1725. 8. & huius generis alii.

V. Prima ergo haec eſto regula: *Ab omnibus vocibus hibridis*, e) *niſi magna nos vrgeat neceſſitas*, f) *eſt abſtinendum.* *Cauendae ſunt voces hibridae.*

e) Vocantur *voces hibridae*, quae ex diverſis linguis conflatae ſunt, veluti ex Graeca & Latina, ex Graeca & Germanica, ex Latina & Germanica, &c. Sine veterum exemplo itaque dicitur MONOCVLVS. Eſt enim haec vox hibrida, conflata ex Graeco μόνος, & Latino *oculus*. Veteribus magis placet VNOCVLVS.

 Vid.

Vid. PLAVT. *Curcul. III.* 1. GELL. *Noct. Att. III.* 11. vel LVSCVS, nam & hoc non ſtrabonem notat, einen Schielenden, vt vulgo putant, ſed *vnoculum.* CELLAR. *Antibarb. pag.* 203. Aeque abſurdum ac hibridum eſt BIGAMVS, compoſitum quippe ex Latino *bis* & Graeco *γάμος.* Excuſatius HIERONYM. *adu. Iouin. I,* 8. *& vlt.* dixit *digamus, bimaritus.* Non magis Latina ſunt ARCHIDAPIFER, ARCHIPINCERNA. Priores enim ſyllabae Graecae; poſteriores Latinae ſunt. *Voces* vero *hibridae ſemper Latinis auribus viſae ſunt intolerabiles*, niſi quod nonnunquam comici ioci cauſſa eiusmodi vocabula fingunt: Tale eſt INANILOGVS apud PLAVT. *Pſeud. I,* 3. *v.* 23. ſi is locus ſanus eſt. (quidni enim ſcripiſerit Plautus *inaniloquus*?)

f) Contingere huiusmodi quid poteſt in titulis magnorum principum, qui vix aliquando poſſunt elegantius Latiniusque reddi, vt non eorum dignitati quidquam detrahatur. Hic ſane prudentia ſuadet, vt malimus parum Latine, quam parum reuerenter loqui. Exemplo eſſe poteſt ARCHIDVCIS titulus, Auſtriacae genti proprius. Hibrida haec vox eſt, ſed quocunque modo eam reddideris, vix effugies reprehenſionem. Si *magnos duces* vocaueris, pares illos reddas magno Duci Hetruriae, ſin *ſupremos duces*, a nexu cum Romano imperio eos abſolues, ſi *primos duces*: hoc quoque inſolens erit. Recte igitur atque ordine feceris, ſi *Archiducis* titulum, parum Latinum licet, retinueris. Neſcio an idem dicendum de titulo ARCHIMARSCHALLVS. Nullum enim eſt vocabulum Latinum, quod *Marſchalli* notionem ſatis exprimat. Stultum eſſet, vt placeas grammaticis, principibus diſplicere velle, & hos laedere, ne Priſciani maieſtatem laeſiſſe videaris.

Vt & quae analogiae grammaticae repugnant.

VI. Secunda regula haec eſto: *Voces omnes, quae analogiae grammaticae repugnant, vel barbarae,* g) *vel certe ſuſpectae ſunt.* h)

g) Hinc

g) Hinc quilibet videt, barbaras eſſe voces, quae ſequuntur:

AEQVANIMITER. Non patitur enim analogia, vt a ſubſtantiuo animus deducatur aduerbium *animiter*. Purius ergo dixeris *aequo animo*, *aequiſſimo animo*.

AMICABILITER, eiusdem generis eſt.

E CONTRA. Non enim praepoſitio *e* aduerbiis ſolet iungi. Caſtioris Latinitatis amantes ponunt CONTRA, E CONTRARIA PARTE, E CONTRARIO, CONTRA EA. Vid. CELLAR. *Antibarb. p.* 30.

Huc etiam pertinent, quae ſupra p. 17. notauimus: EXTRINSECVS, in forma adiectiua, INTRINSECE, VXORATVS, aliaque hujus generis.

h) Sunt enim quaedam dubiae auctoritatis, & licet analogiae repugnent, tamen apud veteres occurrunt. Tale eſt illud IMPRAESENTIARVM, de quo ſupra pag. 17.

VII. Sequatur regula tertia: *Omnia vocabula barbarae originis* i) *in cultiore Latinitate, tamquam ſcopuli, fugienda ſunt, niſi ea iam pridem ciuitate donata conſtet.* k) ***Nec non vocabula barbarae originis.***

i) Quum barbari, maxime Gothi, Vandali, Longobardi, Franci, veluti ex compacto, prouincias Romani Imperii inuaderent, Latinitas antiqua ſenſim ad dialectos, Italicam & Gallicanam, (Hiſpanicamque) deflexit. Vid. CAR. DV FRESNE *Diſſert. Gloſſar. med & infimae Latin. praemiſſ.* CELL. *Diſſ. de origine linguae Italicae.* Vnde ſtatim ſequitur I. *vt omnia vocabula ex lingua Italica vel Gallica in Latinam inuecta barbara iudicentur.* Talia ſunt pleraque adiectiua in OSVS, v. c. *affectuoſus, miraculoſus, rigoroſus, ſerioſus, pompoſus, virtuoſus.* Proba tamen ſunt *vitioſus, probroſus, pretioſus, prodigioſus &c.* Nec minus Gallicismo atque Italicismo originem debent, *vacantia, ſuperioritas, ſuccurſus, ſubalternus, ſituari vel ſituatio, reuolutio, reuiſio, reſiſtentia, recompenſare, recommen-*

Digitized by Google

emendare, *ratificare*, *protectio*, *prioritas*, *partialis*, *neutralis*, *modernus*, *maxima* pro regula, *Liga lubricitas*, *irregularis*, *irreconciliabilis*, *importantia*, pro momento vel pondere, *fortalitium*, *diſtrictus*, *correſpondere*, *confortare*, *condolentia*, *condeſcendere*, *complacentia*, *capitaneus*, *beſtialitas*, *aſſiſtentia*, *approximare*, *appropriare*, & quae ſunt huius generis alia, quae iamdudum e Latio proſcripſit in *Antibarbaro* ſuo CELLARIVS. Quum porro Germanicae linguae nihil plane cum Latina commercii ſit: multo minus *vocabula origine Germanica in elegantiore ſtilo inueniunt locum*. Talia ſunt *burgus*, eine Burg, *feudum*, *vaſallus*, Geſell, *ſcabinus*, ein Schöpffe, *ſcultetus*, ein Schultze, & huius generis alia.

k) Iam dudum enim veluti ciuitate donata ſunt vocabula quaedam Perſica, veluti *gaza*, pro theſauro, *paraſanga*, pro ſpatio itinerario, *acinaces* &c. item quaedam Gallica, vt *eſſedum*. Haec omnia recte & ſine vitio adhibueris.

Ex parte etiam Graeca.

VIII. Obſeruandum quarto: *vocabula Graeca, niſi veluti ciuitate donata*, l) in *elegantiore oratione non eſſe adhibenda*. m) Nec vſquam Latino textui voces Graecae immiſcendae, niſi vel docendi n) vel amici cuiusdam eruditi oblectandi cauſſa *)

l) Innumera ſunt vocabula origine Graeca, quae veluti ius ciuitatis obtinuerunt: e. g. *antidotum*, *byſſus*, *ancora*, *trophaeum* &c. De horum probitate non eſt, quod dubites.

m) De iis ergo hic loquimur vocabulis Graecis, quae ſequiorum temporum inuexit vſus, & quae fruſtra quaeras apud veteres. Sic *abyſſus* eccleſiaſticum eſt, pro quo veteres dicere maluerunt *profundum*, *vorago*. Pro *agon*, vel *agonizare* veteres dixerunt, *extrema*, *animam agere*. *Autochiria* non modo nouum eſt, ſed & falſa ſignificatione inſignitum. Ἀυτόχειρ enim Graecis

cis non eſt, qui ſibi infert manus, ſed qui ſua manu aliquid efficit, teſte HESYCHIO. Non magis proba ſunt, *blaſphemia pro exſecratione*: *eremus pro locis deſertis*: *exotericus* pro *peregrino* vel *aduentitio*, *hypocriſis* pro *ſimulatione pietatis*, (*Hypocrita* enim veteribus erat artifex theatralis. Vid. SVET. *Neron. XXIV.*) *moechari* pro *adulterium committere*: *neotericus* pro *recentiore* vel *iuniore*: *orphanus*, pro *pupillo*: *praxis* pro *uſu*: *zelus* pro *aemulatione vel ſtudio*. De quibus CELL. *Antibarb. cap. VI. p.* 216. *ſequ.*

n) Nam quum in diſciplinis ſaepe contingat, vt res quaedam Graece quam Latine poſſit facilius explicari; nemo prohibebit, quo minus in ſcriptis didacticis Graecum ſermonem Latino miſceamus, dummodo abſit affectatio. Graeca enim ἐμφατικώτερα eſſe debent, niſi riſum mouere velis. Hinc riſum moturus PLAVTVS *Pſeudol. I. 5. v.* 67. Graeca, quae nihil emphaſeos habent, Latinis immiſcet.

-- -- -- SI. *Ecquam ſcis filium tibicinam Meum amare?*
PS. οὐ δεῖ *negare.* SI. *Liberare quam velit?*
PS. πρέπον καὶ τοῦτο *negari.*

Ridicula ſane haec affectio, nec magis ferenda, quam ſi quis Germanice dicere velit: Er hat ſeine pedes zerbrochen. Debent ergo Graeca aliquanto ἐμφατικώτερα eſſe, qualia exempla paſſim apud CICERONEM, PLINIVM aliosque auctores idoneos occurrunt.

*) Exemplo eſſe poſſunt CICERONIS *Epiſtolae ad Atticum.* Quum enim hic Ciceroni familiariſſimus eſſet, & maximopere amaret Graecas litteras, vix vllam ad eum dedit epiſtolam, quam non pluribus Graecis ſententiis, tamquam gemmis quibusdam, diſtinxerit.

IX. *Nec a vocabulis tantum Graecis abſtinendum eſt, verum etiam a Graeciſmis*, id eſt, phraſibus ad Graecae potius quam Latinae linguae analogiam compoſitis, o) quamvis eas nonnunquam in deliciis habuerint auctores qui- *Cauendi etiam Graeciſmi.*

quidam κακόζηλοι p) Vide A. BVCHNERVM de Comm. rat. Dic. *L. I. c.* 19. *p.* 287. *ſeqq.*

o) Tales Graeciſmi minus elegantes ſunt.

I. *Si infinitiui ponantur pro coniunctiuis, gerundiis, participiis.* v. c. *Inſtigauit petere* pro inſtigauit, vt peteret, HYGIN. *Fab. CLXVI. Ad flumen exiit, ſanguinem abluere* pro *ſanguinem abluturus* HYG. Fab. LXXXVIII. *idoneus facere*, pro ad faciendum.

II. *Si conſtructiones Graecae Latinis ſubſtituantur.* v. c. *Quibus iuſſerat*, pro quos iuſſerat. TACIT. *Ann. XIII* 40. ubi tamen adde IAC. PERIZON. ad Sanct. Mineru p. 125. *Ego audita tibi putaram*, pro a te audita. CIC. ad *Attic. Epiſt. XIII.* 24. *Manet hunc poena, latet me, deficit me.* Quamuis haec omnia, ſi rarius & in loco adhibeantur, non careant venuſtate. Conf infra num. *LXII. not.* †)

p) Vix ullus eſt veterum auctorum, quin ſubinde Graeciſmos adhibuerit, vt exempla docent, collecta a SANCTIO *in Mineru Lib. III. c.* 12. *p. m.* 727. *ſeq.* Enimuero ſunt, qui ad affectationem uſque graeciſſant, veluti SALLVSTIVS, TERTVLLIANVS, & e recentioribus LIPSIVS, quos nemo temere imitabitur.

Suſpecta quoque nomina colorum in edo.

X. Quinta regula eſto: *Nomina colorum in EDO deſinentia tantum non omnia malae notae ſunt.* q)

q) Neque ergo ferenda in elegantiore Latinitate, *albedo, flauedo, nigredo*, pro quibus apud veteres legimus: *Albitudo, Albor, color albus, flauus, nigror, nigritudo, nigrities &c.* Vid. CELLAR. *Antibarb. p.* 5. 36. 122. GVNTHER. *Lat. Reſt.* P. I. LIV. p. 25. CCCCLII. p. 226. & p. 369.

Nec non adiectiua in alis vel

XI. Sexto notandum *ſuſpecta eſſe adiectiua pleraque in ALIS vel ABILIS, ut & aduerbia in* ALITER vel ABILITER *deſinen-*

deſinentia, in *quibus uſurpandis ideo cautos nos eſſe decet.* r)

abilis, aduerbia in aliter vel abiliter.

r) Hinc CELLARIVS laudato ſaepe libello recte proſcripſerit. *Abominabilis*, *aeternaliter*, *aeternalis*, *aequaliter*, *amicabiliter*, *beſtialis*, *caſualiter*, *commenſalis*, *collateralis*, *conditionaliter*, *curabilis*, *filialis*, *finaliter & finalis*, *inceſſabilis*, *inceſſabiliter*, *incurabilis*, *infernalis*, *inuiolabiliter*, *irreconciliabilis*, *legaliter*, *meridionalis*, *momentaliter*, *neutralis*, *oculariter*, *partialis*, *perpendiculariter*, *primordialis*, *proportionalis*, *totaliter*, *vernalis*. Proba tamen ſunt *extemporalis*, pro quo falſo dicunt *extemporaneus*, Vid. SVET. *Aug. LXXXIV.* PETRON. *Satyr. p.* 3. *coaequalis*. COLVMELLA, de Re ruſt. VIII, 14 *fauorabiliter* QVINCTIL. *Inſt. IV.* 3. *irrationalis & irrationabilis* apud CELS. *praef.* I. SENEC. *Epiſt. LXXI.* QVINCTIL. *Declam. IX.*

Magna quoque adhibenda eſt cautio in recipiendis huiusmodi ſubſtantiuis in VDO deſinentibus, cum nulla ſit forma, quae ſub ſpecie probatae Latinitatis magis decipere poſſit. Vide GVNTHER. *Lat. Reſt.* P. I. LXXXX. p. 47.

XII. *Parcius* ſeptimo *in elegantiore ſtilo adhibenda ſunt vocabula & phraſes eccleſiaſticae, ſi elegantiore ſtilo aeque commode reddi poſſint.* s) Si quid tamen eiusmodi vocibus ineſt *μυϛηριῶδες*, rectius feceris, ſi eas adhibeas, quam ſi mutando profanus videaris. t)

Quatenus retinenda vocabula eccleſiaſtica?

s) Multa in Latinitatem vocabula inuecta ſunt a Patribus eccleſiae occidentalis, & maxime ab Interprete illo ſcripturarum Latino, quem vulgatum vocari moris eſt. Ea dici ſolent *eccleſiaſtica*. Sed quum pleraque elegantius poſſint exprimi: non video, cur ſtudio barbariſmos conſectari velimus. Dabimus operam, vt quomodo pleraque elegantius exprimi poſſint, doceamus.

ABOMINATIO, *res deteſtabilis*, *res abominanda*.

ABSOL-

ABSOLVERE, *criminum vinculis exſoluere.*

APOSTATA, *religionis verae deſertor, qui patriam religionem eierauit.*

BAPTISMVS, *ſacrum illud lauacrum,*

BLASPHEMARE, *exſecrari.*

CANONIZARE, *in coelitum numerum referre.*

CONSCIENTIA BONA vel MALA, *ſaluo officio quid facere, ſalua fide quid poſſe, religione impediri, religio eſt* Vid. CIC. *pro S. Roſc. Am. I, & XXXIV. & Epiſt. ad Fam. IX,* 12. Frequentes quoque veteribus ſunt formulae *conſcientia factorum, recti, bene actae vitae, ſceleris &c.* Vid. CELLAR. *Antibarb.* IV, p. 236.

CONTRITIO, *admiſſorum criminum dolore excruciari.*

CREATVRA, *res creata.* Eleganter quoque LACTANTIVS creaturam vocat *opificium Dei.*

CRVCIFIGERE, pro quo ſemper veteres habent *cruci affigere, ſuffigere, in crucem agere, tollere.* Vid. GRAEVIVS ad SVETON. *Domitian.* X. CELLAR. *Antibarb. p.* 106.

CRVX, *piorum calamitas.*

DAMNARE, DAMNATIO, DAMNATI, *aeternis ſuppliciis mactare.* CIC. *catilin I,* 13. *ſempiternis cruciatibus addicere, mancipare.*

EXCOMMVNICARE, *ſacrorum vſu probibere, interdicere ſacrorum commercio, eiicere eccleſia, diris deuouere.*

EXAVDIRE PRECES, *audire preces, annuere precibus, vota rata habere,*

ELEEMOSYNA, *ſtipem conferre in egenos.*

ETHNICVS, *paganus, profano cultui deditus, Deorum cultor,*

FESTVM, hoc ſubſtantiuo praeter ſcriptores eccleſiaſticos etiam poetae vtuntur: aſt proſaici ſcriptores dicere

Digitized by Google

cere malunt *feſti dies* vel *feſtus dies.* Vid. CIC. *Phil. II.* 25. LIV, *Hiſt. XL,* 14. CVRT. VIII, 5. FLOR. III. 18.

FORNICARI ſcriptoribus eccleſiaſticis eſt *ſcortari*, ſed Latinis veteribus idem ac *fornice arcuari.* Vid. PLIN. *Hiſt. Nat. XVI,* 42. *XI.* 10. VITRVV. *Architect. V,* 5. SENEC. *Epiſt. XCV.*

GENTILIS vide ETHNICVS.

HVMILIS, HVMILITAS proba ſunt, ſi denotent id, quod humi repit, vel paruum eſt. At quum ſcriptores eccleſiaſtici humiles vocant, qui abiectius de ſe ſentiunt, rectius ſubſtitueres voces *modeſtus* vel *modeſtia*, CELLAR. *Antibarb. p.* 166.

IEIVNARE, *cibo ſe abſtinere. NEP. Attic. XXII.*

IMPOENITENS, *improbus, impius, qui nullo peccatorum ſenſu tangitur.*

IMPLERE LEGEM, CIC. *Epiſt. ad fam. II,* 17. HORAT. *Epiſt. I,* 16. *parere legi, ſatisfacere legi, officii ſui partes implere.*

LONGANIMITAS, *ira lenta, lento gradu ad vindictam procedere, in vlciſcendo tardior, remiſſior.* CIC, *poſt redit. ad ſenat. IX.* VAL. MAX. *I,* 1.

MONIALIS, *ſacra virgo.*

MINISTERIVM, *ordo ſacer.*

MVNDVS eccleſiaſtico ſtilo modo pro *impiorum colluuie*, modo pro *rebus humanis* ponitur.

OPERA BONA, *ſanctae actiones, ſanctimonia, pietatis ſtudium.*

PROPHETARE, *vaticinari, praedicere.*

PROXIMVS, der Nächſte, der Neben-Menſch, eccleſiaſticum eſt. Latinius dicitur *alius, alter, homo hominem &c.*

POENITENTIA, die Reue, probatum eſt, aſt ſi notet die Bekehrung, Buſſe, μετάνοιαν; Latinius dices, *emendatio vitae, redire ad meliorem mentem, ad frugem*

gem redire. RESIPISCENTIA vero plane non latinum eſt.

PECCATA REMITTERE, *ignoſcere, veniam dare, gratiam delictorum facere, remittere* abſolute. Vid. LIV. XXXIV, 32.

SALVIFICO, *ſeruo, ſaluo, ſaluum reddo, ad ſempiternam beatitudinem perduco.*

SCANDALVM, SCANDALIZO, *impedimentum pietatis, irritamentum malorum, corrumpere quem, peiorem reddere, conſcelerare alicuius aures.* LIV. XL, 8. *inceſtis vocibus temerare aures,* OVID. *Triſt. II, v.* 503.

SAECVLARIS Latinis eſt centeſimus annus, vnde dixere *ludi ſaeculares.* Eccleſiaſticis haec vox notat *profanum.*

t) Caue ergo, voces e ſacris profanis petitas noſtrae religionis myſteriis & ritibus adplices. Id quod praecipue facere ſoliti ſunt olim BEMBVS aliique, qui ſe CICERONIANOS vocari voluerunt. Hi enim, quum religioni ſibi ducerent, vllo vti vocabulo, quod Ciceronianum non eſſet, *θεάνθρωπον, heroa,* quaſi ex ſemiſſe Deum & ex ſemiſſe hominem, baptiſmum *aquas luſtrales,* angelos *genios,* ſacram euchariſtiam *ſanctificum cruſtulum* vocare non dubitarunt. Vid. IVL. CAES. SCALIG. *Poet. VI, p.* 800. A quo vitio nec alienus fuit caſtae Latinitatis ſcriptor SEBAST. CASTELLIO. Vid. SAGITTAR. *de lectione & imitat. Ciceron. n. XXIV. ſequ. p.* 54.

Vt & a vocabulis iuridicis.

XIII. Octauo *eadem cura abſtinendum eſt a vocabulis quibusdam, quae iureconſultis eſſe ſolent in deliciis,* & in vetuſtis auctoribus nullum reperiunt praeſidium.

*) Elegantiſſimam eſſe veterum iureconſultorum tantum non omnium dictionem, lippis ac tonſoribus notum eſt, Vid. CAR. AND. DVCK. *de ſtilo veterum iureconſultorum.* Aſt ſequiore aeuo varia in iurisprudentiam inuecta ſunt vocabula, quae ab antiqua Romanorum elegan-

Digitized by Google

elegantia haut parum diſcrepant. Talia ſunt, quae ſequuntur.

ADVOCARE pro *cauſſam agere*, *adeſſe reo in periculo*. Vid. GRONOV. *in* Senec. *de Clement. I, 9.*

CAMBIVM *pro collybo*, *commutatione pecuniae.*

COMPLICES pro *ſceleris vel amentiae ſociis*, *audaciae ſatellitibus*, *atque adminiſtris*, ut vocat CIC. *Catilin. I, 3. & 4.* PRVDENTIVS tamen *in Rom. v. 8. 22.* paganos nominat *complices ſectae impiae.*

DISPENSARE *pro legibus ſoluere.*

IVRAMENTVM, pro quo ſemper apud veteres eſt *iusiarandum*. CELLAR. *Antibarb. p. 62. & Cur. Poſt.* p. 221.

MATRICVLA pro *albo*, *indice.*

MELIORARE & DETERIORARE pro *meliorem vel deteriorem reddere, in melius referre.*

NOTORIVM, NOTORIE, *manifeſtum*, *manifeſte*, *apertum*, *aperte*. Vid. CASAVB. *ad* TREBELL. POLL. *Claud. cap. XVII.*

SALVVS CONDVCTVS, pro quo elegantius dicitur, *fidem publicam dare*, *fide publica euocare*, *interpoſita fide publica aliquo ducere.* Vid. SALLVST. *Iug. Bell. XXXII. Catilin. cap. XLVIII.* EPIT. LIV. LXV.

TORTVRA, pro *tormentis* vel *quaeſtionibus.* Non tamen eſt, cur quis in iurisprudentia abſtinere velit a vocabulis veterum Ictorum, ſi forte illa in auctoribus claſſicis præſidium non reperiant. e. g. *uſurpatio* pro interrupta vſucapione, *poſtulare* pro cauſſam agere, *conſtituere*, *traditio breui & longa manu.* Sunt enim hæc & ſimilia Latina, ſed Ictis propria, quemadmodum multa medica habet CELSVS, multa architectonica VITRVVIVS, multa ruſtica CATO, VARRO, COLVMELLA, quae Latina eſſe nemo negabit, quamuis apud Ciceronem aliosque non legantur.

Digitized by Google

Nec non a vocabulis Philoſophicis.

XIV. Nono *omnium minime Latinitas elegantior polluenda eſt vocabulis philoſophicis*, maxime iis, quae medio aeuo reperit barbara ſcholaſticorum turba. u)

u) Sunt vocabula technica iam olim ciuitate donata, quae nemo adhibere dubitauerit. Sed nec deſunt, a ſcholaſticis inuenta, qui data ueluti opera barbariem ſectabantur. Non dicam iam de *haecceitatibus*, *quidditatibus*, *entalitate*, *indiuiduatione*, *quodlibeto*, *ſloretis*, aliisque verborum monſtris. Vide PLEXIACI *Lexicon Philoſophicum*, *Hagae-comitis*, CIↃIↃCCXVI. 4. Sufficiat nonnulla notare, quibus facilius *adſueſcunt iuuenes*.

AEQVIPOLLERE pro *aequari*, *aequiparari*, *eiusdem ſignificationis vel notionis eſſe*.

AFFIRMATIVAE propoſitiones, quas elegantius *aientes* vocat CICERO *Topic. XI. Negantia, contraria aientibus*.

CAVSSARI veteribus fuit *cauſſam interſerere*; ſcholaſticis *produci*, *generari*.

CONTRADICTORIA vel CONTRADICTIONEM IMPLICARE dicebantur ſcholaſticis, quae veteribus erant *repugnantia inter ſe*, vel *non cohaerentia*.

DISCVRSVS pro *ſermone* vel *ſyllogiſmo* ſcholaſticorum ſordes redolet. Veteribus diſcurſus erat *curſus vltro citroque factus*, das hin und her lauffen. Vid. CELLAR. *Antibarb. p.* 155.

Non male de cultiore ſtilo meritus eſt vir doctus IS. VERBVRG, cum nouae Ciceronis editioni indicem ſubiunxit verborum loquutionumque, quibus Cicero notiones philoſophicas pleraſque eleganter expreſſit.

Et poeticis.

XV. Decimo poetae quoque adeo faciles fuerunt in fingendis vocabulis, x) & maxime epithetis, y) vt veteres opponere ſoleant ſermoni

moni *humano poeticum.* z) Vnde *merito a propriis eorum loquutionibus abſtinent, quotquot ſunt purioris Latinitatis amantiores.*

x) Metri cauſſa multum ſibi indulſerunt *poetae omnes*, & in his etiam comici, qui tamen non adeo ſeruierunt metro. Plures eiusmodi voces & formulas poeticas collegit CELLAR. *Antibarb. p.* 256. *ſequ.* v. c. *absque illo eſſet*: *amare* pro *ſolere*: *cluo* vel *clueo* pro *vocor, nominor*: *caeli pro caelo*: *eſt* pro *licet*: *feſtum* pro *feſto die*: *genitor* & *genitrix* pro *parentibus*: *grates agere* pro *gratias agere*: *letum* pro *morte*: *natus* vel *gnatus* pro *filio*: *obliuia*, pro *obliuione*: *potis* vel *pote eſt* pro *poteſt*: *ſalutari* pro *vocari*: *venit* pro *eſt* ſequente participio in NDVS.

y) Epitheta decompoſita & dithyrambica poetis familiariſſima maxime deformant orationem, v. c. *flammiger, auricomus, pietaticultrix, incuruiceruicum pecus, &c.* Vid. BVCHN. *de Comm. Rat. Dic. lib.* I. *c.* 13. *p.* 208.

z) PETRON. *Satir. p.* 24. *Saepius* POETICE *quam* HVMANE *loquutus es.* Vbi videndus IAN. DOVSA, & addendus MORHOF. *Diſſert. de ἐνθουσιασμῷ vel furore poetico.*

XVI. Denique quum non cum Euandri matre hodie loquamur, *merito cauendum ab archaiſmis & vocabulis obſoletis*, a) Immo *Cicero* ipſe dicit: *Abiecta & obſoleta uerba abiiciat orator*: quibus tamen multos, neſcio quamobrem, mirifice delectatos video. b) *Ac denique obſoletis.*

a) *Archaiſmi* ſunt formae dicendi ſcribendiue veteres, quae iam pridem ab vſu receſſerunt. v. c. *olli* pro *illi*: *aquai* pro *aquae*: *operam abutitur ſuam*, pro *opera ſua abutitur*, apud TERENT. *prol. Andr.* Tales archaiſmi innumeri occurrunt in columna Duilliana, aliisque lapidibus vetuſtioribus, nec non in fragmentis XII. Tabularum, VARRONIS, FESTI, ENNII, PACVNII, ac denique apud PLAVTVM, TERENTIVM, SALLVSTIVM, LVCRETI-

Digitized by Google

VM. *Sed talia obſeruanda potius, quam imitanda ſunt.*

b) Horum facile anteſignanus eſt IVSTVS LIPSIVS, qui quum iuuenis ſtilo nitido & plane ad Ciceronianam dicendi rationem compoſito vteretur: paullo poſt nouum ſibi ipſi ſinxit dicendi genus, abruptum, hiſtrionicum, atque innumeris refertum archaiſmis, vt ſaepe vetere quodam Grammatico, aut ſi mauis, Delio natatore opus eſſet ad ſoluenda illius aenigmata. Vid. MARES. *Epiſt. I.* 49.

Concinnitatem orationi conciliant periodi.

XVII. Sed ſufficere haec iudicamus de prima, quam commendauimus orationis virtute, id eſt, de PVRITATE: proximum eſt, vt de CONCINNITATE dicamus. Hanc orationi conciliant *periodi.* *) Vnde tota illa ars periodica, quam tam pauci recte norunt, paullo diligentius hic videtur inculcanda

Vide Cel. C. G. SCHWARTZII Diſſ. *de Oratione Concinna, Altorphii*, 1709. 4.

*) Vnde periodis concluſa oratio CONCINNA vel *dimenſa* dicitur, cui opponitur oratio FVSA. Graecis illa dicitur καλεςραμμένη, haec vero εἰρομένη. Vtriusque diſcrimen luculenter exponit ARIST. *Rhetor. III.* 9.

Quid periodus?

XVIII. *Eſt* vero *periodus*, vt ait CICERO, c) *oratio in quodam quaſi orbe incluſa procurrens, quoad perſiſtat in ſingulis perfectis abſolutisque ſententiis.* d)

c) Ita CIC. *de Orat. III.* Paullo aliter ARISTOTELES L. III. Rhet. c. IX. §. 4: Λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχȣσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ᾽ αὑτὴν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. *Voco periodum, orationem habentem principium, & finem ex ſe ipſa, & conſpicuam magnitudinem.* Vtraque definitio eodem redit, vt paullo poſt adparebit.

d) Prae-

d) Praecipuas ergo periodi leges ac potiores characteres notari oportet. Ex definitionibus enim patet, I. *omnem periodum ambitu quodam ſeu circuitu gaudere*, qui ſi abſit, ex periodo fit propoſitio logica. CIC. *Epiſt. ad fam. II, 14.* ait: *M. Fabio, viro optimo & homine doctiſſimo, familiariſſime vtor.* Tolle ambitum, verba nimirum: *viro optimo & homine doctiſſimo*, & non periodum amplius habebis, ſed propoſitionem logicam. Deinde ex iisdem definitionibus diſcimus, II. *periodum omnem ita procurrere debere; vt ſenſus non niſi perfecta abſolutaque ſententia percipiatur.* Hinc quando SALLVST. *Bello Iugurth.* cap. X. ait: *concordia paruae res creſcunt, diſcordia maximae dilabuntur*: ea quidem non eſt periodus, quia ſingula membra ſeparatim intelliguntur. Sed ſi ita diceres: *quemadmodum concordia paruae res creſcunt: ita diſcordia etiam maximae dilabuntur:* haberes periodum, cuius ſenſus non niſi perfecta abſolutaque ſententia percipitur. Ex quo porro patet, III, *Fuſam fieri orationem, quae vel inciſim vel membratim procurrit. Inciſim* loquitur e.g. CIC. *poſt redit. in ſenatu* VI. *Cum hoc homine, an cum ſtipite Aethiope, ſi in foro conſtitiſſes, nihil crederes intereſſe. Sine ſenſu, ſine ſapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* Membratim idem CICERO *in Piſon. XL. Occultus aduentus furtiuum iter per Italiam, introitus in vrbem deſertus ab amicis, nullae ad ſenatum e prouincia litterae, nulla ex trinis aeſtiuis gratulatio, nulla triumphi mentio*

XIX. Ceterum periodus vel *ſimplex* eſt vel *compoſita*. *Simplex* eſt, quae vno conſtat membro vel colo, vnde & μωνόκωλος vocatur e) *Quotuplex? Quid periodus ſimplex?*

e) Vt periodus ſimplex poſſit a propoſitione logica diſtingui, accedere debet *ambitus* vel *circuitus* quidam. Hinc adiici ſolet quædam deſcriptio vel περίςασις, vt numeroſior perfectiorque fiat oratio. Parum a propoſitione logica abirent illa: *Hortatus es, vt epiſtolas*

Digitized by Google

meas colligerem. Vt periodus inde fiat, PLIN. *Epiſt. I,* 1. addit ambitum quemdam vel circuitum: *Frequenter hortatus es, vt epiſtolas,* SI QVAS PAVLLO CVRATIVS SCRIPSISSEM, *colligerem publicaremque.* Propoſitio logica eſſet *epiſtolam tuam conſcidi.* Aſt ambitu addito, hanc inde periodum formauit CICERO *Epiſt. ad famil. VII,* 18. *Epiſtolam tuam,* QVAM ACCEPI AB L. ARVNTIO, *conſcidi innocentem.*

Quid compoſita? XX. *Compoſita* periodus eſt, quae conſtat pluribus *colis*; f) duabus autem *partibus*, quarum alteram πρότασιν; alteram ἀπόδοσιν vocare ſolent. g) Ea iterum vel *bimembris*, vel *trimembris*, vel *quadrimembris eſt.*

f) *Colon* ſiue *membrum* periodi eſt propoſitio, quae tamen ſenſum non abſoluit, ſed eumdem ad reliquae usque partis ſubiectionem ſuſpenſum relinquit. V. c. Apud CICERONEM *pro A. Caecin. I.* prima orationis periodus quatuor conſtat *colis* ſiue *membris*:

Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt,
tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret:
non minus nunc in cauſſa cederet A. Caecina S. Aebutii impudentiae,
quam tum in vi facienda ceſſit audaciae.

En quatuor propoſitiones, quarum nullum per ſe & ſeorſim ſenſum abſoluit, vniuerſae vero coniunctim abſoluunt periodum, quae ideo quadrimembris vel τετράκωλος vocatur.

g) A *colis* ſiue *membris* differunt *partes*, periodorum compoſitarum, quarum duae ſunt, πρότασις & ἀπόδοσις, vel, vt philoſophi vocare ſolent, ANTECEDENS & CONSEQVENS. v. c. apud CIC. *Epiſt. V.* 12. hanc reperimus periodum bimembrem: *Qui ſemel verecundiae fines tranſierit: eum bene & nauiter oportet eſſe impudentem.* Hic prior pars, duobus punctis notata, eſt πρότασις vel *antecedens*, poſterior, puncto nota-

notata, *ἀπόδοσις ſeu conſequens.* De his duabus periodorum compoſitarum partibus haec notamus. I. *Eas non ſemper eſſe aequales.* Saepe enim *protaſis* tribus, aut duobus colis; *apodoſis* vnico conſtat, ſaepe etiam haec illa major atque vberior eſt. v. c. CIC. *Epiſt. ad fam. XV*, 3.

Quum ad me legati, miſſi ab Antiocho Commageno, veniſſent in caſtra ad III. Non. Septembres,

iique mihi nuntiaſſent, regis Parthorum filium, quocum eſſet nupta regis Armeniorum ſoror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque praeterea gentium magna manu veniſſe, Euphratemque jam tum tranſire coepiſſe,

dicique Armenium Regem in Cappadociam impetum eſſe facturum:

putaui, pro noſtra neceſſitudine me hoc ad te ſcribere oportere.

Quum quatuor hic ſint cola ſiue membra; tria priora, eaque ſatis prolixa ad πρότασιν pertinent; poſtremum idque breuius ἀπόδοσιν abſoluit. Aſt paullo ante *Epiſt. XV.* I. CICERO ita inchoat epiſtolam:

Etſi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos tranſiiſſe Euphratem cum omnibus fere copiis:

tamen, quod arbitrabar, a M. Bibulo procoſ. certiora de his rebus ad vos ſcribi poſſe,

ſtatuebam mihi non neceſſe eſſe, publice ſcribere ea, quae de alterius prouincia nuntiarentur.

Hic πρότασις vno; ἀπόδοσις duobus membris conſtat. Obſeruandum II. ἀπόδοσιν *nonnunquam antecedere* πρότασιν v. c. CIC. *pro Milon. III.*

Negant, intueri lucem, eſſe fas ei, qui a ſe hominem occiſum eſſe, fateatur.

Hic ἀπόδοσις inuerſo ordine, priorem; πρότασις poſteriorem locum occupat. Adhaec illud quoque obſeruari meretur, III. *alterutri parti accedere nonnunquam veluti laciniam*, quam ἐπισύναψιν vocant antiqui rhetores, v. c. CIC. *Verrin. V.*

Si poteſt iſta pecunia ſine aratorum iniuria detrahi:
habeat hoc populus Romanus, PRAESERTIM IN TANTIS AERARII ANGVSTIIS.

Etiamſi poſtrema huius periodi verba tolleres, abſoluta tamen futura eſſet & perfecta ſententia. Ergo haec accedunt, tamquam ἐπισύναψις. Denique IV. obſeruandum, *ad finem* προτάσεως *DVO PVNCTA; ad finem totius periodi VNICVM PVNCTVM; ad finem reliquorum membrorum, ſi integris propoſitionibus conſtent, COMMA; ſin aliquid ad perfectionem propoſitionis deſit, SEMICOLON eſſe ponendum.* Id quod fundamentum eſt totius interpunctionis. v. c. CIC. *pro Mil. I.*

Etſi, vereor, iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicentem incipere timere,

minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipſe magis de reip. ſalute, quam de ſua perturbetur, me ad eius cauſſam parem animi magnitudinem adferre non poſſe:

tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos,

qui, quocunque inciderint, veterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem iudiciorum minime vident.

Hic ad finem ſecundi membri *colon* ponendum; ad finem poſtremi *punctum*; reliqua membra, quia perfectas propoſitiones continent, *commatibus* notantur. Verum ſi ita diceres:

Si quantum in me amoris ac diligentiae; tantum in te fidei prudentiaeque fuiſſet: neuter iam noſtrum laboraret.

primum membrum exigeret *ſemicolon*, quia non continet propoſitionem perfectam: ſecundum *colon*, quia ibi finitur πρότασις: tertium *punctum*, quia eo clauditur periodus.

Periodus bimembris.

XXI. Periodus *bimembris* eſt, quae protaſi aeque ac apodoſi vnimembri abſoluitur. Eam formabis facile, ſi logicae propoſitioni vel

Digitized by Google

vel *cauſſam*, h) vel *conditionem* i) vel *contrarium*, k) vel *comparationem* *) vel aliud quidquam huiusmodi adieceris. **)

h) Sic enim *cauſſa* vel *aetiologia* protaſin, ipſa *propoſitio* dabit apodoſin. v. c. Eſto propoſitio logica: *Mitto tibi librum promiſſum.* Si cauſſam vel rationem addideris, naſcetur inde periodus bimembris, qualis eſt apud PLIN. *Epiſt. I. 2.*

Quia tardiorem aduentum tuum proſpicio:

librum, quem prioribus epiſtolis promiſeram, exhibeo.

Ita & propoſitio logica: *Multas ob cauſſas Romae eſſe opto*, addita ratione facile in hanc periodum bimembrem commutatur a CIC. *Epiſt. ad Fam. XV*, 13.

Maxime mihi fuit optatum, Romae eſſe tecum, multas ob cauſſas:

ſed praecipue, ut & in petendo & in gerendo conſulatu meum tibi debitum ſtudium perſpicere poſſes.

i) Addita conditione naſcetur periodus conditionalis. Talis eſt illa CIC. *Epiſt. ad fam. VI*, 16.

Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent:

repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris.

k) Eſto propoſitio logica: *Eruditionis perpetua eſt poſſeſſio.* Adde contrarium, exemplo PLIN. *Epiſt. I*, 3. & eiusmodi habebis periodum: *Reliqua rerum tuarum poſt te alium dominum ſortientur: hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel coeperit.* Ita & CIC. *de Orat. I.* 1.

Nam qui locus quietis & tranquillitatis pleniſſimus fore videbatur,

in eo maximae moles moleſtiarum & turbulentiſſimae tempeſtates exſtiterunt.

Ceterum hic obſeruari meretur, (quod & DEMETRIVS PHALER vel quisquis huius libelli auctor eſt, de *de Eloquut. XXIII.* monuit,) eas demum periodos

dos huius generis eſſe omnium elegantiſſimas, in quibus alterius membri verba ſingula verbis ſingulis prioris coli opponuntur. Ita PLIN. *Paneg. IV*:

Ille quaeſitam domi gloriam in publico;
Hic in publico partam domi perdidit.

Eodem Exemplo dicere poſſis:

Malus princeps ciues imperii ſui cauſſa natos;
Bonus imperium ciuium cauſſa inſtitutum exiſtimat.

Hic ſibi opponuntur: Princeps *bonus* & *malus*; *imperii cauſſa* & *ciuium cauſſa*; *natum* & *inſtitutum*. Eiusdem generis etiam haec periodus eſt:

Neronis ſcelere naſcentem Chriſti eccleſiam innumeris vexari ſuppliciis.

Conſtantini virtute ſuppliciis vexatam veluti renaſci vidimus.

*) Comparatio non ſolum inter contraria atque oppoſita, verum etiam ſimilia inſtitui poteſt. Vnde periodos comparatiuas a contrariis merito diſtinguimus. Exemplo eſto periodus PLINII *in Paneg. V.*

At, ſicut maris coelique temperiem turbines tempeſtatesque commendant:

ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum praeceſſiſſe crediderim.

**) Eodem enim pertinent periodi *conceſſiuae*, *disiunctiuae*, *copulatiuae*, *aliaeque* huius generis, quarum exempla paſſim exſtant. Conceſſiua eſt illa CICERONIS. *Epiſt. IX*, 8.

Etſi munus flagitare, quamvis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet, niſi concitatus:

tamen ego exſpectatione promiſſi tui moueor, vt admoneam te, non vt flagitem.

Disiunctiua illa HORAT. *Carm. III*, 28.

Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, & turba fauentium;

vel nos in mare proximum gemmas mittamus.

Copu-

Copulatiua denique ille CICERONIS *Epiſt. ad Fam. X*, 1.

Et abſui proficiſcens in Graeciam:

et poſtea, quam de medio curſu reipublicae ſum voce revocatus, nunquam, per M. Antonium, quietus fui.

XXII. Connectendi formulas, quae in his periodis adhibendae videbuntur, ipſa ſuppeditabit materiae natura, vt adeo de illis non multum videatur laborandum. l) *Particulae connectendi in illis vſitatae.*

l) Sic ipſa ſane ratio dictitat, periodos *cauſſales* incipere poſſe a *Quum, quia, quandoquidem*, item a *ſi*: *conditionales* a *ſi*: contrarias a *quum*, aut ſine connexione ſtatim a re ipſa: *comparatiuas* a *Quodſi, quemadmodum, ſicuti*: conceſſiuas ab *etſi, tametſi, quamuis, vt, vtut, equidem, quidem; diſiunctiuas* ab *aut, vel*: *copulatiuas* denique ab *Et, Cum*, ſequente *tum, non tantum*, ſequente *verum etiam &c.*

XXIII. Ex periodis bimembribus facile fiunt *trimembres* ſiue τρίκωλοι, ſi vel πρότασις vel ἀπόδοσις duplicetur. m) Vnde poſſunt totidem eſſe periodorum trimembrium, quot bimembrium, genera. n) *Periodi trimembres.*

m) Sic ſupra adfuit periodus bimembris conditionalis: *Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent: repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris.* Iam ſiue πρότασιν ſiue ἀπόδοσιν in duo membra diduxeris, habebis periodum trimembrem. v. c.

Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent,

neque iam ab ineunte adoleſcentia complura inter nos mutua officia exſtitiſſent:

repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris.

Vel duplicata ἀποδόσει:

Si mihi tecum non & multae & iuſtae cauſſae amicitiae priuatim eſſent:
repeterem cauſſas amicitiae noſtrae a parentibus noſtris.
inter quos magna ſemper atque arcta inprimis familiaritas interceſſit.

n) Dantur ergo & periodi trimembres *cauſſales*, *aduerſatiuae*, *comparatiuae*, *conditionales*, *conceſſiuae*, *disiunctiuae*, *copulatiuae*, *&c.* Dabimus quarundam exempla: Conceſſiua eſt illa CIC. *Epiſt. I*, 5.

Tametſi nihil mihi fuit optatius, quam vt primum abs te ipſo, deinde a ceteris omnibus gratiſſimus erga te eſſe cognoſcerer:
tamen afficior ſummo dolore, eiusmodi tempora poſt tuam profectionem conſequuta eſſe,
vt et meam, et ceterorum erga te fidem et beneuolentiam abſens experire.

Copulatiuam habet idem CICERO *de Senect. I.*

Mihi quidem ita iucunda huius libri confectio fuit,
vt non modo omnes abſterſerit ſenectutis moleſtias,
Sed & effecerit mollem & iucundam ſenectutem.

Contrariae exemplum IDEM ſuppeditat *Epiſt. V*, 17.

Non obliuione amicitiae noſtrae, neque intermiſſione conſuetudinis meae, ſuperioribus temporibus ad te nullas litteras miſi:
ſed quod priora tempora in ruinis reipublicae noſtrisque iacuerunt,
poſteriora autem me a ſcribendo tuis iniuſtiſſimis atque acerbiſſimis incommodis retardarunt.

Huic eodem loco ſtatim ſubiicit cauſſalem:

Quum vero & interuallum iam ſatis longum fuiſſet,
et tuam virtutem magnitudinemque animi diligentius eſſem recordatus:
non putaui alienum inſtitutis meis, haec ad te ſcribere.

Subiungit huic copulatiuam:

Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in

in inuidiam abſens & in crimen vocabare, defendi;

et, quum in tui familiariſſimi iudicio ac periculo tuum nomen coniungeretur, quam potui, accuratiſſime te tuamque cauſſam tutatus ſum:

ex proxime recenti aduentu meo, (quum rem aliter inſtitutam offendiſſem, ac mihi placuiſſet, ſi adfuiſſem,) tamen nulla re ſaluti tuae defui.

Ex his, qualia reliqua ſint periodorum genera, facile intelliges.

XXIV. Sed abſolutiſſima omniumque magnificentiſſima eſt *periodus quadrimembris* vel τετράκωλος, quia & perfectam plerumque ratiocinationem continet, o) & ob numerum propoſitionum auribus, quarum ſuperbiſſimum eſt iudicium, quam maxime probatur. Conſtat ea, ceu ex ipſo nomine adparet, quatuor membris, quorum duo plerumque ad πρότασιν; ac totidem ad ἀπόδοσιν referuntur. p) *Periodus quadrimembris.*

o) Non temere vllum eſt periodorum genus, quod totam ratiocinationem facilius capiat, quam quadrimembre. Quod vel vnico exemplo oſtendi poterit. MVRETUS *Part. I. Orat. XXII.* ita diſſerit:

Si pro cuius quisque propugnatione ac defenſione plura pericula ſubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quaſi procellis ac tempeſtatibus agitatus eſt,

eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eſt:

dubitare non potes, beatiſſime pater, quin Carolus Rex, te Pontifice creato, tanto ceteros Reges eximia quadam percepta ex ea re gaudii magnitudine ſuperauerit,

quanto non huius modo memoriae, ſed omnium aetatum

tum ac ſaeculorum Reges graui ac diuturna ſuſceptorum pro ſedis apoſtolicae auctoritate laborum ac diſcriminum perpeſſione ſuperauit.

Vberrima haec eſt periodus, ſed facile tamen includenda huic ſyllogiſmo:

Qui plus pro Pontifice periculi ſubiit, is plus laetitiae ex eius felicitate percipit.

Carolus IX. plus periculi ſubiit pro Pontifice.

Plus ergo laetitiae ex eius felicitate percipit.

Iam confer periodum, & apparebit, propoſitionis ſubiectum in primo; praedicatum in ſecundo; concluſionem in tertio; adſumtum in quarto membro contineri.

p) Quum difficillimum ſit hoc periodorum genus: regulas quasdam, de illis componendis ſuppeditare iuuabit. *Primo* ergo tales periodi fiunt ex quouis ſyllogiſmo, maxime ſi accedat maioris propoſitionis probatio. Hinc MVRETVS *Part. I. Orat. I.* laudaturus theologiam ita ratiocinatur:

Quae ſcientia homines ad fruitionem Dei perducit, illa eſt reliquis praeferenda,

Ratio:

In fruitione enim Dei poſita eſt perfectio illa, ad quam naturali quodam deſiderio ferimur.

Theologia homines ad fruitionem Dei perducit.

Eſt ergo reliquis ſcientiis praeferenda.

Inde effingit periodum quadrimembrem, in qua primum membrum probationem maioris; ſecundum ipſam propoſitionem; tertia concluſionem; & poſtrema denique adſumtum continet. Ἐξεργασία eius talis eſt:

Nam ſi eorum omnium, quae in immenſa hac rerum vniuerſitate cernuntur, vnumquodque naturali perficiendi ſui deſiderio tenetur,

et animus noſter, ad ſimilitudinem diuinitatis effictus,

tanto

tanto perfectior eſt, quanto propius ad illud, ex quo ductus eſt, exemplar accedit:

dubitari profecto non poteſt, quin ea ſit omnium praeſtantiſſima facultas,

quae, quoad eius fieri poteſt, cum humanis diuina copulando, mortalitatem noſtram, quantum illius imbellicitas patitur, diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.

Secundo & tunc naſcetur periodus quadrimembris, ſi duo membra oppoſita inter ſe compares, addasque diſcrepantiae rationem. CICERO *pro A. Caecina* I. has inter ſe contendit propoſitiones:

A. Caecina ceſſit in vi facienda audaciae S. Aebutii.

Non autem in cauſſa eiusdem cedet impudentiae.

Ratio: *Non enim in foro tantum valet impudentia, quantum in agro locisque deſertis audacia.*

Ε'ξεργασία. eius talis eſt:

Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt,

tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret:

non minus in cauſſa cederet A Caecina S. Aebutii impudentiae,

quam in vi facienda eius ceſſit audaciae.

Eodem exemplo dicere poſſes:

Si quantum in effringendis carceribus aſtutia poteſt,

tantum ad effugiendam furcam audacia valeret:

non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia,

quam lictoribus olim illuſit aſtutia.

Tertio & illa periodus quadrimembris eſt longe elegantiſſima, in qua duabus propoſitionibus totidem redditiones reſpondent, & contra. Talem periodum rhetores vocant χιαζομένην. Vid. CAVSSIN. *de Eloqu. ſacra & profana VII*, 6. *p.* 369. Talis eſt illa DEMOSTHEN. *in Olynth. II.*

Equidem Philippus quanto plura praeter dignitatem fecit,

eo plus apud omnes admirationis gloriaeque conſequutus eſt:

Vos autem, ciues Athenienſes, quo immoderatius imprudentiusque rebus veſtris vſi eſtis.

eo maiorem veſtram oportet eſſe turpitudinem.

Quarto quoties vel protaſis vel appodoſis duobus tribusue membris conſtat, nouum inde naſcetur periodi quadrimembris genus. Sic trium membrorum protaſis eſt apud CICERON. *Epiſt. IX*, 18.

Quum eſſem otioſus in Tuſculano,

propterea quod diſcipulos obuiam miſeram,

vt iidem me quam maxime conciliarent familiari ſuo:

accepi tuas litteras pleniſſimas ſuauitatis.

Duorum apud eumdem: *Epiſt. IX*, 2.

Caninius idem tuus, & idem noſter, quum ad me perueſperi veniſſet,

& ſe poſtridie mane ad te iturum dixiſſet;

dixi ei me daturum, aliquid mane,

&, vt peteret, rogaui.

Nec non *Epiſt. IX*, 14.

Etſi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria,

ſatisque ex ea magnam laetitiam voluptatemque capiebam:

tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio,

quod vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus.

Membra periodorum non ſint nimis inaequalia.

XXV. Multa vulgo addi ſolent a rhetoribus de ſingulorum membrorum magnitudine. Bimembres enim periodos vel *aequales* eſſe aiunt, ſi idem fere in vtraque parte ſit ſyllabarum numerus, vel *inaequales*, ſi partes diſſimili ſyllabarum numero conſtent. q) Sed

& tri-

Digitized by Google

& trimembres aliae *ἰσόπλευροι* r) dicuntur, aliae *ἰσοσκελεῖς.* s) Sed quum magna ea in re libertate vſi ſint veteres: praecepta illa omnia ſuperuacua videntur. Vnicam ergo obſeruari velim regulam: *Dandam eſſe operam, ne membra periodorum compoſitarum ſint nimis inaequalia.* *)

q) Et has iterum vel *μειέρους* vocant, ſi antecedens vel *πρότασις* ſit longior; vel *μακροκώλους*, ſi conſequens numero ſyllabarum excreſcat. Aequalis eſt haec periodus CIC. *poſt reditum ad Quirites II*:

Illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus eſſet dederunt:

Vos ſpectatum incredibili pietate cognitum reddidiſtis.

Μακρόκωλος illa apud CIC. *pro Arch. IX.*

Neque enim quisquam eſt tam auerſus a Muſis,

qui non mandari verſibus aeternum laborum ſuorum praeconium patiatur.

Μείουρος denique exſtat apud eumdem CICER. *pro Milon. V.*

Neque enim eſt vlla defenſio contra vim vnquam optanda:

ſed nonnunquam eſt neceſſaria.

r) E geometria deſumta eſt haec denominatio. *ἰσόπλευρα* enim geometrae vocant triangula aequilatera. Quare & periodus *ἰσόπλευρος* dicitur, quae cola omnia habet aequalia. Talis exſtat apud CICER. *pro Roſcio XXIX.*

Vereor, ne aut moleſtus ſim vobis, iudices,

aut ne ingeniis veſtris videar diffidere:

ſi de tam perſpicuis rebus diutius differam.

s) Haec quoque a geometris mutuata eſt denominatio, *ἰσοσκελῆ* enim dicuntur *triangula aequicrura.* Rhe-

Digitized by Google

toribus vero ita vocantur periodi trimembres, quarum duo membra paria ſunt, tertium aut longius reliquis aut brevius. CIC. *de offic. I.*

Nullum bellum eſt iuſtum,
niſi quod aut rebus repetitis geratur:
aut denunciatam ante ſit, & indictum.

*) Si tamen vllum membrum reliqua magnitudine excedere debeat: illud maxime conuenire videtur poſtremo. Qua de re DEMETR. PHALER. *de Eloquut. n. XVIII. In compoſitis*, inquit, *periodis poſtremum membrum longius eſſe oportet, & tamquam continens atque amplectens alia: ſic enim magnifica erit & honeſta periodus, in honeſtum & longum deſinens membrum.*

Periodi quatuor membris maiores in vitio ponuntur.

XXVI. Sed vt ad periodorum genera redeamus: nec illud videtur omittendum, vltra quatuor membra non excreſcere debere earum magnitudinem. Recte enim DEMETR. PHALEREVS, vel quisquis ſub eo nomine latitare voluit, in aureo libello *de Eloquut. num.* XVI. αἱ μέγισαι δὲ ἐκ τεττάρων τὸ δὲ ὑπὲρ τέσσαρα, ὀυκ ἐτ' ἂν ἐντὸς ἔιη περιοδικῆς συμμετρίας. *Maximae periodi ſunt quadrimembres. Quod vero ſupra quatuor eſt, non amplius intra juſtam menſuram periodi manet.* Occurrunt quidem paſſim apud oratores periodi prolixores, quas tamen excuſandas magis quam laudandas arbitramur. Eae ſi certo colorum numero abſoluantur, περιοδικὰ; t) ſin ſine certo membrorum colorumue numero pro vigore ſpiritus ferantur, πνεύματα; u) ſi denique eo uſque producantur, ut ſpiritus, quantumuis longus, eas ferre haut poſſe videatur, τάσεις x) dicuntur.

Tales ſunt periodicon, pneuma & taſis.

t) Περι-

t) Περιοδικὸν ergo eſt periodus e quinque vel pluribus membris conflata. CICERO *pro Milon. I.*

Etſi vereor iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere,

minimequè deceat, quum T. Annius Milo ipſe magis de reip. ſalute, quam de ſua perturbetur,

me ad eius cauſſam parem animi magnitudinem adferre non poſſe:

tamen haec noui iudicii noua forma terret oculos,

qui quocunque inciderint, veterem conſuetudinem fori & priſtinum morem iudiciorum minime vident.

u) Πνεῦμα, definiente HERMOGENE, eſt σύνθεσις λόγȣ διάνοιαν ἀπαρτίζον ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μετρȣ́μενον πρὸς τὴν διάρκειαν τȣ͂ πνεύματος κατὰ τὴν φωνὴν λέγοντος, id eſt, *ſtructura orationis, quae ſenſum membris inciſisque definitum ad orationis ſpiritum & vocem accommodat.* Quare tot eſſe poſſunt membra τȣ͂ πνεύματος, quot fert oratoris ſpiritus. Praeclarum eſt *pneuma* illud apud CICER. *pro S. Roſc. XLIX.*

Rogat, oratque te, Chryſogone, Roſcius,

ſi nihil de patris fortunis ampliſſimis in ſuam rem conuertit,

ſi nulla in re te fraudauit,

ſi tibi optima fide ſua omnia conceſſit, annumerauit, adpendit,

ſi veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulumque de digito ſuum tibi tradidit,

ſi ex omnibus rebus ſe ipſum nudum, neque praeterea quidquam, excepit:

vt ſibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egeſtate degere.

Eiusmodi pneumata ſane non inelegantia ſunt, ſi in loco adhibeantur, vt paullo poſt oſtendemus pluribus.

x) τάσις id eſt, *extenſio*, periodus eſt omnium diffuſiſſi-

ſiſſima, quae plura accumulat membra, quam vel robuſtiſſimus quisque vno ſpiritu eloquatur. Vnde ſemper in vitio ponitur tam enormis circumductio. Exſtat tamen monſtroſae eiusmodi τάσεως exemplum apud CICER. Verrina vltima, ſub finem; cuius initium eſt: *Nunc te Iupiter, optime maxime, cuius iſte donum regale &c.*

Quid ſchoenotenes & periodica circumductio?

XXVII. Orationi *periodicae* ſiue *verſae* opponi diximus *fuſam*, qua uti dicuntur oratores, quotiescunque vel *inciſim* vel *membratim* dicunt. Et huc pertinet SCHOENOTENES, *) & quam iam ſupra deſcripſimus, PERIODICA CIRCVMDVCTIO. **)

*) *Schoenotenes* eſt, quando interiectis propoſitionibus incidentibus, vel una idea generali in ſpecialiores quam plurimas ſoluta, longius ac inſtar funis extenditur oratio. Inde enim nomen τȣ̃ σχοινοτενȣ̃ς, id eſt, funis extenſi accepit hoc dicendi genus. CIC. *contra Rull. I*, 15.

> *Hoc capite, Quirites, omnes gentes, nationes: prouincias, regna, decemuirum ditioni, iudicio, poteſtatique permiſſa & condonata eſſe dico.*

**) De *periodica circumductione* iam ſupra actum. Hic addimus ea περιοδικὰ omnium eſſe pulcherrima, quae e membris oppoſitis conſtantur. CIC. *pro Milon. IV.*

> *Eſt haec non SCRIPTA, SED NATA LEX, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus.*

Vſus periodorum.

XXVIII. De vſu periodorum vt quaedam dicamus, illud praecipue notandum, non ferendam eſſe orationem, quae tota ſit periodica.

Digitized by Google

*) Miſcenda ergo oratio *verſa & fuſa*, ita men miſcenda, vt ſingulorum generum peodi ſuo quaeque loco adhibeantur: **)

Quamuis enim ſplendida inprimis ſit oratio verſa vel circumducta, & hinc ab ARISTOTELE *Rhet. III*, 9. laudetur, tamquam *ἡδεῖα, εὐμαθὴς καὶ εὐμνημόνευτος, iucunda, perceptu ac retentu facilis*: parum tamen a carmine differret oratio, ſi ea integra conſtaret periodis. Quare parum iucundae ſunt orationes ISOCRATIS, quae paene totae periodis conſtant. PLIN. *Hiſt. Nat. VII*, 30. Idem collocationis & numeri ſtudium in GORGIA, Iſocratis praeceptore, reprehendit DEMETR. PHALER. *de Eloquut XV.* qui etiam praeclare obſeruat, orationem nec totam periodicam, nec totam diſſolutam eſſe debere.

**) Inciſim ac membratim dicimus in dialogis, epiſtolis ad familiares, narrationibus, maxime, ſi ea, quae intra breue tempus geſta ſunt, referre velimus. Pneumate ad excitandos vehementiores affectus; periodis quadrimembribus in exordiis proponendisque enthymematibus; reliquis denique promiſcue vtimur.

XXIX. Solent vulgo rhetores etiam de *numero oratorio* multa praecipere, quippe quem ſonoram iucundiſſimamque reddere orationem exiſtimant. *) Sed ſatisfeciſſe nobis videbimur, ſi auribus hic obſequamur, quarum ſuperbiſſimum eſt, teſte CICERONE, iudicium. Hoc vero docebit, in clauſulis periodorum elegantiſſimos eſſe *dichoreum*, **) *antiſpaſtum*, ***) & *paeona tertium*, y) In principiis periodorum pedes & numeros ſectari abſonum videtur, multoque magis in medio, vbi ſufficit, ſi longae breuesque ſyllabae inter ſe miſceantur. z)

Quid ſentiendum de numero oratorio?

*) De numero oratorio copioſe diſſerit CICERO *de orat. III*, 44. & ea in re plerique eum ſequuntur rhetores. Sed multi tamen totam illam de numeroſa oratione doctrinam vanam iudicant, maxime, quum tota illa res cuiusque ſtet iudicio. Enimuero negari nequit, multum gratiae accedere orationi, ſi periodorum clauſulae certo quodam numero abſoluantur. Dixerat aliquando GRACCHVS: *Abeſſe non poteſt, quin eiusdem hominis ſit, probos improbare, qui improbos probet.* Latine ſane id dictum eſt & perſpicue, ſed parum numeroſe. Itaque CICERO verbis iisdem concinnius collocatis hanc effinxit periodum: *Abeſſe non poteſt, quin eiusdem hominis ſit, qui improbos probet, probos improbare* Quis neget, iam ob numerum, qui acceſſit, multo grauiorem elegantioremque factam eſſe periodum? Adde CHRIST. SCHRADERI *de Rhetor. Ariſtot. ſenſu & vſu. III*, 8. *p*. 529. *ſequ.*

**) *Dichoreus* eſt trocheus duplex - υ - υ Hinc apud CICERONEM tam frequentia in periodorum clauſulis ſunt verba huiusmodi: *comprobauit*, *exiſtimauit*, *audeamus.*

***) *Antiſpaſtus* ex iambo & trocheo conflatus eſt υ - - υ. Hinc ſaepe CICERO periodos eiusmodi claudit vocibus: *fateretur*, *haberemus.*

y) *Paeon tertius* duabus breuibus, tertia longa, & quarta itidem breui conſtat υ υ - υ. Hinc in CICERONIS operibus tam frequens eſt clauſula: *eſſe videatur*, vt iam QVINCTILIANI tempore multi ſe exiſtimarint illam CICERONIS vbertatem adſequutos, ſi plerisque periodis illud ESSE VIDEATVR adiungerent. QVINCTIL. *Inſt. orat. X*, 2.

z) Cauendum etiam hic eſt, *ne quid nimis* inſanire nonnullos in confectandis numeris periodorum, erudite, vt ſolet, oſtendit CAVSSIN. *de eloquent. ſacra & profana*, *VII*, 10. *p*. 167.

Ornatam orationem XXX. Et hactenus quidem de CONCINNITATE dictum. Iam porro, quid OR-

ORNATAM reddat orationem, curatius oſtendendum eſt. Et hic quidem primas partes TRANSLATIONI deferimus, a) quae ſi apta b) & moderata c) ſit, incredibilem orationi conciliat elegantiam. *reddunt translationes.*

a) *Translatio* vocatur, quod vox a propria ad alienam ſignificationem ſimilitudine quadam transfertur. Vt ſi fortunam *vitream* dixeris pro inconſtanti; *aduolare* pro celeriter accedere: *confluere* multitudinem pro concurrere. Eam neceſſitatis atque inopiae cauſſa initio inuentam, poſteaque frequentatam ob ornatum ac dignitatem, obſeruat CICERO *de orat. III*, 38. Vnde etiam quaedam metaphorae adeo receptae ſunt quotidiana vſu, vt magis ſignificent proprie, quam propria ipſa e. c. *oculus vel gemma vitis*, *pes nauis*, *ſinus maris*, *incendi vel inflammari ira*, *labi errore*. *Nihil enim*, inquit QVINCTILIANVS *inſt. orat. VIII*, 6. *ſuis verbis*, *quam his arceſſitis*, *magis proprium erat*.

b) Vt aptae ſint metaphorae vel translationes, obſeruandae ſunt aliquot regulae. I. *In translationibus cauendum*, *ne inter ſe conferas diſſimilia*. Hinc frigida ſunt illa: *vlmorum greges* apud PLAVTVM *Pſeud. I.* 1. *v.* 99. *coeli fornices*, (Vid. CICER. *de orat. III*, 41.) *phalanx vndarum*, *foſſa ponti* apud PRVDENT. *καθημ' hymno IX. v.* 14. Studio tamen talia nonnunquam adfectant comici, vt riſum moueant. Sic PLAVT. *Curcul. II*, 3. *v.* 39. dixit *lippire dentes*, quum fame madent. *Et Pſeudol. I*, 1. *v.* 74. *lacrimas exſpuere* pro *lacrimare*. II. *Cauendum*, *ne translationes in frigidas hyperbolas euadant*. Talis eſt translatio illa IVVENALIS *Satira VI. v.* 423. Qui de ſono, qui fit inter vngendum, loquuturus, ait:

Et ſummum dominae femur EXCLAMARE *coegit*,

Nec magis ferenda illa FLORI *Hiſt. IV*, 11. qui deſcripturus naues M. Antonii: *caſtellorum*, inquit, *&*

vrbium ſpecie non ſine GEMITV *maris &* LABORE *ventorum ferebantur*. Quae iam caſtigauit BVCHNERVS *de commut. rat. dicendi, I, 2. 6. p.* 38. III. *In laude a melioribus; in vituperatione a deterioribus petendae ſunt metaphorae.* Hinc recte CICERONEM laudaturus, eidem tribues *flumen orationis, os caeleſte*: at parum iudicii oſtenderet, quisquis eidem tribueret *aſininos labores*. (Vſus enim tyrannus hic praerogatiuam quandam tribuit *leonibus, aquilis; elephantis; cycnis;* deiecit *lupos, vultures; aſinos, cuculos* exigua plerumque ratione:) IV. *In ſtilo grandi a rebus grandibus; in tenuiore a tenuioribus petendae ſunt metaphorae.* Sic decora eſt translatio BVCHNERI *orat. paneg. V. p.* 126. *Ego perinde, dum nuncupata verborum vota incipio ſoluere, inde potiſſimum ducam initium, unde* INTERCEPTI SIDERIS *noſtri* LVX *primum* PRORVPIT. Aſt ſi quis in deſcribendis ludi magiſtri natalibus hac translatione uti vellet, riſum profecto deberet lectoribus. V. *Translationes deſumi debent a rebus notis, & honeſtis.* Sic eleganter CIC. *de orat. III,* 41. dixit *ſcopulus patrimonii, vorago bonorum*: obſcuriores fuiſſent *ſcylla* & *charybdis.* Parum honeſtae translationes ſunt illae, quas ipſe notauit CIC. *Rhet. III,* 2. *caſtrata reſpublica, ſtercus curiae,* pro quibus caſtius dixeris *eneruata reſpublica, purgamentum curiae.* Nec ferenda illa *cacatae chartae, verba vomere, ructare verba,* & huius generis alia, qualia grauiter reprehendit BVCHNER. *de commutata rat. dicendi. I, 2. p.* 44. VI. *Danda eſt opera, vt genus translationis ſeruetur,* id quod allegoriam vocant. Sic inſulſe quis diceret: *Fortuna* VITREA *eſt, dum ridet, mutatur.* Quid enim *vitro* cum *riſu* & mutatione? Elegantius P. SYRVS: *Fortuna* VITREA *eſt, dum SPLENDET FRANGITVR.* Elegantius quoque CVRTIVS: VII. 8. 24. *Fortunam tuam* PRESSIS MANIBVS *tene,* LVBRICA *eſt, nec inuita teneri poteſt.* Qua allegoria etiam vtitur SENECA *Epiſt. CI.* Vides ergo abſonas eſſe loquutiones, *haurire fructum, adgredi rem illotis*

Digitized by Google

'*otis manibus.* Fructus enim non *hauriuntur*, ſed *ca-*
)iuntur, nec manibus rem *adgredimur*, (eſt enim hoc
)edum officium,) ſed *attingimus.* Eſt tamen, vbi &
'eteres hac in re lapſi. BVCHNERVS ſane *l. c.*
'. 49. iure notat verſus illos HORATII *Epiſt. I*, 1.

Nemo adeo FERVS eſt, ut non MITESCERE
poſſit,
Si modo CVLTVRAE patientem accommodet
aurem.

n vna enim ſententia ter mutauit genus translationis:
'*eritas* animalium eſt, *miteſcere* frugum, *cultura* a-
rorum. Elegantius ita concinnaſſet verſus:

Non adeo FERVS eſt, ut non MANSVESCE-
RE poſſit.
Si DISCIPLINAE patientem accommodet
aurem.

Cauendum, ne nimio & immodeſto translatorum vſu
n aenigma euadat oratio. Eſt enim & hic, vt in omni
ita, apprime hoc vtile, *ne quid nimis.* Caſtior Ci-
ceronis aeuo erat Latinitas, quum ea metaphoris, tan-
uam gemmis quibusdam, diſtingueretur. Aſt ſaeculo
uarto caſtitas illa parum placuit AMMIANO
IARCELLINO, SIDONIO APOLLINA-
.I, ENNODIO, aliisque huius commatis ſcripto-
ibus, qui nihil ſatis Latinum putabant atque elegans,
iſi quod eſſet allegoricum. Qua de re CAVSSIN.
'*e Eloqu. ſacra & profana II, 9. 92. Floruit Ennodius illo*
empore, quo illa inſania metaphorarum vel potius alle-
oriarum dulcedo cuncta peruaſerat, & iam FERRVM
CICERONIS *Tulliana dictio vulgo dicebatur, con-*
ra aurea putabantur frigida quaeque acumina & allego-
iae, quibus illi ſcriptores ſua referſerunt. Vt exem-
lo res fiat clarior, conſidera mihi, quaeſo, illa EN-
NODII: *Diu ſalum quaeris, verbis in ſtatione com-*
oſitis, & incerta liquentis elementi placida oratione
'*eſcribis, dum ſermonum cymbam inter loquelae ſcopu-*
os rector diligens fraenas & curſum artificem fabricatus
rutinator expendis; pelagus oculis meis, quod aquarum
ſimu-

Digitized by Google

ſimulabas, *eloquii demonſtraſti.* Bone Deus, quam frigida haec ſunt; & aenigmate quouis obſcuriora! ſed talia ferrea illa aetas ferebat ingenia. Parum comtum videbatur, quod non erat allegoricum, hinc non ſufficiebat *oratio*, ſed dicendum *orationis vel ſermonis cymba*, nec placebat *loquela*, niſi adderentur *ſcopuli*. Quae omnia aeque abſurda ſunt, ac ſi quis in vernacula diceret: Man wolle mit dem Schiff ſeiner Rede durch die Klippen der Zähne in die freye Lufft ſeegeln. Adeo etiam illa, quae parce adhibita plurimum elegantiae conciliant orationi, eandem frigidam & ridiculam reddunt, ſi nimis frequententur, maxime vbi non opus eſt has ampullas proiicere.

An etiam metonymia & ſynecdoche?

XXXI. Reliqui tropi, inprimis METONYMIA & SYNECDOCHE non tam ad elegantiam orationi conciliandam, quam ad excuſandos veterum auctorum naevos comparati videntur. d) Nec tamen laude ſua defraudandae loquutiones quaedam metonymicae e) & ſynecdochicae, f) iam dudum veluti ciuitate donatae. Verum & hic adhibenda eſt cautio, ne, dum elegantes eſſe cupimus, vel *profani*, vel *obſcuri* vel κακόζηλοι appareamus. *)

d) Duriuſcule etiam veteres nonnunquam loquuti ſunt, inprimis poetae, quos naeuos vt excuſarent rhetores, *tropos* inuenerunt. Quis vnquam a vitio atque ἀκυρολογίᾳ abſoluerit illa HORATII, *Carm. IV*, 4.

--- --- vel Eurus
per ſiculas equitauit vndas?

Quis non lingua lapſum dixerit CICERONEM *pro Marcello VI.* dum ait: *Gladium vagina vacuum in vrbe non vidimus.* Et tamen non deſunt antiquorum ſcriptorum admiratores, qui haec tropo adſcribunt, eoque ſolo

ſolo nomine omnia excuſant eorum vitia. Conf. CLERICI *Art. Crit. II*, 1. II, 1.

e) Sic non ineleganter dicitur: *vario Marte* pugnare. QVINCTIL. *Inſt. Orat. VI*, 8. *Sera iuuenum Venus.* TACIT. *de moribus Germ. XX.* *Hoc cum Gratia quadam ac Venere dicitur.* QVINCTIL. *l. c.* *Silent diutius Muſae Varronis.* CIC. *Acad. Quaeſt. I*, 1. *comedere quem*, *pro eius bona conſumere* PLAVT. Et quid elegantius quaeſo illis PLIN. *Epiſt. I*, 6. *Experieris*, *non Dianam magis montibus*, *quam Mineruam inerrare.* Eodem pertinent & notiſſima illa: *toga* pro pace, *purpura* pro regno, *faſces* pro magiſtratu, *laurea* vel *laurus* pro victoria, *ſcelus* pro ſceleſto, *ſeruitia* pro ſeruis.

f) Receptiſſimae ſunt loquutiones ſynecdochicae *tectum* pro domo, *mucro* pro gladio, *mortales* pro hominibus, *probrum* pro ſtupro vel adulterio, *miles* pro *militibus*, *ſexcenta* pro plurimis. *In primis notari meretur, veteres, vbi de ſe ipſis in plurali loquuntur, non hoc iactantiae, ſed modeſtiae cauſſa facere, quaſi omnia tum aliis communicare vellent.* Hinc quum canit VIRGILIVS *Aeneid. II*, *v.* 89.

- - Et nos aliquod nomenque decusque
Geſſimus

SERVIVS ad eum locum addit: *Nos*, inquit, *dixit, ad euitandam iactantiam. Nam ſi ſingulari dixiſſet, EGO GESSI, excluſiſſe ceteros videretur* Conf. BVCHNER. *de commut. rat. dicendi I*, 5. 2. *p.* 88.

*) Cauendum ergo. I, *ne profani videamur*, dum promiſcue conſectamur tropos. Frigidiſſimum eſt, vbique inculcare Vulcanum, Iouem, Iunonen, Mercurium, & huius generis alia. Ab his enim *noxiis figuris*, vt vocat AVGVSTINVS, merito abſtinet Chriſtianus, niſi conſtanti vſu veluti in nomina adpellatiua tranſierint. Sic nemo niſi nimium ſuperſtitioſus damnabit phraſes: *ſuo Marte aliquid facere*, *aequo Ioue iudicare* & ſimiles *alias huius generis.* Verum nemo ſanus probabit illas iurandi formulas, *mecaſtor*, *mehercle*, *aedepol*, a quibus non abſtinuerunt MANVTIVS, BEM-

Digitized by Google

BEMBVS aliique viri ceteroquin doctiſſimi. Conf. IAC. THOMASII *Diſſert. de ſtili ethnicisſmo.* Cauendum porro, II. *ne tropos adfectantes vel obſcuri vel κακόζηλοι fiamus.* Id vero iis maxime contingit, qui poetas ſequuti longius a vulgari ſignificatione deflectunt. Sic obſcurius eſt illud CLAVDIANI *de raptu Proſerp. II,* 16. *Sudata marito fibula*, pro fibula a marito elaborata. Obſcuriora etiam ſunt *vulnus* pro ſagitta apud VIRGIL. *Aen. II, v.* 529. *& VII. v.* 533. *hoſpes ardet* pro hoſpitis domus ardet apud HORAT. *Satir. I,* 5. Talibus qui in proſa vtitur, obſcurus fiet.

Figurae etiam orationem ornant.

XXXII. Haec de tropis: magis orationem ornant figurae, ſed ſelectiores. Plures enim ſunt, quae vix quidquam venuſtatis habent. Aliae ad dignitatem potius quam elegantiam orationi conciliandam; aliae ad affectus tantum excitandos comparatae ſunt. Nos eas tantum, quae ad ornatum pertinent, g) recenſebimus.

g) Elegantiſſima e. g. eſt I. ANTANACLASIS, quum vox eiusdem adpellationis, non vero ſignificationis, repetitur. CIC. ad Attic. *Epiſt. XIV,* 14. *Quid ergo? iſta culpa Brutorum? minime illorum quidem: ſed aliorum brutorum.* Ita eodem exemplo dixeris: *Malis me oneras, haut malis.* Elegans quoque II. ANAPHORA, quae eamdem vocem in principio repetit. e. g. CIC. *Catil. I,* 1. *Nihil te nocturnum praeſidium palatii, nihil vrbis vigiliae, nihil conſenſus bonorum omnium, nihil hic munitiſſimus habendi ſenatus locus, nihil horum ora vultusque mouerunt.* Commendanda III. EPANODOS, quum ſententia acute convertitur. CIC. *pro Plancio XXVIII. Gratiam qui refert, habet, &, qui habet, refert.* VELLEI. PATERC. *II, Quam prouinciam pauper diuitem ingreſſus, eam dives pauperem reliquit.* IV. PARONOMASIA, quando voces eiusdem paene aut non admodum diſſimilis ſoni coniunguntur. TERENT. *Andr.*

Digitized by Google

Andr. I, 3. *Inceptio haec eſt amentium, non amantium.* Et eodem modo dixeris: *Tibi parata erunt verba, huic homini verbera. Muſeum liberis magis quam libris refertum. Non aduerſus hoſtem, ſed auerſus proceſſit.* NEP. *Attic.* XVII. *Philoſophorum ita percepta habuit praecepta.* Eodem pertinet V. IMAGO, de qua iam DEMETR. PHAL. obſeruauit, nullam eſſe figuram, quae plus elegantiae adferat orationi. Eſt vero imago adſimilatio, protaſi aeque ac apodoſi deſtituta, facta per particulas *veluti*, *tanquam*, *inſtar*, & huius generis alias. NEP. *Hannib.* I. *Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmauit, vt prius animam, quam id, depoſuerit.* FLOR. *Praef.* *A Caeſare Auguſto in ſaeculum noſtrum haut multo minus anni ducenti, quibus inertia Caeſarum quaſi conſenuit atque decoxit, niſi quod ſub Traiano principe mouet lacertos, & praeter ſpem omnium ſenectus imperii quaſi reddita iuuentute reuireſcit.* IV. PARADIASTOLE, quum diſtinguuntur, quae confundi vulgo ſolent. SEN. *Epiſt*, II. *Non qui parum habet, ſed, qui plus cupit, pauper eſt.* VII. ANTIΘETON, quum contraria contrariis opponuntur: CIC. *Catil.* II, 3. *Ex hac enim parte pudor pugnat; illinc petulantia: hinc pudicitia; illinc ſtuprum: hinc fides; illinc fraudatio: hinc pietas; illinc ſcelus: hinc conſtantia; illinc furor: hinc honeſtas; illinc turpitudo: hinc continentia; illinc libido.* VIII. ANTIMETAΘΕΣΙΣ, quando propoſitio ita inuertitur, vt contrarius inde emergat ſenſus. PLIN. *Paneg.* XVII. *Non ideo viciſſe videris, vt triumphares, ſed triumphare, quia vinceres.* SENEC. *Epiſt*: II. *Quum legere non poſſis, quantum habueris, ſat eſt, habere, quantum legas.* IX. ΟΞΥΜΩΡΟΝ, quum contraria de eodem dicuntur. SEN. *Epiſt.* II. *Nusquam eſt, qui vbique eſt*, FLOR. *Hiſtor.* II, 6. *Reuiuiſcentis imperii ſpes Fabius fuit, qui nouam de Annibale victoriam commentus eſt, NOLLE PVGNARE.* X. PERIPHRASIS, qua rem vnam multis ambimus verbis. NEP. *Themiſt.* I. prudentiam Themiſtoclis laudaturus

rus pluribus vtitur verbis: *Celeriter, quae opus erant, reperiebat: neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod & de inſtantibus, vt ait Thucydides, veriſſime iudicabat, & de futuris callidiſſime coniiciebat.* XI. ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ quae tollit, quod dictum eſt, & pro eo, quod magis idoneum eſt, reponit. SEN. *Conſul. ad Marc. I. Patrem non minus, quam liberos dilexiſti: excepto eo, quod non optabas ſuperſtitem: nescio, an & hoc optaueris.* PLIN. *Epiſt. I, 2. Quod me longae deſidiae indormientem excitauit, ſi modo is ſum ego, qui excitari poſſim.*

Nec non formulae antiquae.

XXXIII. Plurimum quoque elegantiae ineſt orationi, quae ritus formulasque antiquas h) aliis rebus ſine adfectatione applicat. i)

h) Praeclarum opus *de formulis verbisque populi Romani ſolemnibus* exſtat, conſcriptum a BARN. BRISSONIO. Et nos quoque complures eiusmodi loquutiones antiquas & ſolemnes explicauimus in *Antiquitatibus noſtris Romanis, quae ad illuſtrandum ius ciuile faciunt,* Halae Magd. 8. & alibi.

i) Vt exemplis nonnullis rem declaremus, antiqua formula in funeribus adhibita eſt: ILICET ACTVM EST. Eam eleganter ad herum accommodat Parmeno ſeruus apud TER. *Eun. I, 1. v. 9. actum eſt, ilicet periiſti, eludet ubi te victum ſenſerit.* QVISQVIS ERIS, NOSTER ERIS, imperatorum erant verba, transfugam recipientium in fidem. Ea vero, eleganter ad receptionem hoſpitis traducit VIRGIL. *Aen. II, v. 148.*

Quisquis es, amiſſos hinc iam obliviſcere Graios.
Noſter eris.

Conf. SERV. *Schol. ad h. l.* Tales etiam ſunt formulae: *Digna res, propter quam vadimonium deſeras.* PLIN. *Hiſt. Nat. praef, aurem cui vellere* VIRG. *Eclog. VI. v. 3. Omne punctum ferre* HORAT. *de arte poet. v. 343.*

Digitized by Google

9. 343. *Nec tu aram tibi nec deprecatorem pararis.* TER. *Heaut. V, 2. v, 22.* *Cenſor vitio* vel *ſine populi ſuffragio creatus*, *faſces ſubmittere*: *ſcriptores proletarii vel capite cenſi*, *diuidere ſententiam*, & aliae innumerae, quas ex antiquitatibus Romanis explicandas eſſe, viri docti ad auctores veteres paſſim monent. Omnia enim haec vel ideo elegantiſſima ſunt, quod ritus antiquos ac formulas populi Romani ſolemnes nobis in memoriam reuocant.

XXXIV. Nec gratia porro ac venuſtate *Et adagia.* arent *adagia*, quae in omnibus linguis idem raeſtare videntur, quod in cibis condimenum. k) Sed cauendum, ne promiſcue onnes linguae idiotiſmos, aut actorum iocos rouerbia eſſe exiſtimes, l) qua in re vel ipſe ERASMVS haut raro deceptus videtur. m)

k) Dici non poteſt, quantopere orationem ornent eiusmodi adagia. Plerumque enim, vt ex ARISTOTELE notat SYNESIVS, illa ſunt παλαιᾶς φιλοσοφίας ἐν ταῖς μεγίσταις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα, *veteris philoſophiae inter maximas hominum ruinas intercidentis quaedam reliquiae, ob breuitatem dexteritatemque ſeruatae.* Quum vero eiusmodi adagia ſint inſtar condimenti: facile patet, inſulſam inſipidamque futuram orationem, adagiis iuſto pluribus reſperſam. Vnde recte monet CAVSSINVS *de Eloquent. ſacra & prof. IV, 4. p. 189.* *Erit in his adagiis obſeruandum, ne crebra & obſcura admiſceantur orationi: quod puerile eſt & vitioſum. Sed, vbi res feret, commode quaſi gemmulae purpurae inſerantur: maxime vero in epiſtolari ſtilo, qui paroemiarum amoenitate cultius eniteſcit.* Vt exempla quaedam ſubnectamus: quid pulchrius eſt illis CICER. *Epiſt. ad Fam. VII, 24.* *Habes Sardos venales, alium alio nequiorem?* Quid elegantius illis TERENTII: *Eun. II, 3. v. 89.* *At enim iſthaec in me cudetur faba?* Ita eleganter CIC. *de Leg. III, 15.*

Digitized by Google

III, 16. vtitur prouerbio *fluctus in ſimpulo mouet.* Alia exempla, maxime in epiſtolis, paſſim proſtant.

l) *Adagium* ſcilicet *eſt dictum acutum vulgari omnium ſermone tritum, quod plerumque ad factum aliquod amoenum aut ritum veterem, aut ſimile quid reſpicit.* Adagia non ſunt, I. quae nihil habent acuminis, v. c. *bene compoſitum par, ſimilis ſimili gaudet.* Nec II. hoc nomen merentur vnius vel alterius auctoris dicta, quantumuis acuta. Sic SVET. *Octau.* LXXXVII. notauit, Auguſtum quotidiano ſermone vſurpaſſe illa: *Ad Kalendas Graecas*, id eſt, nunquam. *Contenti ſimus hoc Catone*, id eſt, contenti ſimus præſentibus. *Velocius, quam aſparagi coquantur*, id eſt, *cito*. Sed haec quum Auguſto fuerint propria, vix adagia dixeris. Idem cenſendum III. de linguae idiotiſmis, aut veterum poetarum ſententiis. e. g. *actum agit, fluctus numerat, feſtina lente. Quid tanto dignum feret hic promiſſor hiatu? Magno conatu maximas nugas agit.* Elegantia haec non carent, ſed non tamen ſunt in prouerbiis ponenda.

m) Multas poetarum ſententias, multos idiotiſmos prouerbiis adſcripſit ERASMVS ROT. qui dediſſe operam videtur, vt multas potius chiliades, quam ſelectiores paroemias colligeret. Vid. IO. CLERICI *Bibliotb. choiſie Tomo. I, p.* 1.

Et ſententiae.

XXXV. Denique & ſententiae acutae ſuo loco adhibitae maximopere ornant orationem. n) Sed hic quoque cauendum, *ne quid nimis*, o) aut ne vulgaria quaedam de moribus praecepta ſubinde inculcando, egregii quidquam dixiſſe nobis videamur. p)

n) Sententiarum hae virtutes ſunt, I. vt acutae ſint, II. vt rotundae, i. e. concinna periodo concluſae, III. vt ſapientiae aliquod praeceptum complectantur. Tales ſunt illae SENECAE *de vit. beat. XXX. Sententiam ſemper vnius ſequi, non vitae eſt, ſed factionis. Et de*

Benefic.

Digitized by Google

Benefic. III, 17. *Gratum hominem ſemper beneficium delectat; ingratum ſemel.* Aſt ſi dixeris: *Omnium rerum primordia a precibus fieri debent*, vix hoc ſententiae nomen merebitur. Sapiens quidem eſt hoc praeceptum, ſed nec acutum nec rotundum.

o) Recte ait AVCT. AD HERENN. IV, 16. *Sententiae in oratione non debent frequentari, ne magis viuendi praeceptores, quam rei actores videamur.* Add. BVCHN. *de commut. rat. dicendi II*, 7. 11. *p.* 450.

p) Neſcio quid vulgare ſapit ſententioſa eiusmodi, quam vocant, eloquutio. Vulgus enim quam ſaepiſſime vtitur ſententiis, quamuis parum acutis. Vnde & comici perſonis viliſſimis ſententias quam plurimas tribuere ſolent. v. c. TERENT. *Andr. I*, 1. Soſiam inducit, libertum frugi, qui paene vbique domino reſpondet, adhibitis ſententiis. Recenſente domino beneficia, reſpondet: *Iſthaec commemoratio, quaſi exprobratio eſt immemoris beneficii.* Referente deinde illo filii ſui inſtitutionem & genium, nulli rei admodum addictum: iterum reſpondet Soſias: *Id arbitror, adprime in vita eſſe vtile, vt ne quid nimis.* Laudante dehinc filii in parandis colendisque amicitiis ſolertiam: denuo philoſophatur Soſias: *Sapienter vitam inſtituit, namque hoc tempore obſequium amicos; veritas odium parit.* Narrat inde Simo, quomodo occultos filii amores deprehenderit, rationemque reddit, cur eum tum haut obiurgarit. Quid hic Soſias? Denuo philoſophatur, & ex ingenio ſuo depromit ſententiam. *Recte putas: nam ſi illum obiurges, vitae qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?* Talia vulgo ſemper in ore ſunt. Vnde ſtilus eiusmodi ſententioſus parum placet accuratioribus dicendi magiſtris. Vid. QVINCTIL. *Inſt. Orat.* VIII, 5. qui etiam X, 1. Senecam reprehendit, *quod rerum pondera minutiſſimis ſententiis fregerit.*

XXXVI. Mirifice quoque ſibi nonnulli placent verſibus & hemiſtichiis poetarum, quae *An etiam verſus &*

hemiſtichia? quae ubique orationi inſerciunt. q) Sed quemadmodum horum vſus & periodorum concinnitatem perimit, & ipſius ſtili grauitati repugnat: ita vix laudem mereri videntur verſus proſae admixti, niſi vel teſtimonii cauſa, r) vel ob inſigne ſententiarum acumen s) inſerantur, quod & ipſum tamen rarius fieri debet.*) *In elegantiore ſermone rectius feceris, ſi dicta eiusmodi poetica ſolutiore ſtilo exprimas* **)

q) Talis eſt recentiorum quorundam ſtilus, inprimis LIPSII, BAVDII, & e theologis DANHAWERI, FR. SPANHEMII aliorumque, qui dici non poteſt, quantum ſibi frequentiſſimo illo verſuum atque hemiſtichiorum vſu placeant. Et veteribus DIO CHRYSOSTOMVS hoc dicendi genere delectatus eſt.

r) Teſtimonii cauſſa quosdam poetarum verſus ſaepe adhibet CICERO in libris philoſophicis & rhetoricis, maxime ex ENNIO, & EVRIPIDE. Nec in epiſtolis deſunt exempla. Vid. *Epiſt. ad fam. I*, 9. ubi ſex verſus integros e TERENTII *Eunucho* inſerit, ut & *Epiſt.* IX, 26. XIII, 16. Eodem exemplo poetarum teſtimonia ad partes ſaepiuscule vocant SENECA, & PLINIVS. ſed non niſi in ſcriptis didacticis & epiſtolis. In litterario enim puluere, & inter amicos, haec locum inueniunt. Sed in orationibus, ubi grauitas ſtili vtramque paginam facit, non temere eiusmodi floſculis vtendum. DEMOSTHENES ſane, CICERO & PLINIVS in orationibus ſuis a poetarum teſtimoniis vel plane abſtinuerunt, vel ea mutato orationis genere protulerunt. Pauculi verſus leguntur in Orat. *in Piſon.* XVIII. & pro *Muraen.* XIV.

s) Ineſt enim nonnunquam poetae cuiusdam dictioni ali-

quid

quid acuminis, quod mutato verſu periturum videbatur. Hic non indecorum erit, ipſum verſum inſerere, ſi cum iis agimus, quorum ad palatum ſunt eiusmodi lautitiae. Sic SENECA *de Ira II, 16. In frigora ſeptentrionemque vergentibus immanſueta ingenia ſunt, vt ait poeta,*

-- ſuoque ſimillima coelo.

Et *Epiſt. LXXXII. Facile prouocabas mala abſentia: ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebas: ecce mors, quam contra multa animoſe loquutus es: ſonant flagella, gladius micat:*

Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

*) Vtendum ergo his verſiculis rarius, & maxime I. in epiſtolis ad familiares, non aeque, in elaboratioribus, quales ſunt v. c. dedicatoriae ad viros magnos ſcriptae; II. in ſcriptis didacticis, ſi cum eiusmodi hominibus nobis res eſt, qui anctoritati permultum deferunt. *Neque enim,* (vt recte ait THOMAS. *prooem. Fundam. iur. nat.*) *omnes hodie guſtu Boecleriano capiuntur.* Abſtinendum autem ab iis in panegyricis, & in omni oratione graui, quales ſunt theologicae, & ciuiles. Certe parcius & modeſtius his inſpergendi ſunt verſus.

**) Vt exemplo rem illuſtremus: CVNAEVS *in Satira Menipp. Sardi venal. p.* 411. haec habet: *Profecto hoſpes, nec quidquam Deus haec ſpatia ſedesque ab orbe veſtro abſcidit, ſi tamen vos terrae fines tranſilitis, & haec ignota ac peregrina viſitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, coelum ipſum adibitis tandem, & quidquid praeterea homini, dum in terra vitam agit, negatum eſt.* Nemo ignorat, HORATII haec omnia eſſe, qui libro I. *Carm. Od.* III. ita canit:

Nec quidquam Deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras: ſi tamen impiae
Non tangenda rates tranſiliunt vada.

Et paucis interiectis:

Nil mortalibus arduum eſt,
Coelum ipſum petimus ſtultitia.

Quanto concinnius haec omnia ſolutiore ſtilo protulit CUNAEVS? Sic & ipſe CICERO aliique auctores veteres ſaepe vſi ſunt poetarum teſtimoniis alia veluti veſte indutis, ceu pluribus exemplis in Variis Lectionibus paſſim demonſtrauit M. ANT. MVRETVS.

Apte dicimus, ſi varios dicendi characteres diſtinguimus

XXXVII. Sed ſufficiant haec quidem de ornata oratione. Reliquum eſt, vt, quomodo APTE dicendum ſit, doceamus. Quum enim aeque abſonum ſit, omni orationi eundem characterem, ac omni perſonae easdem veſtes aptare: noſtra omnino intereſt, varias dicendi formas vel characteres in numerato habere, maxime quum ita plerumque de illis differant rhetores, vt, quid ſibi velint, ſcias cum ignariſſimis. t)

t) Exemplo eſſe poterit DIONYSII LONGINI tractatus περὶ ὕψους *ſiue de ſublimitate*, cuius nitidiſſima editio cum variorum notis & imprimis BOILAVII verſione Gallica cura IAC. TOLLII prodiit *Traiecti ad Rhen.* CIↃ IↃ CXCIV. 4. Luculenter oſtendit THOMAS. *Cautel. circa praecogn. iur. IX,* 8. *(k) p.* 111. neſciuiſſe eum, quid ſcriberet, & in quo ſita eſſet illa, quam tantopere commendat, ſtili ſublimitas: BOILAVIVS *in praefatione ad Longinum diſtinguit inter ſtilum ſublimem & ſublime, & Longinum de poſteriore, non priori ſcripſiſſe arbitratur. At contrarium patet ex eo, quod ſtilum frigidum ſublimi ſuo opponat Longinus c.* 3. *&* 4. *Quinctilianus inter dicendi genus ſublime & graue diſtinguit. l.* 12. *c.* 10. *p.* 586. *ſequ. quod alii non faciunt, nec differentia Quinctiliani perſpicua eſt. Si totum libellum Longini perlegeris, minus, quam antea, intelliges, quid ſit ſublime. Longinus c.* 7. *p.* 33. *& Boileau in praef. p.* 9. *exemplum dicti ſublimis faciunt illud Moſis*:

Moſis : *FIAT LVX ET FACTA EST LVX*, *quum tamen ſtilus hic aperte ſimplex ſit & tenuis. Vid.* CLERICI *Bibl. Sel. Tom. X.* *Si, ex ſcriptura adducendum erat exemplum ſtili vere ſublimis, i. e. gravis*, cur non Eſaias potius fuit adductus? Quid grauius illo: *AVDITE COELI*: Hactenus THOMASIVS. Quum ergo ita comparati ſint plerique rhetorum libelli, de formis ſtili, vt perlectis illis, repetere cogaris illa Demiphontis apud TERENT. *Phorm. II*, 4. *v.* 18.

--- --- *Feciſtis probe,*
Incertior ſum multo quam dudum:

dabimus operam, vt rem omnem quam fieri poteſt dilucidiſſime proponamus.

XXXVIII. Primo itaque, quod ad breuitatem vel vbertatem ſermonis attinet, ſtilus in LACONICVM, ATTICVM, RHODIVM, & ASIATICVM diſpeſci ſolet. u) Stilus LACONICVS iuſto breuior, ac veluti abruptus eſt, in eoque conſiſtit, quod plura intelligi, quam legi, iubeat. x) Hinc, niſi inter amicos, vix laudem aliquam meretur. y) *Stilus Laconicus.*

u) Omnes hae gentes Graece loquebantur, ſed ita, vt mirifice inter ſe diſcreparent. *Laconibus*, genti ambitioſae ac ſuſpicaci, breuis atque abrupta placebat oratio: *Atticis* breuis quidem & ſimplex, ſed acuta: *Aſiaticis* ventoſum diffuſiſſimumque dicendi genus. *Rhodii* denique Atticis paullo vberiores, at multo adſtrictiores Aſiaticis erant, adeoque prudenter orationis habitum efformarunt, inter Atticam macilentiam & Aſiaticam pinguedinem medium. Vid. QVINCTILIAN. *Inſt. Orat. XII*, 10. & NIC. CRAGIVS *de republ. Lacedaem. III*, 6. 5.

x) DEMETR. PHAL. *de Eloquut. n. CII. p.* 66. Καὶ οἱ Λάκωνες πολλὰ ἐν ἀλληγορίαις ἔλεγον ἐκφοβοῦντες,

τες, *Lacones multa allegorice dicebant metum incuſſuri.* Eadem vero ratio, quae eos allegoriis occultare iuſſit ſenſa animi, etiam breue illud atque abruptum dicendi genus ſuaſit. Hinc idem DEMETR. PHAL. auctor eſt, eos aliquando ad verboſam Philippi Macedonis epiſtolam ita reſcripſiſſe Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, *Dionyſius Corinthi.* Plura hic intelligenda erant Philippo, quam legebat. Dicere volebant Lacones, *non eſſe, quod ſe iactaret, Spartaeque minaretur Philippus, Fulgur e pelui dari. Non diuturna eſſe ſolere tyrannorum imperia. Dionyſium quoque, Siculis olim metuendum, nunc Corinthi viuere, in tanta rerum omnium penuria, vt ludimagiſtri munere fungatur. Forſan in fatis eſſe, vt eadem fortuna Philippum maneat, niſi cautior ſit aduerſus bona ſua, & opprimendae Graeciae conſilia abiiciat. Videret ergo, ne eius vitam imitaretur, cuius exitum perhorreſceret.* Vide quantum idearum tria iſta verba Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ contineant?

y) Hinc Laconice nonnunquam cum Attico agit CICERO; cum amicis PLINIVS & LIPSIVS. Sed quum Lacones ſemper habiti ſint ἄμουσοι, nec vlla vnquam eloquentiae laude floruerint: (CIC. Brut. XIII. AELIAN. *Var. Hiſt. XII.* 50.) abſurdum eſſet, abrupto illo dicendi genere laudem conſectari velle.

Stilus atticus.

XXXIX. Magis commendandum ATTICVM dicendi genus, in quo multae ideae paucis acutisque verbis proferuntur. z) Talis eſt ſtilus THVCYDIDIS, XENOPHONTIS, ARISTOPHANIS. Aſt, quum LYSIAS & ISAEVS exile quoddam atque exſuccum dicendi genus inuenerint: a) factum eſt, ut plures eorum imitarentur exilitatem, & ſibi ipſis Athenis magis viderentur Attici, ſi ſiccam atque ab omni ornatu alienam dicendi formam ſequerentur, quos grauiter reprehendit CICERO. *)

z) Vir-

z) Virtutes ergo Attici ſtili ſunt I. *breuitas*, II. omnis *tumoris* atque *adfectationis fuga*, III. *acumen*, IV. *elegantia*. Hinc præclare monet CIC. *Orat.* non ſufficere, vt in verbis nihil ſit inquinatum, abiectum, ineptum, durum, aut longe petitum: nec ſatis eſſe, ſi nihil in ſententiis abſurdum aut alienum, aut ſubinſulſum ſit: ſed exigi etiam vires, lacertos, ſanguinem, id eſt acumen & elegantem grauitatem. Sic Attica ſunt illa PLIN. *Epiſt. I, 3. Tu modo enitere, vt tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris.* Breuia enim haec ſunt, recta, acuta, elegantia. Attica etiam illa *Epiſt. I, 9. O rectam ſinceramque vitam! o dulce otium honeſtumque ac paene omni negotio pulchrius! o littus, verum ſecretumque μȣσεῖον! quam multa inuenitis? quam multa dictatis? Proinde tu quoque ſtrepitum iſtum, inanemque diſcurſum, & multum ineptos labores, vt primum fuerit occaſio, relinque, teque ſtudiis vel otio trade. Satius eſt enim, vt Attilius noſter eruditiſſime ſimul & facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere.* Sic pleraque apud PLINIVM ſunt breuia, ab omni tumore aliena, acuta, ac polita, id eſt ἀττικώτατα· Tali etiam dicendi genere in Epiſtolis ad Atticum non infeliciter vtitur CICERO, in hiſtoria SALLVSTIVS, Thucydidis imitator; nonnunquam etiam SENECA, quamvis is ob nimiam ſententiarum frequentiam paullo tumidior videatur.

a) Sunt quidem LYSIAS eiusque diſcipulus ISAEVS venuſti ſcriptores, ſubtiles, puri, ſed tenues admodum & inornati. Vnde QVINCTILIANVS, praeclarus ingeniorum cenſor (Lib. X. Inſtit. C. I.): *Lyſias ſubtilis atque elegans, & quo nihil, ſi oratori ſatis ſit docere, perfectius, nihil enim in eo eſt inane, nihil arceſſitum, puro tamen fonti quam magno flumini propior.* Duas itaque priores, vt & poſtremam ſtili Attici virtutem in hiſce oratoribus mirati ſunt veteres: aſt tertia illis plane defuit. Omnia enim ſimplicia ſunt, exilia, ſicca, vt vix quiuis ex plebe aliter potuerit loqui. Quum tamen multi maximam ſtili Attici virtutem, id eſt acumen, non animaduerterent: factum eſt, vt non

paucis magis placerent LYSIAS, & ISAEVS, quam ipſe DEMOSTHENES, aliique ſcriptores ἀττικώτατοι. Atque hi demum Atticum dicendi genus in ſiccitate atque exilitate ſermonis quaeſiuerunt.

*) CIC. *Orat. VII. ſequ.*

Stilus Aſiaticus.

XL. Attico dicendi generi e diametro opponitur ASIATICVM, quod omnium eſt vberrimum. b) Paucas enim ideas multis verbis exprimit, ita, vt, ſi copiam atque vbertatem tollas, vix quidquam, admiratione dignum relinqui videntur.

b) Initio Athenis tantum florebant eloquentiae ſtudia: Poſtea etiam in Aſia coli coeperunt. CIC. *Brut. XIII. Vt ſemel e Piraeo eloquentia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, vt ſe externis oblineret moribus, omnemque illam ſalubritatem Atticae dictionis, quaſi ſanitatem, perderet, ac loqui paene dediſceret. Hinc Aſiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, & nimis redundantes.* Add. LXXXXV. Poſtquam vero ſemel redundans illa orationis vbertas in deliciis eſſe coeperat: ipſas etiam Athenas inquinauit. Vnde PETRON. *Satir. p. 3. Nuper ventoſa iſt haec & enormis loquacitas Athenas ex Aſia commigrauit, animosque iuuenum ad magna ſurgentes veluti peſtilenti quodam ſidere afflauit, ſemelque corrupta eloquentiae regula ſtetit & obmutuit.* Denique & Romanos oratores Aſiaticae copiae ſtuduiſſe nouimus, maxime CICERONEM, qui ſaepe vix dicendi finem reperit. Vnde nec olim defuerunt, quibus iſte orator *inflatus & tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exſultans & ſuperfluens, & parum Atticus videretur.* AVCT. *de cauſſ. corrupt. eloqu. XVIII.*

c) Ait CIC. *pro Mil. IV. Eſt haec non ſcripta ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum e natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad*

quam

quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus, vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, ſi in tela, aut latronum, aut inimicorum, incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendae ſalutis. Quantum hic verborum! Et tamen pauciſſimae hae ideae tot verborum phaleris teguntur: *Ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae.* Aſiatico ergo ſtilo haec expreſſit CICERO. E recentioribus in orationibus ſuis plane Aſiaticus eſt M. ANT. MVRETVS. qui ipſum nonnunquam CICERONEM copia videtur ſuperare.

XLI. Preſſius Aſiatico, Atticoque paullo plenius eſt genus dicendi RHODIVM, adeoque mediocritatem ſeruat, & proportionem inter verba atque ideas.*) Vnde et maximam meretur laudem. **) Ceterum non melius hos eloquutionis characteres diſtinguas, quam ſi vnam eamdemque propoſitionem diuerſis dicendi formis expreſſam, tibi ob oculos ponas. d) *Stilus Rhodius.*

*) Talis plerumque eſt ſtilus CORN. NEPOTIS, C. IVL. CAESARIS, T. LIVII, quorum lectio ideo maxime commendanda eſt adoleſcentibus. Quam iuſtum orationis habitum conſpicimus in illis CORN. NEP. *Attic. XIII. Vſus eſt familia, ſi vtilitate iudicandum eſt, optima, ſi forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratiſſimi, anagnoſtae optimi, & plurimi librarii, vt ne pediſſequus quidem quiſquam eſſet, qui non vtrumque horum pulchre facere poſſet.* Nihil hic abruptum, nihil redundans, nihil quod aut addi aut demi, ſaluo ſtili nitore poſſit. Et talem quidem eſſe oportet ſtilum RHODIVM.

**) Laudat ſtilum Rhodium CIC. *Brut. XIII. Rhodii oratores Aſiaticis ſaniores, & ſimiliores Atticis.* Et ſane, quum *Lacones* iuſto ſint breuiores, *Aſiatici* nimis redundantes: facile adparet, *Atticum Rhodiumque* dicendi genus eſſe ceteris omnibus longe anteponendum.

d) Eſto

d) Eſto propoſitio: *ſtudia optimarum artium perpetuo nobis proſunt.* Hanc *Attice* ita exprimit PLIN. *Epiſt.* I, 3. *Reliqua rerum tuarum poſt te alium atque alium dominum ſortientur: hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel coeperit.* Idem *Aſiatice* eloquitur CIC. *pro Arch.* VII. *Nam ceterae res neque temporum ſunt, neque aetatum omnium, neque locorum; haec ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant: ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur.* Iam ſi ita diceres: *Quum reliquarum rerum omnium non admodum ſit diuturna poſſeſſio: ſola optimarum artium ſtudia omnium temporum ac locorum eſſe videntur.* Rhodius hic ſtilus eſſet futurus.

Quis horum praeferendus? XLII. Si quaeras, quodnam horum dicendi generum maxime probandum ſit: iam monere me memini, nec Laconicum nec Aſiaticum multum laudis habere. Danda tamen opera, ne quid inuita Minerua tentemus. Alia ingenia ad CICERONIS vbertatem, alia ad PLINII preſſiorem ſtilum, alia ad CORNELII NEPOTIS aut CAESARIS medium characterem natura feruntur. e) Multum vero in cultiore Latinitate proficiet, quicunque naturam ſequetur. Deinde in adoleſcentibus magis laudanda orationis redundantia, quam in viris, quos decet ſenſim amputare luxuriantem illam verborum ſiluam, & vel ad Atticam vel Rhodiam dicendi formam ſenſim adſpirare. f)

e) Quo vero tendat ingenium, facillime colliget ex ipſa auctorum lectione. Solent enim ea nobis legentibus quam maxime ſeſe probare, quae genio noſtro conueniunt. Vid. THOMAS. *Cautel. circa praecognita Iur.* IX, 5. p. 114.

f) Ado-

f) Adoleſcentiam non dedecet illa verborum redundantia: ſed ſenectus aliquid grauius deſiderat. Et profecto ipſa natura ita comparatum eſt, vt ingraueſcente aetate cum in rebus omnibus, tum in verbis paullatim reddamur parciores. Notatu dignum eſt exemplum HORTENSII, de quo CICERO *in Bruto XCV. ſed ſi quaerimus, cur adoleſcens magis floruerit dicendo, quam ſenior, cauſſas reperiemus veriſſimas duas. Primum, quod genus erat orationis Aſiaticum*, ADOLESCENTIAE *magis conceſſum, quam ſenectuti.* Et, paucis interiectis: *Haec autem, vt dixi, genera dicendi aptiora ſunt* ADOLESCENTIBVS: *in ſenibus grauitatem non habent.* Quemadmodum ſcilicet in puellae ornatu multa tolerantur, quae matronam parum decent: ita in adoleſcentia laudem aliquam habet diffuſum illud orationis genus, quod parum probatur in ſenibus.

XLIII. Quemadmodum vero hi orationis characteres ad ſtili *quantitatem* pertinent: ita, quod ad eiusdem *qualitatem* attinet, aliud eſt MAGNIFICVM, aliud MEDIOCRE, aliud TENVE dicendi genus, g) cui totidem opponuntur dicendi formae vitioſae, ſtilus videlicet FRIGIDVS vel TVMIDVS, INCONSTANS vel INAEQVALIS, ac denique SICCVS. h) Multa de his praecipiunt rhetores, ſed, quibus perlectis, vix capies horum characterum differentiam. i) Operam ergo dabimus, vt, quoad fieri poterit, dilucidiſſime & hanc doctrinam explicemus. *Altera ſtili diuiſio.*

g) Ita plerique rhetores, & ipſe etiam CICERO, *Orat. ad Brutum Lib. I.* & e poetis etiam AVSONIVS *in Gripho*:

Trinum

Trinum dicendi genus eſt, SVBLIME, MODESTVM,
Et TENVI ſilo.

Nec rei natura repugnat. Quidquid enim pulchrum videtur, aut *grande*, aut *mediocre*, aut *tenue* eſt. DEMETR. PHAL. tamen *de Eloqunt.* XXXVI. paullo aliter init rationem, quatuorque ponit dicendi genera, quorum primum vocat ἰσχνὸν ſiue *tenue*, alterum μεγαλοπρεπὲς, ſiue *magnificum*, tertium γλαφυρὸν ſiue *ornatum*, & vltimum denique δεινὸν, ſiue *graue*. Sed quum oratio magnifica etiam grauis atque ornata; atque ornata etiam magnifica eſſe poſſit: primam diuiſionem huic alteri merito praeferimus.

h) Vid. GELL. *Noct. Attic.* VII, 14.

i) Quam parum veteres rhetores hanc ſtili differentiam ipſi videantur intellexiſſe, vel ex iis adparet, quae DEMETR. PHALEREVS de his characteribus, & DIONYSIVS LONGINVS de ſtilo ſublimi differunt. Ille eam demum orationem putat magnificam, quae habeat numeros accurate dimenſos, membra prolixiora, dictionem circumductam, verba aſperiora, figuras ſonoras, vocales concurrentes, ſententias graues. Sed quis haec omnia ſtilum magnificum efficere dixerit? Paullo melior DIONYSIVS LONGINVS: ſed ita, vt nec ipſe omnia exhaurire videatur. Clariſſime hoc docent exempla, quibus, quid ſublime ſit, oſtendere voluit. *Sectione IX*, 18. magnam ſublimitatem deprehendere ſibi videtur in illis GENES. I, 3. *Fiat lux & facta eſt lux.* Alibi quaedam ex HOMERO allegat, in quibus, ſi caeca illa abeſſet antiquitatis admiratio, nos quidem nihil temere, nihil magnificum, eſſemus inuenturi.

Stilus tenuis eique oppoſitus ſiccus.

XLIV. TENVEM ergo, vt ab hoc ordiamur, illum vocamus ſtilum, qui Latinus quidem & concinnus, ſed minime ornatus eſt. k) Nuda ergo haec oratio eſt, recta, & venu-

Digitized by Google

venuſta, omni ornatu orationis tamquam veſte detracta. Contra, ſi vel Latinitas parum pura, vel oratio parum concinna ſit, nec ſententiae quidem admodum graues ſubſint: naſcitur inde genus dicendi SICCVM. l)

k) Talis eſt ſtilus PHAEDRI, IVLII CAESARIS, & nonnunquam etiam CICERONIS in epiſtolis ad *familiares*. Sic & SVETONIVS raro vltra ſtilum tenuem adſurgit. Ait hic *Iul.* I. *Iulius Caeſar diuus annum agens ſextum decimum patrem amiſit, ſequentibusque flamen dialis deſtinatus, dimiſſa Coſſutia, quae familiae equeſtri, ſed admodum diues, praetextato deſponſata fuerat; Corneliam, Cinnae, quater conſulis, filiam duxit vxorem, ex qua illi mox Iulia nata eſt.* Omnia hic Latina ſunt & concinna: ſed nullum vides ornamentum, nihil quod ingenium prodat. Atque ita fere ſemper humi ſerpit SVETONIVS.

l) Non opus eſt exemplis. Plura quotidie prela typographorum fatigant ſcripta quouis pumice ſicciora. Modo enim Latinitas iis deeſt, modo concinnitas; modo ſententiae tam abſonae ſunt, vt ſine indignatione legi vix poſſint.

XLV. MEDIOCRE dicendi genus adpellamus, quod & concinnum, & praeterea ornatum eſt. *) In quo ſi quis ſibi parum conſtans, puris impura; concinnis diſſoluta, ornatioribus inconcita miſceat: naſcitur inde ſtilus INCONSTANS vel INAEQVALIS, quo vix vllus poterit reperiri abſurdior. **) *Stilus mediocris eique oppoſitus, inaequalis.*

*) Dabimus exemplum mediocris ſtili ex PETRONII *Satirico p.* 3 *ſequ. Adoleſcens, quia ſermonem babes non* PVBLICI SAPORIS, *&, quod rariſſimum eſt, amas bonam mentem, non fraudabo te arte ſecreta. Nimi-*

Digitized by Google

mirum, in exercitationibus doctores peccant, qui neceſſe habent, CVM INSANIENTIBVS FVRERE. *Nam, niſi dixerint, quae adoleſcentuli probent, vt ait Cicero, ſoli in ſcholis relinquentur. Sicuti* FICTI ADVLATORES, *quum coenas diuitum captant, nihil prius meditantur, quam, quod putant gratiſſimum auditoribus fore, (nec enim aliter impetrabunt, quod petunt, niſi quasdam* INSIDIAS *auribus fecerint) ſic eloquentiae magiſter, niſi, tamquam* PISCATOR EAM *impoſuerit hamis* ESCAM, *quam ſcierit adpetituros eſſe piſciculos, ſine ſpe praedae moratur in ſcopulo. Quid ergo eſt? Parentes obiurgatione digni ſunt, qui nolunt liberos ſuos* SEVERA LEGE *proficere. Primum enim, ſicut omnia, ſpes quoque ſuas* AMBITIONI *donant; deinde quum ad vota properant:* CRVDA *adhuc* STVDIA *in forum* PROPELLVNT, *& eloquentiam, qua nihil eſſe maius confitentur,* PVERIS *induunt adhuc naſcentibus.* Haec PETRONIVS. Vides, omnia non ſolum Latina & concinna, verum etiam ornatiſſima eſſe. Si enim tot elegantes translationes, tot praeclara epitheta, tot inſignes imagines ac ſimilitudines, aliaque, quae litteris maiuſculis expreſſimus, conſideraueris, non negabis, totam orationem terſam eſſe atque ornatiſſimam.

**) Solet hoc illis contingere, qui hanc vel illam dictionem elegantiorem aut integras etiam ſententias ornatiores bonis auctoribus ſublegunt, atque huic purpurae deinde ſuas adtexunt lacinias. Sic enim fit, quod ait HORATIVS:

Amphoram is inſtituit, rota currit, & vrceus exit.

Exempla paſſim proſtant.

Stilus magnificus. XLVI. MAGNIFICAM denique orationem non ſolum Latinam, concinnam & ornatam, verum etiam ſublimem eſſe decet. Sublimis vero fit oratio, ſi & verba ſelecti-

lectiora, m) & ſententiae graues atque acutae, n) & figurae denique adfectibus ciendis idoneae, o) frequentius adhibeantur.

m) Sublime ergo tum in *verbis* quaero, tum in *ſententiis*, tum in *figuris*. Ad ſublimitatem aliquid conferunt I. *verba prolixiora*, maxime *decompoſita*, dummodo non ſint poetica & dithyrambica. Sic ſtilo ſublimi aptiora ſunt *alleuamentum*, quam ſolatium, *effeminatus*, quam *muliebris*, *contumaciſſimus*, quam *contumax*. II. *verba* ἐμφατικώτερα· Sic pro *deſperatio inceſſit animos*, ſublimius dixit BVCHNERVS: *Deſperatio* LYMPHAVIT *animos*, *& veluti furiis quibusdam* INSTINXIT. III. *verba a rebus grandibus translata*, BVCHNER. *orat. paneg. III. p.* 63. *Neque ignoras*, PROVIDENTISSIME PRINCIPVM, *quae inimici fati* TRVCVLENTIA, *quae impotentis* TVRBINIS *vis incubuerit adhuc*, *quantumque malorum innexerit nobis contumaciſſimus belli* FVROR. *Ergo quum iam redire uobiscum in gratiam iratum videatur numen*, *quum* EVANESCERE *incipiant* NVBES, *quae paullo ante tot triſtia circum* FVLMINA *eiaculabantur*, *tranquilliorque* FVLGERE SERENITAS, &c. ſublimia haec omnia ac magnifica, quia translata a rebus grandibus. Porro huc pertinent IV. *Epitheta* ἐμφατικὰ καὶ αὐξητικά, qualia in ſuperiore BVCHNER. loco ſunt *inimici fati truculentia*, *impotentis turbinis vis*, *contumaciſſimus belli furor*, *tranquillior ſerenitas*, *vagata late ruina &c.*

n) Non verba ſolum ſublimem efficiunt orationem, ſed maxime etiam ſententiae. Eas eſſe oportet I. *acutas* Recte DEM. PHAL. n. LXXVII. obſeruat, extra conſuetudinem eſſe debere orationem magnificam. Ἡ γὰρ κυρία, καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεὶ, τῇ δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος. *Propria enim*, *& ex conſuetudine loquutio plana quidem ſemper erit*, *ſed hac de cauſſa etiam abiecta*. Iam vero maxime extra conſuetudinem ſunt ſententiae acutae, atque hinc magnifico characteri conuenientiſſi-

mae. Regnat in eo genere PLINIVS in *Panegyrico.* Nos iam pauca exempli loco adducemus ex *capite XIX. Eſt haec natura ſideribus, vt parua & exilia validiorum exortus obſcuret: ſimiliter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras, ſed ſine vllius deminutione maior: eandem auctoritatem praeſente te quisque, quam abſente retinebat. Quin etiam plerisque ex ea reuerentia acceſſerat, quod tu quoque illos reuerebaris. Itaque perinde ſummis atque infimis carus, ſic imperatorem commilitonemque miſcuiſti, vt ſtudium omnium laboremque & tamquam exactor intenderes & tamquam particeps ſociusque releuares. Felices illos, quorum fides & induſtria non per internuncios & interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probantur. Conſequuti ſunt, vt abſens quoque de abſentibus nemini magis, quam tibi, crederes.* Nulla hic periodus, quam non acumen commendet. Eodem pertinent II. *ſententiae graues de* rebus diuinis, ciuilibus, naturalibus, quae ipſae per ſe grande quid & magnificum prae ſe ferunt. Quam grauis v. c. eſt illa ſententia PLINII *Paneg. XLV. Flexibiles quamcunque in partem ducimur a principe, atque vt ita dicam, ſequaces ſumus. Huic enim cari, huic probati eſſe cupimus: quod fruſtra ſperauerint diſſimiles: eoque obſeqnii continuatione peruenimus, vt prope omnes homines vnius moribus viuamus.* Et interiectis quibusdam: *Nam vita principis cenſura eſt, eaque perpetua, ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, nec tam imperio nobis opus eſt, quam exemplo.* Eiusmodi loci communes dici non poteſt quantam ſublimitatem concilient orationi. Eodem pertinent III. *Similitudines a rebus grandibus petitae, exempla heroica, teſtimonia atque apophthegmata virorum maximorum.* Sic quando BVCHNERVS *orat. Paneg. IV. p. 97.* tractat locum communem de ſalute principis, qua communis omnium ſalus contineatur: primo adfert exemplum Auguſti, cui Puteolos praeteruehenti nautae acclamarint; *per illum ſe viuere, per illum nauigare, libertate atque fortunis per illum frui.* Deinde ſimilitudinem addit, peti-

tam

tam a diuina providentia, quae omnia foueat ac tueatur per vniverſum orbem. Vtraque amplificatio grandis ac ſublimis eſt.

o) Grandem orationem reddunt ſchemata, cum omnia, tum ea cumprimis, quae vel ſplendorem conciliant orationi, vel ad adfectus excitandos ſunt comparata. Talia ſunt *interrogatio*, Συμπλοκὴ, *exclamatio*, *apoſtrophe*, *proſopopoeia*, *ſermocinatio*, &c. quamuis in his quoque tenendus ſit modus, ne in *parenthyrſum* (vide §. LIV. i) euadat ſublimitas.

XLVII. Sublimi characteri opponitur FRIGIDVS. Frigus vero oboritur, quoties quis vel de rebus exilibus grandi ac phalerato orationis genere diſſerit, p) vel ineptis hyperbolis, q) acuminibusque parum argutis, r) epithetis denique abſurdis *) vtitur. *Eique oppoſitus frigidus.*

p) Commune id vitium fuit auctoribus ſequioris aeui. Stilum ſublimem affectarunt CASSIODORVS, SIDONIVS APOLLINARIS, SYMMACHVS, etiamſi de rebus exilibus diſſererent. E patribus maxime frigidus videtur TERTVLLIANVS, inprimis in libello *de pallio*. Tam tenuem enim cauſſam acturus, tantis incedit cothurnis, vt in Philippum inuectus DEMOSTHENES non grauius ſublimiusque loqui potuiſſet. Conf. SAM. WEHRENFELS *Diatribe de Meteoris Orationis, & de Logomachiis Eruditorum.*

q) DEMETR. PHAL. *n. CXV. p.* 72. Ἐκ γὰρ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτου ἡ ψυχρότης· *Ex eo enim, quod ſuperat modum in ſententia, quodque item effici non poteſt, exoritur frigus.* Ipſe DEMETRIVS exemplum adducit locum auctoris neſcio cuius, qui lapidem deſcripturus, a Cyclope in nauem Vlyſſis proiectum: φερομένου, inquit, τοῦ λίθου αἶγες ἐνέμοντο ἐς αὐτῷ· *Quum lapis ferretur, caprae in ipſo paſcebant.* Nihil eſt hac hyperbole frigidius. Talia etiam haut rara apud FLORVM. Iam ſupra

 frigi-

frigidam eiusmodi ὑπερβολὴν de nauibus M. Antonii adducere me memini. Iam aliam addo ex *LIB. II. Cap.* 17. *Decimus Brutus aliquanto latius Celticos Luſitanosque, & omnes Gallaeciae populos, formidatumque militibus flumen obliuionis, peragratoque victor oceani littore non prius ſigna conuertit, quam cadentem in maria ſolem, obrutumque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegii metu & horrore deprehendit.* Quis haec legens non mera ſibi prodigia narrari putet? Et tamen nihil in Hiſpania vidit Romanus miles, tantis ampullis dignum. Cur enim formidaſſent Limaeum fluuium? cur ſine horrore non adſpexiſſent ſolem occidentem? Nihil ergo hac Flori hyperbole frigidius.

r) Talia ſunt frigida illa acumina, quae Thraſoni ſuo tribuit TERENT. *Eunuch. III,* 1. *Illi inuidere miſere: verum vnus tamen impenſe, elephantis quem Indicis praefecerat. Is, vbi moleſtus magis eſt, Quaeſo, inquam Strato, eone es ferox, quia habes imperium in belluas?* GNATHO, *Pulchre me hercle dictum & ſapienter, papae iugularas hominem. Quid ille?* THRASO: *Mutus illico,* GN. *Quidni eſſet?* TH. *Quid illud, Gnatho? Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio, numquid tibi dixi?* GN. *Numquam; ſed narra obſecro. TH. Vna in conuiuio erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus. Forte habui ſcortum, coepit ad id alludere, & me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens? Lepus tute es & pulpamentum quaeris. G. Ha ha hae. T. Quid eſt? G. Facete, lepide, laute, nihil ſupra. Tuum obſecro ne hoc dictum erat? Vetus credidi. TH. Audieras? G. Saepe & fertur inprimis. TH. Meum eſt.* Quid quaeſo frigidius eſt hiſce Thraſonis acuminibus? Haec ſi frequententur, oratio profecto ipſa hieme Gallica fiet frigidior.

*) *Epitheta* quoque vt ornant, ita & frigidiſſimam reddunt orationem. Illud fit, ſi loco & cum delectu; hoc ſi confertim & promiſcue adhibeantur. Loco & cum delectu adhibentur, I. *Si aliquid efficiunt*, vt ait

QVIN-

Digitized by Google

QVINCTIL. *Inſt. Orat.* VIII, 6. id eſt, ſi ſine illis, quod dicitur, minus eſſet. CIC. *Catil. I*, 1. *Quem ad finem ſeſe effrenata iactabit audacia?* Deme epitheton, inermis ac veluti imbellis erit oratio. II. Si adponuntur *diſcretionis* cauſſa v. c. *fortuna ſecunda, aduerſa.* III. Si rei cuidam ſint *propria.* e. g. *Alma Ceres, pius Aeneas, auguſtiſſimus imperator.* IV. Si *ornatus & deſcriptionis* cauſſa adhibeantur. Sic CIC. *de ſeneẞ. XV. herbeſcentem ſegetum viriditatem* dixit. Mirus in his epithetis artifex eſt PETRONIVS. V. Si rem, de qua loquimur, *deminuant* e. g. PETRON. *Satir. p.* 2. *Nondum VMBRATICVS doctor ingenia deleuerat. p.* 6. *Delectata illa vrbanitate tam STVLTA.* TERENT. *prol. Quorum aemulari exoptat negligentiam potius, quam iſtorum OBSCVRAM diligentiam.* Sic adhibita epitheta in laude ponuntur. At frigidam ea reddent orationem I. ſi ſint *poetica, dithyrambica, ſeſquipedalia.* Talia ſunt illa PACVVII, LVCILII, LABERII *luctificabile cor, monſtrificabile facinus, repandiroſtrum incuruiceruicum pecus, auis pietaticultrix, gracilipes, crotaliſtria,* II. ſi ſint *otioſa*, vel vt ARISTOTELES vocat ἄκαιρα· v. c. *Album lac, ſudor humidus.* Conf. DEMETR. PHAL. *de Eloquut. n. LXVI.* III. Si ſint *crebra* ac *denſa.* Ineptit in his APVLEIVS, qui vix ſubſtantiuum ſine epitheto audet ponere. Quam frigida illa *de Aſin. Aur. III. Commodum punicantibus phaleris aurora roſeum quatiens lacertum, coelum inequitabat.* Conf. de epithetorum vſu BVCHNER. *de commut. ratione dicendi. I*, 13. *p.* 214 *ſequ.*

XLVIII. De vſu horum characterum ſola notanda eſt regula DEMETRII PHALEREI *de Eloquut. num.* CXX. τὸ δὲ πρέπον ἐν παντὶ πράγματι φυλακτέον· τουτέστι, προσφόρως ἑρμηνευτέον· τὰ μὲν μικρὰ μικρῶς, τὰ δὲ μεγάλα μεγάλως. *Decorum in omni re ſeruandum eſt, hoc eſt, apte & accommodate ipſis ſingulae res ſunt* — *Horum vſus.*

 verbis

verbis exponendae, exiles exiliter, & amplae ample. s)

s) *Tenuis* ergo ſtilus locum habet in epiſtolis ad familiares, in ſcriptis didacticis, in hiſtoriis minus pragmaticis; *mediocris* in epiſtolis elaboratioribus, declamationibus ſcholaſticis, dialogis, ſatiris, & hiſtoriis paullo maioris momenti: *ſublimis* denique in panegyricis, hiſtoriis pragmaticis, & ſi quando principi adfingitur oratio. Praecipue opera danda, vt ne diuerſos dicendi characteres temere atque imprudenter miſceamus.

Tertia diuiſio ſtili. XLIX. Omnes hae ſtili differentiae ad formam potius illius, quam ad materiam, pertinent. Si vero hanc conſideres: ſex habebis dicendi formas vel ideas, PERSPICVAM, GRANDEM, PVLCHRAM, MORATAM, CONCITATAM, & eam, quam DICENDI VIM adpellitare ſolent. t)

t) Non hi ſunt dicendi characteres, ſed certae priorum characterum affectiones vel virtutes, quae quam maxime ornant orationem. Singularis de illis exſtat tractatus HERMOGENIS περὶ ἰδεῶν, ſiue *de Ideis*, editus Graece & Lat. a CASP. LAVRENTIO. *Geneuae*, CIↃ IↃC XIX. 8. quem nemo praeclarius illuſtrauit, quam IO. STVRMIVS *libris quatuor de vniuerſa ratione eloquutionis rhetoricae*, editis *Argent.* CIↃ. IↃ LXXVI. 8.

Stilus perſpicuus & obſcurus. L. Prima dicendi idea eſt ΣΑΦΗΝΕΙΑ vel PERSPICVITAS, de qua multa ſubtiliter diſputat HERMOGENES. u) Nos breuiter dicimus, perſpicuam fieri orationem vel verbis, x) vel eorundem ordine & compoſitione, y) vel ipſa argumentorum diſpoſitione.

Digitized by Google

tione.*) In quibus ſi peccatur, naſcitur inde genus dicendi OBSCVRVM, tanto diligentius fugiendum, quanto magis illud orationis fini repugnat.**)

u) In ſingulis ideis HERMOGENES diſtincte conſiderat *ſententiam, methodum, dictionem, figuram, membra, compoſitionem, clauſulam & numerum,* ſed ita, vt ipſe, quid ſibi velit, non ſatis intellexiſſe videatur. Non praeter rem eum veteres adpellarunt ξυςέρα, *ſcalptorem, quod docuerit dictionem ſcalpello quaſi deradere.* SYNES. *Dion. p.* 47. Sed non ſolus HERMOGENES tam multa praecepta accumulat. Iam pridem enim obſeruauit AVCT. AD HERENN. I, 1. *rhetores Graecos, ne parum multa ſciſſe viderentur, ea conquiſiuiſſe, quae nihil attinebat, vt ars difficilior cognitu videretur.* Quare quum ita ſint, dabimus operam, vt, miſſis ſubtilitatibus, in quonam conſiſtat vnum quodque dicendi genus, dilucidius oſtendamus.

x) Orationem ergo perſpicuam reddunt I. *verba propria* aut certe *non longe translata.* Vnde Epicuri oratio facilis intellectu fuit, quia maxime is ſtuduit proprietati verborum, LAERT. X, 13. GASSEND. *de vita & morib. Epicuri VIII,* 7. Sic perſpicua etiam ſunt illa TERENT. *Andr. I,* 2. *Si ſenſero, hodie quidquam in his te nuptiis fallaciae conari, quo fiant minus, aut, velle in ea re oſtendere, quam ſis callidus, verberibus caeſum, te in piſtrinum, Daue, dedam usque ad necem, ea lege atque omine, vt, ſi inde te exemerim, ego pro te molam.* Omnia enim verbis propriis eloquutus eſt ſenex. Perſpicua etiam eſt oratio II. *verbis notis* vulgoque *receptis* compoſita. Ergo obſcura erunt verba *obſoleta, peregrina,* nouiter *inuenta.* Sic PLAVTI dictio nonnunquam obſcurior, quia vtitur verbis obſoletis aut nouiter inuentis, e. g. *aſſiduus* pro diuite. *Amphitr. I,* 1. *v.* 14. *os occillare*, pro verberare *Ibid. v.* 28. obſoleta ſunt: (Huc pertinet MARIANGELI ACCVRSII *de obſoleto ſermone fugiendo dialogus, Romae,*

mae, deinceps *Helmſtadii.* CIƆ IƆ CLXXVI. 12. *pl.* 2.) noua contra: *pugnos edere* pro pugnis accipi, *Vulcanum in cornu concluſum tenere*, pro *laternam gerere.* Vtraque ideo paullo ſunt obſcuriora! Nec multo clariores ſunt *locutiones*, quibus ad *fabulas obſcuriores* aut hiſtorias ſecretiores alluditur. Ait PERSIVS *Sat. I, v.* 2. *ſeqq.*

Quis leget haec? min' tu iſtud ais? nemo hercule, nemo?
Vel duo, nel nemo. Turpe & miſerabile, quare?
Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem
Praetulerint?

Obſcura haec. Quis enim Polydamas? qui Troiades? quis Labeo? Cornutus, vetus Scholiaſtes, per Polydamanta intelligit Neronem, quod ſaepius nupſerit, per Troiades Romanos, per Labeonem malum Homeri interpretem. Sed niſi Cornutum haberemus Oedipum, hoc quidem aenigma ignoraremus. (Quid? quod non credit illi, niſi de Labeone CASAVBONVS, & Polydamantem intelligit Homerica allegoria Catonem aliquem, ipſamque adeo virtutem; Trojadas autem vulgus Romanorum molle atque effeminatum.)

y) Perſpicua porro eſt oratio III. in qua ordo verborum non nimis eſt perturbatus. Hinc paullo obſcuriores ſunt odae HORATII, quia, Lyricorum more, verba confuſius collocat. e. g.

Phoebus, volentem praelia, me, loqui,
Victas & vrbes, increpuit, lyra.

Si dixiſſet: *Phoebus me praelia victasque vrbes lyra volentem loqui, grauiter increpuit*, nihil obſcuritatis habuiſſet oratio. Porro perſpicuitatem gignit IV. *membrorum breuitas.* Vnde denuo ſequitur, vt tanto obſcuriores ſint periodi, quanto prolixioribus membris conſtant. Hinc perſpicua eſt illa periodus PLINII *Epiſt. V,* 16. *Vt enim crudum vulnus medentium manus refor-*

Digitized by Google

reformidat, deinde patitur, atque vltro requirit: Sic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, & clementer admotis adquieſcit. Si prolixiora eſſent membra, facile caligo offunderetur orationi. Inprimis id contingit, ſi *parentheſes*, vel crebriores, vel paullo prolixiores interſerantur. Sic obſcurior eſt PLAVTI narratio in *prologo Captiu.* ob prolixiores parentheſes:

Seni huic fuerunt filii nati duo:
Alterum quadrimum puerum ſeruus ſurripuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Aulide
Patri huiusce. (Iam hoc tenetis? optimum eſt.
Negat hercle ille vltimus: accedito:
Si non vbi ſedeas, locus eſt, eſt, vbi ambules.
Quando hiſtrionem cogis mendicarier:
Ego me tua cauſſa (ne erres) non rupturus ſum.
Vos, qui poteſtis ope veſtra cenſerier,
Accipite reliquum; alieno vti nihil moror.)
Fugitiuus ille, vt dixeram ante, huius patri
Domo quem profugiens dominum abſtulerat, vendidit.

Quamuis vero breuiora membra dilucidam reddant orationem: ſaepe tamen etiam V. ex membris iuſtae magnitudinis perſpicuitas eidem accedit. Saepe enim fit, quod ait HORATIVS:

--- --- *Dum breuis eſſe laboro.*
Obſcurus fio.

Sic obſcuriſſima ſunt illa PERSII *Sat. I, v. 8. ſeq.*

Nam Romae eſt quis non? ah, ſi fas dicere, ſed fas
Tunc, quum ad canitiem, & noſtrum illud viuere triſte
Adſpexi, & nucibus facimus quaecunque relictis,
Cum ſapimus patruos: tunc, tunc. Ignoſcite, nolo:
Quid faciam? ſed ſum petulanti ſplene cachinno.

Membra enim iuſto breuiora ſunt, & meras paene hic reperimus ἀποσιωπήσεις· Senſus eſt: *Nam Romae eſt quis non*, ſcilicet rudis & imperitus? *Ah ſi fas dicere*? *ſed fas* omnino eſt dicere, etiam tunc, *tunc quum ad canitiem* ſenum ſcilicet poetarum, *& noſtrum illud viuere triſte*, vel vitam triſtem, *Adſpexi*, *& quaecunque facimus nucibus* puerilibus *relictis quum ſapimus patruos*, id eſt, veram ſeueritatem prae nobis ferimus. Nam & *tunc*, *tunc* ſumus rudes & imperiti. *Ignoſcite* haec dicenti, Reſpondent, *Nolo*. *Quid faciam* ergo? Num ideo omittam ſatiram ſcribere? *ſed ſum petulanti ſplene cachinno*. Id eſt natura ad ſatiram factus. En, quantam caliginem membra nimis abrupta orationi offundunt? (quam alia paullo ratione diſcutit CASAVBONVS.)

*) Si argumenta omnia ſine iuſto ordine miſcentur, non poteſt ſane non oratio eſſe obſcura. Ergo VI. accuratior diſpoſitio multum ad perſpicuitatem facit. Sed caue tamen, ne, oratorum ſacrorum exemplo, membra quaeuis in nouas diuiſiones, & has iterum in ſubdiuiſiones, quas vocant, deducas. Noo enim diuidere hoc eſt, ſed in puluerem ſecare, adeoque ad perſpicuitatem hoc nihil facit.

**) Et tamen nonnulli ſtudio obſcurum eiuſmodi dicendi genus adfectarunt, & in his maxime TERTVLLIANVS & e poetis PERSIVS. QVINCT. Lib. VIII. Inſt. Orat. c. 2. *praeceptorem qui diſcipulos ſuos omni ſtudio ad obſcure ſcribendum cohortatus eſt*, memorat, *qui non raro exclamauit*: TANTO MELIVS, IPSE NON INTELLIGO. Et MARTIAL. Lib. X. Epigr. 21.

Stilus grauis, aſper, vehemens, ſplendidus circumductus.

LI. Secunda dicendi idea eſt τὸ ΜΕΓΕΘΟΣ MAGNITVDO, ad quam orationem GRAVEM, z) ASPERAM, a) VEHEMENTEM, b) SPLENDIDAM, *) ac CIRCVMDVCTAM **) referre ſolent.

lent. De ſingulis dicendi formis nonnulla obſeruabimus.

1) GRAVE dicendi genus (σεμνότητα vocant rhetores,) illud eſt, quod de rebus diuinis, moralibus aut ciuilibus harumque cauſſis accurate & prudenter diſſerit. Incomparabilis in hac dicendi forma eſt CORNELIVS TACITVS, qui quoties de euentu aliquo agit, cauſſas & conſilia tam acute prodit, vt non tam hiſtoricum, quam rerum ciuilium magiſtrum legere tibi videaris. Exemplo eſſe poterunt paucae periodi ex *Annal. I,* 2. vbi dicturus, Auguſtum cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa nomine Principis ſub imperium accepiſſe, cauſſas huius conuerſionis reip. ita accurate explicat: *Poſtquam, Bruto & Caſſio caeſis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppreſſus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, niſi Caeſar, dux reliquus: poſito triumuiri nomine, conſulem ſe ferens, & ad tuendam plebem tribunicio iure contentum, vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, inſurgere paullatim, munia ſenatus, magiſtratuum, legum, in ſe trahere, nullo aduerſante, quum ferociſſimi per acies aut proſcriptione cecidiſſent, ceteri nobilium, quanto quis ſeruitio promtior, opibus & honoribus extollerentur: ac novis ex rebus aucti, tuta & praeſentia, quam vetera & periculoſa mallent. Neque prouinciae illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto ſenatus populique imperio ob certamina potentium, & auaritiam magiſtratuum: inualido legum auxilio, quae vi, ambitu, poſtremo pecunia turbabantur.* Quid, quaeſo paucis hiſce periodis poſſit excogitari grauius? Tam accurate profecto omnes iſtius euentus cauſſae ex iſtorum temporum ſtatu reique publicae conditione, explicantur, vt iuſtae diſſertationi ſufficerent materiam.

2) ASPERVM dicendi genus Graecis vocatur τραχύτης, idque adhibetur in reprehendendis magnorum virorum vitiis. Sic CIC. *Verrin. VII.* ſatis aſper eſt in reprehendenda nobilitate: *Hominum nobilium non fere quis-*

quisquam fauet noſtrae induſtriae: nullis noſtris beneficiis beneuolentiam illorum allicere poſſumus: quaſi natura & genere disiuncti ſunt, ita diſſident a nobis animo & voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiae periculi, quorum animos iam antea habueris offenſos, quam vllas inimicitias ſuſceperis.

b) Si quis paullo acerbius in minoris dignationis perſonas inuehitur, genus hoc dicendi vocatur Σφοδρότης VEHEMENTIA. Verba in hac orationis forma ſunt aſperiora, nonnunquam etiam nouata, figurae vehementiores, membra fere breuiora. Talis idea in CICERONIS orationibus aduerſus Catilinam, Piſonem, Vatinium & in Philippicis vbique elucet.

*) Graecis vocatur λαμπρότης, quando quis res a ſe ipſo vel aliis geſtas glorioſa & magnifica oratione collaudat. Qua in re tamen cauendum, ne Suffenus videaris. Nihil enim moleſtius eſt oſtentatione & iactantia. Maxime in defenſionibus virorum magnorum locum habet haec idea. Sic P Scipio Africanus ab obtrectatoribus vocatus in iudicium breui, at ſplendida oratione cauſſam dixit: *Hoc die, Quirites, Hannibalem Poenum in Africa felici praelio vici, Carthaginem magna ſpirantem leges noſtras accipere coegi. Itaque quum hodie litibus & iurgiis ſuperſedere aequum ſit, ego extemplo hinc ſupplicatum ibo in Capitolium, Diisque gratias agam, quod mihi & hoc ipſo die & ſaepe alias reipublicae bene gerendae mentem facultatemque dederunt. Veſtrum quoque, quibus commodum eſt, ite mecum, Quirites, & orate Deos, vt mei ſimiles ciues habeatis.* LIV. *XXXVIII. extr.* Aeque ſplendida oratione ſua facta nonnunquam extollit CICERO maxime in oratione *pro P. Sulla IX. & XI.* vbi tam magnifice ſolertiam ſuam in opprimenda coniuratione Catilinaria collaudat, nihil vt poſſit hoc quidem loco reperiri ſplendidius.

**) Genus hoc dicendi EXAGGERATVM & CIRCVMDVCTVM ſeu, vt HERMOGENI vocatur, περιβεβλημένον καὶ περινενοημένον in eo con-

conſiſtit, quod propoſitiones e variis fontibus amplificantur. Fontes eiusmodi, vel, vt Rhetoribus vocantur, loci amplificationum ſunt I. *genus*, quod ad illuſtrandam ſpeciem adſumi ſolet. E. g. MVRET. *orat. I. Cum omnes mihi ſingulari ac praecipua quadam laude digni videntur, qui in adſequenda honeſtarum artium ſcientia operam & induſtriam ſuam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculſi, ceteris omnibus poſtbabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes ſuas atque omnia ſtudia contulerunt.* II. *Species*, quibus genus illuſtratur. e.g. CIC. *Epiſt. IX*, 20. *Nam omnem noſtram de republica curam, cogitationem de dicenda in Senatu ſententia, commentationem cauſſarum abiecimus, & in Epicuri nos, aduerſarii noſtri, caſtra coniecimus.* Dicere voluit, ſe publicis negotiis valedixiſſe. Haec in ſpecies diſtribuit, ſeque nec magiſtratus amplius petere, nec ſenatui intereſſe, nec in foro cauſſas agere. ait. III. *Definitio*, qua amplificatur definitum. Sic C. Aquilium a iurisprudentia laudaturus, CICERO pro A. Caec. XXVII. hanc ei iuriſconſulti definitionem accommodat: *Quapropter hoc dicam, nunquam eius auctoritatem nimium valere, cuius prudentiam populus Romanus in cauendo, non in decipiendo perſpexerit: qui iuris ciuilis rationem nunquam ab aequitate ſeiunxerit: qui tot annos ingenium, laborem, fidem ſuam populo Romano promtam expoſitamque praebuerit: qui ita iuſtus & bonus vir eſt &c.* Eodem pertinent. III. *Effectus*, IV. *Adiuncta*, V. *cauſſae*, VI. *oppoſita*, VII. *Comparatio*, VIII. *teſtimonium*. De quibus aliisque amplificandi fontibus accurate egit VAL. THILO *Rudim. Rhet. Part. II. cap. III.* Quod ſi itaque frequentius quis utatur eiusmodi amplificationibus, naſcitur inde genus dicendi CIRCVMDVCTVM vel EXAGGERATVM: cui adſuetus, niſi ſibi caueat, facile in Aſiaticam illam loquacitatem, incidet.

LII. Tertia dicendi forma eſt τὸ ΚΑΛΛΟΣ vel PVLCHRITVDO, quam in *Stilus elegans ſo-*

ὡϱα-

Digitized by Google

phiſticus *floridus.* ὡραϊσμὸν vel καλλωπισμὸν, c) ἀξίωμα vel dignitatem d) & τό γλαφυρὸν ſeu floridum dicendi genus e) diſpeſcere ſolent. Primum pulchritudinis genus in vitio ponitur: *) ſecundum in genere deliberatiuo, tertium in demonſtratiuo, laudem meretur.

Vid. I. G. BERGERI *de Naturali Pulchritudine Orationis ad excelſam Longini Diſciplinam illuſtri continentique C. Julii Caeſaris exemplo exacta liber commentarius, Lipſiae* CIↃ IↃ CCXX. 4.

c) καλλωπισμὸς vocatur, nimia illa ac *ſophiſtica* orationis elegantia, quae tota ad pompam ac oſtentationem comparata eſt, qualis fuit oratio veterum ſophiſtarum, Gorgiae Leontini, aliorumque, qui veluti calamiſtris intorquebant orationem, vt erudite docuit GE. NIC. KRIEGK in diſſert. *de Eloquut ſophiſt.* Inter Latinos infeliciter eiusmodi καλλωπισμὸν adfectauit APVLEIVS; Inter recentiores IO. BARCLAIVS in *Argenide* aeque ac *Euphormione*, cuius ſtilus adeo vix commendandus eſt tironibus. Naſcitur hic καλλωπισμὸς, I. ex epithetis *amoenioribus*: v. g. *Ego vero tibi locum oſtendam, ubi nec ſmaragdinum pratorum virorem, nec gemmeam florum varietatem, nec lenes aquarum ſuſurros, nec ſuauiſſimos auicularum concentus deſiderabis. II. Ex tranſlationibus amoenis & venuſtis* veluti a floribus & fructibus deſumtis III. Ex *deſcriptionibus amoenis*, quales vbique adfectat BARCLAIVS, IV. *ex figuris ſonantioribus*, veluti ὁμοιοπτώτῳ, ὁμοιοτελεύτῳ aliisque ſimilibus. Laudem talia forſan inuenerint in pueris: non aeque in viris, quos virilis & grauis decet eloquentia.

d) Ἀξίωμα vel *dignitas* ea eſt pulchritudinis ſpecies, quae in partium omnium decentia poſita eſt. Hinc ſi omnes partes orationis veluti exordium, confirmatio, confutatio, decore inuentae atque elaboratae ſint, ſi periodis ſua conſtet concinnitas, dictioni ſua puritas, ipſi ora-

orationi ſuus nitor: pulchram merito dixeris eiusmodi orationem. Et tales ſunt CICERONIS *orationes pro Lege Manilia, pro Q. Ligario, pro Milone*, pulchrae illae quidem, ſed a ſophiſtico tamen illo ac calamiſtrato dicendi genere remotiſſimae.

e) τὸ γλαφυρὸν vel *floridum* orationis genus medium inter ſophiſticam dicendi formam & dignitatem tenet locum, orationemque variis veluti floribus ac luminibus diſtinguit, ſed vt paullo magis oſtentare videatur elegantiam, quam τὸ ἀξίωμα, Tales ſunt CIC. *oratio pro Archia Poeta & pro M. Marcello*, PLINII *panegyricus*, & e Graecis LVCIANI *Dialogi*. Saepe quoque ad floridam hanc dicendi formam propius accedunt PETRONIVS, LACTANTIVS & e recentioribus ERASMVS, MVRETVS, MAIORAGIVS. Facillime differentiam hanc intelliges, ſi dixeris, dignitatem ſimilem eſſe pulchritudini virorum: floridum ſtilum venuſtati matronarum; τὸν καλλωπισμὸν denique fuco meretricio.

*) Iam pridem PETRONIVS p. 2. riſit ſophiſticum illud ac calamiſtratum dicendi genus, id eſt, *mellitos verborum globulos & omnia dicta factaque, quaſi papauere & ſeſamo ſparſa. Qui inter haec*, inquit, *nutriuntur, non magis ſapere poſſunt, quam bene olere, qui in culina habitant.*

LIIII. Quarta idea τὸ ἯΘΟΣ ſiue MORATA ORATIO vocatur Eam tunc potiſſimum conſpicimus, quum ita loquimur aut ſcribimus, vt vbique probitatis, veracitatis, benevolentiae, prudentiae, modeſtiae, omnisque virtutis ſignificationes demus. f) *Stilus moratus.*

f) Moratam ergo orationem reddunt I. *Extenuationes*. CIC. *pro Archia I. ſi quid in me eſt ingenii, quod ſentio, quam ſit exiguum, &c. II. Officiorum oblationes*, quae in CICERONIS Epiſtolis ſunt frequentiſſimae. III. *Inſe-*

Inſectationes vitiorum. IV. *Virtutum commendationes*, & quae ſunt huius generis alia.

Stilus concitatus & parenthyrſus.

LIV. Quinta idea eſt Ἡ ΓΟΡΓΟΤΗΣ, id eſt, velox & CONCITATVM dicendi genus, quod omnia breuibus membris vel inciſis, maxime vero interrogationibus, reſponſionibus, obiectionibus, ſolutionibus proponit. g) Et cauendum quidem eſt genus orationis ignauum & iners, & remiſſum, & quaſi ſupinum: h) ſed cauendum etiam, ne in PARENTHYRSVM abeat nimia & ex immodico affectu profecta celeritas. i)

g) Vtimur concitato eiusmodi ſtilo I. *in narratione rerum*, quae celeriter ſe inuicem ſunt conſequutae. TER. *Andr. I*, 1.

.... Obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venientes aut abeuntes, rogitabam: Heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? Phaedrum aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? ſymbolum
Dedit, coenavit. Gaudebam. Item alio die
Quaerebam, comperiebam, nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere.

II. *In deliberatione* nobiſcum ipſis inſtituta. TERENT. *Eunuch. I*, 1. v. 1. *ſequ.*

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Quum adcerſor vltro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, reuocat, redeam? non, ſi me obſecret.

III. In *altercationibus oratoriis*, maxime vbi cum aduerſario

ſario coram nos colloqui fingimus. CIC. *pro Sex. Roſc. XIX. illum quidem voluiſſe exheredare, certe tu planum facere debes. Quid ergo affers, quare id factum putem? Vere nihil potes dicere. Finge aliquid ſaltem commode, vt ne plane videaris id facere, quod aperte facis, huius miſeri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere. Exheredare filium voluit; Quam ob cauſſam? Neſcio. Exheredauitne? Non. Quis prohibuit? Cogitabat. Cogitabat? cui dixit? nemini. Quid eſt aliud, iudicio & legibus ac maieſtate veſtra abuti ad quaeſtum atque ad libidinem, niſi hoc modo accuſare?*

h) Graeci ignauum vel lentum eiusmodi dicendi genus vocant ὕπτιον vel ἀνειμένον, idque in vitio ponitur.

i) ΠΑΡΕ'ΝΘΥΡΣΟΣ nomen accepit a thyrſo, Bacchantium geſtamine. Quum enim hi furere ſolerent: παρένθυρσον vocarunt furioſum illud dicendi genus, quod in inepta affectuum concitatione verſatur, quum ſcilicet tragoediae aguntur de nugis, ac in rebus paruis illae dicendi faces adhibentur, quibus auditor incendi ſolet atque inflammari. Quod vitium graviter repraehendunt DIONYS. LONGIN. περὶ ὕψους *Sect. IV*, 15. *p.* 24. *ſequ.* & CIC. *de Orat. II*, 15. Lepidum exemplum eſt apud MARTIALEM, *Epigr. VI*, 19. Vbi aduocati, neſcio cuius, παρένθυρσον ita perſtringit:

Non de vi, neque caede, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abeſſe furto,
Hoc iudex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque, Mutiosque
Magna voce ſonas manuque tota.
Iam dic, Poſtume, de tribus capellis.

Nihil ſane hoc dicendi genere eſt ineptius. Accidit enim eiusmodi oratoribus, vt pro conſternatione & ſtupore cachinnos auditorum commoueant, quippe qui furere apud ſanos & quaſi inter ſobrios bacchari vinolentos arbitrantur, ut eodem loco obſeruat LONGINVS. Neſcio annon huius vitii reus poſtulandus ſit TERTVLLIANVS, in *libello de pallio*, vbi in defendendo hoc habitu tantas tragoedias agit, vt libellum illum legens, non pallii honorem, ſed humani generis ſalutem periclitari crederes. Non ſane ita paratragoediari auſus eſſet auctor, ſi memor fuiſſet HORATIANI illius,

verſibus exponi tragicis res comica non vult.

Dicendi vis. LV. Sextam denique orationis ideam HERMOGENES (II. 9.) Δεινότητα vel DICENDI VIM adpellat. Ea nihil aliud eſt, quam aptus ac decorus reliquarum idearum vſus. Quod ſi enim quis ſuo loco perſpicua, graui, morata, pulchra, concitata oratione vti nouerit, & in omni re viderit, quid deceat, ei δεινότητα tribuit HERMOGENES. k) *Quarta ſtili diviſio.* Ceterum quum non eadem omnes deceat oratio: alius ſtilus eſſe dicitur τεχνικὸς vel ἐπιςημονικὸς, vulgo *philoſophicus* alius ἱςορικὸς, *hiſtoricus*, alius διαλογικὸς, vulgo *dialogiſticus*, alius ῥητορικὸς, *oratorius*, alius πολιτικὸς, *ciuilis*, alius ἐπιςολικὸς, *epiſtolicus*, alius denique ποιητικὸς, *poeticus*. De ſingulis pauca.

k) Hinc δεινότης deeſt auctoribus omnibus, qui Latine quidem nec ineleganter ſcripſerunt; ſed digno materia ſua charactere non vſi ſunt. Non ergo δεινὸς eſt TERTVLLIANVS, qui, quum docere velit, perſpicuitatem negligit, nec FLORVS, qui, hiſtoriam ſcripturus, poetico ſtilo vtitur, nec e recentioribus

Digitized by Google

LIPSIVS, qui etiam, vbi docet, vel rhetoricatur, vel comicum agit. Sane aeque inepti hi videntur, ac comici, qui reges tunica ruſtica; ruſticos purpura; matronas meretricio; meretrices matronali habitu indutas producunt in ſcenam.

LVI. PHILOSOPHICVS ſtilus adhibendus in omnibus ſcriptis didacticis. l) Satis laudis meretur, ſi ſit proprius, m) purus, n) perſpicuus.*) Elegantiam non adfectat, nec tamen ſponte ſe offerentem negligit. **) Praecipue tamen vitat figuras patheticas, & quidquid ad perſuadendum potius, quam ad demonſtrandum facere videtur. ***) *Stilus philoſophicus*

l) In ἐπιςημονικῷ hoc dicendi genere reliquis omnibus praeferendi e Graecis XENOPHON in *oeconomicis*, aliisque ſcriptis didacticis, inter Latinos CELSVS, qui de *arte medica*, & COLVMELLA, qui *de re ruſtica* pura ac terſa oratione ſcripſerunt. Nec plane contemnenda dictio CICERONIS, quam in libris *de officiis* & in *Topicis ad Trebatium* adhibuit, quamuis in illis aliquando ad oratorium dicendi genus adſurgat. In reliquis ſcriptis philoſophicis ſtilus Tullii propius ad genus dicendi vel διαλογικὸν vel ῥητορικὸν accedit. SENECA acutus eſt, ſed non tam docet, quam rhetoricatur. LACTANTIVS purus in plerisque & elegans, ſed nec is ab oratorio ſtilo abſtinet. Et hoc plerorumque Patrum eccleſiaſticorum vitium eſt, ut etiam, quum docere volunt, concionentur, magisque perſuadeant, quam iuſtis demonſtrationibus conuincant.

m) Abſtinendum ergo in hoc ſtilo a translationibus, maxime longe petitis. Quum enim docentium ſit claras ac diſtinctas rerum ideas in audientibus excitare: facile patet, huic fini non conuenire metaphoras. Hinc iam ſupra obſeruaui, laudem meruiſſe ſcripta EPICVRI,

Digitized by Google

qui nuſquam vſus ſit tranſlato dicendi genere. Equidem de rebus ad mentes & ſpiritus pertinentibus ſaepe nobis deſunt verba propria: ſed & hic danda opera, ne metaphoris audacioribus & rem non ſatis exprimentibus vtamur. Sic ſi quis *adfectus* vocat *commotiones animi*, iisque opponit *mentis quietem & tranquillitatem*, metaphorice quidem loquitur; ſed ferendus eſt. Aſt ſi quis adfectus cum Stoicis *animi tumultus*, aut *perturbationes*; aut animi quietem *inducias cum mente factas* adpellaret: merito reprehenderetur. Ideae enim inde naſcuntur vel falſae vel certe obſcurae ac confuſae.

n) Caue ergo exiſtimes, docentium eſſe, ſtilo ſicco & barbaro vti. Non magis hic character docentes decet, quam philoſophum pallium & pera Diogenis. Non vnguenta redolent viri ſapientes, ſed nec ſordes amant. Non ferendi ergo in tanta litterarum luce, qui, ſi theologiam vel philoſophiam tradunt: THOMAE AQVINATIS vel LOMBARDI; ſi iurisprudentiam: BARTOLI & BALDI ſtilo vtuntur, & vbique *haecceitates, quidditates*, ſuumque illud: *nego, diſtinguo, limito, amplio*, inculcant, nec quidquam doceri poſſe putant, niſi vbique ſyllogiſmos, tamquam tela, vibrent. Paedantiſmum hoc ſapit, (venia ſit verbo,) & ingenium barbariei adſuetum, non ſecus ac ſcarabaeus eſt ſordibus ſuis. Docuerunt ſane e noſtratibus GE. CALIXTVS, e reformatis IO. CALVINVS, poſſe etiam de rebus theologicis puro ac terſo orationis genere diſſeri. Feliciter idem in iurisprudentia tentarunt CVIACII, BRISSONII, HOTOMANI, qui VLPIANVM & PAPINIANVM, quam IASONEM vel ACCVRSIVM maluerunt imitari. Medicos CELSVS: philoſophos PHIL. MELANCHTHON purius ſcribere docuit. Quis ergo hodie in tanta litterarum luce vmbratiles illos doctores imitaretur? &, fruge reperta, glandibus veſci mallet?

*) Quid iuuat docere, ſi intelligi nolis? Perſpicua e veteribus ſunt ſcripta XENOPHONTIS & COLVMEL-

MELLAE, e recentioribus CARTESII, quo non temere quiſquam conceptus ſuos dilucidius cum aliis communicauit. Hi omnes cum voluptate leguntur. Aſt quis ſine taedio legerit LVLLII ſomnia, aut HELMONTII, & HENR. MORI, meditationes? Non omnibus promiſcue haec ſcripta, aiunt, ſed initiatis, adduntque illud HORATII Carm. III, 1.

Odi profanum vulgus & arceo.

Sed, vt vera fatear, ſuſpecta mihi ſemper eſt obſcuritas, & plerumque parum ſapientiae latitat in tam ſpiſſis nubibus. Nulla eſt veritas tam ſublimis, que non verbis poſſit enunciari dilucidis, alias enim ne ab ipſo quidem docente concipi, adeoque nec doceri poſſet. Notum eſt, quantum antiquis obſcuritatis cauſſa vapularit HERACLITUS, ea quae volebat dicere, ὄτε λέγων, οὔτε κρύπτων ἀλλὰ σημαίνων, *nec clare eloquens, nec occultans, ſed innuens,* quod ipſe de oraculis pronunciauit apud IAMBLICHUM *de Myſter. Aegypt. p.* 79.

**) Non ſolum verba elegantiora atque acumina non negligunt philoſophi, ſi ſe ſponte offerant, vt docent SOCRATIS *diſputationes* apud XENOPHONTEM & ARRIANI *diſſertationes Epictetic*ae: ſed ne iocos quidem ac facetias liberales adſpernantur. Noti ſunt *Socratici ſales,* de quibus videndus CIC. *de offic. I.* 30. *de orat. II.* 67. Hi ita placuerunt antiquitati, vt ſi quid feſtiuum atque vrbanum vocare vellent, *Socraticum* adpellarent. *Omne* ſcilicet *tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci.* Vnde merito ipſe ſcurram egit, quisquis tanto fuit ſupercilio, vt Socratem ideo *ſcurram Atticum* vocaret. CIC. *de Nat. Deor, I,* 36. Adhibendus tamen & hic modus, videndumque, quid deceat. Quod quum non faceret DIOGENES Cynicus, Σωκράτης μαινομένȣ, *Socratis furentis* nomen accepit. Inprimis abſtinendum eſt ab eiusmodi ſalibus in rebus grauibus, quales ſunt ſacrae & theologicae. Tentarunt etiam hac in re aliud BALTH. SCHVPPIVS & IOH. VAL. ANDREAE, ſed & hi multorum

reprehenſionem incurrerunt. Quamvis forſan eos excuſet ingenium ad vrbanitatem natura factum, & tempora, quibus viuebant infeliciſſima, de quibus iure repetas illa IVVENALIS *Sat. I.* 30.

Difficile eſt ſatiram non ſcribere.

***) Aliud eſt *concionatorium* dicendi genus, aliud *τεχνικὸν* vel *philoſophicum.* Illud contentum eſt argumentis veroſimilibus, quae tamen tantis verborum phaleris veſtiuntur, vt demonſtrationes videantur. Hoc nudam proponit veritatem, eamque demonſtrationibus accurate ſuffulcit. Illud oratorias; hoc philoſophicas amat connexiones, id eſt, veritates omnes ex genuinis ac veluti domeſticis principiis ducit. Illud delectat & mouet; hoc docet & conuincit. Illud fallit; hoc bona fide agit. Exemplo ſit SENECA, qui, declamatorio dicendi genere vſus, miram prae ſe fert ſapientiae ſpeciem: & tamen ſi remotis inuolucris propius eum inſpicias, non demonſtrationes inuenies, ſed acumina quaedam parum ſolida, non res & veritates, ſed verba ſonora, id eſt, fulgur e pelui. Id quod iam dudum obſeruarunt MALEBRANCHE *de Inquiſ. verit. II,* 4. MENAG. *in Menag. Tom. II. vt* & SANEVREMONTIVS *in Saneuremontianis.* Vereor, ne idem dicendum ſit de pleriſque patribus eccleſiaſticis, quibus nimius oratoriae amor impoſuit, veluti de BASILIO, GREGORIIS, IOANNE CHRYSOSTOMO, HIERONYMO, aliisque, de quibus legi meretur BARBEYRAC *Praefat. ad verſion. Gallic. Pufend. n. IX.*

Stilus hiſtoricus. LVII. A philoſophico ſeiungendus eſt ſtilus HISTORICVS, o) qui non modo puritatem, p) ſed & concinnitaten q) amat. Decet praeterea illum perſpicuitas, r) grauitas, *) pulchritudo, **) minime vero vehementia, ***) parenthyrſus s) & hyperbole. t)

o) Sin-

o) Singularis *de ſtilo hiſtorico* exſtat tractatus CASP. SCIOPPII, ſed in quo fruſtra praecepta quaeres. Solet enim iſte homo vbique aliorum vitia tamquam quisquilias colligere. Non itaque docet, qualis eſſe debeat iſta hiſtoricorum oratio, ſed qualis ſit apud eos, qui parum accurate ſcripſerunt. Paullo meliora, ſed & pauciora ſunt, quae de ſtilo hiſtorico praecipiunt QVINCTILIAN. *Inſtit. Orat.* (vel quocunq. finito tempore, praeter futurum,) *X*, I. LVCIANVS in dial. *πῶς δεῖ τὴν ἱςορίαν συγγράφειν* SCHEFFER. *de ſtilo II, 5. p.* 15. *&* *in Gymn. pag.* 35. *ſeq.* Addendus etiam VOSS. *de Arte hiſt. XXVI. ſequ.*

p) Quemadmodum omnem in vniuerſum Latinitatem, ita & ſtilum hiſtoricum maxime commendat PVRITAS. Abſtinendum ergo a verbis poeticis: ſed non vtendum tamen vulgaribus ac tabernariis, vt recte monet LVCIANVS. Ceterum & hiſtorici I. ſuas habent *dictiones*, quas non temere reperias apud oratores. Vnde iam olim, teſte ATHENAEO, *Deipn. XI.* PARTHENIVS quidam libellum conſcripſit *περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἱςορικοῖς λέξεων*, *de vocabulis hiſtoricorum.* Nos quaedam tantum, exempli cauſſa, dabimus. Animaduertit AVGVSTIN. SATVRN. *Mercur. maior. X*, 9. vocem *velox* aliter fere ab hiſtoricis, aliter ab oratoribus, aliter a poetis, vſurpari. Hi dicunt *velox pedes*, illi *velocibus pedibus*, iſti *velox pedibus.* Sic & frequentiſſima hiſtoricis eſt conſtructio *profunda maris*, *incerta viae*, a quibus fere abſtinent oratores. Frequentiſſimae etiam connectendi formulae: *Quo factum eſt*, *interiecto tempore.* Quin & II. figuras ſibi veluti proprias amant hiſtorici, in quibus haut poſtrema eſt *enallage infinitiui* pro imperfecto indicativi, de qua SERV. *ad Virgil Aen. II. Infinitus modus pro indicatiuo*: *&* *eſt* FIGVRA PROPRIA HISTORIOGRAPHORVM. Vtuntur equidem etiam poetae. Sed hiſtoriam eſſe proximam poeſi, *&* *quodammodo carmen ſolutum*, obſeruat QVINCTIL. *Inſtit. orat. X*, I.

Digitized by Google

q) Formant ergo periodos hiſtorici, ſed breuiores. *Nihil eſt enim in hiſtoria, CICERONE teſte, pura & illuſtri breuitate dulcius.* Diffuſiores tamen aliquando ſunt NEPOS, LIVIVS, & qui alias ſatis preſſus eſt, TACITVS. Nonnunquam etiam inciſim & membratim ſcribunt, quoties vel rem celeriter geſtam referunt, vel aliorum verba obliquo dicendi genere recenſent.

r) *Perſpicuitas* virtus hiſtorico quam maxime neceſſaria. Vnde cauendus perturbatior verborum ordo, quem etiam in THVCYDIDE nonnulli reprehendunt. Perſpicuus maxime *CORNELIVS NEPOS* & *IVL. CAESAR*, obſcuriores SALLVSTIVS & TACITVS, quorum vterque THVCYDIDEM videtur imitatus.

*) *Grauitas*, ut iam ſupra diximus, maxime decet hiſtoricos pragmaticos. Et hinc eam virtutem miramur in POLYBIO, TACITO, *THVANO*, COMINAEO & nonnullis aliis, qui pragmaticas dederunt hiſtorias, & non modo euentus, ſed & eorum cauſſas, perſonarum characteres, conſilia, ſimiliaque accurate enarrant.

**) *Pulchritudinem*, quum in dignitatem & venuſtatem ſupra diſtribuerimus, hic addendum eſt, illam, quam hanc, hiſtorico eſſe digniorem. Elegantiſſimus eſt LIVIVS, CVRTIVS potius venuſtus videtur. Vbique enim adfectat ſophiſticum quoddam ac declamatorium dicendi genus. Nimius in deſcriptionibus locorum, fluminum, fontium; nimius in conſectandis ſententiis, quae tamen hiſtoricum non decent, niſi ſtatim ad hypotheſin transferantur. Vnde non praeter rem huius auctoris dictionem notauit IO. CLERICVS *Art. Crit. III*, 3. 8. quamuis nec defuerint nec deſint viri docti, qui vel cenſoris odio, vel vetuſtatis amore, vel bona fide patrocinium CVRTII ſuſceperunt.

***) Abſtinendum ergo ab increpationibus hominum, quip-

quippe quae ad declamatores pertinent. Hiſtorici non eſt, vel in homines inuehi, vel eorum virtutes collaudare, ſed res geſtas, procul habito odio aut amore, narrare. Ineptus ergo VELLEIVS PATERCVLVS, qui vbique immiſcet panegyricos: ineptus etiam FLORVS, qui nonnunquam faſces & ſecures in viros grauiſſimos expedit.

s) Omnes figurae, quae affectibus mouendis inuentae ſunt, hiſtoricum dedecent. Vnde nec laudem in hiſtoria merentur interrogationes, exclamationes, & quae ſunt huius generis aliae. Frigidum ergo eſt, quod FLORVS ſaepe exclamationes narrationibus, quaſi per parentheſin, interſerit. Veluti *Lib. I. cap. 3. Sic, (rarum alias decus!) vnius manu parta victoria eſt. Et cap. VII. Eminentia forte papauerum capita virgula excutiens, quum per hoc principes interficiendos eſſe intelligi vellet, (quae ſuperbia!) ſic reſpondit.* Paucis interiectis: *Cedentibus ceteris diis (mira res dictu!) reſtitere Iuuentas & terminus.* Talia frequentiſſima ſunt apud FLORVM. Veluti *Lib. I,* 10. *Immane dictu! I,* 11. *Nouum & inſigne commentum!* Item, *quis credat? proh pudor! Fidem numinum! quanta velocitate?* Frequentiſſimae quoque apud eum ſunt interrogationes. Exemplo eſſe poterit *caput VIII. Lib. I,* totum paene interrogationibus compoſitum. Talia etiam in CVRTIO notat IO. CLERIC. *Art. Crit. III,* 3. 8. 3. *p.* 476. Prolixa ſane eius exclamatio exſtat *Libro IV. cap. XVI. n.* 10.

t) Nihil frigidius eſt hyperbole, maxime in hiſtoria. Hanc quoque in FLORO ſupra aliquoties notauimus. Sed nec CVRTIVS ab hoc vitio abhorret, ceu docent exempla, quae notauit CLERIC. *l. c. n. VI. & ſequ.* Quis quaeſo feret hiſtoricum referentem, Alexandrum in Aegyptum profectum extra terminos ſolis erraſſe? Et tamen ita loquitur CVRT. IV, 83. male imitatus VIRGILIVM *Aeneid. VI, v.* 795.

---- Iacet extra ſidera tellus
Extra anni ſolisque vias.

Digitized by Google

Poetica haec ſunt, in hiſtorico non toleranda, qualia tamen plura occurrunt apud CVRTIVM.

Stilus dialogicus. LVIII. Stilus DIALOGICVS familiares amicorum ſermones imitatur. Vnde facile adparet, eum eſſe tenuem, u) Rhodium, x) moratum, y) et nonnunquam iocoſum ac vrbanum.*) Quare non temere imitandi PLATO & CICERO. **) ſed & e Graecis XENOPHON,***) & LVCIANVS, z) e Latinis veteribus comici, & in his maxime TERENTIVS, a) e recentioribus ERASMVS, cuius colloquiis nihil poteſt reperiri vrbanius. b)

u) Praecepta de ſtilo διαλογικῷ haut poenitenda ſuppeditauit DEMETR. PHALER. *de Eloquut. CCXXXI. ſq.* Nos veluti fundamenti loco ponimus, dialogos imitari familiares amicorum confabulationes. Vnde facile adparet, I. ſtilum dialogicum *tenuem* eſſe debere. Nemo ſane in colloquiis cothurno incedit. Attamen quum & ſtilus tenuis nonnunquam ſubtilior, nonnunquam elegantior acutiorque ſit: ratio habenda eſt perſonarum. Vnde PLAVTVS omnes quidem comoedias ſuas tenuiter ſcripſit, ſed aliam tamen orationis ideam heris, aliam filiis familias, aliam militi glorioſo, aliam meretricibus, aliam denique ſeruis, lenonibus, paraſitis, tribuit. Idem obſeruare nos decet in dialogis, & accurate, quantum video, id obſeruauit ERASMVS.

x) *Atticum* dicendi genus paullo eſt ingenioſius, *Aſiaticum* operoſius, quam vt dialogos deceat. Quum ergo in colloquiis familiaribus non praemeditati, ſed ex tempore ſermones caedere ſoleamus: conſequens eſt, vt II. Stilus *Rhodius* quam maxime deceat dialogos. Hinc maiore cum voluptate legimus colloquia ERASMI & LVCIANI, quam CICERONIS, qui aliquando

quando vix etiam in dialogis ab Aſiatica illa vbertate abſtinet.

y) Hinc in dialogis vbique debent elucere colloquentium *amor*, *modeſtia*, *veracitas*. Maxime e comicis notandae ſunt formulae, quibus in familiari colloquio ſe inuicem excipiebant amici. Quemadmodum enim hodie nobis familiares ſunt formulae ſalutandi, bene precandi, petendi &c. ita nec Romanis illae defuerunt. Nos ſpecimen huius rei daturi, vel ex vnica TERENTII Andria quasdam huius generis decerpemus. *Act. I, Sc. I. Dictum puta: nempe vt.* Id eſt, *intelligo, quid velis, nempe iubes, vt, Quin tu vno verbo dic, quod me velis. Heus, puer, dic ſodes.. O dictum bene! beaſti. Quam timeo quorſum euadas? Sat eſt, curabo.* Act. II. 1. *Nunc te per amicitiam & per amorem obſecro. Reddidiſti animum. Act. II, 2. Me vide*, id eſt fide mea promitto *Act. II, ſcen.* 5. *Neque iſtic neque alibi tibi vsquam erit in me mora. Facis vt te decet.* Act. III. ſc. 3. *Ab ne me obſecra, quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat. Merito te ſemper maximi feci.* Act. III. 4. *Hem numnam periimus?* Act. IV. 4. *Hem praediceres.* Tales formulae in dialogis incredibilem venuſtatem habent, ſi commode adhibeantur.

*) Genus hoc dicendi iocoſum & vrbanum, dici non poteſt, quanta voluptate legentes aeque ac audientes afficiat. Vnde & veteribus eiusmodi facetiae ſales dicuntur, eo quod non minus ſermonem, quam ſal cibos condiunt. Quamuis vero natura hic vtramque faciat paginam, nihilque ſit frigidius iocis inuita Minerua excogitatis: plures tamen fuerunt, qui totam artem iocandi praeceptis quibusdam includere auſi ſunt. Exſtant IAC. MASENII *Argutiae familiares*. Exſtat etiam VAVASSORIS politiſſimus *de dictione ludicra* libellus (a IO. ERH. KAPPIO, *Lipſiae* CIↃ IↃ CCXXII. 8. opt. edit.) quo tamen maxime comicam illam & ſcurrilem linguas corrumpendi licentiam, quam Galli vocant *burlesque*, exagitat. Sed reliquis omnibus hac in re praeferendus CICERO *de orat. II.* 58. *ſq.*

58. *ſq. & Epiſt. ad Fam. VII*, 32. etiam *Lib.* 1, *Offic. cap.* XXIX. quo nemo curioſius iocandi fontes indagauit. Vnde digna haec CICERONIS commentatio viſa eſt elegantiſſimo PASSERATIO, quam libro ſuo *de ridiculis* praeclaro commentario illuſtraret. Nos eius ductu praecipuos hic iocandi modos trademus. Ridiculum vel in *verbis* eſt, vel in ipſa *re* ſeu *ſententia.* Primus *verborum* locus eſt.

I. *Ambiguitas.* Sic olim de ſeruo iocatus eſt Nero, *ſolum eſſe, cui domi nihil ſit nec obſignatum, nec occluſum* CIC. *l. c. LXVI.* Talis etiam eſt PLAVTI iocus *in Poenul. I,* 1. *v.* 22.

Quin ſi feriri te video, extemplo dolet.

II. *Verbi pronuntiatio* vel παράγραμμα, quando vocabulum deprauatur. Quodam dicente: *eamus deambulatum*, alter reſpondit: *Quid opus eſt de?* Cui ille: *Immo vero*, inquit, *quid opus eſt te?* CIC. *de orat. II*, 63.

III. *Interpretatio nominis* CIC. *pro Sex. Roſcio XLIII. Venio nunc ad aureum illud nomen Chryſogoni.*

IV. *Teſtimonium, prouerbia, ſententiae* auctorum commode adhibita. Antonius, quum teſtis a ſe profectam pecuniam diceret, & hic haberet filium delicatiorem & prodigum, peropportune vſurpauit illa comici.

Sentin, ſenem eſſe tactum triginta minis? CIC. *de orat. II.* 64.

V. *Reſponſio* ad verbum non ad ſententiam. Quaerente cenſore Catone: *Ex tui animi ſententia, tu uxorem habes? Non hercle*, inquit L. Porcius Naſica, *ex animi mei ſententia*, CIC. *de Orat. II*, 65.

VI. *Immutatio verborum*, quum immutatis verbis ſententiam retinemus. *Ruſca*, quum legem ferret annalem, diſſuaſor M. Seruilius: *Dic mihi*, inquit, *M. Pinari, num, ſi contra te dixero, mihi maledicturus es, ut ceteris? Vt ſementem feceris, ita metes, inquit* CIC. *de orat. II.* 66.

VII. *Translatio*, quum metaphora habet inſignem aliquem iocum. Corinthiis Scipioni promittentibus ſtatuam

am eo loco, vbi reliquorum eſſent imperatorum: reſpondit Scipio: *turmales mihi diſplicent.* IDEM, ib.

VIII. Relatio contrariorum vel retorſio, Dicente Libone: *Quando, tandem, Galba, de triclinio tuo exibis? Quum tu, inquit, de cubiculo alieno.*

Et hi quidem verborum loci: ſequuntur *rerum* vel *ſententiarum.* Tales ſunt:

I. *Feſtiua narratio.* Talis narratiuncula Craſſi de Memmio lacertum Largii deuorante exſtat apud CIC. *de orat. II,* 59.

II. *Collatio* Sic CICERO Pater Romanos homines ſimiles aiebat eſſe Syrorum venalium: vt quisque optime Graece ſciret, ita eſſe nequiſſimum. CIC. *de orat. II,* 68.

III. *Amplificatio incredibilis.* Scipio ad Numantiam ſtomachatus cum Metello, dixiſſe dicitur, *ſi quintum pareret mater ejus, aſinum fuiſſe parituram.*

IV. *Arguta ſignificatio*, quum rem obſcuram callide & argute ſignificamus. cum C. Fabricio P. Cornelius, homo furax & auarus, ſed egregie fortis, gratias ageret, quod ſe conſulem inimicus feciſſet. *Nihil eſt*, inquit, *quod mihi gratias agas*, ſi *malui compilari, quam venire.* CIC. *de orat. II,* 66.

V. *Ironia* vel *vrbana diſſimulatio.* Scaeuola Septumuleio, cui pro Gracchi capite erat aurum repenſum, roganti, vt ſe in Aſiam praefectum duceret: *Quid tibi vis*, inquit, *inſane? Tanta malorum eſt multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, ſi Romae manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe venturum.* CIC. *de orat. II,* 67.

VI. *In re inhoneſta verbum rei honeſtae.* Africanus cenſor tribu mouens centurionem, qui in pugna non adfuerat, quum diceret, *ſe cuſtodiae cauſſa in caſtris manſiſſe*, *quaereretque, cur ab eo notaretur? Non amo*, inquit, *nimium diligentes.* CIC. *l. c.*

VII. *Contra voluntatem reſponſio.* Quum Tarento amiſſo arcem tamen Liuius retinuiſſet, multaque ex eo praelia

praelia praeclara feciſſet, & aliquot poſt annos Fabius Maximus id oppidum recepiſſet, rogaretque eum Liuius, vt meminiſſet, opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: *Quidni*, inquit, *meminerim! Nunquam enim recepiſſem, niſi tu perdidiſſes.* CIC. *l. c.*

VIII. *Falſa intellectio.* Quaeſitus non nemo: *Qualis videtur tibi in adulterio deprehenſus? tardus*, inquit. CIC. *l. c.* Quaeſtio erat de crimine, reſpondens minus ſe intelligere ſimulabat, de quo quaereretur, & reſpondit de homine.

IX. *Falſa reſponſio.* Opimius, qui adoleſcens male audiuerat, ad Aegilium, qui mollis videbatur, nec tamen erat: *Quid tu, Aegilia mea, quando ad me venis cum tua colu & lana?* Cui hic: *Non pol*, inquit, *audeo. Nam me ad famoſas vetuit mater accedere.* CIC. *de orat. II.* 68.

X. *Abſcondita ridiculi ſuſpicio.* Catulus oratori cuidam malo, roganti, videreturne miſericordiam mouiſſe? *Ac magnam quidem*, inquit, *neminem enim puto eſſe tam durum, cui non miſeranda tua viſa ſit oratio.* Id. *l. c.* 69.

XI. *Moroſitas & lenitas.* Socrates colapho percuſſus a petulante iuuene: *Video*, inquit, *mihi in poſterum cum galea incedendum.*

XII. *Salſa ſtultitiae reprehenſio.* Siculus, cui Scipio Praetor patronum dabat hoſpitem hominem nobilem, ſed ſtultiſſimum. *Quaeſo*, inquit, *Praetor, aduerſario meo da iſtum patronum, deinde mihi neminem dederis*, CIC. *de orat. II*, 69.

XIII. *Coniecturalis explanatio*, Quum Scaurus accuſaret Rutilium ambitus, poſtquam ipſe conſul erat factus, ille repulſam tulerat & in eius tabulis oſtenderet litteras A. F. P. R. idque diceret eſſe: *Actum fide P. Rutilii;* Rutilius autem *Ante factum, poſt relatum.* C. Caninius Eques Rom. cum Rufo adeſſet, exclamat: neutrum illis litteris declarari; *Quid* ergo? inquit Scaurus. *Aemilius fecit, plectitur Rutilius.* Id. *ibid.*

XIV. *Diſcrepantia*, ſeu ignoratio elenchi. *Quid huic abeſt, niſi res & virtus?* CIC. *de or. II*, 70.

XV. *Fa-*

Digitized by Google

XV. *Familiaris reprehenſio vel admonitio.* Patrono malo, quum vocem in dicendo obtudiſſet, ſuaſit Granius, vt mulſum frigidum biberet, ſimulac domum rediſſet: *Perdam*, inquit, *vocem*, *ſi id fecero*: *Melius* eſt, inquit, *quam reum*. CIC. *de orat. II*, 70.

XVI. *Dictum conſentaneum*, id eſt, rei vel perſonae conueniens. Scaurus bonorum poſſeſſionem contra tabulas nactus Beſtiae cauſſam itaque, patronus agebat. Funus, quum duceretur, accuſator Memmius: *Vide*, inquit, *Scaure*, *mortuus rapitur*, *ſi potes eſſe poſſeſſor*. CIC. *l. c.*

XVII. Ἀπροσδόκητον *contra exſpectationem reſponſio.* Scipio, quum ei M. Flaccus P. Mucium iudicem tuliſſet, *Eiero*, inquit, *iniquus eſt*. Quum eſſet admurmuratum; *Ah*, inquit, *P. C. non ego mihi illum iniquum eiero, verum omnibus*, CIC. *l. c.*

XVIII. *Votum rei impoſſibilis.* M. Lepidus, quum, ceteris in campo exercentibus, in herba ipſe recubuiſſet; *Vellem hoc eſſet*, inquit, *laborare*. Id. LXXI.

XIX. *Lenta & tarda reſponſio.* Exemplum eſt apud CIC. *de orat. II*, 71.

Atque hi quidem ſunt praecipui loci ac fontes urbanae ac iocoſae dictionis, a CICERONE oſtenſi. Cauendum tamen, ne ioci fiant illiberales. Tales ſunt I. cum iniuria conjuncti, II. profani, veluti ſi ſcripturae locis abutaris, III. cum imitatione geſtuum & deprauatione oris coniuncti, IV. obſceni, V. parum ingenioſi & ſola ſtultitia mouentes riſum, VI. Epiſodia & loquutiones nullius ſenſus. Sic virum grauem non decet iocus PLAVTI *Capt. prol. v. 1. ſequ.*

Hos, quos videtis ſtare heic captivos duos,
Illi, qui adſtant, ii ſtant hic ambo, non ſedent,
Vos vos mihi teſtes eſtis, me verum loqui.

Riſum enim haec mouent, non quia ingenioſa, ſed quia nullius ſenſus ſunt. VII. Deprauatio linguarum, quam *burlesque* vocant Galli. v. g. illa MOLIERII

Bene

Bene bene reſpondere, dignus, dignus eſt intrare in noſtro docto corpore In ſcena haec plauſum referunt, in vita ciuili minime. Vnde & PLAVTI illa ludicra ſunt in *Pſeud. II. 2.*

PS. *Sed quid eſt tibi nomen? H. Harpax. PS. apage te Harpax, haud places,*
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid harpax feceris.

Vbi quidem *harpax facere* eſt dictio ludicra. Et *Curcul. III.*

---- L. *Quis tu homo es?*
C. *Libertus illius, quem omnes Summanum vocant,*
L. *Summane, ſalue, qui Summanus? fac ſciam.*
C. *Quia veſtimenta, vbi obdormiui, ebrius,*
Summano: ob eam rem me omnes Summanum vocant.

Veſtimenta Summano. Denuo eſt ludicrum. Vnde miror, VAVASSOREM *de dict. ludicra p.* 30 exiſtimare, PLAVTVM eiusmodi ludicro dicendi genere nunquam eſſe vſum.

**) PLATONIS enim dialogi non ſeruant dictionis familiaris ideam, ſed oratione conſcripti ſunt iuſto grandiore, adeo vt a poemate minus diſtent, quam comicorum fabula. Vid. LAERT. III, 38, THEMIST. *orat. p.* 319. *edit. Harduin.* Idem de CICERONIS dialogis ſentiendum eſt, tanto quippe artificio ſcriptis, vt probabile haut ſit, hoc modo inter ſe colloquutas eſſe eas, quas inducit, perſonas. Simpliciores tamen ſunt eius *Cato Maior & Laelius*, quos ego Xenophonteos vocare ſoleo, quum reliqui Platonis vbertatem imitentur.

***) Dictio XENOPHONTIS melle dulcior eſt, adeo, vt *apis Attica* diceretur. Vid. MENAG. ad Laert. *p.* 103. Atqui dulcis & ſimplex ſtilus quam maxime conuenit dialogis.

z) LVCIANVS, quantum ab obſcuro atque adfectato dicendi

dicendi genere abhorruerit, vel ſolus eius docet dialogus λεξιφάνης *Tomo I. op. p.* 819. Et hinc ipſe, ſi quis alius perſpicuitatem ac elegantem ſimplicitatem ſectatur, adeoque ſtilum διαλογικὸν praeclare exprimit.

a) TERENTII ſtilus caſtus, purus, terſus ac plane vrbanus eſt. Iocatur etiam, ſed multo, quam PLAVTVS, liberalius. Mores praeterea atque adfectus hominum accuratiſſime exprimit, vt mea quidem ſententia nullus ex antiquitate exſtet auctor, qui familiaris ſtili ſuauitatem felicius expreſſerit.

b) Sunt equidem, qui compoſitionem accuratiorem in ERASMO deſiderant: ſed hi nimis delicati videntur. Feſtiuus ſane eſt, vrbanus, & terſus, ac ridendo, vt ait HORAT. *Epiſt. I, 2.*

--- quid ſit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non,

Plenius ac melius Chryſippo & Crantore, dicit.

LIX. De ſtilo ORATORIO tanto breuius agendum: quanto minus ille a reliquis omnibus dicendi formis abſtinet. Omnia ſibi permittunt oratores: modo magnifice, modo mediocriter dicunt. Iam Aſiaticam copiam, iam Rhodiam Atticamque frugalitatem amant. Modo idem moratam in exordiis, modo perſpicuam in narrationibus, modo grauem in tractatione, modo in confutatione concitatam exprimunt. Figuris praeterea vtuntur omnibus, quae vel ad dignitatem orationi conciliandam, vel ad ciendos adfectus ſunt comparatae. Vt paucis dicam, non placere tantum, verum etiam admirationi eſſe cupiunt oratores. c) *Stilus oratorius.*

c) Conferri praecipue meretur SCHEFFERVS *de ſtilo illiusque exercit. II, 7.*

Digitized by Google

LX. Ab oratorio ſtilo non multum diſcrepat POLITICVS ſiue CIVILIS, niſi quod is Atticam breuitatem nec non acumen & grauitatem magis amare videtur. d) Elucet praecipue ciuilis iſta dicendi ratio ex orationibus magnorum atque excellentium virorum, quales paſſim hiſtoriis ſuis inſeruerunt LIVIVS, TACITVS, CVRTIVS, aliique annalium ſcriptores. e)

d) Talis eſt oratio Alexandri M. vere ciuilis apud CVRTIVM IV. II. *Et ego pecuniam, quam gloriam, mallem, ſi Parmenio eſſem. Nunc, Alexander, de paupertate ſecurus ſum, &, me non mercatorem, memini, eſſe, ſed regem. Nihil quidem habeo venale, ſed fortunam vtique meam non vendo. Captiuos, ſi placet, reddi, honeſtius dono dabimus, quam pretio remittemus.*

e) Diſputant quidam, an deceat integras orationes inſerere hiſtoriae. Negant FR. PATRICIVS & IO. CLER. *Art. Critic. III*, 3. 8. 15. *p.* 487. aſt adfirmat GER. IO. VOSS. *de Art. Hiſt. XX. & XXI.* cui procul dubio elegantia harum orationum impoſuit. Nam nulla ratio eſt, qua poſſit homini veritatis amanti perſuaderi, in hac re licere hiſtoricis mentiri Et certiſſimum tamen eſt, Romulum nunquam concionatum eſſe iis verbis, quae ei tribuit initio operis DIONYSIVS HALICARNASSEVS. Ceterum illud veriſſimum eſt, vel ideo aeſtimandas eſſe eiusmodi orationes, quod veram dictionis ciuilis ideam nobis ob oculos ponunt.

Stilus epiſtolicus.

LXI. Stilus EPISTOLICVS non eſt διαλογικῷ ſimilis, f) ſed ſermone quotidiano paullo accuratior, dictione vero elaborata remiſſior, & vt DEMETR. PHALEREVS *de Eloquut. n. CCXLIV.* monet, ex tenui & venuſto

mixtus

mixtus. Vbique etiam elucere debet τὸ ἠθικὸν g) id eſt, *genus dicendi moratum.* Neque tamen vno eodemque filo contexendae omnes epiſtolae. Iocoſae enim & familiares quotidianis conſcribuntur verbis; a) hortatoriae, expoſtulatoriae, & hujus generis aliae concitatum; *) commendatitiae & petitoriae mediocrem; **) ciuiles denique aut ad viros magnos exaratae grauem ſtilum exigunt. ***)

f) Exiſtimauit hoc ARTEMON, qui ARISTOTELIS epiſtolas exſcripſit, Verum illum refellit DEMETR. PHAL. *de Eloquut. n. CCXXXII. Dialogus enim*, inquit, *imitatur ex tempore loquentes: Epiſtola autem ſcribitur, & alteri veluti dono mittitur.*

g) Eſt haec dicendi idea adeo neceſſaria, vt, ſi abſit, epiſtola eſſe deſinat. Hinc qui de rebus grauiſſimis ſubtiliter diſputant, ſcribunt quidem, verum non epiſtolas, ſed tractatus vel diſſertationes, quibus τὸ χαίρειν praemiſſum eſt, vt ait DEMETR. PHAL. *n. CCXXXVI. & CCXL.* Hinc facile patet, longiſſime ab epiſtolico dicendi charactere abeſſe SENECAE epiſtolas, in quibus nullum morati ſtili veſtigium occurrit. Vnde, ne quidem epiſtolas has eſſe, ſed locos communes & variarum diſputationum rhapſodias, nonnulli arbitrantur. Vid. MORHOF. *Polyhiſt. I.* I. 23. 22. *p.* 300.

h) Hanc legem ipſe ſibi dixit CICERO *Epiſt. ad fam. IX,* 21. *n.* 2. Vnde in epiſtolis familiaribus non probatur nimia atque anxia ſcribendi cura. Certe non temere iudicauit SCIOPPIVS, epiſtolas MANVTII, quamuis puras ac elegantes, vix ea eſſe gratia, ut hominem niſi valde otioſum ad iteratam lectionem inuitent. Quod non aliunde eſſe duxerim, quam a ſuperſtitioſa ſcribendi cura, quae tanta fuit in MANVTIO,

vt ſaepe menſes aliquot vni epiſtolae impenderit. MORHOF. *Polyhiſt. I*, 1. 23. 57. *p.* 307.

*) Exemplo eſſe poſſunt CIC. *Epiſtolae ad Appium Pulchrum*, in primis *Famil. III*, 7.

**) Tales ſunt pleraeque epiſtolae CICERONIS ad viros grauiores ſcriptae. Praeclare quoque hoc dicendi genus exprimunt M. ANT. MVRETVS, AON. PALEARIVS, IAN. NIC. ERYTHAEVS, & pauci alii.

***) Has epiſtolas paullo elatiores eſſe iubet DEMETR. PHAL. *de Eloquut. n.* CCXLIII. Nos non elatiores, ſed grauiores ceteris eſſe volumus. Exemplo praeiuit CICERO *in Epiſtola ad Quintum Fratrem I*, 1. quam ego reginam omnium CICERONIS epiſtolarum adpellare ſoleo. Tam graui enim oratione proconſulis deſcribit officium, ut fieri id non potuiſſet grauius. Eiusdem generis ſunt Epiſtolae, quas DARIO & ALEXANDRO M. tribuit CVRT. IV, 1.

Stilus poeticus.

LXII. Supereſt ſtilus POETICVS, qui tametſi huc non pertineat; vel ideo tamen non plane videtur praetereundus, vt ab eius tumore in ſoluta oratione nobis tanto facilius caueamus. Maxime autem ſtilus poeticus non modo verbis, i) epithetis, k) phraſibus, l) conſtructionibus, †) & connexionibus, *) ſed & toto orationis habitu **) a proſa diſcrepat oratione.

i) Primo enim poetae vocabulis vtuntur, quae reliqui ſcriptores ignorant. Vid. ſupra *n. XV.* Deinde plura vocabula componunt & veluti in unum conflant. Vid. *ibid.*

k) Epitheta poetis placent I. etiam *otioſa* v. c. *Turdis edacibus* HOR. *Epod. II. dulci mellis flauoque liquore* LVCRET.

CRET. *de rer. nat. Lib. I. II. tranſlata* & quidem audaciſſima: v. c. *Ambitioſa colus*, i e quae, intertexto auro, fila trahit. CLAVDIAN. *conſ. Hon. IV. v.* 549. *Turbo anhelus.* SIL. ITAL. I. *Attonitus ignis*, quo videlicet Scaeuola vrebat manum, MARTIALIS *Epigr.* VIII, 29. Plura eiusmodi tranſlata epitheta ſuppeditabit MORHOFII *idea lexici poetici*, inſerta eius *Polyhiſtori I*, 3. II. *p.* 679. *III, decompoſita & dithyrambica.* CLAVDIAN. Conſul. Honor. IV,

Et SEPTEMGEMINO iactantior aethera pulſet.

Roma iugo.

Talia etiam ſunt *Bellerophonteae habenae* CLAVD. *Conſ. Probini. Cornipedes equi.* ID. *conſul.* IV. *Honor. Amphitryoniades Hercules* STAT. *v.* 6709. *Ternox Herculea*, Ibid. *v.* 13102. IV. *Obſcura* v. c. *Geticum plectrum*, pro Orphico, *Arcadius galerus* pro pileo Mercurii, *Centaurica ſemina*, pro equis, *Danaeius volucer*, pro Perſeo, *Biſthonius enſis*, pro acuto, quia Mars Biſthone templum habebat. Talia complura apud STATIVM, quo non temere alius eſt poeta tumidior.

l) Phraſes poetae non a vulgo petunt, ſed ipſi ſibi fingunt pro lubitu. CLAVDIAN. *Conſul. Hon.* VI.

— — *Certis vbi legibus aduena Nereus*
Aeſtuat.

i. e. vbi fluxus & refluxus maris eſt. IDEM *Conſul. Mallei.*

— — *Qui ſe iaculantur in auras,*
Corporaque aedificant celeri creſcentia nexu.

Loquitur de funambulis. Talia etiam ſunt: *Euomere purpuream animam*, pro e vulnere mori, *venenatis grauida ſagittis pharetra*, pro pharetra ſagittis referta. *Colla triumphati Iſtri proculcare*, pro victoriam ad

Iſtrum reportare. (STAT. Thebaid. X. 675.) *Fulminis radiis afflata cupreſſus combibit ingeſtas & ſtirpe & vertice flammas*, id eſt, *cupreſſus fulmine combuſta eſt.* Quis ita in proſa oratione loqueretur? Plura huius generis dederunt IAC. MASEN. *in Palaeſtra II*, 12. FR. ROBORTELL. *de artific. dicendi*, *cap. de poet. ſerm. diſp. I*, IO. DEDEKENN. *in obſeruat. Poet. Antu.* CIↃIↃCLXXXVIII. editis, & a MORHOFIO iterum cum praefatione ſua in lucem exire iuſſis *Kilon.* CIↃIↃCXCI. 8.

†) In conſtructionibus maxime poetae amant I. *Graeciſmos.* Hinc nominatiuum ſaepe ponunt pro vocatiuo v. c. SEN. *Herc. fur.* 893.

Stantes, SACRIFICVS, *comas*
Dilecta tege populo.

Saepe & genitiuum pro ablatiuo, HOR. *Carm. I*, 22. *Integer vitae*, *ſceleriſque purus*, pro integer vita ſcelereque purus. Saepe omittunt praepoſitionem *ſecundum*, more plane Graecanico VIRG. *Aen. III*, v. 593. *ac cetera Graius.* Talia etiam ſunt, *nuda genu*, *pernix pedes*, *tremit artus.* Saepe etiam adiectiuum apud poetas in locum aduerbii ſuccedit. VIRG. *Eclog. III.* v. 63. *ſuaue rubens hyacinthus.* HOR. *Carm. I*, 22. *Dulce ridentem Lalagen amabo* PRVDENT. II. *hymn. Matutin.* 33. *Nunc nunc ſeuerum viuitur.* HOR. *Epiſt. I*, 1. v. 101. *Inſanire putas ſolennia me.* Saepe Graecorum more conſtruunt. v. c. *Deſine quaerelarum*, *decet nobis*, *cauſſa perire*, *callida reſonare*, *bonus calamos inflare.* *Rettulit Aiax eſſe Iouis pronepos.* Plura congeſſit BVCHN. *de Commut. rat. dicendi I*, 19. Deinde poetae II. plane negligunt leges, quas ſupra de verborum ordine dedimus. Inprimis Lyricis ſolemne eſt, omnia miſcere, ceu vel ex HORATIO patet.

*) Eſſe connexiones poetis proprias vel ex ſolis adparet eorum comparationibus & ſimilitudinibus. Eas plerumque connectunt adiectiuis relatiuis QVALIS,

TALIS,

Digitized by Google

TALIS, quibus nunquam vtuntur oratores. VIRG. *Aen IV, v. 143.*

Qualis, vbi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deſerit; ac Delum maternam inuiſit Apollo &c.
—, — haud illo ſegnior ibat
Aeneas.

**) Diuerſae nimirum poetis & oratoribus ſunt inuentiones, diuerſa argumentorum diſpoſitio, diuerſa eloquutio, diuerſa etiam ſchemata. Vt de vltimis dicam, non facile v. c apud oratorem reperies SEIVGATIONEM, qualis illa OVIDII *Heroid. Ep. II, v. 25.*

Demophoon, ventis & verba & vela dediſti:
Vela queror reditu; verba carere fide.

non facile etiam oratoribus placebit ἐπαναλεψις talis, qualis illa OVIDII eſt *Faſt. IV, 365.*

Qui bibit inde furit, procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonae mentis, qui bibit inde, furit.

Plane poetica haec ſimiliaque ſunt, & hinc in proſa vix inueniunt locum, plura de ſtilo poetico dabit GER. IOH. VOSS. *de arte poetica.*

LXIII. Pleriſque dicendi characteribus hactenus deſcriptis commune eſt ἡ δειμύτης, id eſt, genus quoddam orationis ACVTVM atque ARGVTVM, m) in quo palmam reliquis praeripere videntur SENECA, PLINIVS, TACITVS, CVRTIVS. Ne ergo & hujus ſtili obſcura nobis ſit ratio: n) ſciendum eſt, omne acumen vel in verbis, o) vel in propoſitionibus, p) vel in ipſis enthymematibus *) eſſe poſitum. *Stilus argutus.*

m) Dubitarunt nonnulli, an acutum illud orationis genus laudem aliquam mereatur. Aiunt enim, ad corrumpendam bonae dictionis indolem inuentum primum eſſe ſtilum argutum, & quidem poſt tempora CICERONIS,

RONIS, quum iam in deterius ire coepiſſet Romana eloquentia Addunt, nihil ſolidi ineſſe eiusmodi argutiis, ſed meros ſtrepitus ſententiarum male cohaerentium, & quandam antithetorum hiſtrioniam, quibus titillari aures poſſint, pectus non ſaturari. Vid. ALBERTI DE ALBERTIS *Theſaur. eloqu. ſacrae & prof.* FRANC. VAVASSORIS ORAT. III. quae eſt *pro veteri dicendi genere contra nouum*, & iam ex antiquis QVINCTIL. *Inſtit. orat.* VI, 3. Sed haec omnia vt ſunt veriſſima, ita tamen non ita accipienda, vt nullum omnino acuminibus concedamus locum. Laudem illa ſuam merentur, ſed veluti condimenta quaedam atque aromata, quae quum intemperantius adhibita faſtidium pariant, modice adſperſa mirifice delectare ſolent. Quemadmodum ergo non laudanda SENECAE oratio, quae tota argutiis potius, quam ſententiis ſolidis atque enthymematibus, conflata eſt: ita nec reprehenſionem merentnr PLINIVS & TACITVS, qui paullo parcius iſtis condimentis vſi ſunt. vid. MORH. *Diſciplin. Argut. praef.* p. 3. *ſeq.*

n) Ex antiquis acuti ſtili fontes oſtendere conati ſunt ARIST. *Rhet.* III. 10. & 11. HERMOGENES. *Idear.* II, 5. QVINCTILIAN *Inſt. orat.* VI, 3. E recentioribus hic ceteris anteferendi SARBIEVIVS in libro *de acuto*, MASENIVS *in arte argutiarum* EM. THESAVRVS in (*idea argutae dictionis*, quam inſcripſit) *Cannochiale Ariſtotelico*, &, qui reliquos omnes longo poſt ſe interuallo reliquit MORHOFIVS in *Diſciplina argutiarum*, quae CIↃ IↃCXCIII. in 12. prodiit, & Lubecae, 1705. 8. (Exempla ſed etiam praecepta, praeſtat PETRVS LABBE, S. I. cuius *elogia* varii generis, cum praefatione aduerſus huius characteris contemtores edidit CHRIST. WEISSIVS Lipſ. 1686. 8.)

o) Acumen omnibus mentis operationibus ineſſe poteſt. Et ad *verba* quidem quod attinet, acutam orationem reddunt I. ambiguitas: vt quando quis de Draconis legibus dixit; *Non hominis iſtae ſunt leges*, ſed DRACONIS.

Digitized by Google

NIS. ARIST. *Rhet.* II. 23. aut quando Sceparnio apud PLAVT. *Rud. I.* 1, *aedes illuſtres* vocat quas venti perflabant. II. ἀνταναάκλασις : *Quid ergo? iſta culpa Brutorum? minime illorum quidem, ſed aliorum brutorum.* CIC. *ad Attic. Epiſt.* XIV, 14. III. παρονομασία v. c. *Inceptio haec amentium eſt, non amantium.* TER. *Andr.* I. 3. IV. παρήχησις PLAVT. *Manaechm.* IV, 2. *Palla pallorem incutit.* IV. Significationis mutatio. Sic ABDICARE alias dicuntur patres filios; acute ergo *Alexander Philippum patrem abdicaſſe* dicitur CVRTIO IV, 10. Sic etiam ſi maritum imperioſae uxori dicas *nupſiſſe*: acutum hoc erit. V. alluſio. Sic cum paraſitus apud TER. *Phorm.* V, 9. Chremetis amores Nauſiſtratae vxori prodidiſſet, & deprehenſus Chremes vxorem formidaret, lepide & acute ait paraſitus: *Exſequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, iam tempus eſt,* alludens ad formulam in funeribus ſolennem. Alluſio quoque in illis CIC. pro Sex. Roſcio *Venio nunc ad aureum illud nomen Chryſogonum.*

p) Propoſitiones reddunt acutiores I. repugnantia: FLOR. II. 6. *Nouam de Hannibale victoriam commentus eſt Fabius, nolle pugnare.* MARTIAL. *Epigr.* II, 80.

Hoſtem quum fugeret, ſe Fannius ipſe peremit:
Hic, rogo, non furor eſt, ne moriare mori?

II, paradoxa: FLOR. II, 6. *Capuam Hannibali Cannas fuiſſe* III. Adfirmatio cum negatione coniuncta: PLIN. *Paneg.* IV. *Vtrumque, Caeſar, moderate, & quod alibi tibi gratias agi non ſinis, & quod hic ſinis.* IV. ἐπάνοδος CIC. *pro Planc. Cap.* XXVIII. *Gratiam qui refert habet: &, qui habet, eo, quod habet, refert.* Feliciſſimum hac in re fuit PVBLII SYRI ingenium, cuius ſententiae pleraeque omnes huius generis ſunt. V. ἀντιμετάθεσις: *Non ideo viciſſe videris, vt triumphares, ſed triumphare, quia vinceres.* PLIN. *Paneg. XVII.* VII. Allegoriae. Sic quum aliquis familiam ſuam *triumphorum ſeminarium* vocaſſet: acute CICERO: *ex illo ſeminario*, inquit, *triumphorum non niſi arida folia laureae retuliſti.* VII. Correctio, maxime quae fit per epitheton. VELLEI. PATERC. *Hiſt. II,* 41. *Caeſar,*

Digitized by Google

Alexandro M. ſed ſobrio, ſimillimus. SEN. *Epiſt. IV. Adhuc enim non pueritia in nobis, ſed puerilitas, remanet.* VIII. Luſus verborum: SENECA *de Ira I, 16. Satis tibi eſt magna ad peccandum cauſſa, peccare.* ID. *I, 5. Vltima ſupplicia ſceleribus vltimis ponat, vt nemo pereat, niſi quem perire etiam pereuntis interſit.* ARIST. *Rhet. III, 11. 26. Dignum eſt mori, antequam dignus ſis mori* IX. Diſtributio. SENECA *Ep. I. Si volueris attendere, magna vitae pars elabitur male agentibus, maxima, nihil agentibus tota aliud agentibus.* X. Comparatio. *Adoptauit te optimus princeps in ſuum; ſenatus in optimi cognomen.* PLIN. *Paneg. LXXXVIII & cap. IV. Enituit aliquis in bello, ſed obſoleuit in pace: alium toga, ſed non & arma honeſtarunt: reuerentiam ille terrore, alius amorem humanitate captauit: ille quaeſitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit.* XI. Similitudo. *Vita principis cenſura eſt, eaque perpetua.* PLIN. *Paneg. XLV. XI.* Paroemia. Sic ſi quis de Hannibale diceret: *Omnibus malis Punicis ineſt granum putre*: argutiſſime hoc eſſet dictum cum ob aequiuocationem MALIS, tum ob paroemiam. XII. Alluſio ad fabulam: CIC. *Diuin. in Q. Caecil. XVII. ſed repente e veſtigio ex homine tanquam aliquo Circaeo poculo factus eſt Verres.*

*) In tertia mentis operatione ſiue *enthymemate* pleraeque argutiae ex ſophiſmatibus oriuntur veluti. I. *Ex aequiuocatione.* Tale eſt enthymema illud apud SVET. *Neron. XXXIX.*

Quis negat Aeneae magna de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem.

II. Ex figura dictionis, v. c. *Mirum, niſi Anna haec in fine quoque ſui eſſet ſimilis.* III. Ex fallacia compoſitionis & diuiſionis: v. c. *vos victi victores impios occidiſti occiſi.* IV. Ex fallacia non cauſſae v. c. *omnia, Caſtor emis, ſic fiet, vt omnia vendas.* MART. *Epigr.* Et ita etiam ex reliquis fallaciarum generibus facile naſcentur acumina, ſi ingenium acceſſerit felicius. Niſi enim impetus quidam naturae adfuerit, facile in frigus & affectationem degenerabunt. A quo vitio ne quidem EMM. THESAVRVS cauere ſibi ſatis potuit.

CAP.

Digitized by Google

Cap. III.

DE FVNDAMENTIS STILI PHILOSOPHICIS.

I. Fundamenta ſtili philoſophica. II. Quid per illa intelligatur? III. Quotuplicia ſint? IV. Ad concinnandas periodos facit definitio. V. Et diuiſio. VI. Et cauſſae. VII. Nec non affectus & adiuncta. VIII. Itemque contraria & conditiones. IX. Sententiae etiam e philoſophia petendae. X. Fundamenta ſtili, quae integris argumentis inſeruiunt. XI. Locus communis quid? XII. Quomodo elaboretur? XIII. Vſus ſyllogiſmi oratorii. XIV. Quid ſit? XV. Quomodo elaboretur. XVI. Enthymema oratorium.

I.

Reliquum eſt, vt de fundamentis ſtili PHILOSOPHICIS dicamus. Quemadmodum enim fundamenta *grammatica* & *rhetorica* ad orationis ſtructuram atque ornatum; ita *philoſophica* ad eiusdem materiam pertinent. Verba enim, quantumuis ornata, in vanam abibunt loquacitatem, niſi ſententiae illis ſubſint, tanto verborum apparatu dignae. a) *Fundamenta philoſophica ſtili.*

a) Praeclare hunc locum tractant CIC. *de orat. I,* 19. *ſeq.* e recentioribus MVRET. *Part. I Orat. IV.* ubi de philoſophiae atque eloquentiae coniunctione praeclare diſſerit.

II. PHILOSOPHICA b) ergo ſtili cultioris fundamenta voco, quaecunque ſententias *Quidnam per illa in-*

Digitized by Google

telligatur? tentias veras, & rectae rationi conſentaneas orationi ſuppeditant.

b) Paullo latius itaque hic patet *philoſophiae* nomen, quo omnes diſciplinas atque artes, materiam ſtilo ſuffecturas, intelligo. Praecipue tamen huc pertinent *logica, philoſophia moralis, ius naturae & politica*, quibus carere haut poſſe eloquentem, omnes eruditi fatentur.

Quotuplicia ſint? III. Duorum vero generum ſunt fundamenta philoſophica. Alia enim *ſingularibus periodis*; alia *integris argumentis* ſuppeditant materiam.

Ad amplificandam orationem facit definitio. IV. Ad amplificandam orationem plurimum facit I. DEFINITIO, c) quae, dici non poteſt, quantum ornet orationem. d) Definitiones vero non aliunde, quam ex philoſophia, petendae ſunt.

c) Caue vero exiſtimes, difinitiones illas vocabulis philoſophicis & technicis concinnatas, cultiori inſerendas eſſe orationi. Tum demum placebunt, ſi verbis lectisſimis ornatisſimisque proferantur. Neque tamen oratores eam ſemper ſectantur ἀκρίβειαν, quam in philoſophis exigimus, ſed plerumque vel per *cauſſas*, vel per accidentia ſiue adiuncta, rem deſcribunt. Sic CICERO pro *Cluent.* dicturus Mileſiam quandam mulierem, partu ſibi medicamentis abacto, capitis damnatam, elegante definitione filii vtitur, atque hanc concinnat periodum: *Nec iniuria, quae ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, heredem familiae, deſignatum reip. ciuem ſuſtuliſſet.* Ex quo exemplo patet, plures nonnunquam definitiones, aut ſi mauis, deſcriptiones veluti per congeriem accumulari. Nec minus elegans eſt illa definitio CIC. *Philipp. I, 12. Eſt autem gloria, laus recte factorum, magnorumque in remp. meritorum, quae cum optimi cuiusque, tum etiam multitudinis teſtimonio comprobatur.*

d) Tria

Digitized by Google

d) Tria vero potiſſimum definitionum genera, in cultiore oratione commendantur. Primum rhetoribus vocatur ἄρνησις; alterum ἀφαίρεσις, tertium σύγκρισις I. ἌΡΝΗΣΙΣ ſiue NEGATIO eſt, quum vera genera, veraſque propietates tollimus. CICERO *pro Cluent. At quae mater? quam coecam crudelitate & ſcelere ferri videtis: cuius cupiditatem nulla vnquam turpitudo retardauit, quae vitiis animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea ſtultitia, vt eam nemo hominem, ea vis, vt nemo feminam; ea crudelitas, vt nemo matrem adpellare poſſit.* II. ἈΦΑΊΡΕΣΙΣ ſiue REMOTIO, quum res differentes tollimus, proprias ſubiungimus. CIC. *Philipp. I, 12. Credo enim vos homines nobiles, magnu quaedam ſpectantes, non pecuniam, vt quidam nimis creduli ſuſpicantur, quae ſemper ab ampliſſimo quoque clariſſimoque contemta eſt, non opes violentas & populo Romano minime ferendam potentiam, ſed caritatem ciuium & gloriam concupiſſe, eſt autem gloria laus recte factorum*, &c. III. ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ſiue CONTENTIO, quum ſimul contraria ſiue oppoſita exprimimus. CIC. *Phil.. II, 44. Et nomen pacis dulce eſt, & ipſa res ſalutaris. Sed inter pacem & ſeruitutem plurimum intereſt. Pax eſt tranquilla libertas, ſeruitus malorum omnium poſtremum, non modo bello, ſed morte etiam repellendum.* Conf. BVCHNER. *de commut. rat. dicendi II*, 3. I.

V. Nec minus ornatam periodum reddit II. DIVISIO. e) Saepe enim vel totum in partes, vel genus in ſpecies partitur orator, vt tanto vberior grauiorque fiat oratio. Optimas vero diuiſiones ſuppeditare philoſophiam, f) nemo, niſi rerum omnium ignarus, ignorat. *Et diuiſio.*

e) Exemplum dabit MVRET. *Part. I. orat.* VII. Dicturus is erat, philoſophiam moralem non ad adparentem,

tem, ſed ad ad veram felicitatem eſſe comparatam. At quum ex philoſophia didiciſſet, adparentia illa bona vel vtilia, vel honeſta, vel iucunda videri, diuiſione illa vtitur, atque inde hanc concinnat periodum: *Non enim philoſophia ſibi opes ac copias, quae & ſaepe poſſeſſoribus ſuis exitio ſunt, & tam multis caſibus eripi poſſunt; non honores & imperia, quae, quod concupierint, multi; quod adſpernatus ſit, nemo vnquam vituperatus eſt; non quidquam denique proponit eiusmodi, quo & carere ſine probro, & abundare ſine gloria, liceat: ſed eam, ad quam omnes adſpirant, quam ſibi votis omnibus expetunt, ad quam omnes ſuas actiones, omniaque conſilia referunt, felicitatem.*

f) Non tamen & hic partes tantum enumerari, ſed ſingularum vel definitiones vel attributa quaedam recenſeri ſolent. Sic CICERO *de offic. I*, 4. quum e Stoica philoſophia didiciſſet, quatuor eſſe virtutes cardinales, prudentiam, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam: ſingularum definitiones vna hac, eaque elegantiſſima, periodo complectitur: *Sed omne quod boneſtum eſt, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perſpicientia veri, ſolertiaque verſatur: aut in hominum ſocietate tuenda, tribuendoque ſuum cuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excelſi atqui inuicti magnitudine ac robore: aut in omnium, quae fiunt, quaeque dicuntur, ordine & modo, in quo ineſt modeſtia & temperantia.*

Et cauſſae. VI. Sic etiam CAVSSAS rerum, ipſasque rationes, & argumenta oratori ſufficit philoſophia g) Iis vero quam maxime ad periodos cauſſales concinnandas opus eſt. h)

g) Philoſophia enim quum ſit ſolida veri bonique cognitio, non ſolum τὸ ὅτι verum etiam τὸ διότι inueſtigat. Nam *ſcire* eſt rem per cauſſas noſſe.

h) Periodi cauſſales naſcuntur, ſi propoſitiones ſuis muniuntur

Digitized by Google

niuntur rationibus. Rationes vero ſolidiſſimas ſuppeditat philoſophia. Exemplo ſit elegantiſſima periodus apud CICERON. *de Amicit. XI.* Propoſitio eius haec eſt: *Nulla eſt excuſatio peccati, ſi amici cauſſa peccaueris* Eam hac ſolidiſſima ratione fulcit: *Nam quum conciliatrix amicitiae virtutis opinio fuerit: difficile eſt amicitiam manere, ſi a virtute defeceris.*

VII. Sed & EFFECTVS & ADIVNCTA rerum, quibus ſaepe egregie amplificatur periodus, e philoſophia petuntur. i) *Nec non effectus & adiuncta.*

i) Mira eſt eiusmodi periodorum elegantia, ſi rem veluti viuis coloribus depingere atque ob oculos ponere velis. Effecta enim & adjuncta, quum maxime incurrant in ſenſus, tam luculentam reddunt orationem, vt rem non audire nobis ſed oculis uſurpare videamur. Sic SENECA *de Ira I,* I. Iracundiae turpitudinem exaggeraturus, effectus & adiuncta furoris & irae inter ſe contendit; *Nam vt furentium certa indicia ſunt, audax & minax vultus, triſtis frons, torua facies, citatus gradus, inquietae manus, color verſus, crebra & vehementius acta ſuſpiria: ita iraſcentium eadem ſigna ſunt. Flagrant & micant oculi, multus in ore toto rubor, exaeſtuante ab imis praecordiis ſanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur; horrent ac ſubriguntur capilli, ſpiritus coactus ac ſtridens, articulorum ſe ipſos torquentium ſonus, gemitus mugitusque & parum explanatis vocibus ſermo praeruptus, & compluſae ſaepius manus, & pulſata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnasque minas agens, foeda viſu & horrenda facies, deprauantium ſe atque intumeſcentium.* CICERO *de Manſuetudine* Orat. pro M. Marcello c. III. *Animum vincere &c. iudico.*

VIII. Nec minus CONTRARIA k) & CONDITIONES, l) quibus ad conſtruendas periodos ſaepe opus eſt, e philoſophia mutuanda ſunt. *Itemque contraria & conditiones.*

k) Sic

k) Sic praeclare ſapientiam & curioſitatem ſeiungit CIC. *de Finib. V, 18. Omnia quidem ſcire, cuiusque modi ſint, cupere, curioſorum: duci vero maiorum rerum contemplatione ad cupiditatem ſcientiae, ſummorum virorum eſt putandum.*

l) In conditionibus quantum momenti ſit poſitum, nemo ignorat. Quidquid enim adfirmari negarique poteſt, non abſolute, ſed certa ſub conditione verum eſt. Quaenam vero ſint ſingularum veritatum conditiones, id quidem philoſophia docet. Sic. CIC. *de offic. I, 29.* oſtenſurus, qua conditione iocari liceat: *Ludo autem & ioco*, inquit, *vti illo quidem licet, ſed ſicut ſomno & quietibus ceteris, tum, quum grauibus ſeriisque rebus ſatisfecerimus.*

Sententiae etiam e philoſophia petendae.

IX. Idem dicendum de SENTENTIIS, m) quae vix vllam vel venuſtatem vel dignitatem habent, niſi ex intima philoſophia depromantur.

m) Sane, qui maxime ob ſententiarum grauitatem concinnitatemque commendantur, philoſophi fuerunt, veluti e Graecis EPICHARMVS & EVRIPIDES, e Latinis SENECA & PLINIVS. Nec praetermittendae tamen hic ſunt, quas ſupra (P.I. cap. II. §. 56. ***) de SENECAE ſententiis dedimus, obſeruationes.

Fundamenta ſtili, quae argumentis inſeruiunt.

X. Sed haec quidem praecipua ſunt fundamenta ſtili, quae *ſingularibus periodis* ſuppeditant materiam. Proximum eſt, vt et ea, quae *integris argumentis* inſeruiunt, conſideremus. Et horum quidem tria ſunt, LOCVS COMMVNIS, SYLLOGISMVS & ENTHYMEMA.

Locus communis quid?

XI. LOCVS COMMVNIS eſt tractatio thematis moralis n) vel politici o) genera-

neralior, quae deinde ad hypotheſin accommodatur. p)

n) Dici non poteſt, quantum eiusmodi loci communes ornent orationem. Hinc vix vlla CICERONIS exſtat oratio paullo diligentius ſcripta, cui non locus communis quidam moralis intextus ſit. Sic. e. g. *in oratione pro Sex. Roſcio Cap.* XVI. & XVIII. eleganter diſſerit. de laudibus vitae ruſticae: *cap.* XXIII. XXIV. praeclare ex philoſophia morali diſputat, poſſitne parricida tranquillo animo eſſe? & an tam nefandum crimen praeſumatur? In oratione *pro T. Annio Milone cap.* VI. tractatur locus communis de moderamine inculpatae tutelae. In orat. *pro Marcello cap. II & ſequentibus* demonſtrat, maiorem eſſe clementiae, quam rerum bello geſtarum, laudem. Talium locorum communium plenae ſunt CICERONIS, PLINII & recentiorum quoque oratorum, veluti MVRETI, MAIORAGII, & BVCHNERI orationes.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

o) Nonnunquam & politica themata intexuntur orationi. Sic CICERO in orat. *pro Sex. Roſcio* XX, eleganter diſputat, qua lege accuſatores tolerandi ſint in republica? Plura occurrunt in BVCHNERI Panegyricis. Exempli loco eſſe poterit *oratio V.* vbi *p.* 133 diſſerit de ſtudiis iuuenilibus principum; *pag.* 135. de vtilitate peregrinationum, *p.* 136. de virtute uxoris principis. *p.* 159. an quis ſuam ſibi poſſit fingere fortunam? &c.

p) Paullo aliter itaque loci communis vocabulum accipit APHTHON. *Progymn. VII*, 1. dum eum vocat *λόγον αὐξητικὸν τῶν προσόντων τινὶ καλῶν ἢ κακῶν*, *orationem augentem ea, quae in aliquo ſunt bona vel mala.* Alius enim eſt locus communis *oratorius*, de quo nos hoc loco: alius *progymnaſmaticus*, de quo APHTHONIVS agit.

XII. Ceterum locus communis quisque conſtat THESI & AETIOLOGIA. Accedit nonnunquam ILLVSTRATIO a *ſi-* *Quomodo elaboretur.*

Digitized by Google

mili, comparatione ,exemplis, contrario, teſtimoniis. q) Quo vero ordine haec omnia proponenda ſint, in oratoris poſitum eſt arbitrio. r)

q) Exemplum dabimus, locum communem CICERONIS de accuſatoribus improbis, qui in oratione *pro Sex. Roſcio XX.* Hic

I. THESIS praemittitur: *Intereſt reip. vt multi ſint, accuſatores, dummodo non calumnientur.* Hanc theſin ita profert CICERO: *Accuſatores multos eſſe in ciuitate, vtile eſt, vt metu contineatur audacia. Verum tamen hoc ita eſt vtile, vt ne plane illudamur ab accuſatoribus,* Accedit ſtatim.

II. AETIOLOGIA: *Innocens eſt quiſpiam verumtamen, quamquam abeſt a culpa, ſuſpicione non caret. Tametſi miſerum eſt, tamen ei qui accuſet, poſſim aliquo modo ignoſcere. Quum enim aliquid habeat, quod poſſit criminoſe ac ſuſpicioſe dicere, aparte ludificari, & calumniari ſciens non videtur. Quare facile omnes patimur eſſe quam plurimos accuſatores, quod innocens, ſi accuſatus ſit, abſolui poteſt: nocens, niſi accuſatus fuerit, condemnari non poteſt. Vtilius eſt autem, accuſari innocentem, quam nocentem cauſſam non dicere.* Sequitur.

III. ILLVSTRATIO, petita

I. *a ſimili. Anſeribus cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent, ſi fures venerint. At fures internoſcere non poſſunt, ſignificant tamen, ſi qui noctu in Capitolium venerint, & quia id eſt ſuſpicioſum, tametſi beſtiae ſint, tamen in eam partem potius peccant, quae eſt cautior. Quodſi luce quoque canes latrent, quum Deos ſalutatum aliqui venerint: opinor, iis crura ſuffringentur, quod acres ſint, etiam tum, quum ſuſpicio nulla ſit. Simillima eſt accuſatorum ratio. Alii veſtrum anſeres ſunt, qui tantummodo clamant; nocere non poſſunt. Alii canes, qui & latrare & mordere poſſunt. Cibaria vobis praeberi videmus. Vos autem maxime debetis in eos impe-*

impetum facere, qui merentur. Hoc populo gratiſſimum eſt. Deinde ſi voletis, etiam tum, quum veroſimile erit, aliquem commiſiſſe, in ſuſpicione latratote, id quoque concedi poteſt.

II. *a ritu antiquo*, calumniatorum frontibus litteram K inurendi. *Sin autem ſic agetis, vt arguatis aliquem patrem occidiſſe, neque dicere poſſitis, aut quare, aut quomodo & tantummodo ſine ſuſpicione latrabitis: crura quidem vobis nemo ſuffringet, ſed ſi ego hos bene noui, litteram illam, cui vos vſque eo inimici eſtis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras, accuſare poſſitis.*

r) Idem ſane CICERO *in orat. pro Arch.* locum communem de optimarum artium ſtudiis ita diſponit, vt *illuſtrationem aetiologiae* partim ſubiungat.

I. THESIS. *Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuiſſe & ſine doctrina, naturae ipſius habitu prope diuino per ſeipſos & moderatos & graues exſtitiſſe, fateor. Etiam illud adiungo, ſaepius ad laudem atque virtutem naturam ſine doctrina, quam ſine natura valuiſſe doctrinam. Atque idem ego contendo, quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam conformatioque doctrinae: tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolere exſiſtere.*

II. ILLVSTRATIO petita *ab exemplis*: *Ex hoc eſſe hunc numero, quem patres noſtri viderunt, diuinum hominem, Africanum: ex hoc C. Laelium, L. Furium, modeſtiſſimos homines & continentiſſimos: ex hoc fortiſſimum virum, & illis temporibus doctiſſimum, M. Catonem illum ſenem: qui profecto ſi nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuuarentur, nunquam ſe ad earum ſtudium contuliſſent.*

III. AETIOLOGIA: 1. *Quod ſi non hic tantus fructus oſtenderetur, & ſi ex his ſtudiis delectatio ſola peteretur: tamen, vt opinor hanc animi remiſſionem humaniſſimam ac liberaliſſimam iudicaretis. Nam ceterae neque temporum ſunt, neque aetatum omnium, neque locorum.*

Digitized by Google

Haec ſtudia adoleſcentiam alunt ; ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant ; aduerſis perfugium ac ſolatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur.

2 *Quod ſi ipſi haec neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſemus ; tamen ea mirari deberemus, etiam quum in aliis videremus.*

IV. ILLVSTRATIO noua : *Quis noſtrum tam animo agreſti ac duro fuit, vt Roſcii morte nuper non commoueretur ? qui quum eſſet ſenex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venuſtatem videbatur omnino mori non debuiſſe. Ergo ille corporis motu tantum amorem ſibi conciliarat a nobis omnibus : nos animorum incredibiles motus celeritatemque ingeniorum negligemus?*

Vſus ſyllogiſmi oratorii.

XIII. Quum vero oratio conſtet argumentis, argumentaque ſyllogiſmis concludantur: facile patet, vſum plane incredibilem eſſe SYLLOGISMI oratorii. Languida enim neruisque ſuis deſtituta videbitur oratio, quantumuis ornata, quae eiusmodi ſyllogiſmis non conſtat. s)

s) In alia omnia quidem ire videri poſſet QVINCTILIANVS *Inſtit. Orat.* V. 14 dum ita praecipit : *Namque ego vt in oratione ſyllogiſmo quidem aliquando vti nefas non duco, ita conſtare totam aut certe confertam eſſe adgreſſionum & enthymematum ſtipatione, minime velim. Dialogis enim ac dialecticis diſputationibus erit ſimilior, quam noſtri operis actionibus, quae quidem inter ſe plurimum differunt.* Sed facile patet, non de oratoriis ſyllogiſmis eum loqui, ſed de dialecticis, quos nemo paullo prudentior in elegantiore oratione tolerauerit. Hinc ſtatim addit : *Nobis ad aliorum iudicia componenda eſt oratio, & ſaepius apud omnino imperitos atque aliarum certe ignaros litterarum loquendum eſt ; quos niſi & delectatione allicimus, viribus trahimus, & nonnunquam turbamus affectibus, ipſa, quae iuſta ac vera ſunt,*

Digitized by Google

ſunt, tenere non poſſumus. Locuples & ſpecioſa vult eſſe eloquentia, quorum nihil conſequetur, ſi concluſionibus certis & crebris & in vnam prope formam cadentibus conciſa, & contemtum ex humilitate, & odium ex quadam ſeruitute, & ex copia ſatietatem & ex amplitudine faſtidium tulerit. Nos ergo, quum non de contortis concluſiunculis, quales in dialecticis diſputationibus vibrantur, ſed de ſyllogiſmis copioſis & vberioribus, qui non in vnam formam cadunt, loquamur: facile poſſumus QVINCTILIANO conciliari.

XIV. Eſt vero ſyllogiſmus oratorius iuſta ratiocinatio, cuius ſingulae partes ita deducuntur atque amplificantur, vt ſyllogiſmi materia ac forma in tanta verborum copia latitans non niſi ab eruditis poſſit animaduerti. t) *Quid ſit?*

t) Sic CICERONIS oratio *pro Sex. Roſcio* paene tota ex ſyllogiſmis compoſita eſt. Sed eos tamen, niſi oſtendatur diſpoſitio, vix quisquam lectorum animaduertet.

XV. Ceterum SYLLOGISMVS oratorius ita elaboratur, vt ſingulis propoſitionibus, quas praemiſſas vocant, ſubiiciatur vel AETIOLOGIA vel ILLVSTRATIO, vel vtraque. u) Quo ordine tum propoſitiones, tum membra illa, diſponenda ſint, denuo in oratoris poſitum eſt arbitrio. x) *Quomodo elaboretur?*

u) Sic Sex. Roſcium Amerinum defenſurus CICERO, non cadere in illum parricidii ſuſpicionem hoc ſyllogiſmo oſtendit:

Quicunque parricidii ſuſpectus eſt, is audaciſſimus ſceleratiſſimusque ſit oportet.

Non autem huius notae eſt Sex. Roſcius.

Non ergo eſt parricidii ſuſpectus.

Maiori propoſitioni ſtatim addit *aetiologiam*. Eſt enim crimen horrendum. Vt et *illuſtrationem* a teſtimonio: vultu ſaepe laeditur pietas. Minorem etiam CICERO probat atque illuſtrat per μεϱισμὸν, oſtenditque, Roſcium nec audacem eſſe, nec luxurioſum, nec auarum. Ipſam CICERONIS ἐξεϱγασίαν ſtatim ſubiiciemus.

x) Non ergo ordinem naturalem ſeruandum ſemper exiſtimamus. Magna hic oratori relicta eſt libertas. Exemplo paullo ante adducto rem illuſtrabimus. CICERO ſyllogiſmum ſuum procul dubio ita animo conceperat:

I. MAIOR. Quicunque ſuſpectus eſt parricidii, eum audaciſſimum ſceleratiſſimumque eſſe oportet.

1. *Aetiologia*: Eſt enim crimen horrendum.

2. *Illuſtratio*. Quum enim vultu laedatur pietas: quanto magis parricidio?

II. MINOR: Sex. Roſcius non eſt talis.

Aetiologia & illuſtratio per μεϱισμὸν. Non eſt *audax*, nec *luxurioſus*, nec *auarus*.

III. CONCLVSIO. Ergo non ſuſpectus eſt parricidii.

Aſt in elaboratione alio ordine vtitur. Aetiologiam enim atque illuſtrationem ipſi maiori propoſitioni praemittit hoc modo:

I. Aetiologia maioris; *Occidiſſe patrem Sex. Roſcius arguitur. Sceleſtum, Dii immortales, ac nefarium facinus, ac eiuſmodi, quo uno maleficio ſcelera omnia complexa eſſe videantur.*

II. Illuſtratio maioris: *Etenim, ſi, (id quod praeclare a ſapientibus dicitur,) vultu ſaepe laeditur pietas; quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit patri, pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atque humana cogebant?*

III. MAIOR propoſitio: *In hoc tanto, tam atroci, tam ſingulari maleficio, quod ita raro exſtitit, ut. ſi quando auditum ſit, portenti ac prodigii ſimile numeretur: quibus*

Digitized by Google

bus tandem te, o Eruci, argumentis accuſatorem cenſes vti oportere? nonne & audaciam eius, qui in crimen vocetur, ſingularem oſtendere, & mores feros, immanemque naturam & vitam vitiis flagitiisque omnibus deditam, denique omnia ad perniciem profligata atque perdita?

IV. MINOR. *Quorum tu nihil in Sex. Roſcium ne obiiciendi quidem cauſſa contuliſti.*

V. *Probatio & illuſtratio minoris per μεϱισμὸν: Patrem occidit Sex, Roſcius. Qui homo? Adoleſcentulus corruptus & ab hominibus nequam inductus? annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet ſicarius, homo audax, & ſaepe in caede verſatus? At hoc ab accuſatore ne dici quidem audiſtis. Luxuries igitur hominem nimirum, & aeris alieni magnitudo, & indomitae animi cupiditates, ad hoc ſcelus impulerunt? De luxuria purgauit Erucius, quum dixit, hunc ne in conuiuio quidem vllo fere interfuiſſe. Nihil autem vmquam debuit. Cupiditates porro quae poſſunt eſſe in eo, qui, vt ipſe accuſator obiecit, ruri ſemper habitarit, & in agro colendo vixerit? Quae vita maxime disiuncta a cupiditate, & cum officio coniuncta.*

VI. CONCLVSIO. *Quae res ergo tantum iſtum furorem Sex. Roſcio obiecit?*

Eadem libertate oratores etiam minorem maiori propoſitioni, aut vtrique concluſionem praemittunt. Id quod, niſi breuitati ſtuderemus, facile poſſet exemplis quam plurimis demonſtrari.

XVI. Quum vero non ſemper vtraque praemiſſarum ad rei demonſtrationem videatur neceſſaria: non raro alterutra omittitur, & tunc quidem e ſyllogiſmo fit ENTHYMEMA oratorium. y) *Enthymema oratorium.*

y) Non ergo ſingularia quaedam praecepta exigit ENTHYMEMA. Vid. QVINCT. Lib. V. *Inſt. Orat. c.* 14. Hoc vno enim a ſyllogiſmo oratorio differt, quod alterutra praemiſſarum omittitur. Altera, quae reliqua eſt, eadem ratione elaboratur, quam in ſyllogiſmis oratoriis paullo ante oſtendimus.

PARS II. SPECIALIS.

DE VARIIS SCRIPTORIBVS IN SOLVTA ORATIONE VSITATIS.

CAPVT I.

DE EPISTOLIS.

I. Plaeraeque inſtitutiones epiſtolicae nullius momenti ſunt. II. Varia epiſtolarum genera. III. Quae epiſtolae huc pertineant? IV. Quotuplices hae ſint? V. Epiſtolas familiares conſcribendi ratio. VI. In epiſtolis elaboratioribus vna regnat propoſitio. VII. Quae deinde probanda. VIII. Diſpoſitio eſt arbitraria. IX. An in epiſtolis locum habeant illuſtrationes? X. Exordia epiſtolarum qualia? XI. Nec non concluſiones. XII. Stilus epiſtolicus qualis? XIII. Quid in titulis & ſubſcriptionibus obſeruandum?

I.

Pleraeque inſtitutiones epiſtolicae nullius momenti ſunt.

De conſcribendis epiſtolis innumeri ferme praecepta ſatis prolixa dederunt: a) ſed, mea quidem ſententia, pauciſſimi fecerunt operae pretium Quum enim plerique epiſtolas certis regulis adſtringere auſi ſint: praeſtantiſſimae optimorum auctorum epiſtolae, opera quippe extemporali ſcriptae, longiſſime ab illis regulis diſcedunt b) Ex quo conſequitur, vt aut epiſtolas CICERONIS, PLINII aliorumque innumeras proſcribendas, aut praecepta illa epiſtolographica parui aeſtimanda iudicemus.

a) E

Digitized by Google

a) E veteribus de epiſtolis conſcribendis nonnulla commentati ſunt DEMETR. PHAL. *de eloqunt.* & GREGOR. NAZIANZ. *Epiſtola ſingulari*, quam ſeorſum cum AD. THEODORI SIBERI *Commentario* prodiiſſe nouimus *Witt.* CIↃIↃCVIII. 8. Poſt renatas litteras innumeri eiusmodi prodiere libelli, e quibus palmam reliquis praeferunt IO. LVDOVICI VIVIS *de conſcribendis epiſtolis Colon.* CIↃIↃXXXVI 8. DESID. ERASMI & CONR. CELTIS eiusdem tituli libelli, *Colon.* CIↃIↃLXXIII. 8. ROB. BRITANNI *ratio conſcribendarum epiſtolarum, Paris*, CIↃIↃXLV. 8. IO. DESPAVTERII *Ars Epiſtolica*, *Paris.* CIↃIↃXXXV. 8. HENR. FARNESII *de imitatione Ciceronis, ſeu de ſcribendarum epiſtolarum ratione*, *Antv.* CIↃIↃLXXI, 8. MELCH. IVNII *ſcholae rhetoricae de contexendarum epiſtolarum ratione, Argent.* CIↃIↃLXXXVII. 8. IVSTI LIPSII *Inſtitutio epiſtolica. Antv.* CIↃIↃCV. 4. DAN. GE. MORHOFII *Collegium epiſtolicum*, *Lubecae* CIↃIↃCCXVI. 8.

b) Solent enim eiusmodi auctores certas tradere regulas de quarumuis epiſtolarum argumentis & diſpoſitione, quas tamen nemo veterum accurate obſeruauit, neque hodienum quisquam eruditorum obſeruat. Hinc ſi gratulatoriam quandam CICERONIS epiſtolam contuleris cum praeceptis IOH. PHIL. HORSTII, SAM. SCHMIDII, aliorumque ſcriptorum: non obſeruabis, ad iſta praecepta ſe adſtrinxiſſe liberum CICERONIS ingenium. Alii formulas epiſtolicas collegerunt, veluti HENR. ARNINGVS in *Medulla uariarum earumque in Orationibus uſitatiſſimarum Connexionum*, *Jenae*, CIↃIↃCLVIII. 12. HANNARDVS GAMERIVS MOSAEVS in *Auctoritatibus Ciceronis*. *Col.* CIↃIↃCLXXVII. 8. MICH. NEANDER in *Epiſtol. familiarum formulis, Lipſ.* CIↃIↃXCI. 8. IAC. PONTANVS in *Centuria Epiſtolicarum formularum*, *Coloniae* 8. GABR. PRATEOLVS *in floribus & ſententiis ſcribendisque formulis illuſtrioribus ex Cicerone*, *Pariſ.* CIↃIↃLXXVII. 16. ANDR.

Digitized by Google

REYHERVS in *Florilegio epiſtolico*, *Gothae*, CIↃIↃCLXVI. 8. IO. STARKIVS in *Theſauro epiſtolari locorum & formularum Epiſtolicarum*, *Hamb.* CIↃIↃCXXI. 8. CAR. VIRVLVS in *formulis epiſtolarum*, *Pariſ* CIↃCCCCXC. & alii complures, ſed, qui in haec formularum dumeta ſe relegari patiuntur, iis merito acclamaueris illud HORATII:

O imitatores, ſeruum pecus!

Liberrima eſt epiſtolas conſcribendi ratio, ſunt enim epiſtolae familiare inter abſentes colloquium. Atqui familiares ſermones regulis & formulis ſe circumſcribi haut patiuntur. Ex quo conſequitur, vt *quo ſimpliciora breuioraque ſunt praecepta epiſtolica*, *eo meliora iudicanda ſint.*

Varia epiſtolarum genera.

II. Epiſtolae eruditorum Latinae variorum generum ſunt. Aliae enim de rebus philoſophicis, c) aliae de mathematicis, d) aliae de philologicis e) & criticis, f) aliae de theologicis, *) aliae denique de hiſtoricis **) conſcribuntur. Quas omnes, quum non tam epiſtolae, quam diſſertationes, videantur, nec tam elegantiam, quam acumen eruditionemque & diffuſam lectionem, oſtentent, huc plane non pertinere arbitramur.

c) Tales ſunt epiſtolae SENECAE, quas ſi diſſertationes philoſophicas ac morales dixeris, non errabis, mea quidem ſententia. Vnde non dubito eorum accedere ſententiae, qui Senecam eas non ad Lucilium miſiſſe, ſed animi cauſſa, prout quidque in mentem venerat, in chartam conieciſſe, exiſtimant. Tales etiam ſunt *Epiſtolae* BERN. BALDI *Mediol.* CIↃIↃLVIII, 8. CONR. BOVILLI *Geneu.* CIↃIↃX. cum reliquis operibus, REN. DES CARTES *Amſt.* CIↃIↃLXVIII 4. HONORATI FABRI *Francof.* CIↃIↃCLXXIV. 12. MARS. FICINI *Florent.* CIↃCCCCXCV. 4. IAC. HORSTII *Lipſ.* CIↃIↃXCV. 8. aliaeque complures.

d) Ve-

Digitized by Google

d) Veluti epiſtolae MATTH. BERNEGGERI & IOH. KEPLERI mutuae *Arg.* cIↄIↄcLXXII. 12. GVIL. SCHICKARDI & MATTH. BERNEGGERI. *Arg.* cIↄIↄcLXXIII. 12. aliaeque.

e) Huc pertinent epiſtolae ROL. MARESII *Par.* cIↄIↄcIV. 8. & *Lipſ.* cIↄIↄcLXXXVII. 12. RICH. DE BVRI *Franc.* cIↄIↄX. 8. & IO. CASELII *Helmſt.* cIↄIↄcXXIII. 8. & *Hamb.* cIↄIↄcXIX. 8. IANI DRVSII, IO. CORASII, IVSTI LIPSII, ALDI MANVTII & IANI PARRHASII *quaeſita per epiſtolas*, cetera.

f) In rebus criticis occupantur pleraeque epiſtolae SCALIGERORVM, IS. CASAVBONI, CL. SALMASII, CL. SARRAVII, TH. REINESII ad *Hoffmannum*, *Rupertum*, *Daumium*, *Boſium*, FORT. LICETI, IVSTI LIPSII, CAEL. CALCAGNINI. TAN. FABRI, IANI GRVTERI, IO. WOWERII, & variæ illæ virorum doctorum, quarum ſyllogen Tomis V. in forma quarta publici iuris fecit V. C. PETRVS BVRMANNVS. *Leidae*, cIↄIↄccXXIV - XXVII, 4. *maj.*

*) Quales ſunt epiſtolae pleraeque HIERONYMI, AVGVSTINI aliorumque patrum, vt & e recentioribus IO. LAVNOII, EPISTOLAE CLARORVM VIRORVM de cauſſa remonſtrantium, M. ANT. FLAMINII, LVD. MONTALTII, aliaeque complures.

**) Quo pertinent epiſtolae AVG. GISL. BVSBEQVII, HERM. CONRINGII, MELCH. GOLDASTI, HVG. GROTII, HVB. LANGVETI, PETRI MARTYRIS, ANGLERII, PHIL. MELANCHTHONIS, SFORC. PALLAVICINI, ANDR. CHRYSOST. ZALVSKII & aliorum.

III. Magis huius loci ſunt epiſtolae, quae non eruditionis oſtentandae, ſed teſtandi amoris *Quae huc pertineant?*

ris

ris aut animorum conciliandorum cauſſa ſcribi ſolent: in quo genere ſcribendi CICERO, g) PLINIVS h) PAVL. MANVTIVS, *) M. ANT. MVRETVS, **) LAT. LATINIVS, i) IAN. NIC. ERYTHRAEVS, ***) AON. PALEARIVS, k) regnant. l)

g) CICERONI in omni Epiſtolarum genere non temere vllus comparandus eſt. Sane in epiſtolis ad familiares incomparabilis eloquentia, in epiſtolis ad Atticum inſignis prudentia & affectus vbique elucet, facileque apparet, Ciceronem, ſiue iocari, ſiue iraſci, ſiue permouere maluerit, omnes alios longo poſt ſe interuallo reliquiſſe Vid. HENR. STEPHANI *Diſſert. de vario epiſt. Ciceron. genere.* Merito ergo epiſtolae illae incomparabiles aſſidua lectione in ſuccum & ſanguinem vertendae, nec vnquam e manibus deponendae ſunt. Quem fructum inde ceperit HERM BVSCHIVS, oſtendit IOH. FREINSHEM. *orat.* 4. *p.* 46.

h) PLINII epiſtolae ſuccinctae & feſtiuae, facetae & acutae, & concinnis ſententiis diſtinctae, mirifice placent viris ingenioſis. Sed ſtilum tamen hunc non omnes decere, nec omnibus conuenire ingeniis, palam eſt. PLINIVS, inquit, LVD. VIVES, *doctis atque acutis ingeniis mirifice eſt aptus, qui ſcholaſticas inter ſe mittunt epiſtolas & vmbraticas, quibus oportet plus ornatus & condimenti adiungi, quando rebus non perinde nituntur.* Adde MORHOF. *Polyhiſt. I,* 1. 13. 20. *p.* 300. *Tomo I.*

*) MANVTIO nemo accuratius Ciceronianam dictionem expreſſit. Longius tamen abeſt a CICERONIS vigore & prudentia. Vnde eius epiſtolae ornatae quidem, at a rebus plane inopes adparent. Quae forſan cauſſa eſt taedii illius, quod, CASP. SCIOPPIO iudice, legentibus Manutium obrepere ſoleat. Recentiſſima editio eſt THOMASIANA, quae tamen

men facile haut poenitendo epiſtolarum ineditarum numero augeri potuiſſet. Elegantiſſimam eius epiſtolam, quam MARQV. GVDIVS omnium epiſtolarum PAVLI MANVTII reginam vocare ſolebat, e bibliotheca huius viri docti edidit MORHOF. *in Polyhiſt. I,* I. 25. 41. *p* 345 *Tomo I.* (Sed tum hac, tum aliis multis rebus ſuam editionem inſtruxit CL. KRAVSIVS.)

**) Qui PAVLO MANVTIO deeſſe videtur, vigor & ſpiritus, in M. ANT. MVRETO plane eſt admirandus, vt hunc ego inter recentiores reliquis omnibus anteponere non dubitem. Quod iudicium etiam eſt IANI NICII ERYTHRAEI *in Pinacoth. I,* 5.

i) Prodierunt LATINI LATINII epiſtolae *Romae* cIↃ IↃcxxxix, 4. & praeter rerum varietatem ob Latinitatis nitorem quam maxime commendantur.

***) IAN. NIC. ERYTHRAEVS, vel potius, qui ſub eo nomine latet, IO. VICT. ROSCIVS, Romanus, in eloquentia Latina adeo excelluit, vt in arte ſua iure Roſcius dicatur. Prodierunt epiſtolae eius admodum nitidae atque vrbanae, *Colon.* cIↃ IↃcxlv. 8. aliquot voluminibus, quae acutiſſimo GABR. NAVDEO adeo ſe probarunt, vt eas PETR. BEMBI & ANG. POLITIANI epiſtolis longe anteponat. Vid. NAVD. *Epiſt.* LXVI.

k) Eruditiſſimus ille martyr, AON. PALEARIVS tam feliciter expreſſit CICERONIS compoſitionem, numerum, elegantiam, vt mihi, cum MVRETO, reliquis omnibus excellere videatur. Nouiſſima nitidiſſimaque opuſculorum, epiſtolarum ac poematum, eius editio prodiit *Amſtelod.* cIↃ IↃcxcv, 8. repetita *Jenae.* cIↃ IↃccxxviii. 8. cura FR. ANDR. HALLBAVERI.

l) Aliquam ſtili elegantiam praeferunt epiſtolae ANGELI

LI POLITIANI, PETR. BEMBI, ERASMI *Roterodami*, IOACH. CAMERARII, ROG. ASCHAMI, IVSTI LIPSII, DOM. BAVDII, AVG. BVCHNERI, IOH. GEO. GRAEVII, CONR. SAM. SCHVRTZFLEISCHII, ſed quum horum plerique ſingulare quoddam dicendi genus adfectarint, quod non eſt publici ſaporis, legendi potius, quam imitandi, mihi quidem, videntur.

Quotuplices?

IV. Ceterum epiſtolae Latinae, quibus hodie vtimur, vel *familiares* ſunt, vel *elaboratiores*. Illae plures plerumque res complectuntur: m) hae de vno themate exarantur diligentius. *)

m) Solent enim familiares, ſi quando colloquuntur, de variis rebus inter ſe confabulari. Quae colloquia, quum imitentur epiſtolae, mirum haut eſt, ſi & illae de pluribus rebus agant. Tales ſunt pleraeque CICERONIS *Epiſtolae ad Atticum*. Exemplum vide *Lib. XV. Epiſt.* 25.

*) Huc pertinent epiſtolae *gratulatoriae*, *gratiarum actoriae*, *petitoriae*, *commendatitiae*, *&c.* Per has enim totas regnat vna eademque propoſitio primaria, adeoque adhibitis argumentis, diligentius elaborari ſolent. Sic CICERONIS *Epiſt. ad fam. XI*, 22. tota eſt commendatitia. Vberiorem catalogum, in quo ſingulae CICERONIS aliorumque epiſtolae ad ſuas claſſes referuntur, dederunt MELCH. IVN *de conſcrib. epiſt.* & MORHOF. in *colleg. Epiſtolico*, ſed qui ab eloquentiae ſtudioſo ex tot Epiſtolarum voluminibus poſtea editis facile augeri poſſet.

Epiſtolas familiares conſcribendi ratio.

V. In epiſtolis *familiaribus* primo propoſitiones, de quibus ſcribere velis, iuſto ordine ponantur ob oculos. n) Deinde deſpiciatur, habeantne inter ſe aliquid commune, an

an plane diſſimilis ſint naturae. Id enim dabit elegantem connexionem. o) Conſiderentur porro ſingulae propoſitiones, an probari illuſtrariue debeant. p) Et inde ſi acceſſerit elaboratio, facile naſcetur epiſtola familiaris elegantiſſima. q) Illud tamen obſeruandum poſtremo, has epiſtolas quam maxime exigere moratum ac iocoſum illud dicendi genus, de quo ſuperiore capite diſſeruimus. *)

n) Exemplum omnia iſta praecepta reddet dilucidiora, Sunto nobis hae propoſitiones.

I. *Breuiter ſcribam tuo exemplo*

II. *Fiduciam nobis magnam iniicis.*

III. *Bono ergo animo ero*

IV. *Litterarum mearum cauſſa non exſpectabis in Italia.*

V. *Habebis pecuniam.*

VI. *Seruilius tibi amicus eſt*

VII. *Nos non deerimus.*

o) Connexiones vel *verbales* ſunt vel *reales*. *Illae* per particulas & formulas fiunt, *hae* a propoſitionum ſimilitudine ac diſſimilitudine petuntur. Nonnunquam tamen etiam ſine connexione propoſitiones componuntur. Sic CIC. *Epiſt. ad fam. XI*, 24. omnes iſtas propoſitiones VII, quas paullo ante recenſuimus, ſine connexione ita extulit.

I. *Narro tibi: antea ſubiraſcebar breuitati tuarum litterarum, nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur imitabor.*

II. *Quam multa, quam paucis? Te recte ualere, operamque dare, vt quotidie melius: Lepidum commode ſentire, tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere.*

III. *Si*

III. *Si timidus eſſem, tamen iſta epiſtola omnem mihi metum abſterſiſſes. Sed, vt mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae.*

IV. *Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litterae meae veniant, ſi per hoſtem licet, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt, nihil ſit antiquius.*

V. *Pecunia, expeditiſſima quae erat, tibi decreta eſt.*

VI. *Habes amantiſſimum Seruilium.*

VII. *Nos non deſumus.* Vale.

Dabimus tamen operam, vt & connexiones inueniamus. Inter primam & ſecundam propoſitionem ſimilitudo quaedam adparet. *Scribendi rationem breuem imitabor: ſed & fiduciam tuam.* Inter ſecundam & tertiam ſimilitudo quædam intercedit: vtrobique enim *fiducia eſt.* Inter tertiam & quartam diſſimilitudo eſt, *ſpes* enim eſt *morae impatiens*, Brutus vero *morabitur in Italia.* Quarta & quinta ſimiles aliquo modo ſunt. *Brutus non morari debet in Italia, nec nos in mora erimus, ſed mittemus pecuniam.* Tres vltimae ſimillimae. *Nec pecunia tibi deerit, nec Seruilius, nec nos.* Connexio ergo erit talis.

I. *Narro tibi: antea ſubiraſcebar breuitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur*

II. *non litteris tantum, verum etiam virtute animique magnitudine imitabor. Breuiſſima enim epiſtola tua me de tot rebus nouis, id eſt, de valetudine voluntateque tua & Lepidi, triumque exercituum virtute reddidiſti certiorem, tantamque ſpem inieciſti animo, vt,*

III. *niſi tuo exemplo optima ſpe fiduciaque eſſem, omnium mortalium ſim meticuloſiſſimus. Omnem itaque metum, ſi quis fuiſſet, iſta epiſtola tua abſterſiſſes; ſed, vt vera fatear, iam frenum momordi. Etenim, qui te incluſo, omnem ſpem habuerim in te: quid nunc putas? Cupio iam*

vigi-

Digitized by Google

vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, vt non deſim conſtantiae meae. Quum vero ſpes nihil aegrius, quam moram, ferat:

IV. *nolim profecto, te, litterarum mearum cauſſa, in Italia morari. Equidem, ſi per hoſtem licuerit, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici poteſt; caue rei gerendae occaſionem, mora iſta tua, dimittas. Sane, ne in nobis vlla tibi mora eſſet,*

V. *pecuniam, expeditiſſima quae erat, tibi decreuimus. Nec argentum ergo tibi deerit, nec, quod omni argento praeſtantius, amici.*

VI. *Seruilium enim habes tui amantiſſimum, cuius prolixam erga te voluntatem*

VII. *& ego non imitabor modo, verum etiam, quoad eius fieri poterit, ſtudio officiisque meis ſuperabo. Vale.*

p) Accedunt nonnunquam aetiologiae, ceu ex epiſtola antecedente adparet, in qua CICERO propoſitionem III. ratione quadam confirmat. Accedunt etiam illuſtrationes, veluti exempla, ſimilia, teſtimonia: ſed ita, vt magis per alluſionem innuantur, quam explicentur prolixius. Exemplo erit CIC. *Epiſt. ad Famil. V,* 12. in qua eiusmodi illuſtrationes mira breuitate concinnitateque cumulatas animaduertimus.

q) Exemplum eiusmodi epiſtolae familiaris ſubiiciemus. Propoſitiones ſunto ſequentes:

I. *Diu admodum ſiluiſti.*

II. *Ego iam ruſticor.*

III. *Scribe ad me frequentius.*

Obſeruatis ergo praeceptis, in ipſo paragrapho explicatis, haec naſcitur epiſtola:

I. *Tam diuturno me ſilentio adhuc mulctaſti, vt, niſi te ex P. diſciplina ſcirem prodiiſſe, in Pythagaraeorum caſtra tranſiiſſe te exiſtimarem. Quis, malum, morbus te hominem, olim loquaciſſimum, inuaſit, vt confeſtim magis mutus videaris, quam piſcis? Ego vero praeclare, mihi crede,*

vlciſcar illam pertinaciam tuam, litteriſque meis tanto magis te obtundam quotidie, donec odioſiſſimum iſtud ſilentium tuum tibi extorqueam.

II. *Sed, heus tu, inquies, tantumne tibi otii eſt, vt bonas horas ſcribendis epiſtolis conſumas? Eſt vero, & quidem plurimum. Relicto enim vrbano ſtrepitu, nuper in ſuburbanum illum, quem noſti, ſeceſſum tanquam in portum, me vindicaui. Hic modo ruſticor, & temporis nonnihil valetudini, nonnihil remiſſioni animi tribuo. Interdum, ne nihil potius agere, quam otioſus eſſe, videar, aliquid parturit ingenium, ſed, vt ille ait, plenum ruris & inficetiarum.*

III. *Ne ergo me vrbanae elegantiae plane capiat obliuio: fac, quaeſo, vt a te litteras & frequentiſſimas, &, quales tu mittere ſoles, Roma ipſa vrbaniores, accipiam. Vale.*

In epiſtolis elaboratioribus una regnat propoſitio.

VI. Ad *elaboratiores* quod attinet epiſtolas: in iis vna regnat propoſitio, ad quam tamquam ad centrum omnes reliquae partes referuntur. r)

r) Exempli cauſſa, in *gratulatoriis* propoſitio illa primaria eſt: *Gratulor tibi nouum munus, natalem, reſtitutam valetudinem, &c.* In conſolatoriis: *Aequo animo tibi ferenda fortuna, mors parentis &c.* In gratiarum actoriis: *Gratias tibi ago, quod me principi commendaris, ſuffragio adiuueris, &c.*

Quae deinde probanda.

VII. Ea propoſitio deinde argumentis, firmis potius quam multis, munienda eſt, quae facile ſuppeditabunt ipſae περιστάσεις, vt adeo certis argumentorum locis hic ſuperſedere liceat. s)

s) Vulgo quidem in Inſtitutionibus epiſtolicis multos argumentorum locos, ueluti *ab vtili, iucundo, decoro, facili, honeſto*, &c. oſtendunt, ex quibus omnia argumenta tamquam e ſedibus aut pluteis ſuis depromenda exiſti-

Digitized by Google

exiſtimant rhetores. Sed his quidem loculis aequo animo carebimus. Ipſae enim περιςάσεις rationes ſcribenti ſufficient optimas & inſtituto accommodatiſſimas, nihil vt opus ſit iſtis argumentorum locis e. g. ſi cui *gratulandum* ſit nouum munus, ratio ipſa docebit, oſtendendum eſſe, munus hoc eſſe optabile, honorificum, virtuteque alterius digniſſimum, ex eoque multum decoris ad rempublicam redundaturum, &c. Si *conſolandus* quis de obitu filii: ratio ipſa ſuadebit, vt exponamus defuncti beatitudinem, temporum, quibus ſubtractus ſit, miſeriam, chriſtiani in affectibus coercendis officium, &c. Et ſic nunquam deerunt ſcribentibus argumenta, dummodo περιςάσεις, *quid? vbi?* &c. expendantur paullo diligentius.

VIII. Perinde autem eſt, ſiue argumenta propoſitioni, ſiue hanc argumentis praemittas. t) *Diſpoſitio eſt arbitraria.*

t) Sic MANVTIVS *Epiſt. I,* 1. propoſitionem argumentis praemittit: *Epiſt. I,* 2. eandem illis ſubiungit. Nonnunquam propoſitio argumentis & praemittitur & ſubiungitur, cuius rei exemplum denuo eſt apud MANVT. *Epiſt. I,* 8.

IX. Poſſunt & hic argumenta nonnulla aetiologiis illuſtrationibusue amplificari, dummodo obſerues, & parcius hoc fieri debere, & breuius. In epiſtolis enim ad exempla, ſimilia, ſententias tantum alludendum eſſe, iam ſupra obſeruauimus. u) *An in epiſtolis locum habeant illuſtrationes.*

u) Quam eleganter illuſtrationibus eiusmodi utatur CICERO, vel ex hac breui eius *Epiſtola ſexta libri* VII. adparet: *In omnibus meis epiſtolis, quas ad Caeſarem aut ad Balbum mitto, legitima quaedam eſt acceſſio commendationis tuae, nec ea vulgaris, ſed cum aliquo inſigni iudicio meae erga te beneuolentiae. Tuo modo ineptias iſtas & deſideria vrbis & vrbanitatis depone, &, quo conſi-*

conſilio profectus es, id aſſiduitate & virtute conſequere. Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quam ignouerunt Medeae, quae Corinthi arcem altam habebant, matronae opulentae, optimates, quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit, ne ſibi illae vitio verterent, quod abeſſet a patria. Nam multi ſuam rem bene gesserunt & publicam patria procul. Multi qui domi aetatem agerent, propterea ſunt improbati. Quo in numero tu certe fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus alias. Tu qui ceteris cauere didiciſti, in Britannia, ne ab eſſedariis decipiaris, caueto: & quando Medeam agere coepi, illud ſemper memento: Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequaquam ſapit. Cura, vt valeas.

Exordia epiſtolarum qualia? X. Accedit nonnunquam exordium, quod vel *commune* eſt vel *proprium*. *Illud* omnibus epiſtolis, x) *hoc* huic tantum, quam exaramus, conuenit. y) Vtrumque breuiſſimum eſſe oportere, quilibet intelligit. z)

x) *Communia* exordia ſunt, quae de valetudine alterius inquirunt, aut veniam ſcribendi rogant, aut acceptarum epiſtolarum ſententiam repetunt. Antiquiſſimum ſolenniſſimumque eſt illud SI VALES BENE EST, EGO VALEO, quod tamen iam altero poſt Auguſtum aeuo euiluerat. Vnde non eſt, quod a nobis demum in vſum reuocetur.

y) Plerumque hoc ab occaſione cauſſaque ſcribendi petitur, adeoque reperitur facillime. E. c. Si gratulandum alicui ſit munus nouum; eius in ipſo exordio iniicienda eſſet mentio. Sic MANVTIVS *Epiſt. I,* 2. Alfonſo Carafae gratulaturus purpuram, ita auſpicatur: *Solent eſſe, quae minus exſpectantur, laetiora. Nihil tamen iſta, qua te auctum nuper accepimus, dignitate neque magis exſpectatum apud eos, qui ſtudia tua, tuos ad virtutem praeclaros impetus nouerant, neque iucundius, aut laetitiae maioris vnquam fuit.*

z) Nec breuitas tantum exordia epiſtolarum commendat, ſed

ſed & inexſpectatum, Statim enim neſcio quid admirationis & voluptatis excitant improuiſa eiusmodi atque inexſpectata exordia. Elegantiſſimum ergo exordium CIC. *Epiſt. ad fam. VII*, 13. *Quam ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. Moleſte ferebam antea, te inuitum iſtic eſſe, pungit me rurſus, quod ſcribis, te eſſe iſtic libenter.* Sane quid ſibi vellet CICERO, hoc in exſpectato exordio, intelligere non potuit Trebatius, niſi perlectis ſequentibus. Aeque elegans eſt exordium MANVTII *Epiſt. I*, 14. *Odi paene meos oculos; etſi oculi ſunt, id eſt, omnium rerum cariſſimi. Sed odi certe peius, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adſpectus, tuus complexus eripitur*, Addo illud Coelii apud CIC. *Epiſt. ad fam. VIII*, 4. *Inuideo tibi: tam multa quotidie, quae mirere, iſtuc perferuntur.* Item illud PLINII *Epiſt. I*, 6. *Ridebis & licet, rideas.*

XI. Idem de concluſione ſentiendum, quae qualis eſſe debeat, facile ex ipſa propoſitione primaria intelliges.*) *Vt & concluſiones.*

*) Exempli gratia ſi cui gratulandum eſt, per ſe patet, concluſionem vel votum aliquod complecti, vel cohortationem, vel commendationem noſtri, vel aliud quid huiusmodi. Ita etiam epiſtolis gratiarum actoriis ſubiicietur vel votum, vel grati animi pollicitatio, vel commendatio in futurum. Sunt tamen etiam concluſiones quaedam tantum non omnibus epiſtolis communes, veluti officiorum oblatio, commendatio valetudinis, amicorum ſalutatio, reſponſionis flagitatio, &, quae ſunt huius generis alia.

XII. Stilus epiſtolarum qualis eſſe debeat, iam capite II. partis prioris, num. LXI. ſatis accurate expoſuimus, nihil vt hic addendum ea de re videatur. *Stilus epiſtolicus qualis?*

XIII. De complicandis etiam obſignandis- *Quid in ti-*

tulis atque ſubſcriptionibus obſeruandum?

disque epiſtolis aliud monere, ſuperuacuum fuerit. Lippis enim & tonſoribus talia ſunt notiſſima De titulis tamen, quos, vocant, & ſubſcriptione, moneo, eum tenendum eſſe modum, vt ne vel antiquitatis adfectatione, *) vel ſtili barbarie ac nouitate, **) reprehenſionem iure mereamur.

*) Antiqui nullo titulorum ſyrmate onerabant alios, ſed litteris haec praemittebant. M. T. CICERO VOLVMNIO S. P. D. Poſtea ſaepe addebant SVO vt C. CAECIL. PLINIVS ARRIO SVO. S. P. Denique & alterius nomen ſuo honoris cauſſa praemittere ſolebant, veluti: ARRIO SVO C. CAECIL. PLINIVS S. P. D. id quoque diu in vitio poſitum eſſe nouimus. Et haec quidem imitari non dubitarim, quoties ad familiarem aliquem ſcribendum eſſet. Aſt, ſi viris magnis ſcribendum, nemini ego quidem auctor fuerim, vt hac antiqua formula vtatur. Satius tunc erit, titulos quosdam honoris in caſu vocatiuo epiſtolae praemittere, hoc modo:

VIR ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIME.
VIR SVMME, &c.

Ad calcem litterarum recentiore more adiunges ſubſcriptionem:

ILLVSTRIS EXCELLENTISSIMIQVE NOMINIS TVI
cultor perpetuus.

vel ſimilem. Dandum enim aliquid hodiernis moribus, ne magnorum virorum dignitatem ſupercilio ſcholaſtico deſpicere videamur.

**) Merito ergo ex latinis epiſtolis elaboratioribus proſcribimus I ſalutationes illas: *Salutem & officia*, χαίρειν, εὐπράττειν, שלום, *Immanuel*, & ſimila; & multo

to magis II. aenigmata illa puerilia: *Mitto tibi* NAVEM, *prora puppique carentem, &c.* Nec ferendae III. loquutiones abſtractae, quas vocant, imitatione Germanicae linguae inuentae, veluti: *Dominatio veſtra, veſtra Serenitas, Nobilitas, Amplitudo, nobiliſſima dignitas veſtra &c.* Ignota quoque veteribus illa extenuandi cauſſa reperta: *paruitas mea, exiguitas mea*, quamuis prius placuerit iam VALERIO MAXIMO. Denique etiam IV. ab illo more alios tertia perſona compellandi merito abſtinemus, v. c. *Iuſſit me excellentia veſtra, ſi quid noui geſtum fuerit, eam de illo reddam certiorem. Sciat ergo &c.* Putida haec omnia ſunt, & a Latinae linguae indole aeque aliena, ac compellatio in perſona ſecunda ſingulari a more linguae Germanicae.

CAPVT II.

DE ORATIONIBVS CONSCRIBENDIS.

I. Cur etiam de conſcribendis orationibus praecepta quaedam addamus? II. Veterum orationum genera tria. III. An etiam hodiernae orationes ad haec tria genera reuocari poſſint? IV. Hodie orationes vel ſcholaſticae ſunt vel panegyricae. V. Declamationem ſcripturum ſollicitum eſſe oportet de themate. VI. Vnde res & argumenta petenda? VII. Quomodo ea diſponenda? VIII. Quomodo ſingula elaboranda? IX. Exordia generalia. X. Exordia ſpecialia. XI. Diſpoſitio Exordiorum. XII. Quid de captatione beneuolentiae cenſendum? XIII. Qualis eſſe debeat concluſio?

Digitized by Google

I.

Cur etiam de conſcribendis orationibus praecepta quaedam addamus?

Alterum ſcriptionum genus, quo hodie nonnunquam vtimur, ſunt ORATIONES. Eas conſcribendi rationem quum ex inſtituto oſtendant rhetores, ſuperuacuum forſan fore videbitur, ea de re vel verbum addere. Enimuero quum alia hodie, quam olim, ſit oratoriae ratio, neque vetera illa rhetorum praecepta noſtrae reipublicae noſtroque ſaeculo poſſint accommodari: a) licebit & nobis pauca quaedam de conſcribendis orationibus monere.

a) Oratoriam primi excoluerunt Graeci, e quibus vix quisquam, ante ARISTOTELEM, eam in artis formulam redegit. Nam, qui ante hunc aliquid de praeceptis rhetoricis commentati ſunt, veluti, EMPEDOCLES, TISIAS, THEODORVS, GORGIAS, vix videntur operae pretium feciſſe. Vid. VOSS. *de Nat. & conſtitut. rhet. IX. p.* 331. *ſequ.* Iam vero Graeci tantum non omnes in liberis vixerunt rebuspublicis, in quibus plebs eloquentia demagogorum quam maxime flectitur. Multum ergo intererat Graecorum tum ad ſecuritatem, ut iſtam dicendi facultatem adſequerentur, qua animos vulgi huc illuc flectere poſſent. Hinc & totius oratoriae Graecae finis eſt *τὸ πείθειν* ſeu *perſuadere*, nec melius ea definiri poſſet, quam *πειθοῦς δημιουργὸς perſuaſionis opifex*, ceu rhetoricam in *Gorgia* adpellat PLATO. Aſt hodie alia eſt rerum publicarum plerarumque facies. Non enim plebis ſuffragiis amplius, ſed vel iuſſibus principum, vel optimatum conſiliis, ſumma rerum committitur. Nec in laude amplius ponitur flexanimis illa eloquentia demagogorum, ſed ſuppliciis digna iudicatur. Ex quo facile patet, oratoriam, cuius hodie uſus eſt, toto coelo ab antiqua illa Graeca diſtare.

II. Sci-

II. Scilicet triplex erat Graecis dicendi occaſio. Vel enim in conciliis populi, vel in foro & iudiciis, vel in Graeciae conuentibus verba erant facienda. b) Quare etiam triplex Graecis erat orationum genus, DEMONSTRATIVVM, quo in conuentibus Graeciae: DELIBERATIVVM, quo in conciliis vel comitiis; & IVDICIALE, quo in foro & iudiciis vtebantur. c) *Veterum orationum genera tria.*

b) Oratoriam praecipue excolebant Athenienſes. Nec enim vel Sparta vel Thebae vllum, qui in ea arte excelluerit, oratorem protulere. Athenis vero populus certis ſtatisque diebus ſolebat in concionem vel concilium prodire, vt de figendis refigendisque legibus, de legendis magiſtratibus, de pace denique ac bello in medium conſuleret. Et haec quidem populi comitia ſtata ac ſolemnia *ἐκκλησίαι νόμιμοι, ὡρισμέναι*, item *κυρίαι* dicebantur. Aliquando etiam extra ordinem cogebatur concio, ſi quid ſubitum accidiſſet, & hae erant *ἐκκλησίαι σύγκλητοι* vel *πρόσκλητοι* itemque *κατεκκλησίαι*. De quibus populi conciliis vel comitiis IVL. POLLVX *Onomaſt VIII*, I. 32. & *V*, 8 7. PFEIFF. *Antiqu. Graec. II*, 35. In foro quoque exercebantur iudicia publica, maxime in Areopago, de quo videndus SVID. *voce ἄρειος πάγος.* IO. MEVRS *in Areopago.* Denique tota Graecia habebat ſuos conventus ſuasque panegyres, ad quas undequaque ad communes ludos communiaque ſacra confluebant Graeci. Talia erant *Olympica, Pythia, Nemea, Iſthmia.* de quibus PFEIFFER. *Ant. Graec. I*, 49. *ſequ.*

c) In conuentibus ergo vel *ἐκκλησίαις* oratores populo vel ſuadebant, vel diſſuadebant aliquid, de quo tum deliberatio inſtituebatur. Vid. DEMOSTH. *orat. pro Cteſiph.* Et hoc genus dicendi *δημηγορικὸν, ἐκκλησιαστικὸν*, vel *συμβουλευτικὸν* ſolebat adpellari. Tales ſunt DEMOSTHENIS orationes *Olynthiacae, Philippicae*, &

Digitized by Google

reliquae pleraeque. In foro etiam veluti Areopago, Palladio, Delphinio Prytaneo, Phreatio, Heliaeo, Lyceo, Meticheo quoties habebantur iudicia publica, oratorum partes erant, reis vel diem dicere, vel eosdem defendere, quod qua ratione factum ſit luculenter oſtendit MEVRS. *in Areopago cap. extremo* & SIGON. *de rep. Athen. III.* Et eiusmodi orationes dicebantur δικανικαὶ ſeu *generis iudicialis*, quales ſunt DEMOSTHENIS *orationes in Aphobum, Neaeram, Ariſtogitonem*, & aliae. Denique quando Graeci vniuerſi ad ludos ſolemnes confluebant, in publica etiam iſta celebritate gentis orationes habebantur, in laudem illorum, qui Graeciae libertatem defenderant, hoſtesque deuicerant, COEL. RHODIGIN. *Lect. antiqu. XXIX*, 12. (quae *Panegyricae* ab auditoribus; ἐπιδεικτικοὶ autem λόγοι ideo appellabantur, quod oſtendendae artis cauſſa haberentur.)

An etiam hodiernae orationes ad haec genera reuocari poſſint?

III. Quum vero hodie nec in populi conciliis concionentur demogogi, nec in foro cauſſarum patroni eloquentiam oſtentent, nec denique ſolemnes quaedam ſuperſint panegyres: facile patet, triplicis illius cauſſarum generis, quo vniuerſa veterum rhetorica nititur, hodie nullum ſupereſſe vſum. d) Quandoquidem ergo in ſcholis tantum aliquae ſuperſunt oratoriae Latinae reliquiae, declamationes vero illae vmbraticae ad nullum trium generum pertinent: nouum orationum genus inuenerunt doctores, quod quum non tam in perſuadendo, quam docendo delectandoque verſetur, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚῸΝ adpellare conſueuerunt. e)

d) Aiunt equidem, hodienum nos vel laudare vel vituperare, ſuadere vel diſſuadere, accuſare vel defendere, adeoque omnino magnum eſſe veteris oratoriae vſum: ſed

ſed qui conſiderauerit ea, quae paullo ante de trium generum origine diſſeruimus, facile deprehendet, orationes hodiernas *de laudibus hiſtoriae, de philoſophia cum juriſprudentia coniungenda, de non ferenda iuuenum proteruia, de turpitudine ebrietatis*, aliasque huius generis non magis ſimiles eſſe orationibus veterum in comitiis populi, foroque & conuentibus Graeciae habitis, quam vmbram luci.

e) Multa de hoc *didaſcalico* dicendi genere commentantur NIC. REVSNERVS, MATTH. DRESSERVS, CONR. DIETERICVS, aliique rhetores. Red ipſi rhetorices fini ac naturae illud repugnare, iam obſeruauit THOMAS. *Cautel. circa praecogn. iur.* Interim negari nequit, plerasque declamationes, quas hodie in ſcholis audimus, generis eſſe didaſcalici.

IV. Vt ergo orationes conſcribendi rationem noſtrae aetati reique publicae accommodemus: duo hodie eſſe arbitramur Latinarum orationum genera. Alterum in vmbra ſcholarum vſu receptum, f) alterum paullo ſolemnius. g) Illas DECLAMATIONES, has PANEGYRICAS vocare licebit. Nos hoc capite de declamationibus agemus. *Orationes hodie vel ſcholaſticae ſunt vel panegyricae.*

f) *Declamationes* mihi ſunt, quae de rebus quibusdam, ad eruditionem pertinentibus, veluti de quaeſtionibus phyſicis, moralibus, iuridicis, philologicis, theologicis, hiſtoricis, exercendi ingenii oſtentandaeque eloquentiae cauſſa habentur. Tales ſunt pleraeque orationes M. ANT. MVRETI, M. ANT. MAIORAGII, PETRI CVNAEI aliorumque recentiorum, quas more maiorum in gymnaſiis & Academiis habuerunt.

g) *Panegyricas* voco non tantum laudationes magnorum viro-

virorum, quales ſunt pleraeque BVCHNERIANAE: ſed quaecunque in feſto quodam conuentu coram ſplendidiore auditorio habentur, veluti in inauguratione academiae, vel regis, in ſacris ſaecularibus, &c. Hae quemadmodum a ſuperioribus materia, ita & ſtilo quam maxime differunt.

Declamationem ſcripturum ſollicitum eſſe oportet de themate.

V. *Declamationem* itaque ſcripturo, id praecipue agendum eſt, vt thema inueniat haut vulgare, h) nec tamen a ſenſu communi remotum: i) iucundum, k) nec tamen ſcurrile: *) ita denique comparatum, vt perſonis, loco, temporique conueniat. **)

h) Cauendum ergo eſt a thematibus vulgaribus, qualia ſunt *de laudibus virtutis*, *de laudibus litterarum*, &c. His enim facile obiici poſſet illud CATONIS: *Stulte, quis vnquam vituperauit*? In pueris & adoleſcentulis, qui nondum aere lauantur, tolerari haec poſſunt: minime in viris, quorum in grauiore materia exercetur ingenium.

i) Non enim eloquentia abutendum eſt, ſed vtendum. Cum ratione ergo inſaniunt, qui I. veterum academicorum more de rebus omnibus in vtramque partem diſſerendum, in eaque ſummam eloquentiae laudem poſitam exiſtimant. Vid. CIC. *de fin. bon. II*, 1. Accuratum ergo ac laudandum fuit ſenis illius Catonis iudicium, qui Carneadem quod eadem eloquentia iuſtitiam & laudauerat, & vituperauerat, vrbe eiiciendum cenſuit. Sane rerum laudandarum vituperandarumque ideae tam ſunt neceſſariae, vt qui eas dicendo euellere animis conatur, vel magno conatu maximas agere nugas, vel ad quoduis ſcelus profligatiſſimus videatur. Et quid humano generi prodeſſet eloquentia, qua liceat νικᾷν καὶ δίκαια κἄδικα, vt de SOCRATIS eloquentia ait ARISTOPHANES *in Nubib. v. 99*? Nec magis ſapere videntur, II. qui res vituperandas laudando vel laude dignas vituperando in muſtaceo quaerunt laureolam

Digitized by Google

lam. LVCIANVS *podagram*; SYNESIVS *caluitium*; DIO CHRYSOSTOMVS, *exilium*; ERASMVS *moriam* vel ſtultitiam; MAIORAGIVS *lutum* laudauit, nec febri, pigritiae aſinoque ſui encomiaſtiae defuerunt. Παράδοξα haec ſunt, & ingenio oſtentando idonea, ſed tamen puerilia & viro graui parum digna. Excuſandus quidem ERASMVS, cui dulce fuit deſipere in loco, & luculenta iſta ſatira certorum hominum ſtultitiam perſtringere. Sed ſicut non omnes ſunt ERASMI: ita non omnes ſuſcepta eiusmodi opera eamdem reportant laudem.

k) Quum enim declamationes eiusmodi ſcholaſticae pleraeque vix aliquam inſignem vtilitatem vel reipublicae vel auditoribus polliceri poſſint, adeoque multis taedium inter audiendum obrepere ſoleat: facile patet, iucunditate rerum abſtergendum eſſe hoc faſtidium, adeoque ea themata quam maxime referre plauſum, quae ſunt auditu iucundiſſima. Quis dubitaret quaeſo, quin ſuauiſſime celeberrimi auctoris declamationes *de charletaneria eruditorum* explicatioribus frontibus auditae ſint, quam ſi ſubtiliſſimus aliquis philoſophus magno ſupercilio *de laudibus reginae illius ſcientiarum, metaphyſicae* diſſeruiſſet?)

*) Modus in rebus omnibus optimus eſt. Cauendum ergo, ne dum iucundus eſſe laboras, ſcurram aut hiſtrionem agas. Cauenda etiam Cynica illa dicacitas & linguae virulentia, ne in ſatiram euadat oratio.

**) MORHOFIVS v. c. *in Polyhiſt. III.* 12. 3. *ſequ.* praeclare oſtendit, inuentionem omnem poeticam e locis illis περιστατικοῖς: *Quis? quid? vbi? quibus auxiliis? cur? quomodo; quando?* vnice eſſe petendam, his tria alia adiuncta ſubiice: *quale? quantum? quoties.* Idem mihi de inuentione thematum videtur. Fingamus, orationem inauguralem habendam eſſe a profeſſore politices: circumſtantia *quis?* themata nobis ſuppeditabit varia. Diſſerere enim poſſemus *de virtutibus profeſſoris politices*, *de praecipuis huius aevi ſcri-*

ptori-

ptoribus politicis, de quaeſtione: *prudentia ciuilis doctrina an ſolo vſu comparetur* ? circumſtantia *quid* ? themata ſuggeret *de ſophiſmate politico in veterum auguriis latitante*, *de eloquentia ciuili*, *de oratoria principis*. Fingamus porro orationem illam habendam Argentorati, vel Altorfii circumſtantia illa *vbi* ? commendabit themata *de republica Argentoratenſi*, *vel Norimbergenſi*, *abſolutiſſimo prudentiae architectonicae exemplo*. Sin Lipſiae ea oratio habenda eſſet, *quanta ſit commerciorum ad reipublicae beatitudinem vtilitas*, poſſet demonſtrari. Circumſtantia *quibus auxiliis* ? denuo nobis varia ſufficiet themata, veluti *de doctrina principis*, *de exemplo principis*, *de perpetua cenſura*. Circumſtantia *cur* ? dicere ſuadebit *de doctrinis in academiis inculcandis*, vel de quaeſtione: *cur olim in academiis inculta iacuerit prudentia ciuilis* ? Circumſtantia *quomodo* ? nobis ad animum reuocabit themata, *de ſcopulis in prudentia ciuili cauendis*, *de monarchomachiſmo*, *de Machiauelliſmo*, *&c.* Denique ſi fingamus, orationem iſtam habendam fuiſſe ipſo anno ſaeculari eccleſiæ purioris: circumſtantia illa *quando* ? nobis ſuggereret quæſtiones, *quid reipublicae profuerit reformatio* ? *quantum incrementum ex ea re ceperit prudentia ciuilis* ? Diſſeri etiam poſſet, *de politia papali*, aliiſque eiusmodi thematibus Quis ergo tam eſſet ab ingenio omni deſtitutus, vt e tot thematibus non poſſet illud ſeligere, quod & optimum & auditoribus iucundiſſimum fore praeuideat?

Vnde res & argumenta petenda?

VI. Inuento themate; diſpiciendum, ad quam diſciplinam illud pertineat. Inde enim omnis apparatus rerum, argumentorumque eſt petendus. l)

l) Nolim ergo, te & hic de certis argumentorum locis vel ſedibus eſſe ſollicitum. Declamationes pleraeque de rebus ad eruditionem pertinentibus agunt. Quid vero de iis dicendum ſit, diſciplinae docent. Ex iis ergo colligenda, quae ad thema pertinent, ita tamen, vt

Digitized by Google

vt ne extra oleas vagemur. Non enim omnia ſed optima & ad rem pertinentia, dicenda ſunt. Exempli cauſſa, ſi quaeſtio eſſet: *Cur olim tam inculta iacuerit prudentia ciuilis*? facile animaduerterem, omnem adparatum partim ex hiſtoria litteraria medii aeui, partim ex hiſtoria academiarum, partim ex hiſtoria papatus eſſe petendum. Sin quaeſtio tractanda: *quid reipublicae profuerit reformatio*? politica & ius naturae me docere poſſet, quaenam ſit σχέσις eccleſiae ad rempublicam. Ex hiſtoria deinde diſcerem, quaenam olim fuerit rerum publicarum facies, quae epiſcoporum Romanorum inſolentia, quanta cleri licentia, quantum principum periculum? Quantus mihi inde naſceretur rerum argumentorumque adparatus? Nihil ergo opus eſt *locis dialecticis*, *arte Lulliſtica*, *indice combinatorio*, aliisque eiusmodi ſubſidiis, quae magno iuuenum malo a nonnullis commendantur.

VII. Vbi iuſtus rerum argumentorumque adparatus, ad manum eſt, opera porro danda erit, vt illum in certas quasdam claſſes, vel partes diſtribuamus. m) Quot partes vel claſſes conſtituuntur: totidem erunt orationis ARGVMENTA.

Quomodo ea diſponenda.

m) Collecto e. g. adparatu, qui ad thema paullo ante laudatum pertinet: facile animaduerterem, eum ad tria reuocari capita poſſe. Oſtendere ergo poſſem, felicem illam religionis reparationem reipublicae I. *ad quietem & ſecuritatem*; II. *ad opes & potentiam*; III. *ad maieſtatem principum conſeruandam* profuiſſe. Hinc tota tractatio tribus his conſtaret argumentis.

VIII. Singula argumenta iam facillime poterunt elaborari, ſi ea obſeruentur praecepta, quae ſupra de *ſyllogiſmo & enthymemate oratorio* ſuppeditauimus. n)

Quomodo ſingula argumenta elaboranda?

n) Scilicet argumenta ſingula rediguntur in ſyllogiſmos

vel

vel enthymemata. Praemiſſae deinde probantur atque amplificantur. Exemplo nobis erit MVRETI oratio II. Venetiis *de laudibus litterarum* habita. In ea oſtendere conatur orator eloquentiſſimus, permultum ornamenti praeſidiique optimas litteras rebuspublicis bene temperatis adferre. Omnem ergo adparatum e prudentia ciuili petitum ad duo ſumma capita refert, demonſtratque, I. *litteris pueritiam & adoleſcentiam ad rempublicam praeparari*, II. *iisdem viros ciuiles in adminiſtranda rep. adiuuari.* Prius argumentum in hunc redigit ſyllogiſmum:

I. *MAIOR: Quodcunque adoleſcentes ad virtutem praeparat, illud multum ornamenti praeſidiique adfert reip.* vbi

I. Ipſa propoſitio.

II. aetiologia. *Felicitas enim reip. a ſingulorum felicitate ac virtute dependet*

II. MINOR: *Litterae adoleſcentes ad virtutem praeparant.* Vbi

I. Ipſa propoſitio.

II. Aetiologia. Nam.

I.) pueritiam praeparant.

1.) Aetiologia: *Informant enim eandem ad humanitatem & virtutem.*

2.) Illuſtratio: *Vt in ſemente ſpes meſſis, ita in inſtitutione puerili ſpes vitae poſita eſt.*

II.) Iuuentutem praeparant.

I) aetiologia, *nam abducunt eam a voluptatum illecebris, & ad gloriam excitant.*

II.) Illuſtratio ab

1.) exemplo *Themiſtoclis, qui Miltiadis trophaeis excitabatur.*

2) fabulis poeticis, *de Veneris imperio, & de Iaſone, qui Sirenum inſidias Orphei lyra euaſit.*

3) exem-

3) exemplis *Chryſippi*, *Archimedis*, *Solonis*, *qui voluptatem e litteris incredibilem ceperunt.*

III. CONCLVSIO. *Ergo litterae multum ornamenti praeſidiique adferunt reipublicae.*

Alterum argumentum MVRETVS enthymemati huic includit:

I. MINOR: *Litteris viri ciuiles in adminiſtranda republica adiuuantur.* Litterae enim vſum ſuum exſerunt.

I. In pace. Vbi.

I. Aetiologia. *Politica enim omnes viri ciuilis partes oſtendit.*

II. Illuſtratio, ab

I) obiectione. *At poſſunt viri ciuiles aliena opera vti.* Quod negatur.

II.) Illuſtratio *ab exemplo Manlii*, *cui caecus conſulatum recuſabat*, *quod indignum putaret*, *ei capita fortunasque omnium committi*, *qui alienis oculis vteretur.*

II. In bello, vbi

I. Aetiologia. *Bella enim non tantum corporis*, *ſed & animi viribus geruntur.*

II. Illuſtratio *a voto Agamemnonis*, *qui decem ſibi non Achiiles aut Aiaces*, *ſed Neſtoras optabat.*

III. Secunda aetiologia. *Hiſtoria tot bella ob oculos ponit*, *quum alias maximi duces paucis tantum bellis interfuerint.*

IV. Tertia aetiologia. *Litterae ob oculos ponunt clariſſimorum fortiſſimorumque ducum exempla.*

V. Quarta aetiologia. *Maximos ſaepe exercitus eloquentia vel ſtitit vel incitauit.*

VI. Illuſtratio *ab exemplo Tyrtaei poetae*, *qui Lacedae-*

cedaemoniorum exercitum verſibus inſlammauit.

VII. Aetiologia quinta. *Maximi ac celeberrimi duces eruditi fuerunt.*

VIII. Illuſtratio *ab exemplis Architae Tarentini, Meliſſi, Socratis, Platonis, Xenophontis, Periclis, Themiſtoclis, Epaminondae, Scipionum, Luculli, Fabii, Marcelli, Iulii Caeſaris, Bruti.*

IX. Illuſtratio *a lege Mitylenaeorum, qui bello victos non aliter mulctabant, quam vt ne liberos ſuos litteras edocerent.*

II. CONCLVSIO. *Multum ergo ornamenti praeſidiique litterae afferunt reipublicae.*

Vides, clariſſimum illum oratorem non alio vſum artificio, quam quod nos hic commendamus, politiſſimam illam compoſuiſſe orationem. E'ξεϱγασίαν eius addere nihil attinet. Ecquis enim eſt, quin elegantiſſimas MVRETI orationes legendas, & in ſinu geſtandas exiſtimet?

Exordia generalia. IX. Accedit & hic EXORDIVM, idque vel *generale*, vel *ſpeciale*. Modo enim a perſona oratoris, o) modo ab auditoribus, p) modo a loco, q) modo a tempore *) aliisque circumſtantiis auſpicari licet. Quae omnia *exordia generalia* habentur.

o) Talia ſunt exordia, quibus orator ſeſe extenuat. Ipſe CICERO eiusmodi exordio vtitur in *oratione pro Sex. Roſcio Amerino*. Erat enim tum admodum iuuenis, nec dum cuiquam praeſtiterat patrocinium. Minus ergo excuſandi, qui extenuatione eiusmodi vtuntur in conſeſſu hominum obſcurorum, quique nulla admodum auctoritate pollent.

p) Elegantiſſimum huius generis eſt exordium MVRETI, quo in *oratione II. Partis I.* vtitur. Dicendum enim illi erat in ſplendidiſſimo ſenatus Veneti conſeſſu, cuius

ius adſpectus vel conſtantiſſimo viro metum incutere potuiſſet.

q) Hunc exordiendi modum eadem oratione praeclare obſeruauit MVRETVS. Nam vt in ſenatus, ita & in ipſius vrbis & reip. laudes latius excurrit.

*) Sic MVRET. *orat II, 18.* dicturus de circumciſione a tempore, id eſt, Kalendis Ianuariis exorditur.

X. Sed elegantiora plerumque ſunt *exordia ſpecialia*, quae vel ab occſione dicendi, r) vel a re ipſa s) petuntur. *Exordia ſpecialia.*

r) MVRET. *orat. I, 8.* dicturus de philoſophiae moralis laudibus, exordium ducit ab occaſione dicendi, munere ſcilicet docendi philoſophiam, quod ei ſuperiore anno, auſpiciis pontificis maximi, fuerat demandatum.

s) Idque fit dupliciter, vel *directe*, quemadmodum MVRET. *orat. I, 1.* de theologiae laudibus acturus ſtatim in exordio theologiam praecipua laude dignam eſſe demonſtrat; vel *indirecte*, theſi, ceu vocant, ad hypotheſin traducta, veluti, ſi quis de prudentia docendi acturus, in exordio ipſam commendaret prudentiam. Aſt vero ea exordiorum genera videntur ſuauiſſima, quae vel a ſimilitudine quadam, vel ab exemplo, vel denique a teſtimonio elegantiore petuntur. Ita MAIORAG. *orat. IV.* exordium ducit ab elegantiſſima comparatione ſolis & legum humanarum. MVRETVS vero *orationem I, 10.* ab exemplo Croeſi; & *orationem II, 2.* a teſtimonio EVRIPIDIS auſpicatur.

XI. Exordia quomodo diſponenda ſint, etiam vulgus rhetorum nouit. Praemiſſa enim THESI, ſtatim additur AETIOLOGIA; tum porro APODOSIS, ac denique BASIS ſubiicitur. t) Solent tamen oratores, copiae ſtudioſiores, ſingulas fere *Diſpoſitio exordiorum.*

partes vel novis rationibus, vel illuſtrationibus quibusdam munire. u)

t) THESIS rem proponit; AETIOLOGIA eamdem confirmat; APODOSIS ad praeſentem caſum adplicat; BASIS denique viam ad propoſitionem munit. Exempli loco ſit exordium orationis I. MVRETI, quod ita diſponitur:

I. THESIS. *Theologia ſingulari quadam ac praecipua laude digna eſt.*

II. AETIOLOGIA. *Nam mortalitatem noſtram diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.*

III. APODOSIS. *De ea dicere iuſſus, hanc Spartam non abs re defugi.*

IV. BASIS. *Aſt nunc ſemel altum ingreſſo, vela facienda ſunt.*

u) Sic in eodem exordio MVRETVS apodoſin duabus fulcit rationibus. Defugiſſe ſe ait dicendi munus, partim ob rei grauitatem, partim, quod vix ſperare potuerit eam ſtili ſublimitatem, quae digna videretur tanta rei magnitudine. Priorem rationem exemplo ſophiſtae apud Hannibalem de rebus bellicis diſſerentis; poſteriorem teſtimonio PLATONIS illuſtrat. Sed en ipſum exordium:

I. THESIS: Theologia praecipua laude digna eſt: *Cum omnes mihi ſingulari quadam ac praecipua laude digni videntur, qui in adſequenda honeſtarum artium ſcientia operam & induſtriam ſuam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculſi, ceteris omnibus poſthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes ſuas atque omnia ſtudia contulerunt.*

II. AETIOLOGIA: Nam mortalitatem noſtram diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit: *Nam ſi eorum omnium, quae in hac immenſa rerum vniuerſitate cernuntur, vnumquodque naturali ſui perficiendi deſiderio tenetur; & animus noſter, ad ſimilitudinem diuinitatis effictus tanto perfectior eſt, quanto propius ad illud, ex quo ductus*

ductus & propagatus eſt, exemplar accedit: dubitari profecto non poteſt, quin ea ſit omnium praeſtantiſſima facultas, quae, quoad ejus fieri poteſt, cum humanis diuina copulando, mortalitatem noſtram, quantum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctiſſima colligatione deuincit.

III. APODOSIS, ubi

I. APPLICATIO: De ea dicere iuſſus, hanc Spartam initio defugi: *De illius mihi facultatis laudibus hodierno die demandatum eſt ab iis, quorum & apud me plurimum valet, & apud omnes peraeque valere debet auctoritas, non vt eas quidem ſigillatim percenſere omnes, ac flore orationis conueſtire conarer: (quod & imperare iniquum; & ſuſcipere temerarium eſſet,) ſed vt ex earum innumerabili copia pauca quaedam ſeligerem, de quibus hoc ampliſſimo loco, vobis audientibus, explicarem. Qua de re quum mecum initio ageretur, refugiebam equidem tanti oneris magnitudinem.*

II. RATIONES & ILLVSTRATIONES: *veritus ne idem mihi contingeret, quod nobili olim ſophiſtae apud Hannibalem de rebus bellicis longa accurataque oratione diſputanti contigiſſe dicitur, ſi homo adoleſcens, & cum à ceteris rebus ſatis tenuiter inſtructus, tum in hoc genere penitus rudis, inter tot eruditiſſimos viros ad dicendum de rebus diuinis adgrederer. Illud etiam commouebat, quod praeclare à Platone ſcriptum noram, orationi & iis rebus, quae oratione tractantur, quandam inter ſe cognationem intercedere oportere, ex quo facile intelligebam conſequi, vt ad res diuinas pro dignitate tractandas diuinum quoddam requireretur orationis genus.*

III. BASIS. Aſt nunc ſemel altum ingreſſo verba nimirum facienda ſunt: *At iſta quidem, re adhuc integra, fortaſſis maiore quadam cautione prouidenda fuerint: nunc quidem iam ſemel altum ingreſſis, quae nos cunque tempeſtas exceptura eſt, vela nimirum facienda ſunt.*

Digitized by Google

Quid de captatione beneuolentiae cenſendum:

XII. Propoſitioni, quae vel baſi vel apodoſi ſubiungi, vel eidem innecti ſolet, plerumque accedit *captatio*, quam vocant, *beneuolentiae*. Sed maiorem mihi laudem videntur mereri, qui beneuolentiam potius dicendi ſuauitate retinendam, quam multis verborum lenociniis captandam exiſtimant. *)

*) Aut enim thema orationis ita eſt comparatum, vt auditoribus placeat, & tunc non erit, quod auribus inſidieris, & verbis ſeſamo ac papauere ſparſis captes beneuolentiam, ſed praeſtabit, dare operam, vt & elegante elaboratione & ipſa dicendi ſuauitate auditorum ſpei ſatisfiat. Aut ipſum thema vel eius tractatio faſtidio eſt: & tunc parum praeſidii erit in iſta beneuolentiae captatione. Faſtidioſum enim eſt aurium iudicium, nec tam beneuolentiae, quam voluptati vtilitatique obſequitur. Notum eſt, quid de A. Albino cenſuerit M. Cato, quum in principio hiſtoriae eius multis verbis veniam gratiamque malae exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulari legiſſet. Tum enim Cato: *Nae tu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, quum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere ſolemus, aut quum imprudentes errauimus, aut quum compulſi peccauimus. Te, inquit, oro te, quis perpulit, vt id committeres, quod, priusquam faceres, peteres vt ignoſceretur?* CORN. NEP. apud GELL. *Noct. Attic. XI, 8.*

Qualis eſſe debeat concluſio.

XIII. In *concluſione* plerumque paraeneſis quaedam ad auditores ſubnectitur, atque adeo affectus aliquis mouetur, *) Sed cauendum, ne in rebus non adeo magni momenti tragoedias agamus, eoque in illud incidamus vitium, quod ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΝ vocari

vocari, ſupra P. I. cap. 2. §. 53. f) monuimus.**)

*) Atque eatenus recte poſt ARISTOTELEM monent rhetores, in exordio regnare ἤθη; in tractatione λόγȣς; in concluſione πάϑη.

**) Scilicet noſtrae orationes veterum illarum veluti vmbrae ſunt. Olim in orationibus plerisque affectus erant concitandi, & magnis in laudibus tota Graecia erat PERICLES, qui non loqui ſed fulminare, & in eorum mentibus, qui, audiſſent, quaſi aculeos quosdam relinquere dicebatur Quum enim iſti oratores vel de republica dicerent, vel de ciuium capite, & quidem apud plebem, quae non tam ratione, quam affectibus, regitur: facile patet ratio, cur ea oratio omnium praeſtantiſſima viſa ſit; quae affectus quam vehementiſſime moveret. Aſt hodie non de ciuium capite & fortunis, non de reip. ſalute aut interitu, ſed de rebus ſcholaſticis declamamus, vbi frigida plerumque eſt nimia affectuum commotio. Si exemplum huiusmodi ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΥ deſideras, dabit illud PUFENDORF. *ſpecim. contr. II, 5. p. 180.*

XIV. Denique in orationibus vel declamationibus ſcholaſticis quam maxime ſtili habenda eſt ratio. x) Conuenit vero huiusmodi orationibus ſtilus mediocris, y) oratorius, z) elegans, a) perſpicuus, *) nonnunquam etiam grauis & concitatus. **) Recte enim obſeruauit PLATO, *orationi & iis rebus, quae oratione tractantur, quandam inter ſe cognationem intercedere oportere.* ***) *Qualis totius orationis ſtilus?*

x) Plerumque enim non tam ob inſignem aliquam vtilitatem, quam ad oſtentandam eloquentiam habentur. Turpe ergo eſſet, dicendo infantiam prodere, quam tacendo potuiſſes diſſimulare.

y) De quo vide ſupra *Part. I. cap. II.* §. 45. Hinc parum placent orationes Polonorum, quae ſemper cothurno incedunt, nec PHILIPPI MELANCHTHONIS, quae vix vltra dictionen tenuem adſurgunt. Vid. MORHOF. *Polyhiſt. I, 6,, 3. 3. p.* 277.

z) Conf. ſupra *Part. I. cap.* 2. Vix ergo publici ſaporis ſunt orationes ERYCII PVTEANI, CASP. BARLAEI, M. ZVERI BOXHORNII, DOMIN. BAVDII, & inprimis IO. CONR. DANHAWERI, qui poeticam potius quam oratoriam exprimunt facundiam. IVST. LIPSII orationes elegantiores purioresque ſunt eius epiſtolis, adeo vt eas nonnulli Lipſio ſuppoſitas exiſtiment. Vid. VINC. PLACC. *de Pſeudon. p.* 219.

a) De hoc ſtilo vide ſupra *Part. I. cap. II.* Cauendum tamen ne nimium elegantiae ſtudium in ſophiſticam, vt ita loquar, vaniloquentiam euadat.

*) Vide ſupra *Part. I. c. II.*

**) Quoties ſcilicet affectus mouendi. Adde tamen, quae ſuperiore paragrapho monuimus.

***) Operae pretium itaque fuerit optimos hic recenſere oratores, quos renatis litteris floruiſſe conſtat. Primae itaque partes merito M. ANTONIO MVRETO deferimus, cuius eloquentiam etiam IOS. SCALIGER. in *Excerptis Puteanorum* & IAN. NIC. ERYTHR. *Pinacoth. III. p.* 74. admirantur. Proximi huic ſunt IO. CASA, de cuius opuſculis praeclare meritus eſt celeberrimus NIC. HIERON. GVNDLINGIVS noſter, AON. PALEARIVS, M. ANT. MAIORAGIVS, DIONYS. PETAVIVS, PETR. IO. PERPINIANVS, Hiſpanus, de quo IAN. NIC. ERYTHR. *Pinac. l. c.* FRANCISCVS VAVASSOR, IO. CASELIVS, PETR. CVNAEVS & AVG. BVCHNERVS. Reliqui tantum non omnes longe infra mediocritatem ſubſiſtunt.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT III.

DE PANEGYRICIS.

I. Panegyricus quid ſit? II. An viri ſapientis ſit, ſcribere penegyricos? III. Quinam e veteribus eiusmodi orationes ſcripſerint? IV. Quinam e recentioribus? V. Quotuplices ſint orationes panegyricae? VI. Earum argumenta ex hiſtoria petenda. VII. Singula argumenta conſtat loco communi & hiſtoria. VIII. Quomodo loci communes elaborandi? IX. Quomodo hiſtoria? X. Qualis ſic panegyricorum ſtilus? XI. Quid in exordiis & concluſionibus obſeruandum?

I.

A declamationibus differre ORATIONES PANEGYRICAS, a) iam ſupra obſeruauimus *Eſt* vero PANEGYRICVS ORATIO *ſolemnis*, b) *in laudem perſonae illuſtris ſtilo magnifico elaborata*, c) *& in ſplendido auditorum congreſſu habita.* *Panegyricus quid ſit?*

a) Panegyricae dictae ſunt hae orationes, ὅτι πάντας ἤγυρον *quia omnes congregabant*, vt recte obſeruat SCALIG. *poet.* III, 109. Tales conuentus Athenis erant ludi quinquennales, de quibus DIONYS. HALIC. *Fragm. Rhet.* I. ſed & quatuor illi ludi Graeciae, Olympici, Nemei, Pythii & Iſthmii *panegyres* dicebantur. SCAL. *de art. poet.* I, 23. Quum vero in eiusmodi conuentibus etiam orationes in laudem virorum illuſtrium & bene de patria meritorum haberentur: orationes iſtae dictae ſunt *panegyricae*.

b) Omnes ergo panegyricae orationes ſunt laudatoriae, ſed non omnes laudationes ſunt orationes panegyricae. Solemnis enim eſſe debet huiusmodi oratio, & hinc in magna quadam celebritate haberi.

 c) Sti-

c) Stilo panegyricae orationis adeo propria eſt magnificentia, vt Graeci ideo panegyricum vocent, quidquid eſt ſplendidum, elatum atque admirabile. Sic PLVTARCHVS Praeciam, ſcortum nobile vocat πανηγυρικήν. Et ATHENAEVS Apeliconta Teium πανηγυρικῶς potius, quam ϛρατιωτικῶς, educatum ait. Vid. CAEL. RHODIGIN. *Lect. Ant. XXIX, 12.*

An viri ſapientis ſit ſcribere panegyricos?

II. Quandoquidem vero ſplendidae eiusmodi ac veluti ambitioſae laudationes non facile ab adulatione vacuae eſſe ſolent: multi eas vix putant ferendas. d) Enimuero quum virtutem tollere videatur, qui laudem omnem & gloriam remoueri iubet: e) malim ego quidem non tam ipſas illas orationes, quam adulationem ſeruilem & paraſiticum veluti oratorum quorumdam obſequium reprehendere. f)

d) Iam olim optimi quidam principes ſibi dicendos panegyricos ipſi magnopere deprecati ſunt. Peſcennius Niger cuidam panegyricum recitaturo: *Scribe*, inquit, *laudes Marii vel Hannibalis, vel alicuius ducis optimi, vita functi, & dic, quid ille fecerit, vt eum nos imitemur. Nam viuentes laudare irriſio eſt, maxime imperatores, a quibus ſperatur, qui poſſunt necare, qui proſcribere: ego autem viuus placere volo, mortuus etiam laudari* AEL. SPART. *Peſcenn. Nig. XI.* De Alexandro quoque Seuero, Principe optimo, auctor eſt LAMPRID. *in vita eius XXXV, oratores & poetas non ſibi panegyricos dicentes, quod exemplo Nigri Peſcennii ſtultum dixerit, ſed aut orationes recitantes aut facta veterum, libenter eum audiuiſſe.* Eandem ob cauſſam panegyricorum elaborationem diſſuadet THOMAS. cautel. circa praec. iur. IX, 68. ſeq. p. 126.

e) Virtutis enim comes eſt laus & gloria, & pleriſque non ſolum

ſolum rerum bene geſtarum praemium, verum etiam incitatrix & ad res maiores alacriter ſuſcipiendas conſtantiſſimeque peragendas. Vnde PLINIVS. *Poſtquam*, inquit, *deſiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus.* CELLAR. *praeſ. ad Panegyr. vet. XII.*

f) Nonnunquam tamen laus eiusmodi, quantumuis nimia, non tam adulatio videtur, quam admonitio. Multis ſane PLINIVS ſplendido illo panegyrico ſuo non tam virtutes Traiani celebraſſe, quam eum, qualis eſſe debeat, admonere voluiſſe videtur.

Quinam e veteribus eiusmodi orationes ſcripſerint?

III. Ceterum in panegyricis conſcribendis e veteribus ingenium exercuerunt PLINIVS g) & duodecim illorum panegyricorum auctores, CL. MAMERTINVS, EVMENIVS, NAZARIVS, AVSONIVS, LATINVS PACATVS, h) quos coniunctim poſt alios ediderunt IAC. DE LA BAVNE i) & CHRIST. CELLARIVS.*)

g) Plinii panegyricus arte magna nec minore dictionis concinnitate compoſitus eſt. In primis vel ideo commendari meretur, quod & civilium rerum periti copioſiſſimum prudentiae imperatoriae penu in luculentiſſima illa oratione deprehendunt.

h) Auctores hi pro temporum, quibus floruere, varietate, vario ſtilo vtuntur. Incedunt fere cothurnis, & nonnunquam poetico magis quam oratorio dicendi genere delectantur. Laudari tamen meretur artificium oratorium, niſi quod nonnunquam nimis ad ſeruile obſequium ſeſe demittere videntur.

i) Prodiit haec editio in vſum principis iuuentutis, quem Delphinum vocant, *Pariſiis* CIↃ IↃCLXXVI. 4.

*) Quemadmodum DE LA BAVNE auctores hos Plinio iunxit: ita ſeorſum eos recenſuit notisque ac indicibus

dicibus ſuo more illuſtrauit CPH. CELLARIVS Halae CIↃ IↃCCIII. 8vo.

Quinam e recentioribus.

IV. Nec deſunt, qui a renatis litteris panegyricos in laudem ſummorum principum ſcripſerunt. k) Eminent in his ERASMVS, l) PIERIVS WINSEMIVS, m) EZ. SPANHEMIVS, *) AVG. BVCHNERVS, **) IO. HENR. BOECLERVS, ***) OCT. FERRARIVS, n) DAN. EREMITA, o) ANT. MALAGONELLVS q) & quidam, quos noſtra hac aetate in hac arte excelluiſſe conſtat. q)

k) Non vna exſtat panegyricarum orationum collectio. Praecipua aliquot voluminibus prodiit Hanou. CIↃ IↃC XIII. 8. ſed orationes non omnes his tomis comprehenſas eiusdem eſſe commatis, recte obſeruauit MORHOF. *Polyhiſt. I, 6. 3. 6. p. 280. T. I.*

l) Exſtat huius Eraſmi oratio panegyrica ad Burgundum principem, optima, multaque eruditione referta, in cuius etiam ſtilo nihil poterit deſiderari, iudice eodem MORHOFIO *l. c.*

m) Exſtant huius oratoris panegyrici varii, veluti in laudem Guſtaui Adolphi, Regis Sueciae. Franeck. 1633. f. in exceſſum Henrici Naſſouii. Fran. 1641. f. & alii. Guſtaui ſane Adolphi, Regis incomparabilis & magni libertatis Germanicae puriorumque ſacrorum vindicis res geſtae plurimorum eruditorum ingenia excitarunt, vt eas aeternitati pro virili conſecrare anniterentur. Neſcio tamen an non palma debeatur DAN. HEINSIO, cuius excellentiſſima de laudibus Guſtaui Adolphi oratio nemini ignota eſt.

*) Splendido admodum & plane antiquo ſtilo EZ. SPANHEMIVS laudauit Chriſtinam, Sueciae Reginam, Gen. CIↃ IↃCLII. 4. Exſtat eiusdem panegy-

negyricus genethliacus de nato Electori Brandenburg. filio.

**) Buchneriana oratione nihil poteſt eſſe ſplendidius, nihil vberius, nihil grauius. Nonnumquam tamen paullo longius a puritate illa caſtitateque terſae Latinitatis diſcedit, quod iam ab aliis eſt obſeruatum.

***) Huius variae exſtant orationes panegyricae tomo III. Diſſertat. Academicarum. Sed agmen facile ducit illa in laudem Chriſtinae reginae, rerum ſummam ſuſcipientis, Vpſaliae habita.

n) Huius praecipue laudandae ſunt orationes binae, quarum altera in laudem Chriſtinae, reginae Sueciae conſcripta ſub titulo Pallas Suecica; altera in laudem Ludouici XIV. Regis Franciae, prodiit Venet. cIↃ IↃcLXVI. 4.

o) Exſtat huius luculentiſſimus panegyricus Coſmo Mediceo, Magno Hetruriae Duci dictus, de quo multi iudicarunt, ita in eo omnem artis oratoriae adparatum exhauſiſſe DANIELEM EREMITAM, vt, ſi iterum ipſi dicendi obtigiſſet occaſio, nihil ſibi eloquentiae ac artis ſupereſſe, fuiſſet intellecturus. Sed edidit tamen & alterum panegyricum in laudem Ferdinandi Medicei. Recuſos illos cum aliis eiusdem opuſculis habemus Vltrai. CIↃ IↃCCI. 8.

p) Prodierunt MALAGONELLI orationes Romae CIↃ IↃC XCVII. 12. ſed facile adparet, eas non tam Ciceronis aliorumque caſtae orationis ſcriptorum facundiam, quam argutum illud Plinii dicendi genus, quod florida ſententiarum varietate aures permulcet, ſapere. Vid. MORH. *Polyh. l. c. p. 208.*

q) Plures aetate noſtra prodierunt panegyrici, quos omnibus his facile oppoſueris. Praecipue tamen in Belgio I. G. GRAEVIVS, & P. BVRMANNVS Helmſtadii CASP. COERBERVS & IVST. CPH. BOEHMERVS. Wittebergae CONR. SAM. SCHVRTZFLEISCHIVS & I. G. BERGERVS, Altorfii Norimbergenſium C. G. SCHWARTZIVS,

Digitized by Google

VS, & in Halenſi academia CPH. CELLARIVS & NIC. HIER. GVNDLINGIVS, quem honoris cauſſa nomino, magnam hoc dicendi genere laudem ſibi pepererunt. Vnde merentur variae illorum orationes, quae & colligantur, & diurna nocturnaque verſentur manu.

Quotuplices ſint orationes panegyricae?

V. Vt vero, quomodo ſcribendi ſint panegyrici, tanto magis pateat r) ſciendum eſt, eos eſſe duorum generum. Alii enim *analytica*; alii *ſynthetica*, s) quam vocant, methodo conſcribuntur. VOSS. tertium genus addit, quod *mixtum* vocat. L. I. cap. 9.

r) *Analyticam* methodum ſequimur, quoties viri cuiusdam illuſtris hiſtoriam ordine temporis percenſemus. Sic PLINIVS auſpicatus a Traiani adoptione, quae is deinde in imperio geſſerit, paullo accuratius exponit. Sic & LATINVS PACATVS laudaturus Theodoſium, primum de patria Hiſpania, deinde de patre, tum de dotibus fortunae, hinc porro de virtutibus dotibusque animi, denique de rebus geſtis agit. Et ita quidem plerique ſolent elaborari panegyrici, qui adeo nihil aliud ſunt, quam hiſtoriae vel vitae magnorum virorum, multis ſententiis atque locis communibus, tamquam gemmis quibusdam, illuminatae.

s) *Syntheticos* panegyricos vocamus: in quibus thema quoddam tractandum ſuſcipitur, quod deinde ex vita hiſtoriaque viri cuiusdam illuſtris illuſtratur. Exemplo eſſe poteſt panegyricus CL. MAMERTINI Maximiano Herculeo dictus, in quo demonſtratur, *Herculeum, quum ad reſtituendam remp. a Diocletiano vocaretur, plus tribuiſſe beneficii, quam acceperit*. Vid. *Paneg. vet. I, 3.* Hoc thema deinde petitis ex eius hiſtoria vitaque argumentis demonſtrat. Ita & BVCHNERVS Henricum a Friſen laudaturus, magni cancellarii ſiſtit imaginem, eumque & genere nobilem, & virtute ornatum & auctoritate conſpicuum, & doctrina

Digitized by Google

na prudentiaque inſignem eſſe debere, exemplo eius demonſtrat. Ceterum ſynthetica haec laudandi ratio ab ipſo CICERONE inuenta videtur, quippe qui in oratione pro lege Manilia eadem fere methodo Pompeium Magnum collaudat.

VI. Quemadmodum ergo declamationibus diſciplinae; *) ita panegyricis hiſtoria adparatum ſufficit: **) neque quisquam ſcribet panegyricum, niſi qui interiorem viri laudandi vitam atque hiſtoriam in numerato habet.

Earum argumenta ex hiſtoria petenda.

*) Vid. ſupra *cap. II.*

**) Siue enim analytica, ſiue ſynthetica methodo panegyricus ſit elaborandus, vtramque paginam facit viri illius, cui conſecratus eſt, hiſtoria. Vnde primo omnium ſollicitum de ea eſſe oportet oratorem. Quemadmodum vero ſuperiore capite declamationem ſcripturos res e diſciplinis collectas in certas claſſes ac argumenta diſpeſcere iuſſimus: ita & hic hiſtoria viri, quem laudaturi ſumus, in certas periodos deſcribenda eſt. Et quidem, ſi ſyntheticam methodum eligimus; argumenta iam nota ſunt. Vnde diſpiciendum tantum, quid ex hiſtoria vel vita viri laudandi ad probandam illam orationis partem aliquid conferat. Sin magis placeat methodus analytica: laudandus erit heros noſter a *patria*, *parentibus*, *educatione*, *dotibus corporis*, *fortunae*, *animi*, *rebus geſtis*, *&c.* Quotcunque ergo mihi laudabilia in hiſtoria eius offeruntur: totidem naſci mihi intelligo panegyrici argumenta.

VII. Collecto igitur ex hiſtoria adparatu, eodemque in partes aut argumenta diſtributo, ſingulae partes erunt elaborandae. Verum caue hic eodem modo, quo in declamationibus, procedas. Quum enim in his argu-

Singula argumenta conſtant loco communi

& hiſtoria. argumentum vnumquodque per ſyllogiſmum vel enthymema oratorium diſponatur: t) in panegyricis ſingula argumenta *loco communi* & ipſa *hiſtoria* conſtant. u)

t) Vide *caput antecedens.*

u) *Locus communis* oſtendit, rem eſſe laudandam; *hiſtoria* vero, laudem iſtam in virum illum illuſtrem cadere, demonſtrat. Solet tamen nonnunquam locus communis vel omitti, vel breui certae ſententiae includi. Nonnunquam etiam locus communis hiſtoriae, nonnunquam haec illi praemittitur, aliquando inter ſe miſcentur.

Quomodo loci communes elaborandi? VIII. *Locus communis* facile inuenietur, conſiderato paullo accuratius argumento. x) Quomodo vero elaborandus diſponendusque ſit, iam priore huius opuſculi parte docuimus. y)

x) E. g. ſi quis laudandus eſſet, à genere loci communes tractari poſſent, ſplendidos natales multum conferre ad auctoritatem: illuſtri ſanguini ineſſe quoſdam virtutis igniculos: incitatrices ad res magnas gerendas eſſe virtutes exemplaque maiorum. Porro ſi de peregrinationibus eiusdem dicendum eſſet: locum inuenirent tractationes de peregrinandi prudentia, de vtilitate peregrinationum. &c.

y) Vide ſupra *Libro I. cap. III. §. XI. ſeqq.*

Quomodo hiſtoria? IX. *Hiſtoria* ipſa non nuda recenſenda, ſed intermixtis ſubinde iudiciis politicis & moralibus, nec non variis ſimilitudinibus, exemplis, teſtimoniis illuſtranda. z) Nihil enim occurrere debet in panegyricis, niſi illuſtre, ſublime, magnificum.

z) Alias

Digitized by Google

z) Alias enim nihil intereſſet inter hiſtoriam & panegyricum. Hinc vita variis iudiciis & illuſtrationibus, tamquam gemmis, diſtinguenda eſt. Exempli loco proferemus partem panegyrici noſtri, quem ſempiternae memoriae SAMVELIS STRYKII aliquando conſecrauimus. In eo educationem huius viri ita narramus, vt ſubinde intertexamus iudicia quaedam ac illuſtrationes, quas alio charactere a reliqua hiſtoria hic diſtinguemus: *Vix inaeſtimabile hoc coeli depoſitum deoſculati fuerant parentes; vix mirificam filii indolem e iucundis puerilis prudentiae praeludiis animaduerterant: quum diligenter ac prouide circumſpicerent viros, qui tantae ſpei admouerentur, ingeniumque ad ſumma omnia natum accuratiſſime formarent. Lentium, non ignobile in Marchia caſtellum,* quaſi omne ſibi decus in STRYKII natalibus conſtaret, *non alia ferebat ingenia, quae iuuenilibus ſtudiis praeeſſent. Sed defectum ſuppleuit parentum pietas, qui non detrectarunt peregre alere filium, quem domi adhuc fauſtis ſub penetralibus nutriuerant:* pulcherrimo prodigalitatis genere gloriam hanc lucrati, quod STRYKIVM orbi dederint, quo maius dare nihil potuiſſent. *Miſſus hinc Seehuſium, & mox,* ſchola hac tantum ingenium non diutius capiente, *Coloniam Marchicam, dici non poteſt quam praecoci incremento adoleuerit. In perpoliendo illo honeſtiſſima aemulatione concertarunt Voſſius, Mullerus, Wellius, digni hoc diſcipulo magiſtri:* de quibus identidem cogitanti maxime fit ambiguum, illine STRYKIO, an hic ipſis debere plura videatur. STRYKIO enim illi ad humanitatem optimasque artes; hic illis ad gloriam profuit: illi huic doctrinae ſuffecerunt copias: hic reddidit aeternitatem. O beatum diſcipulum his magiſtris! O beatiſſimos magiſtros diſcipulo tali! *Sexennium iam in ſtudiis iſtis tirocinia ingenii incredibili cum laude poſuerat, talemque ſe praeſtiterat vbique, vt & aequalium generoſorum conatus, & magiſtrorum opinionem ingenio vinceret: reliquum erat, vt vinceret ſeipſum, eumque campum inueniret, in quo virtus eius excurreret latius, & parta tot vigiliis doctrina*

 na

na mirifice ſe in publico conſpectu explicaret. Proditum memoriae eſt, Aeſculapii quondam filiis ad commendandam artis auctoritatem ſuffeciſſe, ſi Alexandriae ſe dicerent eruditos. *Eadem tunc erat Leucoridis fama, ad quam, tamquam ad mercaturam bonarum artium, non ſolum e vicinia, ſed & diſſitiſſimis regionibus ingens quotidie multitudo confluebat, exemplum inde petitura melioris cuiusdam cultiorisque doctrinae. Hic grauiora auſpicatus* STRYKIVS, *celeriter antecellere omnibus ingenii gloria viſus eſt.* Quid tam eſt praeter conſuetudinem, quam adoleſcentulum, reip. deſtinatum, politiſſima humanitatis ſtudia in academiis excolere? *excoluit*: philoſophiae ſe totum tradere? *tradidit*: his praeſidiis animum ad maiora nitentem praemunire? *praemuniuit. Vidiſſes illum iam in Sperlingii ſcholis caſtioris ſapientiae receſſus curioſe indagantem, iam duce elegantiſſimo Kirchmaiero nouos conatus manſuetioribus litteris impendentem, iam reliquorum philoſophorum inhaerentem ſubſelliis. His meditamentis NOSTER praeluſit eruditioni*, quam orbis mox erat admiraturus. Eat in omnis aeui memoriam tam illuſtre exemplum, & pudore ſuffundat poſteros, qui ſuas praecipitando curas, illotis, quod aiunt, manibus ſublimiorum ſcientiarum ſacra turbant, & nouo genere furoris, prius eruditi eſſe volunt, quam erudiri. *Aliud animo ſedit ſapientiſſimo* STRYKIO, *qui quum ad veram Alciatorum, Hotomanorum, Budaeorumque gloriam, non dormitantem illam oſcitantemque gloſſatorum ſapientiam conniteretur, ſtudiis elegantioribus ſelectiſſimam indolem admouit*, quae & fundamentum ſternunt eruditioni reliquae, & ſui neglectum per omnem vitam ſeuera vltione vindicant. Quantum ceteris adoleſcentibus ad ſalutandos amicos, quantum ad corporis exercitationem, quantum ad alias voluptates innoxias, & ad ipſam requiem animi & corporis conceditur temporis; quantum alii tribuunt intempeſtiuis conuiuiis, quantum denique aleae, quantum pilae: tantum ille ſibimet ad haec ſtudia recolenda ſumſit. Cuius quidem conſilii quantos fructus per omnem vitam percepe-

rit,

Digitized by Google

rit, ſi alia deeſſent huius rei argumenta, vel ex ipſo, quod paullo poſt amplexus eſt, iurisprudentiae ſtudio adparuit. *Sublimioribus enim his ſacris initiatus, nihil reliquit intactum, nihil intentatum, nihil, quod non ſagaciſſima mente penetrarit. Siue vaſto iuris Romani mari ſe committeret, ſiue ſe praerupto ſpatioſiſſimoque legum pontificiarum pelago crederet, ſiue rerum denique ciuilium adſueſceret fluctibus; his ſemper velis ſecurus tam feliciter enauigauit, vt nullis allideretur errorum ſcopulis, nulla popularium opinionum incurreret breuia, nullas ignorantiae ſyrtes pertimeſceret. Quid ex Zieglero, Lyſero, Kiengelio? quid ex Nergero? quid deinde in Viadrina ex Dechero, Brunnemanno aliiſque doctiſſimis viris de omni iuris legumque ratione accepit, quod non animo ita praeparato tam facile haeſerit*, vt non tam diſcere, quam reminiſci quodammodo & recordari, ex illa vetere Platonis ſententia, videretur? *quam fortunato conatu omnes & Romanae diſciplinae & Germanici iuris rationes & diuortia vaſto animo eſt complexus? Quam nihil ex imperii legibus & inſtitutis ignorare ſe paſſus eſt?* Hunc in modum deformatus & lineis omnibus expreſſus exſcriptusque erat ille STRYKIVS, qui ingenii atque eruditionis magnitudine oculos in ſe non patriae ſolum, ſed uniuerſae Germaniae eſſet conuerſurus. Id tantum ad ſummam laudem reſtabat, vt partes quaedam expolirentur amplius, & inducto veluti colore illuminarentur, vt tamquam in Apellea tabula, ſic in STRYKIO, nihil pulchritudinis aut artificii deeſſet.

X. *Stilus* panegyricorum ſit ſublimis, a) grauis b) acutus c) nonnunquam etiam, ſi ita ferat materiae ratio, concitatus.*) Obſeruandum tamen, ſublimis etiam ſtili certos veluti gradus eſſe. Vnde quo illuſtrior eſt, quam laudamus, perſona; eo ſublimiorem grauioremque eſſe ſtilum oportet.**) *Qualis ſit panegyricorum ſtilus?*

a) Vide ſupra *Part. I, cap. II. §. 46.*

 b) Ma-

b) Maxime haec grauitas in locis communibus & iudiciis, quae hiſtoriae immiſcenda diximus, elucet. Vide ſupra *Part. I. cap. II.*

c) Attamen vt in omni vita, ita & hic illud adprime vtile eſt, NE QVID NIMIS. PLINIVS & ſequentes panegyricorum ſcriptores, inprimis AVSONIVS, plus iuſto indulgent ingenii acumini, quod etiam vbique oſtentant IOH. WOWERVS & ANT. MALAGONELLVS. Caſtiores ea in re M. ANT. MVRETVS, AVG. BVCHNERVS, IOH. GEO. GRAEVIVS, C. G. SCHWARZIVS, quos merito imiteris. Conf. *Part. I. cap. II, §. 63.*

*) Stilus conciſatus panegyricorum praecipue in exordiis & concluſionibus locum habet, quoties ſcilicet affectus mouendi ſunt vehementiores. Conf. *Part. I. c. II. §. 54.*

**) Quum enim inter rem, de qua diſſerimus, ipſamque orationem quandam veluti proportionem eſſe oporteat: facile patebit, ſublimiorem eſſe debere ſtilum in panegyrico magno alicui principi conſecrato: paullo remiſſiorem vero, ſi viri vel rerum geſtarum vel eruditionis ſcientiaeque gloria conſpicui virtutes ſint celebrandae. Hinc grandiore oratione AVG. BVCHNERVS Guſtaui Adolphi, Regis Sueciae & Ioannis Georgii I. Electoris Saxoniae laudes enarrat, quam FRISII, METSCHII, ROEBERI, SENNERTI. Minus hoc obſeruauit IOH. HENR. BOECLERVS, cuius oratio paene ſemper eſt eadem.

Quid in exordiis & concluſionibus obſeruandum?

XI. Ad *exordium* & *concluſionem* quod attinet, nihil ſingulare habent panegyrici, niſi quod in vtraque parte vehementiores moueri ſoleant affectus, quam qui in declamationibus locum habere poſſunt. d)

d) Nam ſaepe in panegyricorum vel exordiis vel concluſionibus vti ſolemus apoſtrophis, ſermocinationibus, proſopopoeiis, exclamationibus, aliisque figuris patheticis, quae in declamationibus non ſolum intempeſtiue, verum etiam frigidae plerumque eſſent futurae.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT IV.

DE DIALOGIS.

I. Dialogi etſi hodie rariores, laudem tamen merentur. II. Dialogus quid ſit? III. Quotuplices illi ſint? IV. Quales perſonae eligendae in dialogis hiſtoricis? V. Quot partibus illi conſtent? VI. Qualis ſit παρα-σκευή; VII. Eius partes, prologus & narratio. VIII. Quid ſit ἀγών: IX. Qualis epilogus? X. Quales perſonae eligendae in dialogis comicis? XI. Quot partibus illi conſtent? XII. Qualis ſit dialogorum ſtilus.

I.

Dialogi, etſi hodie rariores, laudem tamen merentur.

In ſcriptionibus proſaicis, locum haut opſtremum merentur dialogi, qui veteribus non modo, a) verum etiam vltimi aeui auctoribus quibusdam b) fuere in deliciis. Et quamuis hodie paene ab vſu receſſerint: digni tamen ſunt ob iucunditatem ac elegantiam, *) de quibus praecepta nonnulla **) ſuppeditemus.

a) Summis in Graecia philoſophis ea ſcribendi methodus mirifice placuit. Hodienum exſtant PLATONIS, AESCHINIS & XENOPHONTIS dialogi plane egregii. Nec ignoti ſunt ATHENAEI δειπνοσοφιςαὶ, LVCIANI *dialogi*, aliaque huius generis opera. E Latinis in dialogis ſcribendis excelluit CICERO, qui & philoſophica & oratoria ſcripta pleraque hac methodo compoſuit. Exſtat etiam CORN. TACITI vel potius incerti auctoris de cauſſis corruptae eloquentiae dialogus elegantiſſimus, cui iungendus MINVCII FELICIS inſignis dialogus, quo Chriſtianae religionis cauſſam contra gentilium calumnias

mnias perorauit. Omitto MACROBIVM, qui ATHENAEVM non infeliciter imitatus eſt, & alios.

b) Recentioribus paullatim vel diſplicere vel ignota eſſe coepit haec ſcribendi ratio. Neque tamen nulli aliquid ea in re auſi ſunt. Nam vt colloquiorum ſcriptores omittam, & qui in vernacula eiusmodi quid tentarunt; non inuenuſti ſane ſunt dialogi quidam M. ANT. MAIORAGII, IANI NICII ERYTHRAEI, IVSTI LIPSII.

*) Quemadmodum enim omnis imitatio habet, quod nos capiat atque oblectet: ita non poteſt non dialogus cum voluptate legi, qui doctorum virorum mores, vrbanitatem diſſerendique rationem veluti in theatro ſiſtit. Nec iucunditate ſolum, ſed & utilitate ſua nonnunquam ſe commendant dialogi. Quum enim veritates nonnullae ita ſint comparatae, vt ſi nudae ac ſine inuolucro ſiſtantur, animo parum compoſito duriores videri poſſint: conſultiſſimum erit, argumentis in vtramque partem allatis, de iis diſputare, & lectori permittere iudicium. Cui rei maxime inſeruient dialogi. Vnde facile patet ratio, cur GALILAEVS a GALILAEIS librum de ſyſtemate mundi dialogiſtica quam dogmatica methodo conſcribere maluerit.

**) Equidem iam olim elegantem de dialogo librum edidit CAR. SIGONIVS ad Io. Moronum, cardinalem, excuſum *Venet.* cIↄIↄLXII. & *Lipſ.* cIↄIↄXCVI. in 8. Sed ille hiſtoricus potius & criticus eſt, quam rhetoricus quod & de GEORGII PASCHII diatriba de vſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos, *Kilonii*, cIↄIↄCC. 4. edita, dicendum videtur.

Dialogus quid ſit?

II. *Eſt* vero DIALOGVS *fictum c) inter viros doctos d) colloquium, quo variae de materia quadam dubia ſententiae e) expenduntur.*

c) Pleroſque ergo dialogos ſermones perſonis tribuere, quos

quos nunquam inter ſe habuere ſatis conſtat. Vnde & SOCRATES, viſo PLATONIS Lyſide: *Proh Dii immortales*, inquit, *quam multa de me mentitur adoleſcens!* DIOG. LAERT. III. 35. Non magis veras eſſe, quae in LVCIANI, CICERONIS aliorumque veterum dialogis viris ſummis tribuuntur, orationes facile vnusquisque, qui in his non plane hoſpes eſt, intelliget.

d) Exſtant etiam dialogi, in quibus Dii vel mortui in campis Elyſeis inter ſe confabulari finguntur, quales e veteribus LVCIANVS confecit. Hos POETICOS dicere poſſis ob ingenioſam fictionem, quae hic vtramque paginam facit. Sed quum ob futiles libellos noſtra memoria hac methodo ſcriptos hi dialogi fere ridiculi facti ſint: iis iam quidem non immoramur.

e) Equidem, quemadmodum familiares de rebus variis inter ſe caedunt ſermones; ita & dialogos de rebus omnibus conſcribi poſſe, nemo dubitauerit. Sed quum hic de iis potiſſimum agamus colloquiis, quae inter viros eruditos habita finguntur, hi vero non videantur de lana caprina ſermocinari: aptiſſimam dialogis materiam ſuppeditabunt quaeſtiones dubiae, de quibus in vtramque partem ſolet a viris doctis diſputari. Sic CICERO modo diuerſas de Diis ſententias, modo ancipites veterum de diuinatione diſputationes, modo quaeſtiones de fato, vel de ſumma hominis felicitate, examinat paullo accuratius.

III. Quamquam autem multiplices ſunt dialogi: *) praecipue tamen hic obſeruandum alios HISTORICOS f) eſſe, alios COMICOS. g) Quae diuiſio non ab obiecto, ſed a forma vel ſcribendi ratione, deſumitur.

Quotuplices illi ſint?

*) Sic PLATONIS dialogi vulgo diuidi ſolent in φυσικὸς, qualis eſt *Timaeus*; ἠθικὸς, qualis eſt *Apologia Socra-*

Digitized by Google

Socratis; λογικὰς, quales ſunt *Theages*, *Cratylus*, *Sophiſta*, *Laches*; ἐλεγκτικὰς, quales *Parmenides* & *Protagoras*; πολιτικὰς, quales *Criton*, *Phaedo*, *Minos*, *Sympoſion*, *Leges*, *Menexenus*, *Clitipho*, *Philetus*; πειραστικὰς, quales *Euthyphron*, *Meno*, *Ion*, *Charmides*; μαιευτικὰς, qualis *Alcibiades*; ac denique ἀνατρεπτικὰς, quales *Hippias*, *Euthydemus* & *Gorgias*. Vid. ALBINI *Introd. in Platonis Dialog. n. V.* apud FABRIC. *Biblioth. Graec. III, 2. p. 46.*

f) *Hiſtoricos* dialogos voco, in quibus, quid inter perſonas actum ſit, hiſtorice narratur. Tales ſunt CICERONIS dialogi de oratore, de finibus, de diuinatione aliique, in quibus tum occaſio colloquii, tum ipſi, qui inter amicos vltro citroque habiti ſunt, ſermones hiſtorice enarrantur.

g) *Comicos* appello dialogos, vbi, ſine narratione, ſermones perſonarum, directa oratione, proponuntur. Tales ſunt CICERONIS dialogi *de legibus*, vt & eiusdem *Topica ad Trebatium*, nec non *partitiones oratoriae* (& *libellus de Senectute*, cuius vid. prooemium) PLATONIS etiam, LVCIANI & ERASMI dialogi plerique ſunt comici.

Quales perſonae eligendae in dialogis hiſtoricis?

IV. Ad hiſtoricos quod attinet dialogos, primo omnium eligendae ſunt perſonae, & quidem tales, quae vno eodemque tempore vixerunt, *) & quas ita locuturas fuiſſe veroſimile ſit. **)

*) Ridiculum ergo eſſet v. c. Abrahamum, Petrum & Mahumedum colloquentes introducere, qui quum eodem tempore haut vixerint, nec colloqui profecto inter ſe potuerunt. Et tamen ne PLATO quidem ſibi ab hoc vitio temparauit, qui in *Timaeo* philoſophum hunc Pythagoraeum introducit colloquentem cum Socrate, quos tamen *eodem ſaeculo haut vixiſſe*, iam MACROB. *Saturn. I, 1.* obſeruauit, quamquam & CICERO *de Finib. V,* eum a Platone auditum referat.

**) Vt

**) Vt vbique, ita & hic τὸ πρέπον vtramque paginam facit. Hinc ludibrium deberet lectoribus, qui e. g. *Auguſtum* & *Liuiam* de ſubſtantiae definitione, aut de vſu ſyllogiſmorum loquentes introduceret. Quis enim credat, par iſtud coniugum de quaeſtionibus eiusmodi leuiſſimis inter ſe diſſeruiſſe? Peccauit ea in re ipſe CICERO. Quum enim in quaeſtionibus Academicis Lucullum & Catulum introduxiſſet loquentes, ab Attico monitus, tantos viros de rebus eiusmodi colloquutos, vix eſſe veriſimile, mutauit conſilium aliasque perſonas elegit.

V. Partes eiusmodi dialogorum tres numeramus, παρασκευὴν, ἀγῶνα καὶ ἐπίλογον. h) *Quot partibus illi conſtent?*

h) Παρασκευὴ occaſionem colloquii, ἀγὼν ipſum colloquium, ἐπίλογος denique, quomodo illud abruptum ſit, enarrat.

VI. Παρασκευὴ partim *prologo*, i) partim *narratione* k) conſtat, tametſi prologus non ſemper videatur neceſſarius. *Ea conſtat prologo & narratione.*

i) *Prologus, nihil aliud eſt, quam totius dialogi exordium*, quod vel ab ipſa re, vel a circumſtantiis loci, temporis, perſonarum, poteſt deſumi. Sic CICERO dialogos de diuinatione auſpicatur a vetere quaeſtione, an ſit diuinatio quaedam praeſenſioque rerum futurarum? Dialogis de natura Deorum prologum a philoſophorum diſſenſu de exiſtentia & natura Deorum praemittit. In principio librorum de legibus, de laudibus Municipii Arpinatis; alibi de laudibus Luculli & Hortenſii diſſerit.

k) *Narratio* quaſi viam pandit ad colloquium, & qualis fuerit ſermocinandi occaſio, enarrat. Dicendum ergo, vbi viri iſti congreſſi ſint, & qua occaſione in hanc diſputationem inciderint. Ingenio ergo non magis, quam iudicio, hic opus eſt, ne quid ſingamus, quod circumſtantiae non ferant.

Digitized by Google

Ea conſtat prologo & narratione.

VII. *Prologus* non aliter, quam quodcunque orationis exordium, elaboratur. *) *Narratio* vero ordinem temporis obſeruat, adeoque, quid anteceſſerit, quidue conſecutum ſit, ſigillatim exponit. m)

l) Quemadmodum ergo orationis exordium *protaſi, aetiologia, apodoſi & baſi* abſoluitur: ita eaedem partes in dialogorum prologis obſeruantur. Id quod vel vnico exemplo demonſtrare iuuat. CICERO *de Nat. Deor. I, 1.* in prologo huius dialogi diſſenſum philoſophorum de Deorum exſiſtentia & natura hoc ordine exponit.

I. PROTASIS: *Magna ſemper fuit inter philoſophos contentio de natura Deorum.*

II. AETIOLOGIA. *Diſputant enim*

I. *de exiſtentia Deorum.*

II. *de eorum eſſentia.*

III. *de prouidentia.*

III. APODOSIS: *Et tamen haec quaeſtio maximi momenti eſt.*

IV. BASIS: *Hinc philoſophiae me ſedulo dedi, & maxime amaui academicam, quae nihil temere adfirmat. Vnde etiam methodo academicorum de natura Deorum diſputabo.*

Habes hic omnes exordii partes, ad quas facile etiam reliquorum dialogorum prologos licebit reuocare.

m) Hinc vulgo aiunt, *narrationem* conſtare *antecedentibus, ingredientibus & conſequentibus.* CICERO eodem dialogo ita narrationem diſponit.

I. ANTECEDENS. *Veni ad Cottam feriis Latinis, & inueni diſputantem cum Velleio Epicureo & Balbo Stoico.*

II. IN-

Digitized by Google

II. INGREDIENTIA. *Tum me Cotta inuitauit ad diſputandum.*

III. Conſequens. *Facile ei aſſenſus, primo Velleium rogaui ſententiam.*

Elegans inprimis eſt παρασκευὴ, quam Octauio ſuo praemiſit MINVCIVS FELIX. Exorſus enim a laudibus Octauii Chriſtiani, deinde narrat Caecilium, Deorum cultorem, Octauio familiariſſimum, ſalutatum hunc veniſſe, quocum hic ad maris littus deambulatum exierit. In via Caecilium incidiſſe in ſimulacrum Serapidis, quod quum more maiorum veneraretur, Octauium monitum eſſe a Minucio, ne pateretur familiarem diutius in tanta re errare. Hinc occaſionem illis natam de religione diſputandi.

VIII. Ἀγὼν ipſum enarrat colloquium. Vbi obſeruandum, varias de quaeſtione ſententias inter perſonas colloquentes eſſe diſtribuendas. n) Primae partes plaerumque deferuntur perſonae, quae opinionem vel vulgarem vel paullo abſurdiorem defendit. o) Vbi haec perſona dixit ſententiam, altera reſpondet, & prioris argumenta partim probat, partim refellit, &, quid ſibi videatur, exponit. d) Idem & reliquae, ſi plures ſint, perſonae faciunt. Accedit nonnunquam veluti arbiter, qui totam litem componit.*) *Quid ſit ἀγών?*

n) Hanc regulam accurate plerumque obſeruat CICERO. Sic in dialogo de natura Deorum alium ex mente Epicureorum, alium ex ſententia Stoicorum, alium ex Platonicorum principiis de Diis diſſerere fingit. Ita & MINVCIVS FELIX Caecilio partes paganorum, Octavio Chriſtianorum tribuit.

o) Hinc in CICERONIS ſaepe laudato dialogo VELLEIVS

LEIVS Epicureus, in MINVCII FELICIS Octauio Caecilius, Deorum cultor, prior dicit ſententiam.

p) Hic quoque exemplum luculentiſſimum dabit MINVCII FELICIS dialogus, in quo Octauius Caecilii argumenta non ſolum accurate refellit, ſed & pro Chriſtiana religione copioſius diſſerit.

*) Ita eodem dialogo MINVCIVS FELIX veluti arbitri partes in ſe ſuſcipit. Sed obſeruandum, arbitro eiuſmodi locum vix eſſe in dialogis CICERONIS. Quum enim hic academicorum ſcholae dederit nomen, qui nihil temere affirmabant: facile patet ratio, cur nunquam componat litem, ſed lectores veluti ſub cultro relinquat.

Qualis epilogus?

IX. *Epilogus* plerumque breuiſſimus eſt. & tantum, quomodo interruptum ſit colloquium, *) aut quid rei conſecutum ſit, **) enarrat.

*) Hic quoque aliquid, quod veriſimile ſit, fingendum, v. c. acceſſiſſe amicum, qui alio ſermonem inflexerit, vel itum eſſe ad coenam, in qua aliis de rebus in multam noctem confabulati ſint, &c.

**) Sic MINVCIVS FELIX in epilogo narrat Caecilium Octauii oratione permotum, profanas de religione ſententias eieraſſe, & chriſtianae eccleſiae dediſſe nomen.

Quales perſonae eligendae in dialogis comicis?

X. Dialogi *comici* non hiſtorice narrant, quid inter ſe ſermocinati ſint amici, ſed tantum directa oratione, vt comici ſolent, ſingulorum orationem proferunt, praemiſſis ſemper perſonarum nominibus. q) Quo fit, vt veluti κατ᾽ ἐξοχὴν *colloquia* vocentur eiuſmodi dialogi.

q) Quum in dialogis *hiſtoricis* plerumque perſonae verae introducantur inter ſe colloquentes: in comicis nomina fere finguntur, quamuis & hic laudem mereatur ὀνοματοποιΐα, quae characterem perſonarum quodammodo exprimit, qua in re PLAVTVS inprimis mirus fuit artifex.

XI. Colloquia quoque παρασκευῇ, ἀγῶνι & ἐπιλόγῳ abſoluuntur. Verum παρασκευὴ nec prologum nec narrationem complectitur, ſed tantum ipſum oſtendit ſermonis initium, & quo ordine colloquentes in hos ſermones inciderint. *) *Quot partibus illi conſtent?*

*) Sic ERASMVS colloquium de peregrinationibus religioſis inchoaturus, fingit peregrinantem quendam, domum redeuntem, in amicum incidere, qui illum blande ſalutatum de itinere percunctatur. Quumque inter alia hic quaerat, quem inde fructum ceperit, occaſio illis ſubnaſcitur de peregrinationibus religioſis liberius confabulandi. Elegans eſt illud ERASMI colloquium, & quod una cum eiusdem ἰχθυοφαγίᾳ palmam reliquis omnibus praeripere exiſtimo. Vnde illud colloquendi artificium ex his quam optime addiſci poſſe videtur.

XII. *De ſtilo dialogorum* non eſt, quod hic plura moneamus, quum illum iam ſupra*) ſatis accurate deſcriptum meminerimus. Illud tantum addo, hic quoque perſonarum, quas loquentes introducimus, habendam eſſe rationem, ne vel pueris cothurnos, vel Herculi ſoccos aptemus. **) *Qualis dialogorum ſtilus?*

*) Vid. Part. I. cap. II. §. 58.

**) Alius enim dicendi character viro erudito, alius indocto, alius viro honeſto, alius paraſito, alius Thraſoni

ſoni competit. Hac quoque in re parem vix habent PLAVTVS & TERENTIVS, quibus nemo temere diuerſos perſonarum characteres ipſa etiam forma ſtili accuratius expreſſit. Contra ea PLATO, cuius ſtilo omnes tantum tribuerunt laudem, vt ipſum Iouem, ſi Graece loqui vellet, Platonis oratione vſurum ſomniarint, vbique eumdem ſeruat ſtili characterem, eamdem orationis vbertatem, eaque re multum venuſtatis dialogis ſuis detrahit.

CAPVT V.

DE INSCRIPTIONIBVS.

I. Inſcriptiones vel veteres vel nouae. II. Veterum exemplo conſcriptae quando hodie locum inueniant? III. In iis quid obſeruandum? IV. Earum materia. V. Earumdem diſpoſitio, & quidem epitaphiorum. VI. Nec non monimentorum publicorum. VII. Stilus lapidaris qualis? VIII. Inſcriptionum nouarum materia & inuentio. IX. Earumdem eloquutio.

I.

Inſcriptiones vel veteres vel nouae.

Proſa oratione etiam *inſcriptiones* conficiuntur, quae cum vltimis potiſſimum temporibus, id eſt, patrum noſtrorum memoria, nouam veluti faciem induerint, *) recte in *antiquas* & *nouas* diſpeſci poſſunt.

*) Quales veteres fuerint inſcriptiones, ſatis conſtat tot marmoribus, quorum epigraphas collegerunt IAN. GRVTERVS, THOM. REINESIVS, RAPH. FABRETVS, IO. BAPT. FERRETIVS, IAC. SPONIVS, IAC. PHIL. TOMASINVS, SERTOR. VRSATVS, IAC. SALOMONIVS, ONVPHR. PANVINIVS, MARC. VEL-

Digitized by Google

V E L S E R V S, P H I L. A T V R R E, C A R. C A E S. M A L V A S I A, I O H. V I G N O L I V S aliique quam plurimi. Vt iam non dicam de noua M A R Q V A R D I G V D I I collectione, quae Leouardiae typis Halmianis excuſa, & dum haec ſcribo, praeter indicum partem ad colophonem perducta eſt. (prodita tandem cIↃ IↃ ccxxxiii) At poſtremis temporibus aliud in vſu eſſe coepit inſcriptionum genus, ex meris argutiis conflatum, quod cum uetere illo nihil habet commune, niſi quod auctores & harum inſcriptionum breues longasque lineas promiſcue ponere ſolent. Quum enim ob poetarum ineptias ipſa carmina, quantumuis nitida, ſordere coepiſſent viris grauibus: coeperunt illi aliquid reperire inter orationes & verſus medium, &, loco animum, eiusmodi cudere inſcriptiones argutas. Auctores huius rei Itali, inter quos mirifice hoc ſiue inſcriptionum, ſiue elogiorum genere delectati ſunt L A V R. P I G N O R I V S, I A C. S A L I A N V S, E M. T H E S A V R V S, O C T. F E R R A R I V S, I O. P A L A T I V S aliique, quos deinde & Galli, Germani, ceteraeque nationes imitari non dubitarunt. Parum honorifice tamen de nouo hoc inſcriptionum genere ſentiunt eruditi, quotquot ſunt antiquae elegantiae tenaciores. Nam praeterquam quod exemplo veterum deſtituuntur: neſcio quid declamatorium & ſophiſticum ſapit argutus ille inſcriptionum ſtilus, nec magis virum grauem decet, quam veſtis auro gemmisque operta. Vid. B O E C L E R I *Muſeum Tom, III. Diſſert. Acad. p. 337. ſequ.* M O R H. *Diſciplin. Argut. III, 4. p. 180. ſequ.*

II. *Veteres* hodie imitamur, quoties in portis, propugnaculis, pontibus, aliisque publicis operibus inſcriptiones ponendae ſunt, a) Idem ſtilus lapidaris maxime ornat epitaphia, b) cenotaphia *) & alia huius generis monimenta. *Veterum exemplo conſcriptae quando hodie locum inueniant?*

a) Non temere vllum opus publicum exſtruxere Romani, quod

quod non addita inſcriptione aliqua veluti conſecrarint. Illud hodienum imitantur Principes, famae ſuae ſtudioſiores, vt vel ex ſolis illuſtriſſimi auctoris MONIMENTIS PADERBORNENSIBVS liquet. Sic & hodienum ſaepius titulis eiusmodi ornantur portae vrbium aediumque publicarum, cataractae, arcus triumphales, pontes aliaque opera publica, qualia exempla paſſim exſtant in EM. THESAVRI *Inſcriptionibus.* Hic vero caue nouas illas inſcriptiones, quarum ſuperiore paragrapho mentionem fecimus, imiteris. Exigit enim temporum noſtrorum elegantia, vt veterem potius illum ſtilum lapidarem exprimere conemur.

b) Neque enim probantur eruditis epitaphia hodierna, in quibus praeter vitae mortisque hiſtoriam, & aliquot ſententias e ſcriptura ſacra depromtas nihil omnino occurrit, quod placeat. Imitandi & hic veteres, quorum epitaphia & breuitate concinnitateque & interdum etiam acumine, ſed non anxie quaeſitis argutiis, ſeſe lectoribus commendant. Plura eiusmodi monimenta exſtant apud GRVTERVM, REINESIVM, SPONIVM aliosque, e quibus optima quaeuis ſeligi oportet, quae imitemur. Neque enim negari poteſt, alia ſequioris aeui inquinatam Latinitatem; alia vel auctorum vel lapicidarum ruditatem redolere.

*) Cenotaphia ab epitaphiis quomodo differant, nemo ignorat. EPITAPHIVM *eſt titulus vero ſepulcro ſuffixus*, CENOTAPHIVM *inſcriptio ſepulcro honorario adiecta.* Talia ſepulcra honoraria ſunt monimentum illud Druſi Moguntinum, vulgo *der Eichelſtein*, & celeberrimum cenotaphium Piſanum, Caii & Lucii Caeſarum memoriae poſitum, quod ſingulari eoque pererudito commentario illuſtrauit doctiſſimus Romanae eccleſiae cardinalis HENRICVS NORISIVS, *Venetiis*, cIↃ IↃcLXXXI. f. *edit.*

In iis quid

III. Vt vero ſtilum lapidarem veterem

paullo

paullo accuratius exprimamus, quaedam tum circa *materiam*, *diſpoſitionem*que, tum circa *eloquutionem* ac *orthographiam* monenda ſunt. *obſeruandum?*

IV. *Materiam* facile ſufficiet occaſio. Nemo enim non videt, ſi verbi gratia aedificium publicum inſcriptione vel titulo notandum ſit, tunc finem, cauſſam efficientem, & tempus in eiusmodi monimento eſſe exprimenda c) Non temere tamen inſcriptio publica poni ſolet, in qua non Principis honorifica fiat mentio. d) *Earum materia.*

c) Sic e. g. muris Veronenſibus haec inſcriptio addita reperitur apud GRVTER. *Inſcript. p. ccxvi. 12.*

COLONIA. AVGVSTA. VERONA.
NOVA. GALLIENIANA.
VALERIANO. II. ET. LVCILLO. COSS.
MVRI. VERONENSIVM.
FABRICATI.
EX. DIE. III. NON. APRIL.
DEDICATI. PRID. NON. DECEMBR.

Habes hic murorum finem, ſcilicet vt praeſidio eſſent coloniae Veronenſi: habes cauſſam vel certe quibus conſulibus Romanis id factum ſit, habes denique aedificationis ac dedicationis tempus. Omnia enim haec ſcire poſteritatis intererat.

d) Quaecunque in monarchia geruntur, principis geruntur auſpiciis. Vnde non facile praetermitti ſolet grata ac honorifica eorumdem mentio. Quid? quod legibus cautum ſit, ne priuatorum nomina operibus publicis inſcribantur, ſed principum, *L. 3. §. ff. de operib. publ.* niſi priuati ſumtus in illa feciſſent. *L. 2. §. 2. L. 3.*

§. 2. *ff. eod.* Notandum tamen, adulationem illam, quam in Romanis poſterioribus vbique animaduertimus, ex Inſcriptionibus etiam paſſim elucere. Nihil enim frequentius eſt loquutionibus: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS, DIVINA EIVS PROVIDENTIA, &c. quas fugere nos iubet Chriſtiana religio.

Earumdem diſpoſitio, & quidem epitaphiorum.

V. Ad diſpoſitionem quod attinet, a *publicis monimentis* ſejungere ſoleo *epitaphia*. In his plerumque praemittitur CONSECRATIO, e) cui deinde ſubiungitur MORTIS vel SEPVLTVRAE mentio. f) Hinc porro ſequitur NOMEN defuncti g) cui & ELOGIVM aliquod breue & acutum *) addi ſolet. Accidit poſtea DIES EMORTVALIS & defuncti AETAS. Nonnunquam & ALLOQVVTIO vel ad defunctum h) vel ad viatorem, i) ſubiicitur. Quae omnia denique ſequitur NOMEN illius, qui iſtud monimentum fieri curauit. g)

e) *Conſecratio* illa vel dedicatio ſaltim non temere omittebatur a Romanis, apud quos ſepulcra pontificii iuris, adeoque religioſa, putabantur. Vid. *Antiqu. Rom. Iurisprud. civil. illuſtrant. II, 1. 4. p. 409.* Quum vero illa dicata dicerentur Diis inferis: ſemper epitaphiis praemitti ſolebant litterae: D. M. id eſt, *Dis Manibus*, vel D. M. S. *Dis manibus ſacrum*, item D. I. M. S. *Dis inferis Manibus ſacrum* IAC. GVTHER. *de iure Man. III, 1.* Verum quum apud nos ſuperſtitionem illam iam pridem expulerit ſanctior religio: conſecratio illa in Chriſtianorum epitaphiis vel plane omitti, vel certe in has litteras inflecti poteſt. D. O. M. S. vel D. O. M. iſt eſt, *Deo optimo maximo ſacrum* vel *Deo optimo maximo.*

f) So-

f) Solet haec elegantiore aliqua phraſi exprimi v. g. MORTALE, QVIDQVID HABVIT, HIC DEPOSVIT, ADSTAS VIATOR TROPHAEO, SITAE SVNT SVB HOC MONIMENTO EXVVIAE, &c

g) Hic quoque cauere ſolent antiquae elegantiae ſtudioſiores, ne nomina longo titulorum ſyrmate onerent. Sic Principes titulum veteri exemplo ita liceret reddere. INCOMPARABILIS PRINCEPS, vel CAROLVS, IMP. CAES. AVG. P. P. vel PRINCEPS PIVS, FELIX, AVG. P. P. vel CAROLVS IMP. CAES. AVG. GERMANICVS. GALLICVS. HISPANICVS. ITALICVS. HVNGARICVS. TVRCICVS. Talia etiam ſunt elogia: PRINCEPS IVVENTVTIS, PRINCIPIS AMICVS, PRINCIPIS A SECRETIS, AB EPISTOLIS &c.

*) Id quo breuius atque acutius, eo erit elegantius. v. c. INCOMPARABILIS EXEMPLI FEMINA, QVAE NVNQVAM MARITVM, NISI MORTE TVRBAVIT. PVER VENVSTVLVS, IPSISQVE GRATIIS AMABILIOR. PRINCEPS IMMORTALITATE DIGNISSIMVS, SI ALIVD AD AETERNITATEM ITER PATVISSET. AMOR DELICIVMQVE GENERIS HVMANI. QVEM AVT NASCI NVNQVAM, AVT NVNQVAM MORI OPORTVISSET. &c

h) Talis eſt vetus illa: HAVE BEATISSIMA ANIMA, NOS TE EO, QVO QVEMQVE NATVRA IVSSERIT ORDINE CVNCTI SEQVEMVR.

i) Sepulcra Romani ſolebant condere in agris iuxta vias, vbi & ſpatium quoddam, ſepto plerumque cinctum, religione occupari credebatur. Vid. *Antiqu.* noſtrae *Rom. Iurisp. illuſt. II, 4. p. 409. ſeq.* Hinc tam frequens viatorum mentio in epitaphiis Romanis. Saepe etiam de-

O 2 fun-

functi viatores alloqui & de communi mortalitate rerumque omnium vanitate admonere fingebantur. Tales ſunt elegantes illae alloquutiones: NON FVI, FVI, NON SVM, ERO. VIXI, VT VIVIS, MORIERIS, VT SVM MORTVS. SIC VITA TRVDITVR. SOLVS CVR SIM QVAERIS, VT ILLO CENSORIO DIE TANTO FACILIVS SINE IMPEDIMENTO RESVRGAM. quamuis hanc formulam non antiquam, ſed poſt renatas litteras inuentam eſſe, facile pateat, idque praeclare demonſtratum ſit a TH. REINESIO in *Praefat. Inſcriptionum.* Adde & hanc, quae in pueri ſepulcro locum habere poſſet: QVVM FATA INTERCIPIANT PVEROS, TIBI QVID EXSPECTANDVM SIT, MEMENTO.

k) In hac ſubſcriptione plerumque neceſſitudo, quae inter defunctum & ſuperſtitem interceſſerat, vel cauſſa, cur monimentum poſitum ſit, exprimitur. Tales ſunt formulae PARENTI OPTIMO ET B. D. S. M. (id eſt, *bene de ſe merenti*) C. CRISPVS FILIVS, HOC MONIMENTVM L. L. Q. (id eſt *lubens lugensque*) vel CVM LACRVMIS POSVIT. PATRVO B. D. S. M. C. MANLIVS EX TEST. F. F. vel F. C. id eſt *ex teſtamento fieri fecit* vel *faciundum curauit.* Paullo maioris momenti ſunt litterae H. M. H. S. id eſt *hoc monimentum heredes ſequitur*, quae, quoties hereditario iure conditorium poſſidemus, epitaphiis ſubiicimus. Ceterum, ne exemplum deſit epitaphii, hoc ordine compoſiti, illud hic fingemus:

D. O. M.
ADSTAS. VIATOR.
TROPHAEO.
VIRI. INCOMPARABILIS.
ET. QVO. VNO. NOMINE.
OMNES LAVDES. OMNIAQVE.

DECO-

DECORA.
CONTINENTVR.
HVGONIS. GROTII.
QVI.
VTRIVSQVE. FORTVNAE.
VICTOR.
SOLI. THEOLOGORVM. INVIDIAE.
ET.
MORTI.
SVCCVBVIT.
VIXIT. ANNOS LXII.
OBIIT. ROSTOCHI. IN ITINERE.
KAL. SEPT. CIↃ IↃC XLV.
HAEC. SCIRE. TVA. INTERFVIT.
VIATOR.
TV. IN. REM. TVAM. ABI.
ET.
QVAM. MAGNA. VEL. VNA VRNA.
CAPIAT.
HOC. LOCO. MONITVS. DISCE.
PATRI. B. D. S. M.
HOC. MONIMENTVM.
FILIVS. ET. COGNATI.
L. L. Q. POSS.

VI. Reliqua monimenta publica ita diſponi poſſunt, vt premiſſo PRINCIPIS *nomine & titulo*, l) breuis rerum geſtarum addatur HISTORIA. m) Eam deinde ſequitur deſcriptio OPERIS PVBLICI, hoc titulo notandi, vel OCCASIONIS, operi huic conſtruendo datae. n) Denique additur SVBSCRIPTIO perſonarum vel *Nec non monimentorum publicorum.*

 col-

Digitized by Google

collegii, quorum impenſis hoc monimentum conſtructum eſt. o)

l) Hic quoque repetendum, quod ſupra §. V. huius capitis monuimus, dandam ſcilicet eſſe operam, ne cum longo prouinciarum ſyrmate nomen principis proferamus. Quum enim ſtilo lapidari hic utendum ſit; ſatius erit vetere more Principum titulos recenſere.

m) Res geſtae fere caſu ablatiuo ſolent deſcribi, e. g. PROSTRATIS. HOSTIBVS. CONCILIATA. PACE, PATRIA. OPIBVS. LOCVPLETATA. &c.

n) Nonnunquam & operis ipſius & occaſionis ſimul iniicitur mentio, e. g. CIVIBVS. IN. IVSIVRANDVM. ADACTIS. ARCVM. HVNC. TRIVMPHALEM. CONSTITVIT. DEVOTA. VIRTVTI. MAIESTATIQVE. EIVS. CIVITAS.

o) Vbi tamen cauenda eſt antiquitatis affectatio. Sane merito ludibrium debent cordatioribus, qui ſolemne iſtud S. P. Q. omnibus fere municipiis tribuunt, ubi populo nihil iuris eſt in adminiſtranda republica, & vbi vmbra potius collegii, quam ſenatus hoc nomine dignus occurrit. Ceterum noſtrum erit huius quoque paragraphi doctrinam exemplo illuſtrare. Tale eſt, quod ſequitur;

D. O. M.
IMP. CAROLVS.
REX. GERMANORVM. HISPAN.
HVNGAR. BOEMORVM.
SICVLORVM.
PRINCEPS. PIVS. FEL. AVG. P. P.
PROFLIGATIS. HOSTIBVS.
REDDITA. CIVIBVS. PACE.
IMPERIO. CLASSE. MILITIBVS.

OPE-

OPERIBVS. FIRMATO.
ALBAM. GRAECAM. TVRCIS.
EREPTAM.
NOVIS. HIS. PROPVGNACVLIS.
MVNIVIT.
OPTIMO. PRINCIPI.
HOC. MONIMENTVM.
POSS.
DEVOTI. VIRTVTI. MAIESTATIQVE.
EIVS.
REGNI. HVNGARICI. ORDINES.

VII. Potiſſimum vero reſpiciendum eſt ad STILVM, quem LAPIDAREM vocant critici. Eum enim nonnulla ſingularia habere, nemo ibit inficias. p) *Stilus lapidaris qualis?*

p) Praecipua hic tantum conſectabimur. Obſeruandum itaque eſt.

I. *In marmoribus multa occurrere vocabula, multasque loquutiones, reliquis Romanae linguae auctoribus ignotas*, quales ſunt ABANTE, DEANTE, AETERNALIS. Vid. SCALIGERI *Indices* GRVTERI *Inſcriptionibus additos*, & IO. CLERICI *Bibl. Select. Tom. I, p. 31.* Verum caue in his quaeras delicias. Multa enim huius generis lapicidarum ruditati; multa vulgi dialecto debent originem. Forſan etiam aliquando aberratum eſt ab iis, qui inſcriptiones veteres e lapidibus deſcripſerunt. Exempla ſane eiusmodi lapſuum plurima notauit CAR. SPONIVS: plura adhuc dabit MARQV. GVDIVS, cuius correctiones orae operis Gruteriani adſcriptae maximam partem publici iuris factae ſunt, cum in noua & ſplendida marmorum Gruterianorum editione, tum in actis Eruditorum Lipſienſibus, ipſaque, quam propediem praelo exituram ſperamus, (exiiſſe diximus) noua Marmorum Gudianorum collectione.

II. *Singulares quoque eſſe in marmoribus conſtructiones*, qualium haut paucas notauit idem SCALIGER. e. g. CVM FERARVM LIBYCARVM. Sed nec hic eſt quod imiteris, quum eadem id prohibeant rationes.

III. *Inprimis inſcriptiones praeferre orthographiam antiquam*, veluti OLLI pro ILLI COERAVERVNT pro *curarunt*, ABEI pro ABI, QVOI pro CVI. Imitari licebit, quae frequentiſſima reperies, (in bonae aetatis monimentis) veluti HEIC pro *hic* SVLPICI pro *Sulpicii*. EIDVS pro *idus*, Reliqua pro obſoletis habenda. Neque enim affectationis notam effugies, ſi orthographiam vetuſtiſſimam in hodiernis monimentis ſequendam exiſtimaueris.

IV. *Frequentiſſimas eſſe in inſcriptionibus formulas quasdam*, quas merito notabis. v. c. BENE DE SE MERENTI LVBENS LVGENSQVE. Plures idem index Scaligerianus antea laudatus ſuppeditabit.

V. *Denique praecipue notandas eſſe ſiglas vel litterarum abbreuiationes*, de quibus ſingularis exſtat liber SERTORII VRSATI, *Patav. 1672. fol.* & in IOH. GEO. GRAEVII *Theſauro Antiquitatum Rom.* (Tom. XI p. 507. ſqq.) recuſus. Addi poſſunt *Indices* SCALIGERI & REINESII, necnon IO. NICOLAI commentatio *de ſiglis veterum*, *Lugd. B.* 1704 4. in quibus eiusmodi notae vel abbreuiationes in lapidibus obuiae plena manu proferuntur.

Inſcriptionum nouarum materia & inuentio.

VIII. Pergimus ad inſcriptiones *nouas*, quae, quod ad materiam attinet, parum a carmine differunt. q)

q) Quaecunque ergo inuentio poemati conſcribendo inſeruit, eadem & inſcriptioni ſuppeditat materiam. Tam parum enim intereſt inter carmen & Inſcriptionem, vt hanc non praeter rem *poeſin virorum politicorum* adpellet CHRISTIANVS WEISIVS.

IX.

IX. Multi ſunt, qui de eloquutione, quae in inſcriptionibus nouis exigitur, praecepta dederunt : r) Verum res omnis ad vnicam regulam redit, *non temere* ſcilicet *in inſcriptione ponendam lineam, quae non acutum quid & admirandum prae ſe ferat*, s) Attamen, ſi dicendum quod res eſt, quo magis hanc obſeruabis, eo minorem laudem reportabis ab iis, qui quam frigida ſit illa acuminum nimia affectatio, non ignorant. *Eorundem eloquutio.*

r) Huc pertinent OCTAVII BOLDINI *Epigraphica ſiue elogia inſcriptionesque pangendi ratio*, Peruſ. cIↃ IↃcLX, fol. IAC. MASENII *Ars argutiarum*, Colon. EM. THESAVRI *Cannochiale* (h. e. *perſpicillum*) *Ariſtotelicum*, *ſiue de ingenioſa dictione*, lingua Italica ſcriptum, poſtea Latine editum a CASP. COERBERO, (*Helmſt.* cIↃ IↃcxcv, 4.) CHRIST. WEISII *Poeſis hodiernorum politicorum*, *ſ. de argutis Inſcriptionibus Libri II*, Ienae cIↃ IↃ cLXXXVIII, 8. & GE. DAN. MORHOFII *Diſciplina argutiarum*, *cap. IV. p. 168. ſequ.*

s) Quum ergo fontes acuminum me iam ſupra, ſub finem *P. I, cap. II.* §. LXIII. dare meminerim : hic quidem actum agere nolo, ſed exempli loco addere ſufficiet Inſcriptionem EM. THESAVRI, vt, quales ſint illae lautitiae, harum rerum cupidis exemplo oſtendamus. Exſtat illa p. 319. & Jobi, quem ipſe Eſaui pronepotem putat, continet elogium :

In arenam, o ciues!
Gemini congrediuntur athletae.
Orientis alter; alter occidui ſolis imperator,
Iob & Daemon.
Simplicem illum videbitis cum multiplici
hoſte pugnantem,
Illum ſemper eundem, hunc ſemper alium:

Qui forma carens, formas alternat.
Sed proderit Iobo aduerſarii varietas,
Toties vnum triumphaturo.
En mollium Sabaeorum ſpecie ſimulatus hoſtis,
Iobi boues praedatur,
Haec prima daemonis velitatio, robur
eneruare deliciis.
Sed irrito euentu.
In flammam mutatur flammarum hoſpes,
& caelo cadens, vbi ſtare non potuit,
Incendit, quacumque incedit:
Et paſcentes ouiculas igni depaſcitur,
Hinç magicum Chaldaeorum agmen mentitus,
Camelos cum rectoribus corripit.
Suſtinet hanc iacturam diuinus pugil,
Qui opibus impeditior, quo ditior,
Aeque beneficum uocat numen, ſiue opes afferat,
ſiue auferat
Sic praedonem angit, dum de praeda
non angitur,
Hactenus proluſit adgreſſor: iam propius,
Vt regiam euertat, in ventum vertitur.
Nil enim aulae nocentius vento.
Omnes turbat hic turbo, praeter illum
cui nocet;
Qui ruinas inter infractus,
Latiore caelo fruitur, dum tecta ſubſidunt.
Sed maiores ciet lacrymarum nimbos
hic ventus.
Dulcem ſenis ſobolem inter epulas ruina
ſepelit.
At facilius terram mouet, quam Iobum:
Qui ruente familia ſuſtinere poteſt
orbitatem.
Spoliato quid ſupereſt? Vita.
Hanc tortoris imagine, cruciat, non rapit:
Vt intra corpus & cadauer medius,
Iob vitam optet, vel mortem.

Digitized by Google

Iob neutrum curat.
Et ante numen cadens aemulum ſternit
dum ſternitur,
Debellauerat ; niſi defeſſus Antagoniſta
Deteriorem ſibi vicarium ſufficeret,
feminam.
Viro igitur uxorem delegat,
Quae poſtremam ſuis malis imponere manum
ſuadeat,
Et mortem morte anteuertere.
Beneficam crederes hanc maleficam,
niſi eſſet vxor,
Cui luxus eſt, debili marito carere.
Detrahit hanc pietatis laruam mariti pietas,
Ac linguam lingua retundens,
Viuere mauult, inuiſus coniugi ac ſibi ;
Totiesque hoſtem verberat, quoties ſpirat :
Et nihil amaturus, praeter Deum, mortem
etiam odit.
Nam poſtremis in malis,
Fortius eſt mortem arcere, quam arceſſere.
Iam inter rapinas & ruinas nudus, palmam
tenet.
Sed ipſam in palmam victus inuolat Daemon,
Et vltimos conatus adhibet, amicorum
probra,
Hi tanta virtute amaris ſalibus reſperſa.
Famoſis carminibus victoris famam
corrumpunt.
Habet hanc felicitatem nouiſſima calamitas,
Quod inuidiam extinguit: hoc uno inuidenda.
Iob omnium miſerrimus, inuidos habet amicos,
Nimirum poetas.
Tam male mordaces, vt vel vlceroſum
mordeant.
Adeo inter aulicos, virgines Muſae laſciuiunt.
Euicit extremum hunc laborem ſtrenuus Iob,

hos

Digitized by Google

Qui contemtus & contentus, hoſtes hoſtiis
luſtrat.
Hic toto caeli theatro plauſus excitat,
Nec minore praemio, quam praelio,
Regno, liberis, opibus, duplo auctior,
hos ipſe luctus cecinit:
& calamitates calamo felices fecit.

Ceterum praeter EM. THESAVRVM eiusmodi Inſcriptiones ediderunt ALOYS. IVGLARIS *in Elogiis Dei Hominis*, IO. BAPT. MASCVLVS *in Elogiis*, ALBERTVS AB INES in *vitis & rebus geſtis Polonorum Regum*, quae etiam ſub titulo *Lechiados* prodierunt *Cracouiae* cIↄIↄcLIV, 4. FRANC. NADASDI in *elogiis regum Hungariae*, Lat. & Germ. *Norimbergae in fol.* editis, PETR. LABBEVS *in Elogiis ſacris, philoſophicis, regiis, Gratianop.* cIↄIↄcLXIV. *in fol.* IO. PALATIVS *in vitis Pontificum*, *Aquila Saxonica*, aliisque eiusmodi ſcriptis, ab ingenio potius & ſplendore chartae & typorum, quam veritate hiſtorica & auctoris iudicio commendandis.

PARS

Digitized by Google

PARS III.

DE VARIIS CVLTIORIS STILI FACVLTATEM ADSEQVENDI SVBSIDIIS.

CAPVT I.

DE AVCTORVM LECTIONE.

I. Latina Lingua inter demortuas referenda. II. Hinc potiſſimum ex auctoribus claſſicis diſcenda. III. In lectione auctorum certum ordinem commendauit Tanaquil. Faber. IV. Primo curſu qui auctores perlegendi? V. Qui ſecundo? VI. Qui tertio? VII. Qui quarto? VIII. An etiam poetarum lectione opus ſit? IX. In auctorum lectione quae obſeruanda? X. Primo voces & phraſes. XI. Deinde acumina rariora. XII. Denique res notatu digniores. XIII. Inde conficienda excerpta lexicographica. XIV. Nec non aduerſaria. XV. Et denique loci communes reales.

I.

Latina lingua inter demortuas refeda.

Latina lingua iamdudum inter mortales conticuit. In Latio enim ipſo, vbi olim quam maxime floruit, ſenſim ita barbarorum commercio coepit inquinari, vt demum noua inde enata ſit dialectus, quam Italicam dici moris eſt. a) Idem in prouinciis huius linguae fatum fuit, in quibus LVSITANICA, HISPANICA & GALLICA linguae, in priſcae Latinae locum ſucceſſere. b) Vt adeo nulla hodie ſit prouincia, in qua vetus illa lingua Romana ita vigeat, vt eam

Digitized by Google

eam vſu, vel conſuetudine cum prouincialibus, addiſcere poſſis. c)

a) Praeclare linguae latinae *μεταμορφώσεις* &, vt ea ſenſim in Italicam mutata ſit, oſtenderunt CAR. DV FRESNE in *Diſſertatione Gloſſario mediae & infimae Latinitatis praemiſſa*, & CHR. CELLARIVS *in Diſſertatione de linguae Italicae origine.*

b) De earum linguarum natura praeclare diſſeruit ED. BREREWOOD in *ſcrutinio linguarum*, cui iungendus MORHOF. *Polyhiſt. I, 4.3* & 4. p. 19. ſequ.

c) Exſtat libellus *ἀδέσποτος* Londini cIↄIↄcLXIX. in 12. excuſus ſub titulo: *An examen of the vvay of teaching the latin tongue to little children by vſe alone*, in quo Regi ſuadet auctor, vt ciuitatem aliquam Latinam inſtituat, in qua ſolo vſu ac conſuetudine linguam doceantur pueri: quod conſilium etiam, quod mireris, probatur MORHOFIO, accurati iudicii viro, in *Polyhiſt. I, 29.21.p. 461.* Sed vereor ego quidem, ne & infructuoſum hoc conſilium, & eadem Latinae huius ciuitatis fata futura ſint, ac olim reipublicae Platonicae, quae nuſquam, niſi in Platonis imaginatione, exſtitit. De Lat. Lingua comparanda non colloquiis, ſed ſtilo docet SANCTIVS *in Min.* p. m. 859. ſeq.

Hinc potiſſimum ex auctoribus claſſicis diſcenda.

II. Ex eo vero conſequitur, vt Romanae linguae puritas ac elegantia non aliunde, quam ex veteribus, qui naufragium euaſerunt, auctoribus claſſicis, hauriri poſſint. d) Quum vero multum referat, quo ordine, quaque ratione auctores euoluas: e) de ea quoque re nonnulla, more noſtro, monebimus.

d) Caue tibi perſuadeas, ex vſu tantum & loquendi conſuetudine ad Latinae linguae facultatem poſſe perueniri. Tantum enim abeſt, vt hoc fieri poſſit, vt potius inde

Digitized by Google

naſci ſoleat inquinatum illud ac ſordidum dicendi genus, quo monachi maxime, nec non Poloni & Hungari delectantur. Quo fit, vt Itali, Latinae elegantiae ſtudioſiores, a ſermonibus Latinis etiam cum viris doctis de induſtria abſtineant, ne dictio aliquod ex idiotiſmo vernaculae trahat, quem etiam viri, quamuis eloquentiſſimi, in colloquiis vix effugiunt. Neque ſola ſcriptione Latinae eloquentiae facultatem adſequimur. Quid enim iuuabit ſcribere, niſi antea ipſam linguae indolem ac genium animo conceperis? Id vero qua alia ratione conſequi poſſis, quam lectis diligenter auctoribus, ego quidem vix intelligo.

e) Sunt equidem, qui ſolum legendum CICERONEM exiſtimant. Verum Ciceronianos illos, ſi Deo placet, iam dudum exagitarunt viri cordatiſſimi. Alii omnes auctores eo, quo ſcripſerunt, ordine, id eſt ſecundum aetatum, in quas inciderunt, ſeriem legi iubent, qua ratione vſum ferunt CL. SALMASIVM. Sed inde non poteſt non inaequale ac frigidum naſci dicendi genus, quod nec magnus ille criticus ſemper euitare potuit. Eo itaque ordine vtendum puto, vt ſenſim ad perfectionem linguae perueniamus, & auctor vnus alteri veluti viam ſternat; quo facilius intelligi ac in ſuccum ac ſanguinem verti poſſit.

III. Quod ad ordinem huius lectionis attinet, ſemper mihi ſe probauit TANAQVILLI FABRI methodus, tanto magis admiranda, quanto iucundius eius experimentum in ipſo filio cepit, quem, a decimo aetatis anno ad decimum quartum, hac ratione ita vtraque lingua expoliuit, vt cum viris certare poſſet. *) Nos vero, quamuis FABRVM non per omnia ſequuti, FABRI tamen methodo praecipuos Latinae linguae auctores ita diſponemus, vt quatuor curſibus ille

In lectione auctorum certum ordinem commendauit Tan. Faber.

ille ambitus abſolui, ex prioribus ſemper animus ad poſteriorum intelligentiam praeparari poſſit.

*) Mentionem huius methodi aliquoties facit FABER in epiſtolis, ſed poſtea eam accuratius deſcripſit in libello: *Methode pour commencer les humanites Grecques & Latines.* Salmurii, cIↃIↃcLXXII. 12. ex quo tractatu pleraque excerpſit, & polyhiſtori ſuo intexuit MORHOF. *Part. I, lib. 2. cap. IX: n. 44. ſequ.* Hanc methodum ergo & nos ſequemur, ſed ea vſi libertate, vt in ipſa auctorum ordine pleraque, noſtro arbitrio, mutemus.

Qui auctores primo curſu perlegendi?

IV. Primo itaque curſu, in quo ſingulari cura ac diligentia opus eſſe videtur, PHAEDRI fabulas, *) POMPONII MELAE geographiam, **) EVTROPIVM, ***) & CORN. NEPOTEM †) euoluendos ſuaſerim. *Ex primo* enim auctore vocum phraſiumque aliqua copia, *ex ſecundo* geographiae veteris notitia, *ex tertio* hiſtoria Romana, *ex vltimo* denique hiſtoriae Graecae non minima pars poterit hauriri. His vero praeſidiis praemunitus, facile, ex mea quidem ſententia, reliquos auctores omnes facilius intelliget.

*) Equidem FABER pueri ſe accomodans ingenio loco PHAEDRI, quem difficiliorem pro tironum captu iudicabat, capita aliquot ex euangelio IOHANNIS propoſuit. Sed non deſunt mihi rationes, quare hoc conſilium minus commendandum putem. Inquinatior eſt interpretis, quem vulgatum vocant, Latinitas, quam vt ab ea auſpicium fieri poſſit Latinae linguae: & nimis altas radices agunt, quae iſta aetate imbibimus, Nec video, quid in PHAEDRI fabulis difficilius videri

deri poſſit. Argumentum earum, ſi pauca paullo obſcoeniora omiſeris, puerile eſt, ac ſumma cum voluptate coniunctum. Stilus tenuis, & plane talis, quali in familiari ſermone vtebantur Romani. Summa quoque in his fabulis eſt orationis puritas, nec iudicium ſuum eruditis vnquam probauit SCIOPPIVS, qui neſcio quem Thraciſmum in Phaedri ſtilo ſibi ſubolfacere viſus eſt. Vid. SCHEFFER. *in vita Phaedri*, eius fabulis praemiſſa & MORHOF. *de Patauinitate Liuii. p.* 159. Optima Phaedri editio, & fabulis aliquot auctior, prodiit Amſtelodami CIↃ IↃCXCVIII. 8. cura Petri Burmanni, qui e commentariis & codice MARQV. GVDII multam lucem huic auctori conciliauit. Nec contemnendae editiones DAVIDIS HOCHSTRATANI, in vſum IO. GUILIELMI, Principis Naſſouii, adornata, *Amſtel. cIↃ IↃcc I*, 4, & IO. CHRISTOPH. WOLFFII, quae prodiit *Flensb.* CIↃ IↃCCIX, 8. Sed nuper reliquarum luminibus offecit editio (noua) BVRMANNIANA. (CIↃ IↃCC XXVII, 4.

**) Geographiae cauſſa Phaedro ſubiungimus POMPONIVM MELAM, Claudiani aeui ſcriptorem. Ex eo enim non ſolum terrarum ſitus addiſci, (maxime ſi icones geographicas, quales in Notitia orbis antiqui accuratiſſimas dedit CELLARIVS, coniungas) verum etiam vocum phraſiumque copia non parum poterit locupletari. Latinitas enim huius auctoris, etſi non adeo elegans & florida, pura tamen eſt, & ſatis caſtigata, id quod profecto tironibus praecipue vtile eſt. Inter meliores editiones eſt IS. VOSSII *Hag. Com.* CIↃ IↃCLVIII. 4. cui IAC. GRONOVIVS ſuam oppoſuit editionem Lugd. Batau. CIↃ IↃCLXXXV, 8. in qua potiſſimum CL. SALMASIVM aduerſus VOSSII cenſuras, inſigni & familiari Gronouiano calamo acrimonia, vindicauit. Sed & hoc non impune tulit, ſiquidem VOSSIVS *Adpendicem obſeruationum ad* MELAM publici iuris fecit *Londini* cIↃ IↃcLXXXVI. 4. Denique huic *πάντα περὶ πάντων* reddidit IAC. GRONOVIVS nouiſſima editione; quae prodiit

Lugduni Bat. cIↄ Iↄcxcvi, 4. & cIↄ Iↄccxxii. 8. Indignam tantis viris dixeris hanc litem, & plane pudendam, niſi nobis tot elegantes Pomponii editiones, totque obſeruationes vtiliſſimas peperiſſet.

***) EVTROPIVM, quamuis ſequioris aeui hiſtoricum, vel ideo ſubiungendum MELAE ducimus, quod nullus exſtat ſcriptor, qui ſtilo ſimpliciore hiſtoriam Romanam ab ipſis vrbis primordiis ad occaſum paene occidentalis imperii vſque tradiderit. Romanae vero hiſtoriae cognitione aliqua non poterit is carere, qui ſe ad reliquorum ſcriptorum lectionem accingit. Accedit, quod iam habet in hoc auctore tiro, in quo geographiae veteris, quam a MELA edoctus fuerat, vſum perſpiciat. Latinitas eſt ſimplex, & nonnunquam ſatis terſa, vt adeo & vocum phraſiumque copia legendo illo poſſit augeri. Si quid ex ſaeculi genio naeui trahit auctor, facile illud notari euitarique poterit, ſi iungantur notae CHR. CELLARII, in quibus illi lapſus accurate notantur. Quare & eius editionem prae ceteris commendandam exiſtimamus.

f) Subiicimus Eutropio CORN. NEPOTEM, idque ob multas rationes. Nam, primo ſi quid ex Eutropio aeruginis haereat, illud eius lectione facile poterit abſtergi: deinde ex eo inſignis parabitur elegantiſſimarum loquutionum copia. Denique eadem opera ex Graeca & Punica hiſtoria tantum addiſcet tiro, quantum ſatis erit ad ſequentes auctores tanto facilius intelligendos. Editiones exſtant innumerae. Sed ego, quod ad hunc uſum attinet, CELLARIANAM reliquis exiſtimo longe anteponendam. Ceterum denuo hic ſeceſſum facimus a FABRO, qui Eutropio non CORN. NEPOTEM ſed AVR. VICTORIS libellum de viris illuſtribus, & IVSTINI hiſtoriam ſubiecit. Verum, qui rationes noſtras expenderit, is facile, opinor, iuſtas nobis fuiſſe diſſentiendi cauſſas, animaduertet.

Qui ſecundo?

V. Emenſus hoc iter iter, iamque tot adminiculis

niculis ad maiora inſtructus, alterum auſpicabitur curſum, quo TERENTIVM, g) CICERONIS epiſtolas h) & libros aliquot philoſophicos, i) nec non IVL. CAESAREM & MINVCIVM FELICEM, **) diurna nocturnaque manu verſabit.

g) Qui ſuperiore curſu commendati ſunt auctores, ad puritatem pertinent: danda ergo poſtea erit opera, vt & concinnitatem elegantiamque veterum imitemur, & huc pertinent auctores in hanc claſſem relati. TERENTIO enim nihil poteſt reperiri elegantius. Phraſis eius, ſi ab archaiſmis quibusdam diſceſſeris, non ſolum pura, ſed & nitida eſt, quod ipſe, quamuis alioquin modeſtiſſimus, *in praefatione Heautontimorumeni* prae ſe ferre non dubitat. Vnde lector iam ſenſim elegantiae adſueſcet, quae in Latino illo ſcriptore eſt maxima, ceu vel ex chreſtomathia Terentiana, editioni BOECLERI Arg. CIↃIↃCXXVIII. 8. adiecta, adparet. Quare haec editio & LINDENBROGIANA, quae cIↃ IↃcxxviii. 4. prodiit, reliquis omnibus anteferenda videtur, maxime, quum poſterior veteris grammatici, AEL. DONATI, ſcholia in Terentium ſimul exhibeat. Add. BARTH. *adverſ. L. 9.* (Lindenbrogianam cum reliquis fere virorum doctorum Commentariis exhibet Weſterhouiana Hagae Com. cIↃ IↃccxxvi. 2. To. 4. quam ipſe editor in compendium redegit, cIↃ IↃccxxxii. 8.)

h) Vt Terentius elegantiae Romanae; ita CICERO concinnae pariter ac fuſae orationis guſtu nos imbuit. Hinc merito iam eius epiſtolae in manibus erunt, in quibus & elegantia, & ars periodica, tanta adparet, vt, facundiam ex earum lectione ſe adſequutos, multi fateantur, & in his HERM. BVSCHIVS apud FREINSHEM. *Orat. IV, p. 46.* Conf. MVRETI *Part. II, orat. 16.* vbi Ciceronianarum epiſtolarum vſum & praeſtantiam egregie demonſtrat. Nec adeo difficilis amplius erit harum epiſtolarum le-

ctio ei, qui iam non poenitendam hiſtoriae Romanae & geographiae antiquae partem primo curſu ex *Eutropio* & *Pomp. Mela* ſibi reddiderit familiarem. Selectu tamen & ordine hic quoque opus eſt. Merito ergo I. *epiſtolis ad Atticum*, in quibus CICERO ἀττικίζει, praefero epiſtolas *ad familiares*, nec non ad Q. *Fratrem*, II. In his ipſis omitti poſſunt eae, quae a Coelio, nec non a TIRONE ſcriptae ſunt; ſeligendae vero inprimis III. epiſtolae, quas in proconſulatu ſcripſit. Iis enim nihil ſolet eſſe elegantius. Denique IV. comparanda eiusmodi editio, in qua ordine chronologico epiſtolae diſpoſitae ſunt, qualis eſt SIBERIANA (& REIMANNIANA.) Ita enim lectio eo facilior erit ob hiſtoriae nexum & continuam ſeriem. Reliquis tamen editionibus palmam iure quodam ſuo praeripiunt CELLARIANA (a Cl. CORTIO aucta) & GRAEVIANA, quum e notis vtrique ſubiectis multa, quae ad elegantiam linguae pertinent, addiſci poſſint.

i) Libris philoſophicis reliquis praemittendos ego iudicarim CATONEM MAIOREM & LAELIVM ob facilitatem. His deinde ſubiiciendos ſuaſerim *libros de officiis* ob accuratam eloquutionem & concinnitatem egregiam, quam ipſe CICERO in *prooemio* filio ad comparandam Latinae linguae facultatem profuturam iudicat. Proximos eſſe iuſſerim libros de *diuinatione* & *de finibus bonorum & malorum*, ex quibus praeter Latinitatis elegantiam hauriri poterit inſignis hiſtoriae philoſophicae cognitio, qua plane non poteſt carere, qui reliqua opera philoſophica CICERONIS euoluere ſtatuit.

*) Perlectis CICERONIS epiſtolis, iam perſpicuus admodum & intellectu facilior videbitur IVL. CAESAR, maxime in libris *de bello ciuili*, quos illis de bello Gallico praemittendos arbitror. Tota enim illa hiſtoria partim ex Eutropio, partim ex CIC. Epiſtolis memoriae ſuccurret. Stilus eius eſt elegans, ſed ſimplex, vnde eum ideo CICERONI ſubiungendum

puto

Digitized by Google

puto, quod quidquid redundantis copiae ex lectione CICERONIS forſan haeſerit, lecto CAESARE, poſſit abſtergi. Praeſtantiſſimae editiones ſunt IAC. STRADAE, quae Francof. in fol. prodiit, nec non CELLARIANA, &, quae reliquis nitidior eſt, GRAEVIANA, quae *Vitr.* cIↄIↄcxcvII. 8. lucem vidit, (itemq. Dauiſiana Cantabr. cIↄIↄccvI, 4.

**) Quum omnes, quos commendauimus, auctores profano Deorum cultu ſeſe polluerint, merito jam his ſubjungimus MINVCIVM FELICEM, Chriſtianum ſcriptorem, quum ille & elegantiae & concinnitatis ſit ſtudioſiſſimus. Duae vero ſunt huius conſilii mei rationes. Nam praeterquam, quod inde noſtrae religionis principia ac myſteria ſtilo elegantiore exprimere diſcimus: dialogus iſte, quem Octauium inſcripſit, etiam bonam partem mythologiae continet, adeoque viam ſternit ad lectionem CICERONIS *de natura deorum* & poetarum, in quibus mythologia vtramque paginam facit. Attamen ei, qui cum fructu lecturus eſt MINVCIVM, ſuaſerim, vt ſimul ad manus habeat IVLII HYGINI fabulas, vel NAT. COMITIS *Mythologiam*, vel alium ex eiusmodi ſcriptoribus mythicis, e quibus veteres coniunctim prodierunt *Pariſ.* cIↄIↄLXXVIII. in 8. & Amſt. cIↄIↄcLXXXI. 8. Ceterum MINVCIVM nitidiſſime ediderunt CHR. CELLARIVS & IAC. GRONOVIVS, *Lugd. Bat.* cIↄIↄccIX, 8.

VI. In tertio auctorum curſu ad ſtili differentiam reſpicio. Hinc in manibus iam erunt SALLVSTIVS, k) CICERONIS *orationes ſelectiores*, l) LIVIVS, m) SVETONIVS, *) PLINII *panegyricus*, **) TACITVS, ***) CVRTIVS, n) PLAVTVS, o) SENECAE aliquot libri philoſophici, p) & denique LACTANTI- *Qui tertio?*

VS. q) Si cui non vacat, tam vaſtos auctores totos perlegere: ei potiores inde partes decerpere licebit.

k) Vt ſtili vere *Attici* formam animo concipias, commendanda erit lectio C. CRISPI SALLVSTII. Nemo enim fere Atticam Thucydidis dictionem inter Latinos illo accuratius expreſſit. Tribus verbis integras explet ſententias, non circumducit, non interponit, aſyndetis frequentiſſime vtitur, & vbique adſtrictior adparet. Vid. LEO ALLAT. *de erroríb. magn. vir. in dicendo, p. 36.* vbi ſententiam SCALIGERI, breuitatem Salluſtio *Lib. IV, Poet. cap. 24.* negantis, refellit. Verborum tamen obſoletorum atque archaiſmorum nonnunquam affectator eſt, quod merito in eo reprehendit SCIOP. de *Exercit. Rhet. generib. pag. 13. ſequ.* Commendandae prae ceteris editiones IOH. FRID. GRONOVII, cIↃIↃcLXV, 8. & IO. CRISPINI, qui in vſum principis iuuentutis Franciae, quem Delphinum vocant, Salluſtium prodire iuſſit *Pariſ.* cIↃIↃcLXXIV. 4. (atq. CORTIANA L. cIↃIↃccXXIV, 4.

l) Stili *Rhodii* & *Aſiatici* nec non *oratorii morati & concitati* indoles optime ex CICERONIS orationibus elucet. Vnde ad earum lectionem merito nunc ſe accinget elegantioris ſtili ſtudioſus. Selectas vero commendo, quales ſunt pro Sex. Roſcio Amerino, pro Archia poeta, pro M. Marcello, pro Q. Ligario, pro lege Manilia, pro T. Annio Milone, Philippica II. & quaedam aliae, coniunctim aliquoties editae. Prae ceteris tamen adoleſcentibus CHR. CELLARII editio, ob diſpoſitiones, notas & indices, commendari meretur.

m) LIVII ſtilus eſt *Rhodius, elegans & grauis.* Hinc vt & hi dicendi characteres exemplo quodam perſpiciantur: merito decas aliqua huius praeſtantiſſimi ſcriptoris erit euoluenda. Vberius de eius ſtilo diſputatum eſt a MORHOFIO *in Diſſert. de Patauinitate Liuii.* Optimae editiones ſunt IOH. FRID. GRONOVII,

Digitized by Google

VII, quae tertium emendatiſſime prodiit CIↃIↃC LXXIX,8. *Voll. III.* & Pariſina, in Delphini vſum, adornata a IO. DOVIATIO CIↃIↃCLXXIX-LXXXII, 4. *Tomis VI.*

*) *Tenuis* ſtili effigiem ſiſtet SVETONIVS, ſaeculi II. ſcriptor, qui nuſquam adſurgit, ſemper humi repit. Egregio vero vſui erunt editiones IS. CASAVBONI. CL. SALMASII, & quae reliquis praeferenda, IO. GE. GRAEVII *Vltrai.* CIↃIↃCLXXII. & CIↃIↃCXCVII. 4. quamuis & PITISCIANA non comtemnenda ſit.

**) Eodem tempore, quo SVETONIVM floruiſſe conſtat, ſtili *ſublimis* exemplum egregium dedit PLINIVS iunior, conſcripto admirabili panegyrico, cui parem vix habet Romana antiquitas. Sed & *Attici* atque *acuti* ſtili ſpecimen edidit PLINIVS maxime in epiſtolis, de quibus tamen iam ſupra iudicium noſtrum dedimus. Optima editio videtur CELLARIANA, aliquoties recuſa, & primum edita *Lipſ.* CIↃIↃCXCIII. 12. Nam illae HENR. STEPHANI, quae CIↃIↃXCI. in 12. & CLAVDII MINOIS, quae *Pariſ.* CIↃIↃLXXXVIII, eadem forma, prodierunt, perquam raro habentur. (Cortiana ſperabatur CIↃIↃCCXXXII. 4.)

***) In TACITO praeter acumen etiam σεμνότητα ſeu *grauitatem ſtili* maxime commendant eruditi. Idque nemo, niſi in iſtius lectione plane hoſpes, inficias iuerit. Vnde non moramur CASP. SCIOPPIVM, ANDR. ALCIATVM & AEMIL. FERRETVM, quibus ſoloecus iſte auctor & plane e iuuenum manibus excutiendus videtur. Vid. VOSS. *de Hiſt. Lat. I, 3.* Inter TACITI editiones facile reliquis palmam dubiam reddit praeclara illa, quam notis variorum exornauit IO. FRID. GRONOVIVS *Lugd. Bat. 8. Tom. II.* CIↃIↃCLXXV. & CIↃIↃCLXXXV. 8. cui nuper ſplendidior in maiore forma acceſſit, a IAC. GRONOVIO curata, eoque exſtincto, praelo ſubiecta a filio ABRAAMO.

n) Sti-

n) Stili *elegantis & floridi* ideam dabit CVRTIVS; incertae aetatis ſcriptor, quem ob declamatorium & anxium dicendi genus, naeuoſque varios, multi plane nouum ac ſuppoſititium ſcriptorem putant. Vid. VOSS. *de Hiſt. Lat. I, 28.* GVIDO PAT. *Epiſt. 27. p. 95.* CELLAR. in *iudicio de Curtio editioni ſuae praemiſſo.* WAGENSEIL. in *Pera libr. iuuen. Tom. IV, p. 178.* Verum vtut facile largiamur, non immunem eſſe CVRTIVM a variis naeuis, in dictione aeque ac geographia admiſſis, quos magno adparatu notauit CLERICVS in Arte critica: non tamen ideo nitidum illum ſcriptorem vel nouum, vel plane e manibus iuuenum excutiendum, arbitramur, vel ideo, quod ſtilus ille *venuſtus*, quem ſupra deſcripſimus, a nemine, quam a CVRTIO, felicius exprimitur. (Clerico reſpondit PERIZONIVS in *Curto vindicato.*) Optimae editiones ſunt CELLARIANA, PITISCIANA, & quae iam pridem omne punctum tulit, FREINSHEMIANA, Argent. CIϽ IϽCLXX, 8. recuſa.

o) In *iocoſo* ſtilo regnat PLAVTVS, qui & purus eſt & terſus. Verum hic obſeruandum I. archaiſmos nimis amare PLAVTVM, id quod tamen ſaeculo, quo vixit, condonandum eſt. II. Eundem ſtilum ex perſonarum, quas in theatro ſiſtit, ingenio formare, & hinc III. ſaepius fingere phraſes & voces ridiculas magis, quam Latinas. IV. Iocos quoque ſeruiles, quibus abundat, aliquando parum eſſe vrbanos, quod iam HORATIVS *in arte poetica v. 270. ſqq.* notauit:

> *At noſtri proaui* PLAVTINOS *& numeros &*
> *Laudauere ſales; nimium patienter vtrumque,*
> *Ne dicam ſtulte mirati; ſi modo ego & vos*
> *Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,*
> *Legitimumque ſonum digitis callemus & aure.*

Conf. DAN. HEINSII *Diſſert. in hunc locum Horatii*, Terentii editionibus addi ſolita; & VAVASSOR *de ludicra dict.* His obſeruatis fructum ex PLAVTI

TI lectione non leuem capiemus. In optimis editionibus eminent TAVBMANNIANA ſaepius recuſa, & commentario luculentiſſimo inſtructa, itemque GRONOVIANA. Nec negligendum PHIL. PAREI *Lexicon Plautinum*, quod inſignem utilitatem adferet omnibus, qui dictionis Plautinae ſunt paullo ſtudioſiores.

p) In *acuto* ac *ſententioſo*, quem vocant, ſtilo prae caeteris commendandus SENECA, quamuis eum etiam hac in re iuſto eſſe diligentiorem, iam ſupra ex QVINCTILIANO aliisque ſit obſeruatum. Abundat ſane SENECA dulcibus vitiis, quae facilius, quam ſaniora, a iuuentute in imitationem trahuntur. Vnde merito eius lectionem in tertium demum curſum reiecimus. Ex philoſophicis eius ſcriptis hic ſeligendos exiſtimarim libros de tranquillitate animi, de prouidentia & de clementia. Reliqua vt & *epiſtolae* vltimo curſui poterunt reſeruari. Editiones LIPSIANA & GRONOVIANA *Amſtelod.* CIↃ IↃCLXXII, 8, III. *Voll.* reliquis commodiores atque elegantiores habentur.

q) Subiungimus his omnibus LACTANTIVM, Chriſtianorum Ciceronem, quem ſaeculo IV. ineunte floruiſſe conſtat. Eo enim duce facile diſcemus, quae optima ſit imitandi ratio. Nam CICERONIS dictionem atque vbertatem tam accurate expreſſit, vt non temere quisquam paria illi ea in re fecerit. Sunt tamen & in Lactantio naeui quidam ſaeculo, quo vixit, condonandi, quos aeque ac virtutes illius cum cura expendit diſſertatio, quae in academia noſtra prodiit, *de ſtilo Lactantii.* Inſtitutiones eius diuinae multo nitidiores ſunt libello de mortibus perſequutorum, quem STEPH. BALVZIVS e codice Colbertino exſcriptum primus extulit *Tomo II. Miſcellan.* Pariſ. CIↃ IↃCLXXIX, 8. Vnde hunc librum non Lactantio, ſed Caecilio cuidam tribuendum exiſtimat MASSVETVS. Sed nec is libellus vel ob res, quas complectitur, notatu digniſſimas videtur praetermittendus, Editiones Inſtitutionum exſtant variae, in quibus & CELLARIANA B

locus haut poſtremus debetur. Alter vero libellus luculenter cum notis STEPH. BALVZII, GISB. CVPERI, COLVMBI, TOINARDI, GRAEVII, EL. BOHERELLI, THOM. GALE. IAC. TOLLII editus eſt a PAVLLO BAVLDRI Vltrai. CIϽIϽCXCII, 8.

Qui quarto? VII. Quarto curſu, iis potiſſimum, qui ſeſe totos amoenioribus Muſis conſecrarunt, deſtinato, non ſolum reliqua auctorum hactenus recenſitorum ſcripta adeunda, ſed & per ceteros ſcriptores omnium aetatum diuagandum eſt. r) Euoluendi itaque erunt ſcriptores rei ruſticae, CATO, VARRO, COLVMELLA, s) ſcriptor architecturae doctiſſimus, VITRVVIVS, t) hiſtorici porro, VELLEIVS PATERCVLVS, u) VALER. MAXIMVS, x) C. PLINIVS, y) FLORVS, *) IVSTINVS, **) ſcriptores hiſtoriae Auguſtae ſex, ***) & AMM. MARCELLINVS, z) rhetores item & oratores, M. ANN. SENECA, a) QVINCTILIANVS, b) & auctores panegyricorum veterum, *) quibus denique accedent CORN. CELSVS, **) T. PETRONIVS ARBITER, ***) FRONTINVS, c) AVL. GELLIVS, d) APPVLEIVS, e) CENSORINVS, f) IVL. OBSEQVENS. g) FL. VEGETIVS, *) MACROBIVS **) & MARCIANVS CAPELLA ***) Reliqui enim ſcriptores, quibus & SYMMACHVM & CASSIODORVM, & patres pleroſque accenſeo, hiſtoriae potius quam Latinitatis cauſſa euoluendi ſunt.

r) Quum

r) Quum enim viro eloquenti de variis rebus diſſerendum ſcribendumque ſit; facile adparet, non ſufficere ei paucos auctores. Hinc phraſes ad rem bellicam pertinentes ex ſcriptoribus hiſtoricis, tacticis, & qui de caſtramentione egerunt; phraſes oeconomicas ex CATONE, COLVMELLA, VARRONE; loquutiones medicas ex CELSO; architectonicas ex VITRVVIO & PALLADIO; alias denique ex aliis petet. Vnde ſimul intelligere licebit, quanto in errore verſentur, qui ſolo lecto CICERONE ad ſummam eloquentiae perfectionem ſe peruenturos exiſtimant.

s) CATO, quum dudum ante CICERONEM ſcripſerit, non adeo elegans eſt. Archaiſmos adhuc habet ſaeculo ſuo familiares. Optimum tamen agricolam fuiſſe, iam CORN. NEP. in *vita* eius obſeruauit. Prodierunt CATONIS fragmenta cura AVS. POPMAE, & deinde IO. MEVRSII Fran. CIↃIↃCXX. 8. VARRO innumera paene ſcripſit, in quibus tamen praeter (libros III.) de re ruſtica & de lingua Latina (libros IV. ad IX.) pauciſſima fragmenta commune illud naufragium euaſerunt. Scripta eius iam olim doctrinae potius, quam eloquentiae, laude commendabantur QVINCTIL. *Inſt. orat. X; 1.* AVGVSTIN. *de ciuit. Dei VI, 2.* De huius quoque fragmentis praeclare meritus eſt AVS. POPMA, cui debemus editionem, quae prodiit *Lugd. Bat.* CIↃIↃCI. 8. &, qui primo loco laudandus erat, IOS. SCALIGER. Elegantiſſimus de re ruſtica ſcriptor eſt COLVMELLA, qui ſub Claudio floruit, vir eloquentiſſimus, adeoque cum cura legendus. Nitidae exſtant huius auctoris editiones, ſed magno compendio adhiberi poterit, ROB. STEPHANI *collectio ſcriptorum rei ruſticae. Pariſ.* CIↃIↃXLIII. 8. (& Commelin. CIↃIↃXCV. 8. Speratur etiam proxime Lipſienſis cum omnium notis editis, & ineditis tum aliorum tum IOH. MATTHIAE GESNERI.)

t) M. VITRVVIVS POLLIO architecturae ſcriptor

Digitized by Google

ptor doctiſſimus eſt, nec nitidiſſimus tamen, quamuis ſaeculo Auguſteo floruerit. Hinc in eo peregrinitatem & plebitatem notant BARTHIVS *Aduerſ. I.* 10. & CASP. SCIOPPIVS. Saepe in linguas varias translatus eſt hic auctor. Latinae quoque editiones exſtant haut paucae, in quibus commendanda, quae GVIL. PHILANDRI CASTILIONAEI cura prodiit *Lugd.* cIↄ Iↄ LII, 4. Iungendum tamen lexicon Vitruuianum BERNARDINI BALDI cura conſcriptum, & auctius (cum ipſo Vitruuio) editum a IO. de LAET. *Lugd. Bat.* cIↄ IↄcXLVII. f.

u) VELLEIVS PATERCVLVS ſub Tiberio floruit, hiſtoriamque edidit, cuius in poſtrema parte vbique oſtendit animum paraſiticum, ſtilumque Tiberio & Seiano obnoxium. Vnde eum potius panegyriſten dixeris, quam hiſtoricum. Dictio tamen eius, quidquid alii, eſt plane Romana elegans, & vel ideo commendanda, quod hominum indolem cum cura deſcripſit. Inde IO. HENR. BOECLERO enatus eſt libellus *de characteribus politicis Velleianis.* (*Arg.* cIↄ IↄcLXXII. 8.) Praecipue commendari merentur editiones IO. HENR. BOECLERI, *Arg.* cIↄ IↄcLXIII. 8. & *Oxonienſis* cIↄ IↄcXCIII. 8. & nitidiſſima BVRMANNIANA, *Lugd. Bat.* cIↄ IↄccXVIII. 8. cui ex illa Oxonienſi etiam HENR. DODWELLI *Annales Velleiani* acceſſerunt. Fragmentum VELLEII quod circumfertur, a WOLFG. LAZIO editum, ab eruditis dudum exploſum eſt.

x) Eodem Tiberio imperante, VAL. MAXIMVS vixit, qui hiſtoriam memorabilium dictorum factorumque in varios titulos diſtributam ſcripſit. Sed quum ſtilus vix ſapiat tam bonum aeuum: non dubitarim ego quidem eorum accedere ſententiae, qui non tam integrum auctorem, quam eius excerpta quaedam ad nos perueniſſe iudicant. Vnde & raro inter ſe conſpirant codices MSCi, ceu obſeruauit BARTHIVS *Aduerſ.* XIX, 15. Meliores editiones ſunt ANT. THYSII *Lugd. Bat.* cIↄ IↄcLXX. 8. PETRI IOSEPHI CAN-

CANTELII in vſum Delphini *Pariſ* cIↄIↄcLXXIX. 4. Reliquis omnibus palmam praerepturus fuiſſet IAC. PERIZONIVS, ſi eius prodiiſſet editio. Sed in ſpongiam incubuit hic Aiax, niſi quod nuper Perizoniana, quae reperiri potuerunt, nouae ac ſplendidae editioni ſuae inſeruit V.C. ABR. TORRENIVS. *Leidae*, cIↄ Iↄccxxvi, 4.)

y) C. PLINII SECVNDI Hiſtoria naturalis iuſtae inſtar bibliothecae eſt, vnde reliquorum eius librorum iactura tanto triſtior accidit reip. litterariae. Vid. PLIN. *Epiſt. III, 5*. Auctor nondum ſatis caſtigatus videtur ob codicum MSC. penuriam & eorum, qui exſtant, naeuos, de quibus conqueruntur SCALIGERIANA *prima*, p. 20. Reliquis tamen praeferendae editiones IAC. DALECHAMPII & CLAVD. SALMASII. *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄc xxxi. 12. Tom. III. IO. FRIDR. GRONOVII, *Lugd. Bat.* cIↄ IↄcLXIX. 8. *Tom. III.* & illa cedro digna IO. HARDVINI *Par.* cIↄ Iↄc LXXXV. 4. *Tomis V. Pariſ.* cIↄ Iↄcc XXIII. *fol.* Tomis II. repetita, & vt ſperamus, breui tertium proditura. Exercitationes ſiue Solinianae, ſiue Plinianae CL. SALMASII, incredibili eruditionis varietate refertae ſunt, adeo vt vir ille doctiſſimus omnes fere vaſtae doctrinae theſauros in iis exhauſiſſe videatur. Sed multa etiam inſunt, parum accurate ſcripta, multae hariolationes criticae, multae coniecturae ſatis audaces, vt poſtea viris doctis tantum non omnibus vapularit Salmaſius. Prodierunt poſt *Pariſinam editionem* cIↄ Iↄc xxix. *fol. Voll. II. Vltrai.* cIↄ IↄcLXXXIX. *f. Tom. II.*

*) FLORVS, ex Annaeorum gente, qui ſub Traiano ſcripſiſſe videtur, hiſtoriam ſtilo magis poetico quam hiſtorico compoſuit. Vbique affectat magnificentiam & acumina, quae tamen aliquando in frigus abeunt, vt ſupra aliquot exemplis demonſtrauimus. Non tamen ſine fructu eum leges, ſi iudicium adhibueris. Optimae editiones ſunt SALMASIANA *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄc xxxviii, 12. FREINSHEIMIANA *Argent.* cIↄ Iↄc

Digitized by Google

cIↄ Iↄc xxxvi. 8. GRAEVIANA. *Vltrai.* cIↄ Iↄc xc. 8. & quam in Principis iuuentutis Galliae vſum edidit ANNA TANAQVIL. FABRI filia *Par.* cIↄ Iↄc LXXIV. 4.

**) Incertae aetatis eſt IVSTINVS, quem plerique ad ferream Latinitatis aetatem referunt. In compendium redegit TROGI POMPEII ſeueriſſimi & priſcae eloquentiae viri hiſtoriam Philippicam: ſed ſtilo ultra aeuum ſuum elegante, vt illum dictionem Trogi ſui vbique retinuiſſe vero ſimile ſit. Commendandae prae ceteris editiones IS. VOSSII, *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄc XL. 12. & IO. GE. GRAEVII. *Vltr.* cIↄ Iↄc LXXXIII, & cIↄ Iↄc CI. 8. (Inter minores praeſtant BVRMANNI cIↄ Iↄcc XXII. 12.)

***) Scriptores hiſtoriae Auguſtae vocantur, qui hiſtoriam Imperatorum Romanorum, inchoatam a SVETONIO continuarunt, AEL. SPARTIANVS, IVL. CAPITOLINVS, AELIVS LAMPRIDIVS, VVLCATIVS GALLICANVS, TREBELL. POLLIO & FL. VOPISCVS, qui omnes, imperantibus Diocletiano & Conſtantino Magno, floruiſſe videntur; quamuis quas ſinguli vitas compoſuerint, non adeo videatur expeditum, ceu oſtendit in *Praelectionibus Cambdenianis* HENR. DODWELLVS. Maximi merito habentur ob rerum, quas tradunt, varietatem: Stilus vero haut parum ex aeui illius ſordibus trahit, nec adeo temere imitandus eſt. Coniunctim ſaepe editi ſunt iſti VI. viri, de quibus optime meriti ſunt IS. CASAVBONVS & CL. SALMASIVS, quorum notae cum ſaepius, tum potiſſimum *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄ LXX. in 8. Voll II. prodierunt. (Neque contemnenda Argentoratenſis *Vlr. Obrechti* cIↄ Iↄc LXXVII. 8.)

z) AMMIANVS MARCELLINVS, Graecus natione, Latine tamen ſcripſit temporum ſuorum hiſtoriam. Quumque ſub Iuliano demum Imperatore vixerit: facile colliges, qualem eius dictionem eſſe oporteat. Duriuſcula illa eſt, & horridior,

quam?

Digitized by Google

quam vt ſtili cauſſa legi poſſit. Eſt tamen *Ammianus* ſcriptor prudens, grauis, ſeuerus, & veritatis ſtudioſiſſimus, vnde viri doctiſſimi in eo illuſtrando multum induſtriae collocarunt. Editiones optimae ſunt FR. LINDENBROGII. *Hamb.* cIↃ IↃc IX. 4. HADR. VALESII. *Pariſ.* cIↃ IↃc LXXXI. *fol.* & IAC. GRONOVII *Lugd. Bat.* cIↃ IↃc XCIII. *fol.* & 4. multis Imperatorum numis, gemmis, imaginibus, obeliſcis aeri inciſis exornata.

a) M. ANNAEVS SENECA Rhetor, Lucii philoſophi parens, more ſaeculi, controuerſias & ſuaſiones, id eſt, declamationes ſcripſit. Vigebant enim tum vmbratiles illae exercitationes, quas ſuo more exagitauit PETRON. *ſat. p. 1.* Quamuis vero non niſi Excerpta habeamus, quae ipſe Seneca in filiorum gratiam e penu memoriae, qua ad miraculum vſque valuit, depromſit: ſcripta tamen illa ſunt ea dictionis puritate & elegantia, vt nihil in eo genere purius exſtet aut venuſtius. Solent plerumque declamationes iſtae philoſophi operibus iungi, id quod etiam a IO. FR. GRONOVIO factum.

b) M. FABIVS QVINCTILIANVS a Galba Imperatore ex Hiſpania Romam deductus, rhetoricam ibi docuit, tanta fama, vt viros doctiſſimos, & in his Plinium etiam, diſcipulos habuerit. Exſtant eius *Inſtitutiones oratoriae*, aeternum opus, & *Declamationes*, quae tamen quum ad QVINCTILIANI praecepta non ſint compoſitae, eius eſſe haut videntur. Prodiit Quinctilianus cum notis variorum, cura IO. FR. GRONOVII *Lugd. Bat.* cIↃ IↃc LXV. 8. Declamationes CXLV. extulit PETR. PITHOEVS *Pariſ.* cIↃ IↃc LXXX. 8. poſtea etiam VLR. OBRECHTVS Argent. cIↃ IↃc XCIII, 4. Declamationes aliquot ineditas additas reperimus editioni Oxonienſi cIↃ IↃc XCII. 4. Sed ſplendidiſſima omnium & vtiliſſima eſt nouiſſima BVRMANNIANA (*Lugd. Bat.* cIↃ IↃcc XX. 4. 2. *Voll.*) Neque enim nos moramur lites, quae viro clariſſimo cum CLAVD. CAPPERONERIO, Diacono Ambia-

bianenſi, interceſſerunt, (qui & ipſe paullo poſt BVRMANNVM *Pariſ.* cIↄ Iↄcc xxv. *fol.* ediderit.)

*) De auctoribus his panegyricorum veterum iam ſupra actum eſt *Part. II. cap. III.*

**) CORN. CELSVS ſuauiſſimae Latinitatis auctor, artem medicam nitida dictione expreſſit, vnde eum Latinorum Hippocratem & Medicorum Ciceronem vulgo audias cognominari. Optime de eo meritus eſt medicus, THEOD. IANSON. ab ALMELOVEEN, qui Celſum emendatiſſimum ſuisque illuſtratum notis dedit *Amſtel.* cIↄ Iↄc LXXXVII, 12. & cIↄ Iↄc CXIII, & recuſ. XXX.

***) Accedit celeberrimus ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter, T. PETRONIVS ARBITER, Satirici auctor, a quo ſola ſi abeſſet obſcoenitas, nemo felicius manum ad ſcribendum adpuliſſet. Perſtrinxiſſe videtur Neroniani aeui infelicitatem, & forſan, ſi integrum exſtaret ſatiricon, auctorem habituri eſſemus non minus grauem vitiorum inſectatorem, quam IVVENALEM. Verum videtur aliquis, parum caſtus, ea tantum ex opere illo excerpſiſſe, quae inuenerat maxime obſcoena. Commendandus itaque eſt non pueris ac adoleſcentibus, ſed compoſitae mentis viris, qui & inde haut pauca praeclara diſcent. Optima editio eſt PETRI BVRMANNI, *cum variorum notis, Vtraiecti* cIↄ Iↄ ccIX, 4. Exſtat & aliud fragmentum, Traguriae in Dalmatia repertum, de quo mirae inter Valeſium, Schefferum, Wagenſeilium aliosque viros doctos interceſſere lites. Edidit illud cum notis ſuis IO. SCHEFFERVS, *Vpſ.* cIↄ Iↄc LXV, 8. deinde THO. REINESIVS, *Lipſ.* cIↄ Iↄc LXVI, 8. hinc CHR. ARNOLDVS *Norimb.* cIↄ Iↄc LXVII, 8. qui etiam totius illius litis hiſtoriam texuit, variaque virorum doctiſſimorum iudicia adiecit. (Fuit etiam, qui totum PETRONIVM Albae Regiae anno cIↄ Iↄc LXXXVIII repertum in lucem extulit FRANC. NODOTIVS *Roterod.* cIↄ Iↄc XCIII, 12. Sed non tam cre-

creduli adhuc fuerunt eruditi, vt hunc ſibi fucum fieri paterentur a milite.

c) E Traiani aeuo eſt SEX. IVL. FRONTINVS, qui & de *ſtrategematibus*, & *aquaeductibus & cloacis* ſtilo non adeo nitido ſcripſit. Strategemata Vegetio addi ſolent; liber de aquaeductibus in ONVPHRII PANVINII Commentariis *de rep. Romana* habentur. Iunctim eius opera prodierunt cura ROB. KEVCHENII. Amſtel. cIↄ Iↄc LXI, 8. (Strategematicon libri c. n. omnium & FR. OVDENDORPII *LB.* cIↄ Iↄccxxxi, 8. de aquaeductibus ſplendidiſſima & elaboratiſſima repus omnibus editio IO. POLENI *Patauii* cIↄ Iↄcc xxII, 4, mai.)

d) AVL. GELLIVS, quem alii AGELLIVM vocandum contendunt, Noctes Atticas, ſed luculentiſſimas, ſcripſit, quo in libro innumera philologica, critica, hiſtorica, philoſophica, promiſcue tractauit. Optima editio eſt IO. FRID. GRONOVII *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄc LXXXVII, 8. (repetita auctius a IACOBO F. 4. *Lugd. B. cIↄ Iↄc cvi.* 4.)

e) APVLEIVS, Madaurenſis, Afer, monſtroſae ac tumidae Latinitatis auctor eſt, vt eum rudere cum aſino ſuo lepide iudicaret PHIL. MELANCHTHON. Proprietatis quidem ſatis eſt amans, & diligens veteris Latinitatis conſeruator, ſed qui tumore & affectatione ita omnia corrumpit, vt phraſin eius non immerito *doctο ineptam*, cum VOSSIO & LIPSIO poſſis appellare. Mirifice tamen APVLEII ſtilum amauit PHIL. BEROALDVS, a multis hinc iure notatus. Commodiſſima editio eſt GEV. ELMENHORSTII, quae prodiit *Francf.* cIↄ Iↄc XXI. 8. & (Apologia) SCIPIONIS GENTILIS, Icti doctiſſimi. (Metamorphoſeos autem Libri XI. cum notis IO. PRICAEI *Goudae*, cIↄ IcL, 8.)

f) CENSORINVS, quem ſub Alexandro Seuero vixiſſe conſtat, librum ſcripſit aſtrologica mathematica-

Digitized by Google

que doctrina refertiſſimum, *de die natali*. Stilus ſimplex eſt nec plane contemnendus. Optima editio eſt HENR. LINDENBROGII *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄc XLII. 8. impreſſa, & quae nuper (in Anglia) cum notis variorum prodiit.

g) IVL. OBSEQVENS de prodigiis, quae Romae & in vicinia acciderunt, libros II. ſtilo ſimpliciſſimo ſcripſit. Eos IO. SCHEFFERVS cum notis ſuis recudendos curauit *Amſt.* cIↄ Iↄc LXXXIX. 8. (& FRANC. OVDENDORPIVS cIↄ Iↄccxxx. 8.)

*) FL. VEGETIVS, aeui Theodoſiani auctor, tum de re militari, tum de mulomedicina ſcripſit. Priorem in librum commentatus eſt GOD. STEWECHIVS. *Pariſ.* cIↄ Iↄc VII. 4. & poſt hunc PETR. SCRIVERIVS *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄc XXXIII. Poſteriorem edidit IO. SAMBVCVS. cIↄ Iↄ LXXIV. 4.

**) Eiusdem aetatis ſcriptor AVRELIVS THEODOSIVS MACROBIVS vtiliſſimo ad Poſteritatem inſtituto optima quaeuis ex Latinis Graeciſque auctoribus excerpſit. Quare etſi eius ſtilus varius eſt: multa tamen veterum fragmenta hodie intercidiſſe conquereremur, niſi a MACROBIO fuiſſent conſeruata. Certe ei inter alia debemus luculentiſſimum illud e CICERONIS libris de republica ἀποσπασμάτιον, quod *ſomnium Scipionis* adpellatur, in quod MACROBIVS commentarium doctiſſimum conſcripſit. Prodierunt MACROBII opera ſaepius, ſed optima eſt editio, quae cum notis variorum cura GE. HORNII lucem vidit cIↄ Iↄc LXV. 8.

***) MARCIANI CAPELLAE ſtilus adeo horridus & durus eſt, vt eum *pecudalis eloquentiae* auctorem ſuo ſtilo vocet CASP. BARTH. *Aduerſ. XXV*, 13. Fabulam ſcripſit *de Mercurii & philologiae nuptiis*, qua totam encyclopaediam, ſed non ſatis feliciter, complexus eſt. Auctori huic adoleſcens XIV. annorum lucem accendere ſtuduit HVGO GROTIVS, cuius editio prodiit *Lugd. Bat.* cIↄ Iↄc, 8.

VIII.

Digitized by Google

VIII. Omiſſos videbis poetas. Nam PLAVTVS, TERENTIVS, PHAEDRVS, quos recenſuimus, licet metro ſe adſtrinxerint, dictione tamen familiari potius, quam poetica, vtuntur. h) Neque tamen exiguus eſt poetarum vſus etiam in ſoluta eloquentia, ſi cum iudicio legantur. **) Inprimis vero commendandi ſunt ob puritatem ſermonis VIRGILIVS, HORATIVS, OVIDIVS, k) ob phraſin LVCRETIVS, l) ob acumen LVCANVS. m) A tumidorum vero poetarum, quales ſunt STATIVS, CLAVDIANVS & alii n) imitatione plane, me quidem auctore, abſtinebit elegantiae caſtioris ſtudioſus.

An etiam poetarum lectione opus ſit?

h) Comici enim perſonas ſiſtunt viliores, veluti ſenes, agricolas, ſeruos, libertos, paraſitos & huius generis alios qui cothurnis incedere haut ſolent. Hinc & eiusmodi eligunt metrum, quod vix familiari & ſoluta oratione poſſit diſtingui. Paullo adſtrictior eſt PHAEDRVS, qui tamen & ipſe comicos potius, quam poetas alios imitatur.

i) Qui paullo ſubactiore ſunt iudicio, ii, quid in poetis ſit poeticum, quid Latinum, facile diſcernent. Ergo ex poetis *magnam optimarum vocum phraſiumque copiam* colligent, quae etiam in proſa oratione inueniet locum. Dabimus exempla quaedam e CVNAEO. Dixerat HORAT. *Carm. IV, 4.*

Per damna, per caedes, ab ipſo
Ducit opes animumque ferro.

Hanc phraſin eleganter imitatus CVNAEVS *orat. I. p. 14.* de academia Lugdunenſi: *Quo plures*, inquit, *emergerent belli difficultates, tanto illa maior in dies pul-*

criorque effloruit, ita, quod prope inauditum eſt, per damna, per caedes, ab ipſo ferro duxiſſe vires ſuas & augmentum videtur. Sic & LVCANVS *Pharſal. V,* 108. de infantibus a Mario occiſis:

Crimine quo parui caedem potuere mereri?
ſed ſatis eſt iam, poſſe mori.

Haec ita imitatur CVNAEVS *orat. II, p. 39. Crudelitatem in omnes ciues exercuit, etiam in eos, quorum nullum erat aliud crimen, niſi quod mori poſſent.* Ita idem *orat. IV, p. 72.* Ariſtotelem vocat *maximum vbique auctorem naturae verique*, idque ſtilo HORATII qui *lib. I, od. XXVII.* Pythagoram hoc elogio ornauit. In deliciis quoque ipſi ſunt phraſes: *ſub fauſtis enutritus penetralibus*, ex HOR. *Carm. IV, 4. Romani rerum domini* ex VIRG. *Aen. I, v. 282. Ioue aequo iudicare* ex HOR. *Epiſt. II, 1. v. 68. Victima ſuorum ciuium* ex SEN. *Herc. Fur. v. 922.* II. Poetae etiam ſaepe ſuppeditabunt praeſtantiſſima epitheta, nec non III. pulcherrimas ſimilitudines, imagines & alia huius generis. Quam pulchrum v. c. eſt epitheton HOR. *ſatyr. II, 3. v. 287. foecunda Menenii gens*, pro ſtultis? Quam eleganti imagine de tardiore greſſu vtitur PLAVT. *in Poenul. III, 1. v. 10.*

Nam iſte quidem gradus ſuccretus eſt cribro pollinario.

Caue tamen hic arripias epitheta vere poetica, qualia iam ſupra notauimus. Non pauciora IV. e poetis petes acumina & ingenioſas loquutiones. Sic MARTIALEM imitatus, de eo, quem mortis metus manus ſibi conſciſcere iuſſit, eleganter dices: *nihil eum potuiſſe facere ſtolidius, quam dum, ne moreretur, mori voluerit.* Denique V. nonnunquam integra poetarum loca oratione ſoluta reddi poſſunt, quod ſaepe ipſum CICERONEM feciſſe apparet. CVNAEI exemplum iam ſupra adduximus ex eius *Sardis venalibus* p. 412.

k) VIRGILII dictio elegans eſt ac plane Latina. Ad ſolutam tamen orationem propius accedunt eius eclogae & ge-

& georgica, quam Aeneis, in qua abſolutiſſimum dare voluit ſublimis & heroici carminis exemplum. Ea vero propria eſt VIRGILII laus, quod res verbis aequat, & ex lectoribus fere efficit ſpectatores. Q. HORATIVS FLACCVS, impar aetate Virgilio, carmina Lyrica, ſatiras, epiſtolas & de re poetica ſcripſit. In his ſatirae, epiſtolae & de arte poetica libellus proxime ad ſolutam orationem accedunt. Dictio in illis eſt grauis, morata, amoena, & caſte Latina. Denique P. OVIDIVS NASO ſcripſit *libros amorum, metamorphoſes*, in quibus omnibus iuueniliter ſaepe laſciuit. Maiore iudicii maturitate compoſiti ſunt libri *triſtium, de Ponto & faſti*, antiqua eruditione referti. *Heroidum epiſtolarum* puriſſima quidem dictio, ſed impurae ſaepe ſententiae ſunt, vt ſolet in libris eroticis. Stilus vbique candidus, natiuus, & facilis, quiue plurimum adiumenti ſolutae orationis ſcriptoribus ſuppeditare poſſit. Ita enim plerumque ſcribit OVIDIVS, vt demto numero poetico, ſolutam orationem audire te crederes.

l) T. LVCRETIVS CARVS, Ciceronis aequalis, philoſophiam Epicuri naturalem carmine Latino expoſuit, cuius dictionem, puram admodum eſſe vel ideo oportet, quod poſt Lucretii fata ipſe CICERO amici poemati limam adhibuit. Fugiendi tamen archaiſmi quidam, quibus aliquando indulſit LVCRETIVS.

m) Acutiſſimus poeta eſt LVCANVS, ex Annaea gente, M. Senecae rhetoris ex filio Annaeo Mela nepos. QVINCTILIANO Inſt. or. X, 1. ſagaciſſimo ingeniorum cenſori, *ardens videtur, concitatus & ſententiis clariſſimis vſus, ſed oratoribus magis, quam poetis adnumerandus.* Nos vero non poeſeos, ſed acutae dictionis cauſſa, commendamus LVCANVM, non ignari, verſus paullo inamoeniores & nonnunquam tragicos furores in eo notari.

n) Meteora potius orationis quam ſolidam ſtili elegantiam deprehendimus in PAPINIANO STATIO.

Digitized by Google

Opt. ed. cum animaduerſionibus CASP. BARTHII *Cygneae*, cIɔ Iɔc LXIV. 4. Tom. II. Vnde miror, eius tumores adeo placuiſſe IVSTO LIPSIO, AVG. BVCHNERO & aliis, quibus magni ſpiritus poeta videtur. Vbique excreſcit in tumorem, vbique eo ſublimitatis tendit, vbi, quo loco pedem ponat, non inuenit. Vnde recte illi, qui STATIVM fingunt in ſummo Parnaſſo ſedere, ſed caſuro ſimilem. Eundem tumorem in SIDONIO APOLLINARI, CLAVDIANO aliisque ſequioris aeui poetis reperimus, quorum lectionem ideo non adeo multum cultioris ſtili ſtudioſis profuturam arbitramur.

In auctorum lectione quae obſeruanda.

IX. Sed haec quidem de ordine, quem in lectione auctorum obſeruandum arbitramur. Proximum eſt, vt, quae in ipſa lectione obſeruanda enotandaque ſint, doceamus.

Primo phraſes elegantiores.

X. Primum ergo danda eſt opera, vt ſenſum auctoris probe capiamus. o) Deinde reſpiciendum ad voces & phraſes elegantiores, nec non ad compoſitionem ac conſtructiones rariores. p) In his enim quanta ſita ſit ſtili elegantia, ii intelligent, qui quae ſuperioris partis primae capite primo ea de re diximus, ſibi in memoriam reuocauerint.

o) Equidem in ipſo, quem commendauimus, ordine ad intelligentiam auctorum magnum poſitum eſt momentum. Suadendum tamen ſimul eſt auctores cum fructu lecturis, I. vt optimas ſibi editiones comparent. Quo emendatior enim eſt textus, eo auctor intelligetur facilius. II. Vt notas eruditorum diligenter conferant, in quibus difficillima plerumque loca cum cura explicantur. Neque tamen aliorum ſententiis, tanquam ſcopulis eſt inhaerendum. Saepe enim attentior lectio & meditatio aliquid ſuggeret, quod quis fruſtra in variorum notis quaeſiuerit, maxime quum illae notae vario-

rum

Digitized by Google

rum ſaepe rem eandem repetant, difficiliora haut raro praeteruehantur, & in rebus exiguis & vulgo notis aliquando ſint verboſiſſimae. III. Vt ne adſpernentur ſudſidia illa, quae ad explicandos auctores quam maxime faciunt. Sic Liuium v. c. lecturus facilius progredieris, ſi praeter geographiam antiquam, etiam antiquitates Romanas & Lipſii praeclarum opus de militia vetere Romanorum in conſilium adhibueris.

p) Exempli loco eſto locus quidam SENECAE *Conſol. ad Marc. XV.* Prima periodus haec eſt:

> *Quid aliorum tibi funera Caeſarum referam? quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna, vt ſic quoque generi humano proſint, oſtendentes, ne eos quidem, qui diis geniti, deosque genituri dicantur, ſic ſuam fortunam in poteſtate habere quemadmodum alienam.*

Hic mihi notarem elegantem compoſitionem *aliorum tibi funera Caeſarum.* Notarem etiam phraſes & vocabula: *funera Caeſarum* pro funera in domo Auguſta; *in hoc* pro ideo, *principem violat fortuna*, pro fortuna principi aduerſa eſt. Satis enim patet, Senecam ad ſacroſanctam principum perſonam reſpicere, quam alioquin violare nefas eſt. Nec inelegans eſt loquutio: *fortunam ſuam in poteſtate habere.* Succedat iam altera & tertia periodus:

> *Diuus Auguſtus, amiſſis liberis, nepotibus, exhauſta Caeſarum turba, adoptione deſertam domum fulſit. Tulit tamen fortiter, tamquam eius iam res ageretur, cuius cum maxime intererat, de diis neminem queri.*

Hic diuus eſt ἀποθεώσεως ſignum. Inde vero ſtatim ego quidem colligerem, male dici *diuus Paulus*, *diuus Petrus*, quos nunquam in deorum numerum retulimus. Notarem quoque *Caeſares* hic dici principes iuuentutis, qui in ſpem imperii ſuccreſcunt. Nec praetermitterem phraſes: *turba liberorum exhauſta eſt*, pro numeroſa proles morte intercepta eſt. *Deſerta domus* pro orbitate, *adoptione fulcire deſertam domum* pro ado-

 ptio-

ptione ſibi liberos in demortuorum locum ſurrogare, *Nemo iam de Deo queritur*, pro feliciſſima ſunt tempora. Pergit SENECA:

> *Tib. Caeſar, & quem genuerat, & quem adoptauerat, amiſit: ipſe tamen pro roſtris laudauit filium, ſtetitque in conſpectu, poſito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod pontificis oculos a funere arceret, & flente populo Romano, non flexit vultum, experiendum ſe dedit Seiano, ad latus ſtanti, quam patienter poſſet ſuos perdere.*

Hic occurrunt vocabula *amittere* & *perdere*. Prius de filiis Tiberii; poſterius de Seiano eiusque ſociis vſurpat SENECA. Hoc mihi in animum reuocaret differentiam vtriusque vocabuli, *amittere* ſcilicet nos dici, vbi ſpes ſit recuperandi, *perdere*, vbi euanuerit. Illa ſpes ſcilicet liberos Caeſarum non minus, ac ipſos Caeſares, in diuorum numerum referebat eorum temporum ſuperſtitio. Obſeruandae porro loquutiones: *Hoc oculos ab ea re arcet* pro hoc inter oculos & rem interiectum; *non flexit vultum*, pro eodem vultu perſeuerauit, *experiendum ſe alicui dare*, pro experimentum in ſe dare. Plura addere nihil attinet.

Deinde acumina rariora.

XI. Nec ad verba tantum reſpiciendum, verum etiam ad ingenioſa iudicia vel acumina, quae auctor immiſcuit. q)

q) Haec dici non poteſt, quantam ſuauitatem adferant orationi, ſi ea cautione, quam ſupra commendauimus, adhibeantur. Sic in Senecae periodis paullo ante recenſitis, mihi notarem arguta illa iudicia: *principes non ita ſuam fortunam in poteſtate habere, quemadmodum alienam.* Item *principis quam maxime intereſſe, neminem ſuo tempore de diis* (de fortuna) *queri.* Sic quoque ſi legiſſem PHAEDRI *Fab.* I. 14. praeter voces & loquutiones praecipue mihi in vſus meos ſeponerem acutum illud regis iudicium: *Quantae putatis eſſe vos dementiae, qui capita veſtra non dubitatis credere, cui* cal-

calceandos nemo commiſerat pedes? Talia enim elegante imitatione exprimi aliisque rebus accommodari poterunt, ceu infra docebimus.

XII. Denique quam maxime ratio habenda eſt rerum. r) Vix enim operae pretium videretur, verborum tantum cauſſa per tot omnis aeui ſcriptores diuagari. *Denique res notatu digniores.*

r) Per res inprimis intelligo I. Ritus antiquos. II. Ea, quae ad illuſtrandam hiſtoriam eccleſiaſticam, ciuilem, naturalem, iuris & legum, philoſophiae & litterariam pertinent. III. Doctrinas e philoſophia depromtas, ita tamen, vt ſemper, cui ſectae aut methodo philoſophandi addictus fuerit auctor, conſideremus. IV. Sententias & apophthegmata. V. Similitudines & comparationes. VI. Exempla memoratu digniora, aut ſi quid aliud ad inſtitutum noſtrum facere videbitur. Fieri enim poteſt, vt quis ſingularia quaedam themata aliquando accuratius tractare conſtituerit. Huic ipſa ſuadebit ratio, vt res omnes, in auctoribus obuias, quae ad iſtud thema pertinere videbuntur, cum cura obſeruet, & in ſuos vſus ſeponat. Id quod pluribus exemplis docuit SAGITTARIVS in libello *de lectione atque imitatione Ciceronis.* Nos, vt iiſdem SENECAE periodis regulam noſtram illuſtremus, ex iis notare poſſemus *exempla* Auguſti & Tiberii, qui liberos ſine luctu amiſerunt. Notaremus etiam *exemplum* ſtultitiae Seiani, qui ſe gratia principis excidere haut poſſe putabat. Porro obſeruaremus *ritum* veterum, quod etiam principes ſuos pro roſtris laudarint, nec non *alterum ritum*, quod Pontificibus maximis Romanorum funera videre non licuerit, ideoque illi interpoſuerint velamentum, quod oculos ab iſto conſpectu arceret.

XIII. Quum vero fallax plerumque ſit memoria, & nemo velit tantum laboris auctoribus ideo inſumere, vt quae legerit obſer- *Inde conficienda excerpta.*

Digitized by Google

ſeruaritque, paullo poſt obliuiſcatur: *opus etiam erit excerpendi arte*, t) quam tamen non confuſam t) aut cum taedio coniunctam, u) ſed expeditiſſimam eſſe oportebit.

s) Fuerunt equidem, qui memoria feliciſſima freti hac excerpendi opera ſuperſederunt. Sed ii plerumque ipſi poſtea de iſta negligentia ſua conqueſti ſunt. Nam praeterquam quod memoria quamuis feliciſſima, ſubinde fallit, aliaque pro aliis ſuggerit: moleſtus tunc erit euoluendi labor, quando locum auctoris requirere volueris. Accedit, quod licet iuuenes lecta facile teneamus memoria, ſenectus tamen homines plerumque reddat obliuioſos, Tunc vero iucundum erit, omnia, quae legimus, in collectaneis noſtris tamquam in cella penaria recondita intueri.

t) Confuſa erunt collectanea, ſi ea ita conficias, vt, quae quaeris, inuenire nequeas. Hinc non ſuaſerim, vt quis more vulgari, verba & res ſub titulis quibusdam collocet. Nam primo ita res ad varias diſciplinas pertinentes accumulantur, & res diuerſae naturae ſaepe ſub eodem titulo apparebunt. Deinde quum titulos arbitrio noſtro fingamus, & vna ſaepe obſeruatio ſub decem titulis inueniat locum: haut raro fiet, vt eam ſub pluribus titulis fruſtra quaeramus. Omitto alia, quae huic excerpendi rationi inſunt, vitia.

u) Innumera exſtant de excerpendi arte conſilia, quae non magis plerumque neceſſaria videntur, quam ſi quis artem reponendi theſauros magno apparatu docere vellet. Quis quaeſo probaret v. c. VINC. PLACCII ſcrinium? quis alia eiusmodi inuenta, qualia haut pauca recenſuit MORHOFIVS. *Mibi ea demum excerpendi ratio videtur optima, quae & omnium minime laborioſa & tamen ad rem quamlibet reperiendam expeditiſſima.*

Et qui. XIV. Magno vero laboris compendio excer-

cerpta locupletiſſima conficies, ſi lexicon aliquod accuratius, x) & aduerſariorum librum tibi paraueris. Et lexico quidem adſcribes vocabula, ſi qua inueneris, rariora, y) ſignificationes vocum elegantiores, z) phraſes ſelectiores, a) epitheta notatu digniora, *) ſignatis ſimul auctorum locis,**) additiſque obſeruationibus criticis & philologicis, quas in virorum doctorum annotationibus deprehendiſti. ***)

dem lexicographica.

x) Excerpta eiusmodi lexicographica mirifice commendant IAC. THOMAS. in *Erotem. rhet p. 66.* VINC. PLACC. in *Hiſt. excerpt.* eius libro de excerpendi arte annexa, & MORHOF. *Polyhiſt. I, 2, 3, 4. 619.* Vſui hic erit lexicon Fabrianum, CELLARII, (et aliorum ſtudiis auctum) vel ideo, quod vir hic diligentiſſimus iam plurima enotauit, adeoque multum loboris nobis detraxit. (Qui *forum Romanum* habet, ampliores etiam theſauros poſſidet)

y) Talia ſunt, quae, iam MORHOF. *l. c. p. 623.* notauit, *vacue facere* apud NEP. *leno* pro legato apud IVSTINVM, *calculo* pro calculatore apud CIC. aliaque huius generis. Probe tamen in eiusmodi vocabulis diſpiciendum I. an forte ſint dubia? Multa enim, expenſis codicibus MSC. euaneſcere ſolent. Sic PETR. BEMBVS apud CICERONEM inuenerat *multiſſimus*, eaque voce tamquam Ciceroniana fuerat vſus. Verum poſtea ex codicibus MSS. apparuit, non legendum in CICERONE eſſet *ex multiſſimis miſeriis* ſed *multis meis* miſeriis. Diſpiciendum quoque II. an ſint obſoleta? item III. an animi cauſſa inuenta? Sic CICERO aliquando dicit *dextella* pro *dextra, Epiſt. ad Attic. XIV,* 13. ſed quis dubitaret, quin ipſe hanc vocem ioci cauſſa inuenerit? Talia etiam multa apud PLAVTVM occurrunt. Haec quidem tamquam rariora notanda, ſed non temere videntur imitanda. Denique & id generatim

ratim obſeruandum rariora, quantumuis bona, vel ideo non eſſe frequentanda, quia rariora ſunt. Notanda tamen ſunt diligenter, vt ne bonis auctoribus, qui aliquando talibus vſi ſunt, dicam temere impingamus. Sic rara quam plurima occurrunt in Digeſtis, quae in libro Parergon diligenter collegit BARN. BRISSONIVS, & acerrime exagitauit LAVR. VALLA. Et tamen pleraque defendi poſſe, ſatis oſtendunt opuſcula de Latinitate veterum Ictorum *apud Iohannem van der Linde Lugduni Bat.* clↃ IↃ ccxi, 8. recuſa, & adnotationes doctiſſimae, quas iis adſperſit v. c. CAR. ANDR. DVCKERVS.

z) Rariores nonnunquam occurrunt vocum ſignificationes, quas notari in lexicis omnino par eſt. Sic *inſanire* eſt immodicos ſumtus facere apud PLAVT. *Mil. Glor. III, 1. v. 59.* VIRGIL. *ecl. 3. v. 36.* TERENT. *Phorm. IV, 3, 37. ſupplicium* pro ſupplicatione non ſemel occurrit apud SALLVSTIVM. Talia notanda ſunt, ita tamen, vt & hic conſideremus, num forte auctor ad adfectationem ſit procliuior. Multae enim ſignificationes rariores ſunt apud SALLVSTIVM, quae vix videntur imitandae.

a) Phraſes eiusmodi ſunt ſeligendae, quas non facile ipſi fingeremus. e. c. *otium corpori dari* eſt apud PHAEDR. *praef. libri III.* Hanc ipſe non excogitaſſem facile. Mea ergo intereſt, vt eam lexici adſcribam margini, ad vocem *otium.* In indice vero Germanico euolui poterit vox ſich divertiren, vel ſich eine Veränderung machen, ibique addi pagina lexici, in qua illa phraſis Latina adſcripta eſt. Eodem modo reliquae phraſes elegantiores ſuo quaeque loco poterunt adſcribi. Neque tamen plane praetermittendi ſunt Germaniſmi falſo ſuſpecti. Quamuis enim illi non temere adfectandi ſint, multae tamen occurrunt loquutiones Latinae, quae quum nobis ob vernaculae ſimilitudinem haut parum ſuſpectae videantur, in optimis tamen auctoribus reperiuntur v. c. *Magnum ſe facere, hilarem ſe facere, veſtis bene ſedet, pro felice*

felice aliquem adſpicere. Conf. VORST. *de Latinitate falſo & merito ſuſpecta.*

*) Talia epitheta non ſtatim ſuccurrunt, & tamen mirifice ornant orationem. MARIVS NIZOLIVS laudanda opera ſingulis ſubſtantiuis epitheta CICERONIANA ſubiecit. v. c. ad vocem *bellum* haec notauit epitheta: Bellum *acerbum*, *aeternum*, *affectum*, *non confectum*, *commotum*, *confirmatum*, *perniciosum*, *exitioſum*, *crudele*, *domeſticum*, *triſte*, *turbulentum*, *duriſſimum*, *peſtiferum*, *inteſtinum*, *iuſtum*, *denuntiatum*, *inductum*, *mirum*, *mortiferum*, *nefarium*, *occultum*, *oppreſſum*, *renatum*, *reſtrictum*, *inflammatum*, *deterrimum*, *periculoſum*, *externum*, *profligatum*, *hoſtile*. Si ex reliquis auctoribus talia colligerentur, quantam nobis enatam videremus epithetorum ſegetem? Sed in vſu eorum illa reuocanda erunt in memoriam, quae ſupra *Part. I. cap. II. §. XLVII.* ea de re monuimus.

**) Hic denuo magno nobis adiumento erunt editiones optimae, in quibus plerumque textus in capita, & haec denuo in inciſa ſua ſecantur. Facile ergo phraſi CORNELIANAE: *petere commigrationis ſocietatem* poterit adſcribi locus. NEP. I. 1, 2. vbi primus numerus vitam Imperatoris; ſecundus caput, tertius inciſum capitis notat.

***) In hunc cenſum veniunt I. *Scholiaſtae veteres*, quos non temere praetermittendos puto, quia inſignem ſuppeditant obſeruationum doctiſſimarum copiam. Sic in CICERONEM commentati ſunt ASCON. PAEDIANVS & MACROBIVS: in VIRGILIVM DONATVS & SERVIVS: in HORATIVM ACRON, PORPHYRION, aliusque ἀνώνυμος, cuius Scholia ex Codice MSC. primus extulit IAC. CRVCQVIVS. De IVVENALE etiam TERENTIO, PERSIO, aliisque auctoribus bene meriti ſunt ſcholiaſtae quidam veteres, quos euoluiſſe haut poenitebit. Conſulendae etiam II. annotationes

Digitized by Google

-tiones virorum doctorum, quia a renatis litteris lucem auctoribus accendere conati ſunt. In his vero bonae frugis pleniſſimae ſunt notae MVRETI, MANVTII, LIPSII, TAVBMANNI, SCALIGERI, SALMASII, CASAVBONI, GRONOVIORVM, GRAEVII, IS. VOSSII, BVRMANNI, IANI WOWERI, CELLARII. Nam qui ad ſolam criticam pertinent commentarii, vtiles illi quidem ſunt, ſed huc non pertinent.

Nec non aduerſaria.

XV. In aduerſariorum libro promiſcue notari poſſunt, quaecunque acutiora in auctoribus claſſicis legimus. b) Ea enim ſubinde perlegendo, &, qua occaſione vſui eſſe poſſint, cogitando, c) facile omnia memoriae inſigemus.

b) Hic exſcribi velim integra auctorum loca, addito ſtatim numero libri & capitis. Margini deinde adſcribi poteſt titulus aliquis, vt tanto facilius poſſit inueniri, quod quaeritur.

c) E. c. ſi in aduerſariis meis inuenirem acumen illud PHAEDRI: *Quantae putatis eſſe vos dementiae, ei credere capita, cui calceandos nemo commiſerat pedes?* cogitarem qua occaſione illud poſſim imitatione exprimere. Quum ergo PHAEDRVS loquatur de ſutore deperdito, qui medicinam facere coeperit: fingerem ego, malum aduocatum praedia conduxiſſe. Sic in promtu futura eſſet imitatio: *Quantae putatis hoc eſſe dementiae, res & fortunas ſuas committere ei, cui nemo commiſiſſet in fortunium.* Sed de his paullo poſt in capite *de imitatione* plura monebimus.

Et denique loci com-

XVI. Denique ad res quod attinet, ſeiungere ego ſoleo eas, quae ad diſciplinas pertinent,

nent, & quae in ſola eloquentia vſui eſſe poſſunt. Illas ad ſuam quamque diſciplinam d) has in aduerſaria referri ſuaſerim. e) *munes reales.*

d) Totidem puto conficienda collectanea, quot ſunt diſciplinae. Sed vt hic quoque compendium facias laboris, in ſingulis diſciplinis ſeligendum erit compendium aliquod vel ſyſtema accuratius ſcriptum, illudque charta munda diſtinguendum. Quotiescunque ergo aliquid legis, quod ad hanc vel illam diſciplinam pertinet, ſtatim in compendio illo euolues locum, vbi materia iſta occurrit, eoque referes locum auctoris. Sic nec titulis opus erit, nec indicibus. Nec periculum erit, vt omnia inuenire poſſis.

e) Huc refero exempla, ſimilia, ſententias acutiores, aliaque huius generis, quae tamquam gemmae intexi ſolent orationi elegantiori. Haec in aduerſariis adſcribi poſſunt eo modo, quem ſuperiore paragrapho commendauimus. Si enim in margine addantur tituli, iique deinde in indicem referantur, facile omnia poterunt reperiri. Sed in his omnibus is prudentiſſime agere videtur, qui ſuo quemque ſenſu patitur abundare.

CAPVT II.

DE IMITATIONE.

I. Quid ſit imitatio? II. Quid de ea notandum? III. Quisnam auctor imitandus? IV. Imitatio vel puerilis eſt, vel virilis. V. Quid puerilis? VI. In virili vel inuentionem imitamur. VII. Vel diſpoſitionem vel VIII. eloquutionem. IX Vnde opus eſt analyſi. X. In analyſi quid conſiderandum? XI. Quid in geneſi? XII. Obſeruationes quaedam aliae de imitatione.

I. Pa-

Digitized by Google

I.

Quid ſit imitatio?

Parum vtilitatis adferet auctorum lectio, niſi acceſſerit IMITATIO. Haec vero nobis eſt facultas, auctoris ſtilum a) eiusque ideam ſine plagii ſuſpicione b) exprimendi.

a) Quum vero ſtilus non conſiſtat in ſola Phraſeologia, ſed in ipſo orationis habitu: facile patet, non eum imitari CICERONEM, qui phraſibus ex eius libris excerptis vtitur, ſed qui totum orationis CICERONIANAE characterem ſolerter exprimit.

b) Aliud eſt exſcribere auctorem, aliud eundem imitari. Hinc qui integras auctorum periodos orationi ſuae intexit, is non imitari, ſed plagium committere videtur. Qua in re plures forſan peccarunt eruditi, quam vulgo exiſtimatur.

Quid de ea notandum?

II. Vt vero totam imitandi artem recte teneamus, de duobus potiſſimum capitibus videtur cogitandum, videlicet quem imitari oporteat? & quomodo ea imitatio prudenter ſit inſtituenda? d)

c) Satis equidem ipſa nos ſana docet ratio, exemplum quod nobis imitandum proponimus, ſuis numeris abſolutum eſſe debere. Recte enim PLIN. *Epiſt. I, 5. Stultiſſimum credo ad imitandum non optima quaeque proponere.* Sed quem, quaeſo, auctorem dixeris optimum? Fieri poteſt, vt in eodem genere plures eamdem laudem, ſed diuerſiſſimam tamen, conſequantur. Sane qui inter ſe contendit CICERONEM & PLINIVM, NEPOTEM & CAESAREM, LIVIVM & TACITVM, HORATIVM & IVVENALEM, vtrosque fatebitur maximos, ſed peculiari quadam & ſua laude. Quare non adeo expeditum eſt, quis e tot praeſtantiſſimis auctoribus praecipue, ſit imitandus.

d) Quem-

Digitized by Google

d) Quemadmodum rebus in omnibus, ita & in imitatione, apprime hoc eſt vtile, *ne quid nimis.* Qui neminem imitaturus ſuo indulget ingenio, plerumque ſibi fingit dictionem quandam inſulſam atque inſipidam. Contra ea fieri poteſt, vt nimia imitandi cura in ſeruitutem illam euadat, de qua HORATIVS:

O imitatores, ſeruum pecus!

Praeclare de hoc hominum genere LIPS. *Epiſt. Miſcell. cent. IV, 52. Vbi*, inquit, *ſola imitatio eſt, & huic adhaeremus, quid fit? perſona ſcenica; & vt quidam magnorum virorum habitum atque inceſſum, aut geſtus imitantur, cetera & interna diſpares: ſic dictiunculas aut clauſuras aliquas Tullii ſi forte referimus, ad vim & Venerem eius non adſpiramus.* Ita Lipſius, qui ſi tam prudenter prius iſtud extremum euitaſſet, quam hoc poſterius, ad ſummam eloquentiae laudem potuiſſet peruenire. Quare & hoc operae pretium eſt cognoſcere, qua ratione ita imitandi ſint optimi auctores, vt vtrumque vitemus vitium, & nec ingenio plus iuſto indulgere, nec κακόζηλοι videamur.

III. Ad priorem quaeſtionem quod attinet, nec neminem imitandum puto, e) nec promiſcue omnes, f) ſed vnum optimum. Optimus vero videtur, qui cuiusque ingenio ac captui quam maxime eſt accommodatus. g) *Quisnam auctor imitandus?*

e) Fuerunt, qui nullum imitandum crederent. Iam olim Caeſarem & Cottam eo maxime nomine admiratus eſt CICERO, qui in *libro II. de oratore*: *Eſſe tamen multos*, inquit, *videmus, qui neminem imitentur, & ſuapte natura, quod velint, ſine cuiusquam ſimilitudine conſequantur: quod & in vobis animaduerti recte poteſt, Caeſar & Cotta. Neque vero veſter aequalis, Curio, quemquam mihi magnopere uidetur imitari.* Enimuero tametſi facile largiar, Romanos alios in vernacula lingua ſola naturae ingeniique bonitate ad perfectionem ali-

quam potuiſſe peruenire, quemadmodum id ſaepe etiam in aliis fieri ſolet, qui linguam patriam accuratius ſibi excolendam exiſtimant: hodie tamen, ex quo lingua illa exſpirauit, fieri non poteſt, vt ſine imitatione eius genium ac natiuam pulchritudinem adſequamur. Vnde ludibrium lectoribus debet ANG. POLITIANVS. qui in *Epiſt. V, III,* 16. omnem imitationem explodere videtur.

f) Fieri non poteſt, quin in aequali ac ſibi parum ſimili adſueſcat dictioni, qui per omnes vagatur auctores, modo hunc, modo illum imitatur. Vix oculos prudentum ferret aedificium, in quod architectus ex mille diuerſiſſimae ſtructurae palatiis conieciſſet, quidquid pulcrum ei eſſet viſum. Ea demum pulcra ac pudica videtur oratio, quae licet artificio varia, vbique tamen eumdem ſeruat colorem, nuſquam eadem, & ſemper tamen ſui ſimilis. Hanc vero facultatem adſequetur nemo, qui vel neminem, vel omnes promiſcue imitatur, ceu vel IVSTI LIPSII exemplo patet.

g) Omnes legendos auctores, & ex iis optima quaeuis in uſum noſtrum eſſe ſeponenda, ipſi capite ſuperiore docuimus. Neque tamen ideo omnes promiſcue ſunt imitandi. Vnus isque optimus, eligendus, cuius ad exemplum totius orationis habitum componamus. Ex reliquis phraſes, acumina, res peti poſſunt. Merito vero eum iudicamus optimum, qui cuiusque naturae ac ingenio videtur conuenientiſſimus. Sunt, qui naturae quodam impetu ad vbertatem & copiam feruntur: iis CICERONEM commedauerim. Sunt, quibus nihil, niſi quod adſtrictum ac argutum eſt, placet: his PLINIVS erit imitandus. Alii ſimplici quodam ac caſto orationis genere delectantur: hi facillime vel CAESAREM vel CORN. NEPOTEM imitabuntur. Denique quibus oratio grauis & preſſa eſt in deliciis, ii non inuita Minerua TACITVM ſibi imitandum proponent. Hinc naturam cuiqui ſuam hac quoque in re eſſe ſequendam, iam olim optime obſeruauit QVINCTIL. *inſtit. orat. X,* I, Quis vero auctor

ctor ingenio noſtro quam maxime videatur accomoda-tus, facile ex eo intelligemus, ſi, quis maxime nobis pla-ceat, & quem facillime imitando exprimamus, ſubinde facto periculo, experiamur. Ita enim fere natura com-paratum eſt, vt tanto magis quidque nobis placeat, quan-to eſt ingenio ac naturae noſtrae conuenientius.

IV. Eſt vero imitatio vel PVERILIS, vel VIRILIS ſeu maſcula. Illa verba ac phraſes anxie & moroſe imitatur: h) haec ipſum auctoris ingenium ac orationis habi-tum cum iudicio ac libertate exprimit. i)

Imitatio vel puerilis eſt, vel vi-rilis.

h) Tales ſunt omnes illae imitationes, quas in ſcholarum triuio deprehendimus. Perlecta CICERONIS peri-ocha, excerptis phraſibus elegantioribus, iisque in e-piſtolam aliquam aut hiſtoriam compactis, tum demum diſcipuli ſibi plane Ciceroniani, aut, ſi mauis, Ciceroni-aniſſimi videntur, quaſi omnis elegantia Ciceroniana in ſolis phraſibus, ac non potius in ipſo orationis habitu, conſiſteret. Mireris ergo viros quosdam ceteroquin doctiſſimos nimium huic puerili imitationi tribuiſſe, ac ſaepe periodos integras ex auctoribus exſcripſiſſe. Iam a SCHEFFERO in *Gymnaſ. ſtili p. 31.* eſt obſeruatum, AENEAM SYLVIVM in *hiſtoria Europaea* de Hungaris ita diſſeruiſſe: *Turcas aurea & diſcolori ve-ſte: Hungaros ferro atque aere fulgere. Chriſtianum agmen & ſtare paratum & ſequi, nec turba nec ſarcinis praegraue, intentum, quod dux non modo ſignet, ſed eti-am innuat.* Atqui haec omnia ſunt ex CVRTIO IV, 26. vix verbo mutato, exſcripta. Ferenda haec ſunt in pueris: in maturioris iudicii viris reprehenſione digniſſima, maxime ſi non loca auctorum rebus, ſed res auctorum phraſibus accommodentur. Cuius rei prae-clarum exemplum ab eodem SCHEFFERO *p. 32.* da-tum eſt ex EGIHARNDI *vita Caroli M.* qui ſui de-ſcripturus ſtaturam & corporis habitum: *Formae,* in-quit, *auctoritas ac dignitas, tam ſtanti quam ſedenti, plu-rima inerat, ceruix obeſa & breuior, venterque proiecti-*

or, valetudine proſpera, praeter quod, antequam decederet, noctibus ita dormiebat, vt ſummum quater aut quinquies non ſolum expergiſcendo, ſed etiam deſurgendo interrumperet. Omnia haec ex SVETONII *Claudio, Nerone, Iulio & Auguſto*, quemadmodum & alia, exſcripta ſunt. Quis vero crederet, Carolum M. illorum Imperatorum formam ac corporis habitum in pleriſque tam accurate expreſſiſſe? ſic EGINHARDVS *ergo, dum inepte* SVETONII *premit veſtigia, multa affingit illi principi inſulſa &* παρὰ τὸ ὄν, vt eleganter ait CASAVBONVS.

i) Virilis vel maſcula imitatio non verba tantum ac phraſin auctoris exprimit, ſed & inueniendi, diſponendiue artificium, ipſumque orationis habitum, ita tamen, vt illa exſcripta eſſe, nemo poſſit arguere. E. g. Elegans eſt haec periocha LVCRETII *lib.* I.

Nec me animi fallit, quam ſint obſcura, ſed acri
Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,
Et ſimul incuſſit ſuauem mi in pectus amorem
Muſarum, quo nunc inſtinctus mente vigenti
Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo.

Haec imitatus eſt VIRGILIVS, ſed ita, vt nemo eum plagii ſuſpectum habiturus ſit. Itá enim canit poeta ſuauiſſimus *Georg. III, 289. ſqq.*

Nec ſum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam ſit, & anguſtis rebus hunc addere honorem,
Sed me Parnaſſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli diuerterat orbita cliuo.

Similia haec VIRGILII ſunt illis Lucretianis: aſt non eadem tamen. Eamdem rem elegantiore phraſi alioque orationis charactere expreſſit VIRGILIVS. Sic ſupra etiam hanc produximus periodum CICERO-

RONIS ex *orat. pro A. Caecina I.* *Si quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret: non minus in cauſſa cederet A. Caecina Sex. Aebutii impudentiae, quam in vi facienda eius ceſſit audacia.* Eam nos p. 65. ita ſumus imitati: *Si quantum in effringendis carceribus aſtutiá poteſt, tantum ad effugiendam furcam audacia valeret: non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia, quam lictoribus olim illuſit aſtutia* Nec verba hic ſunt eadem, & res diuerſiſſima. Quicumque tamen vtramque periodum inter ſe contenderit, ſtatim deprehendet, noſtram e CICERONIANA eſſe expreſſam. Scilicet non verba & phraſin, ſed ipſum orationis habitum ſumus imitati, eaque imitatio iure quodam ſuo *virilis* poterit appellari.

Quid puerilis?

V. Ad *puerilem imitationem* quod attinet, ea facilior eſt. Modo enim phraſes ab auctore mutuas accipimus: k) modo ſententiam quamdam aliis verbis phraſibusque exprimimus, l) modo eamdem, additis quibusdam detractisque vocibus aut circumſtantiis, refingimus. m)

k) Hoc imitationis genus maxime puerile eſt. Nihil enim artis habet vſus iſte phraſium. Sic ſi quis ita loqueretur: *Quum & nobilitate generis & gloria majorum & tua virtute vnus omnium maxime floreas: omnes non ſolum ſperant ſed etiam confidunt, talem te aliquando futurum, qualem cognitum iudicarunt*: facile vnusquisque videt phraſes has omnes e CORNELII NEPOTIS *Milt. I.* eſſe: ſed nemo tamen quidquam artis aut ingenii hic deprehendet.

l) Secundam hanc imitationis puerilis ſpeciem iam QVINCTIL. *Inſt. Orat.* X, 5. commendauit: *Sumamus ſententiam*, inquit, *eamque verſemus quam numeroſiſſime, velut eadem cera aliae atque aliae formae duci ſolent.* Exempli loco ſit ſententia illa Hectoris apud

NAEVIVM: *Pulchrum eſt laudari a laudato viro.* Hanc ſi quis aliis verbis ita exprimeret: *Laudari ab iis, qui ipſi ſunt laude digniſſimi, is vero fructus laudandarum actionum videtur pulcherrimus,* dicere ego ſententiam illam ex NAEVIO quidem, ſed mutatis tamen verbis, expreſſam.

m) Haec quoque imitandi ratio puerilis eſt, ſed paullo artificioſior. Quemadmodum enim prima ſpecies furto manifeſto ſimilis eſt: ita haec eorum furum aemulatur ſolertiam, qui rebus furtiuis ſigna quaedam detrahunt, aut alia noua addunt, ne tam facile poſſint a dominis furtum concepturis, vel quaeſitoribus agnoſci. E. g. ſupra *p. 64.* prolixam admodum ac verboſiſſimam adduximus periodum ex MVRETI *orationibus I. 4.* Eam coarctabimus facile, omiſſis nonnullis aut detractis, quae eminere videntur: *Si eorum, quae viuunt, vnumquodque perficiendi ſui deſiderio tenetur, animusque noſter tum demum, quando ad diuinum exemplar propius accedit, videtur perfectiſſimus: ea profecto erit omnium praeſtantiſſima facultas, quae homines Deo, quoad eius fieri poteſt, arctiſſime deuincit.* Eodem modo etiam amplificando refingi poſſunt auctorum ſententiae. Verum in vtraque imitandi ratione danda eſt opera, vt ne ſententiae elegantia ac acumen pereat. Plerumque enim tam preſſae ac rotundae ſunt optimorum auctorum ſententiae, vt neque addi quidquam neque detrahi poſſit, quin ſimul maxima pars pulcritudinis pereat. Exemplo eſto ſententia, vt opinor, PVBLII SYRI: *Cuiuis poteſt contingere, quod cuiquam poteſt* Hic ſiue addas quidquam, ſiue detrahas, plurimum acuminis ac elegantiae decedet. Vnde accurate opus eſt prudentis doctoris manuductione, ne adoleſcentes his decipiantur.

In virili vel inuentionem imitamur. VI. *Virilis* imitatio non contenta phraſibus aut vocabulis, ipſas auctoris virtutes exprimere docet. Quum vero auctoris virtus modo in inuentione, modo in diſpoſitione, modo

modo in eloquutione eluceat; maſcula inprimis videtur imitandi ratio, qua auctoris INVENTIONEM adſequi contendimus. n)

n) Inuentio verſatur in excogitandis argumentis. Ea vero quum in λόγȣς, ἤθη, καὶ πάθη diuidantur, nullum eſt argumentorum genus, in quo non imitari liceat alios. Saepe auctores nobis ſuppeditant I. *enthymemata* elegantiſſima, quae nobis in vſus noſtros conuertere licebit. E. g. PLINIVS. *Epiſt. I.* 10. laudaturus Euphratem, philoſophum Stoicum, quot praeclara enthymemata accumulat? Ait eum eſſe I. obuium & expoſitum, plenumque humanitatis, II. in diſputando grauem, ſubtilem, ornatum, ac paene Platonicum. III. in ſermone copioſum, varium, dulcem, vt facile repugnantes quoque ducere poſſit. Addit IV. multum ipſi venerationis adquirere proceritatem corporis, decoram faciem, demiſſum capillum, ingentem & canam barbam. V. nullum horrorem in cultu eſſe, multam tamen ſeueritatem. Laudat quoque VI. vitae ſanctitatem cum comitate; VII. ſeueritatem in inſectandis vitiis cum ſumma humanitate coniunctam. Nec VIII. liberos eius ad veram laudem accurate inſtitutos praetermittit. Vide, quot hic enthymemata paucis periodis accumulet PLINIVS? An iam deeſſe tibi poſſent argumenta, philoſophum vel theologum aliquem praeclarum laudaturo? Equidem affirmare non dubitarim, toti orationi encomiaſticae ſufficere poſſe haec enthymemata. Quem vero tunc deprehenſurum putas, te PLINIVM eſſe imitatum? Nec minus II. *affectus* excitandi rationem optime oſtendunt auctores claſſici. Exemplum denuo praebebit PLINIVS, *Epiſt. III.* 1. qui amore ſtudiorum inflammaturus Caninium Rufum, praediorum eius amoenitatem collaudat, ac deinde colligit, recte iis vtendum eſſe: non rectius vero iis vſurum Caninium, quam ſi, omiſſis ſordidis rei familiaris curis, in ſtudiorum ſeſe portum vindicet, maxime quum praedia illa poſt eum alium atque alium habitura dominum, gloria

Digitized by Google

vero vigiliis ac lucubrationibus parta nunquam ſit interitura. Quam eleganter hoc argumento παϑητικῶ vti poſſes, ſi quando cohortari aliquem volueris ad diligentiam, qui in pingui aliquo ſeceſſu, aut alio amoeniore loco viuit? Denique III. etiam *mores* quos vocant, ſeu ἤϑη optime ducibus auctoribus claſſicis addiſcimus. Vt hic quoque conſulamus PLINIVM, *Epiſtola* eius *XI libri I*, exemplo eſſe poterit, quam comiter cum amicis ſit expoſtulandum. Obiurgat Fabium Iuſtum de infrequentia litterarum, petit vt vel ſolum illud: *Si vales bene eſt, ego valeo* ſcribat, hoc enim ſibi fore maximum. Serio ſe id rogare ait, vt ſciat, quid agat. quod ſine ſollicitudine ſumma neſcire non poſſit. Tam morata epiſtola nobis etiam facile licebit cum amicis expoſtulare, ſi noſtro vſi ſtilo mutata Plinii dictione ſolum retineamus argumentum ἠϑικόν.

Vel diſpoſitione.

VII. Nonnumquam & DISPOSITIONEM auctoris imitamur, cum generalem totius orationis, o) tum eam, quam in ſingulis argumentis deprehendimus. p)

o) E. g. BVCHNERVS *Panegyr. IX.* laudaturus HENR. FRISIVM, Cancellarium Saxonicum, ita orationem partitur, vt cancellarium & *genere nobilem* & excellentem *virtute*, & magnum *peritia*, & auctoritate validum eſſe oportere, easque virtutes omnes in FRISIO eminuiſſe, oſtendat. Quilibet in CICERONIS lectione paullo verſatior intelliget, Tullianam eſſe hanc diſpoſitionem. Is in oratione *pro lege Manilia. X.* eodem modo laudat POMPEIVM MAGNVM. Ait enim, ſummo imperatori quatuor res ineſſe oportere, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, & felicitatem, eaque omnia in Pompeio ſumma eſſe.

p) Permultum enim refert, quomodo diſponantur argumenta ſingula. Fieri id ſolet per ſyllogiſmos & enthymemata. Sed in his diſponendis magnam oratori relictam

ctam eſſe libertatem, iam ſupra obſeruauimus. Non melius itaque nobis conſulemus, quam ſi ea quoque in re auctores veteres duces ſequamur. Exemplum petamus ex eiusdem CICERONIS oratione *cap. XV.* vbi auctoritatem POMPEII hoc ordine collaudat:

I. MAIOR: *Quicunque maxima pollet auctoritate, is imperator optimus eſt*

RATIO: *Homines enim vt contemnant aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus famae, quam ratione, commouentur.*

II. MINOR: *Pompeius maxima pollet auctoritate.*

RATIONES

I. *Popul. Rom. praeclara de eo iudicia tulit.*

II. *Pompeius rempublicam ſeruauit ſola fama ac celebritate nominis.*

III. *Plures gentes ei ſe dediderunt.*

III. CONCLVSIO: *Ergo Pompeius erit imperator optimus.*

Hoc ordine CICERO auctoritatem Pompeii celebrat. Dabimus operam, vt eodem ordine EVGENII, Sabaudiae Ducis, prudentiam bellicam laudemus.

I. MAIOR: *Quicunque prudentiſſimus eſt, is optimus erit imperator.* Et quoniam prudentia multum in bello quoque gerendo ac imperio militari valet: certe nemini dubium eſt, quin ea quoque mentis perſpicacia idem ille dux incomparabilis plurimum poſſit.

RATIO, *Plura enim ſaepe prudentia quam manu in bello geruntur.* Vehementer autem pertinere ad res feliciter gerendas, quid agatur, ac quomodo vnumquodque prouide adminiſtretur, quis non intelligit, quum res ipſa doceat, imperatores in profligandis ho-

Digitized by Google

ſtibus, expugnandis caſtris, vrbibuſque capiendis, plura ſaepe conſilio ac prudentia, quam ferro, effeciſſe?

II. MINOR. *Eugenius Dux Sabaudiae eſt prudentiſſimus,* Quod igitur nomen vnquam in vniuerſo orbe Chriſtiano ob prudentiae laudem celebrius fuit? cuius conſilia paria?

RATIO I. *Eius prudentiam tres Imperatores Romanorum probarunt.* In quo principe tres Romanorum imperatores, id quod maximum prudentiae argumentum eſt, tantam ſpem collocarant, vt eum maximis exercitibus Imperiique ſui fatis ſummo cum imperio praefecerint.

II. *Prudentiam, multis variisque bellis feliciter adminiſtratis, ſibi peperit.* An vero quidquam prudentiae ei deeſſe poſſe exiſtimatis, quem a prima adoleſcentia in caſtris verſatum, in omni bellorum genere fortuna exercuit, nullamque rem in vſu militari poſitam paſſa eſt ignorare?

RATIO III. *Vbique eius eluxit prudentia.* Itaque vt plura non dicam, neque aliorum teſtimoniis iudiciisque confirmem, quantum conſilio prudentiaque valeat, ipſe ille ſibi teſtis virtutis ſuae ſit locupletiſſimus, qui quo anno Gallicano bello in Sabaudia oppoſitus eſt imperator, tam repente acutiſſimo hoſti conſilia omnia diſturbauit, vt prius ſe fuſum fugatumque, quam aduentantem EVGENII exercitum animaduerteret. Iam, recepta a Turcis Alba Graeca, quum res Chriſtianorum in Hungaria in peius ire coepiſſent, barbarorum opes animique creuiſſent, ſatiſque firmum praeſidium regnum illud non haberet: amiſſus fuiſſet tot victoriarum fructus, niſi ad id ipſum eo tempore EVGENIVM tanto bello prouidentia LEOPOLDI obieciſſet. Huius conſilium ac prudentia non ſolum Turcas ſuperiori Hungariae cum maximo exercitu imminentes retardauit, verum etiam caſtris operibusque clauſos e latebris iſtis in aciem, ex hac in fugam, ac inde in praeterlabentem fluuium coniecit, tantoque terrore concuſſit

euſſit Turcarum imperium, vt pertaeſi bellorum, pacis leges cum ſummo dedecore ſuo coniunctas accipere, quam EVGENII prudentiſſima conſilia diutius experiri mallent. Age vero illa res quantam declarat eiusdem ducis in adminiſtrando bello ſolertiam, quod in poſtremo bello Gallicano callidiſſimos Gallorum duces alios intra ipſa moenia ac propugnacula, alios in acie caperet, reliquos pleroſque, copiis quamuis ſuperiores, ad internecionem caederet? Quot ille tum victorias reportauit? quot vrbes cepit? quot fecit prouincias? Quae omnia ſi quis eum ſolis armis ſolaque vi effeciſſe exiſtimat, nae is, ex mea quidem ſententia, magnopere fallitur.

III. CONCLVSIO: *Ergo* EVGENIVS *eſt imperator optimus.* Poteſtis ergo iam colligere, Auditores, quantus dux ſit EVGENIVS, quem animi robor manu fortem; armorum vſus intrepidum; prudentia denique reddit inuictiſſimum.

Nemo, qui noſtra cum CICERONIS verbis contulerit, non ſimilitudinem quandam deprehendet, quum tamen praeter artificium diſponendi connectendique formulas nihil admodum verbis Ciceronianis eo loco obuiis expoſuerimus.

VIII. Denique & eloquutionem auctoris maſcula quadam ac decora imitatione effingimus, quoties auctoris cuiusdam characterem, q) acumina, r) figuras, s) ac periodos *) exprimere ſtudemus. *Vel eloquutione.*

q) Sic ſi conſtat characterem dicendi auctoris eſſe ſublimem, mihi quoque perſpectam eſſe oportet rationem ſublimitatem illam exprimendi. Et ita etiam reliquos characteres imitandi rationem cognitam me habere oportebit. Faciam e. g. periculum, an PLINII characterem in *Epiſtola III. Libri I.* obuium imitatione quadam virili exprimere liceat:

Quid agit Lipſia, tuae meaeque delicae? quid horti amoeniſſimi? quid illud nemus opaciſſimum? quid ſmaragdinus,

dinus pratorum viror? quid illi ſuaues & tamen ſerii doctiſſimorum virorum congreſſus? quid theatrum anatomicum, quod plurimus aer colluſtrat & refrigerat? quid acroateria illa ſpacioſiſſima? quid illa domeſtica? quid bibliothecae publicae priuataeque? Tenentne te, ac per vices ad ſe alliciunt? An, vt ſolent iuuenes, voluptatis deceptus illecebris crebris comiſſationibus indulges? Si tenent, ter quaterque; ſin minus, ne beatum quidem dixerim. Quin tu, (occaſio eſt enim,) indignam te ingluuiem aliis relinquis, & ipſe te in illo digno Muſis ſeceſſu, honeſtarum artium ſtudiis adſeris. Haec ſit occupatio tua, haec remiſſio: hic labor, haec requies: in his dies in his item noctes tranſigantur. Collige aliquid & reconde, quod ſit ſempiternum. Nam voluptates illae, exactis paucis annis, euaneſcent, hoc nunquam iucundiſſimum eſſe deſinet, ſi ſemel coeperit. Non ignoro quam indolem, quod horter ingenium: tu modo da operam, vt tantum vtaris occaſione, quantum vti voles, quum non amplius vteris. Vale.

Nemo hic PLINII non agnoſcet ſtilum. Eadem eſt inuentio, eadem epiſtolae diſpoſitio, eadem dicendi forma preſſa & acuta, & tamen vix verba quaedam PLINIO debeo. Tentabimus porro, an eadem ratione etiam CVRTII ſtilum exprimere poſſimus. Deſcribit ille *Libro III cap. V.* milites de Alexandro aegrotante ſollicitos, Nos Suecos, GVSTAVI ADOLPHI Regis caſum lugentes, charactere CVRTIANO deſcribemus;

Ingens luctus, ac paene iam deſperatio exercitum inuaſerat. Flentes querebantur, in tam praecipiti victoriarum curſu omnis memoriae fortiſſimum regem non in acie, non ab hoſte, proſtratum, ſed ſcelere ac inſidiis exſtinctum, cecidiſſe. Imminere Auſtriacos, triumphaturos, antequam conſeruiſſent manus. Sibi per eaſdem terras, quas victoriis illuſtraſſent, fuga dilabendum. Omnia ſibi tuta verenda, qui ne periculoſiſſima quidem reformidarint. Tantum iter, etiamſi nemo impediat, confecturis fame ac laſſitudine pereundum. Quem cum

imperio

imperio praefuturum trepidis? quem GVSTAVO *futurum ſimilem? Iam vt mare Balthicum fuga attingerent, claſſem, qua tranſeant, quem praebiturum?* Hic quoque aliae phraſes, alia materia, character tamen ac ſtilus idem eſt.

r) Quoties ergo occurrit acumen aliquod ingenioſius, diſpiciendum, qua occaſione illud locum inuenire poſſit. Nec hic tamen plagium, ſed imitationem requirimus. Non eidem ſemper rei, ſed alii, acutum illud dictum accommodandum eſt. E. g. lepide MARTIAL. *Epigr. II, 8.* canit:

Hoſtem quum fugeret, ſe Fannius ipſe peremit
Hic rogo, non furor eſt, ne moriare mori?

Eodem vero exemplo dicere poſſem: *Quis quaeſo maior vnquam furor poterit excogitari, quam Euclionum, qui ne eſuriant aliquando, per omnem vitam eſuriunt?*

s) E. g. elegans in primis eſt illa figura CICER. *Phil. XII, 3. Quid enim per Deos immortales poteſt reip. prodeſſe noſtra legatio? prodeſſe dico: quid ſi etiam obfutura? obfutura? quid ſi iam nocuit:* Eam ita exprimere licet alia occaſione: *Putatisne ei pecuniam ad bellum tantum conficiendum ſupereſſe? ſupereſſe dico? quid ſi etiam defutura ſit? defutura? quid ſi iam ſumma laboret inopia?* Eadem ratione & alias figuras elegantiores licebit imitando exprimere.

*) Saepe ita comparata eſt periodus, vt habeat aliquid admirandum. Tunc vero imitationem merebitur. Exemplum iam adfuit ſupra, quum primam periodum CICERONIS ex oratione pro A. Caecina imitaremur.

IX. Hactenus, quis imitandus ſit, quot modis id fieri poſſit, & quid in puerili aeque ac maſcula imitatione in exemplum proponi debeat, paullo accuratius inueſtigauimus. Proximum eſt, vt, qua arte maſcula illa imita- *Vnde opus eſt analyſi & geneſi.*

tio

tio conſtet, doceamus. Hic vero duo notanda ſunt imitationis capita, quorum alterum ANALYSIN, alterum GENESIN appellamus. t)

t) Quicunque alicuius rei formam ac materiam imitandam ſibi proponit, is primo omnium rem interius contemplari, & ſingulas eius partes earumque diſpoſitionem accuratius expendere: ac deinde de illis eodem modo effingendis connectendisque debet cogitare. Prius per ANALYSIN; poſterius per GENESIN fieri ſolet. Eſt ergo nobis analyſis *artificioſa periochae cuiusdam in partes ſuas ſolutio, eo conſilio ſuſcepta, vt, quid in ſingulis artificii lateat, perſpici poſſit.* GENESIS vero eſt *artificioſa materiae cuiusdam ſecundum easdem partes diſpoſitio, ita comparata, vt idem artificium in ſingulis partibus eluceat.*

In analyſi quid conſiderandum?

X. Ad ANALYSIN quod attinet, primo periodos, quas maſcula ratione imitandas exiſtimamus, logice in membra ſua partimur, u) deinde de phraſibus ac vocabulis iudicamus, x) ac denique, qua arte ſingulae partes inter ſe connexae ac veluti coagmentatae ſint, expendimus. y)

u) Primo ergo opus eſt ANALYSI LOGICA. Ea quo modo inſtituenda ſit, iam ex philoſophia rationali conſtare debet. Nos ergo rem exemplo illuſtrabimus. MVRETVS *Part. I. orat.* 22. ita ait:

Si pro cuius quisque propugnatione ac defenſione plura pericula ſubiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quaſi procellis ac tempeſtatibus agitatus eſt, eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum peruenire credendum eſt: dubitare non potes, beatiſſime pater, quin Carolus Rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam percepti ex ea re gaudii magnitudine ſuperauerit, quanto non

huius

huius modo memoriae, ſed omnium aetatum ac ſaeculorum reges graui ac diuturna ſuſceptorum pro ſedis apoſtolicae auctoritate laborum ac diſcriminum perpeſſione ſuperauit.

Iam ſi vberrimam hanc ac incomparabilem periodum imitandum ducerem: primo omnium cogitandum eſſet de *analyſi logica*, quam ita inſtituerem. Tota periodus perfectum continet ſyllogiſmum:

MAIOR. *Quicunque pro altero plus periculi ac laborum ſubiit, is maxime de eius dignitate laetatur.*

MINOR. *Carolus Rex pro pontifice plus periculi ac laborum ſubiit quam alii.*

CONCLVSIO. *Ergo de dignitate pontificis maxime laetatur.*

Accedat alia periodus ex PLIN. *Paneg. I.*

Bene ac ſapienter, P. C. maiores inſtituerunt, vt rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere, quod nihil rite, nihilque prouidenter, ſine deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.

Occurrit hic initio

I. THESIS *dicendi auſpicium more maiorum a precibus faciendum.*

II. AETIOLOGIA.

1) *Eſt enim id a maioribus bene ac ſapienter inſtitutum.*

2) *Etiam aliae actiones omnes a precibus inchoandae.*

3) *Nihil rite & prouidenter ſine deorum ope geritur.*

x) Accedere deinde debet IVDICIVM DE PHRASIBVS. Conſiderandum enim, quid in ſtilo & dictione auctoris praeclarum ac admiratione dignum videatur,

tur. Sic in MVRETI periodo obſeruo, 1) auctorem ſaepe coniunxiſſe per περισμὸν eiusmodi vocabula, quae paene eiusdem ſignificationis videntur, nec tamen ſunt. Nam hoc modo coniungit *propugnationem* ac *defenſionem*, quarum haec etiam ſcriptis & verbis; illa armis tantum ſuſcipitur. Ita etiam ipſam defenſionem ita deſcribit, vt gradatim adſurgat a *periculis* ad *acerbitates* ab his ad *procellas* ac *tempeſtates*. In ſecundo periodi membro eadem ratione coniungit *retinere* & *amplificare dignitatem*, vt oſtenderet Carolum non ſolum id dediſſe operam, vt ne pontificis conditio deterior redderetur, verum etiam vt melior eſſet. In tertio membro, adiectiuo in ſubſtantiuum mutato amplificat orationem. Nam pro *magno gaudio percepto* ait: *eximia quaedam percepti ex ea re gaudii magnitudo*. In poſtremo membro denuo coniungit *huius memoriae* & *omnium aetatum ac ſaeculorum reges*: nec non *labores* & *diſcrimina* Et haec quidem in illa MVRETI periodo ad iudicium de phraſibus pertinere videntur. Quod ad PLINII attinet periodum, is quoque coniungit eiusmodi vocabula: veluti *bene* ac *ſapienter*: *rite* & *prouidenter*, *deorum opem*, *conſilium*, *honorem*. Obſeruanda quoque ſynonymia phraſium: *Initium ab aliqua re capere*, & *auſpicari*.

y) Sic ſatis patet, MVRETVM periodi ſuae membra coniungere per particulas & formulas: *I. ſi quod quisque, II. eo plus III. dubitari non poteſt, quin tanto, IV. quanto*. In PLINII periodo connexio eſt ſimpliciſſima. Rationem enim poſtponit theſi, eique illam connectit per particulam cauſſalem QVOD.

Quid in geneſi? XI. ANALYSIN ſequitur GENESIS. Perſpecta enim interiore periochae alicuius pulcritudine, danda eſt opera, vt thema quoddam eodem ordine diſponamus, z) eiusdemque generis phraſibus, a) ac connexionibus b) vtamur. Sic enim fiet, vt ouum

ouo

ouo non ſimilius videatur, quam ſtilus noſter ſtilo auctoris. *)

z) Exemplis res erit clarior. MVRETI periodum ſupra in ſyllogiſmum ſoluimus. Sumemus ergo plane aliam materiam, eamque eadem ratione proponemus. Theſis noſtra erit: *Nobiles iuuenes prudentiae ciuilis cognitio decet.* Syllogiſmus inde naſcetur talis:

MAIOR. *Quidquid in reipublicae adminiſtratione maximi momenti eſt: illud diligenter excolendum eſt a nobili iuuene,*

MINOR. *Prudentia ciuilis in reip. adminiſtratione maximi momenti eſt.*

CONCLVSIO: *Eſt ergo a nobili iuuene diligenter excolenda.*

Ita & PLINII periodum theſi & rationibus conſtare diximus. Eodem exemplo nos ponemus.

THESIN: *Phyſices initium ab experientia capiendum.*

AETIOLOGIA.

I. *Hoc enim viri ſapientes monuerunt.*

II. *Omnium artium auſpicium ab experientia fieri debet.*

III. *Nihil ſolide addiſcitur ſine experientia.*

Has diſpoſitiones, quamuis ad aliam materiam accommodatas, ſuperioribus illis ſimillimas eſſe nemo non videt.

a) Quidquid in phraſeologia auctoris praeclarum atque admirabile viſum eſt, illud imitatione eſt exprimendum. Sic quum MVRETI aeque ac PLINII artificium in eo potiſſimum conſiſtat, vt voces idem paene ſignificantes coniungant, vt phraſes ſynonymas vſurpent, vt denique adiectiuum in ſubſtantiuum commutent: danda erit opera, vt & nos haec omnia imitemur. E.g. Diſtinguit MVRETVS *defenſionem* ac *propugnationem*: nos in noſtro exemplo eodem modo ſcientiae *intelligentiam* & *vſum*, ſeiungemus. MVRETVS per gradus a *periculis* ad *acerbitates*, & ab his ad *tempeſtates* & *procellas* adſurgit. Nos eadem ratione a *doctrina* ad *prudentiam*, ab *hac* ad *exercitatio-*

S *nem*

nem vel *exſequutionem* conſiliorum progrediemur. MVRETVS iungit dignitatem *retinendam* atque *amplificandam* : nos eodem modo politicam & *imbibendam* & *excolendam* eſſe dicemus. Et ſic facile reliqua etiam imitari licebit, ceu paullo poſt ipſa exempla ſatis oſtendent.

b) In connexione imitanda cum ad ordinem membrorum, tum ad formulas connectendi reſpiciendum eſt. E. g. quum ſupra MVRETI periodum in ſyllogiſmum redegerimus : facile animaduertemus ſubiectum maioris propoſitionis primum ; praedicatum eiusdem ſecundum ; concluſionem tertium ; & adſumtum denique quartum membrum conſtituere. Idem ergo ordo nobis quoque imitandus eſt. Sic PLINII periodo quum primo rationem primam & ſecundam, deinde ipſam theſin, ac poſtremo tertiam rationem poſitam obſeruemus : nobis quoque ab eo ordine haut diſcedendum erit. Particulae vero & formulae connectendi potuerunt retineri.

*) Ne iactantius hoc dictum exiſtimes, ſubiungemus exemplorum noſtrorum ἐξεργασίαν. MVRETI itaque periodum ita imitabimur :

Si e cuius quisque ſcientiae intelligentia atque vſu plus doctrinae ſperat, plus ſibi comparat prudentiae, pluribus denique ad res gerendas praeſidiis inſtruitur, eo plus induſtriae ad illam addiſcendam excolendamque generoſos adoleſcentes allaturos, credendum eſt : dubitari profecto non poteſt, auditores, quin deguſtatis prius cultioribus litteris, prudentiam ciuilem tanto alacrius, quam reliquas artes ſint imbibituri, quanto non inferioribus modo, ſed omnibus omnino artibus ac ſcientiis, eximia quadam ac mirifica percipiendae ex ea vtilitatis vbertate ac magnitudine antecellit.

Sic & PLINII exemplo, hanc effingemus periodum :

Bene ac prudenter, ſi quid aliud philoſophi praeceperunt, vt artium addiſcendarum, ita naturam contemplandi initium ab experientia capere, quod nunquam accurate, nunquam ſolide homines ſine ſenſuum ſuorum perceptione, teſtimonio, iudicio philoſopharentur.

XII. Et hoc quidem eſt totum illud imitandi artificium, quod neſcio, an quisquam, ante CHRISTIANVM WEISIVM, c) accurate tenuerit. Illud addo, neminem moueri debere rei difficultate. Quamuis enim ea imitandi ratio initio paullo operoſior videatur: diuturna tamen exercitatione eam ſenſim adſequemur imitandi facultatem, vt non tam imitari, quam omnia ex ingenii penu depromere videamur.

Obſeruationes quaedam aliae de imitatione.

c) Exſtat CHR. WEISII ingenioſiſſimum opus, inſcriptum: *Curiöſe Gedancken von der Imitation, Leipzig, 1698. 8.* e quo primum nos illud artificium hauſiſſe fatemur. Neque diſſimulandum tamen eſt. WEISIVM, in vernacula, quam Latina lingua, feliciorem, auctorum, quos imitandos ſibi propoſuit, genium non vbique ſatis expreſſiſſe. Regulae ſane eius optimae, analyſis auctorum ingenioſiſſima, at in exemplis phraſis ſtilique character auctorum veterum caſtitatem atque elegantiam minime videtur referre.

CAPVT III.

DE VARIIS STILI EXERCITIIS.

I. Exercitationum neceſſitas. II. Commendatur ergo verſio. III. variatio. IV. Carminis ſolutio. V. Coarctatio: VI. Amplificatio. VII. Characteris mutatio. VIII. Deſcriptio. IX. Ethopoeia. X. Concluſio opuſculi.

I.

Ad metam iam denique peruenimus, nec quidquam videtur reliquum, quam vt de exercitiis quoque ſtili a) aliquid moneamus. Verum ea in re licebit nobis

Exercitationum neceſſitas.

eſſe breuioribus, quum poſt alios b) ex inſtituto illam exſequuti ſint CASP. SAGITTARIVS & IO. SCHEFFERVS. c)

a) Omnes, qui de cultiore ſtilo praecepta quaedam dederunt, praeter φύσιν & μάθησιν etiam ἄσκησιν *ſiue exercitationem* commendarunt. Et recte quidem, quia, teſte illa rerum magiſtra, nulla lingua ſine vſu accurate addiſcitur. Quum vero conſuetudinem cum Latine loquentibus interceperit nobis linguae huius interitus, ſcriptione haec iactura vtcunque penſanda eſt. *Stilus* enim, teſte CICERONE, *optimus dicendi magiſter eſt.* Et THEON Rhetor, a THOMA GALE editus, in *praefatione opuſculi* ſui: *Quemadmodum*, inquit, *picturae ſtudioſis nihil profuerit, cognouiſſe Apellis, Protogenis & Antiphili tabulas, niſi & ipſi pingere tentarint: ita & eloquentiae operam daturis neque copia ſenſuum, neque puritas ſermonis, neque compoſitionis concinnitas, neque audiuiſſe praeclara, nihil denique horum omnium, quae rhetorica complectitur, vtile eſſe poterit, niſi quisque & ipſe quotidie ſcribendo ſeſe exerceat.*

b) Iam QVINCTIL. *Inſtit. orat. X, 3.* nonnulla de ſcribendi exercitiis praecepit, quem deinde plures ſequuti ſunt, veluti MANVT. Epiſt. I, 4. STVRMIVS, MORHOFIVS, Polyh. Tom. I. Lib. II. c. 13. p. m. 471. & alii.

c) CASP. SAGITTAR. *de lectione ac imit. Ciceronis* & IO. SCHEFFERVS *de ſtilo cap. XIII. XIV.* & ex inſtituto in *Gymnaſio ſtili, ſeu de varia ſcribendi exercitatione*, ex quo nonnulla hic decerpere iuuabit.

Commendatur ergo verſio.

II. Tironibus auſpicandum erit a VERSIONE, quippe omnium facillima. Sed quum in ſcholis plerumque e vernacula aliquid in Latinam linguam transferendum proponatur: conſultius videtur, e Latinis multa vertere Germanice, eaque interiecto tempore denuo Latina reddere. d)

d) Vr-

Digitized by Google

d) Verſiones Latinae cum fructu non adeo magno coniunctae videntur, ſi tironibus imperentur. Quum enim nondum guſtu quodam Latinae elegantiae imbuti ſint; fieri non poteſt, quin Latinitas, hac exercitatione comparata, Germaniſmos redoleat. Aſt ſi ſaepe auctorum veterum loca in vernaculam transferantur: facilius obſeruabitur vtriusque linguae differentia. Cauere tum diſcent tirones Germanicos idiotismos, ordinem verborum Germanicum, & quidquid in lingua noſtra a Latinae proprietatibus abhorret. Ego ſane adoleſcentem me memini magnam CVRTII & NEPOTIS partem in vernaculam transferre, notatis vbique vtriusque linguae differentiis, ex quo labore quantum fructum ceperim, non ſine voluptate quadam recordor.

III. Verſionibus eiusmodi aliquamdiu adſueti, VARIATIONIBVS ſuam exercebunt induſtriam, operamque dabunt, vt ſententiam aliquam aliis caſibus, e) verbis, phraſibus, f) figuris, g) permutent. *Variatio.*

e) Huius variationis per caſus iam ſupra *libro I, cap.* I. §. *XXII.* fecimus mentionem. Iam exemplo multiplicem illam variandi rationem illuſtrabimus. Sit nobis ſententia: *omnes homines ſunt ab otio procliues ad libidinem.* Iam in caſu ſecundo dicere licebit: *Eſt ea hominum omnino omnium indoles, vt ab otio ad voluptatem ac libidinem ſint procliues.* In caſu tertio: *Commune id omnibus hominibus vitium eſt, vt ab otio ad libidinem ruant.* In caſu quarto: *Omnes homines otii dulcedo ad libidinem ſolet inuitare.* In caſu ſexto: *Hominibus otio ac deſidia veluti ſepultis, ſepultae animo libidines veluti reuiuiſcunt.*

f) Quaerenda ergo erunt vocabula eiusdem notionis, quae ſynonyma vocare ſolent philoſophi. Veluti in ſuperiore exemplo: *Ita natura comparata eſt omnium mortalium, vt laborem defugientes, in libidinem, id eſt, e Charybdi in Scillam incidant. Omnium omnino hominum indoles ab otio proclinis eſt ad libidinem. Non temere quis-*

quam labores deſugit, quin libidinem tanto acrius concupiſcat. &c.

g) Variatio per figuras non minus eſt elegans, & mirifice exercet ingenium. *Sic* ASYNDETON *erit, omnes homines ab otio ad luxuriam, libidinem, laſciuiam praecipiti curſu ruunt.* ANAPHORA: *Nihil eſt hominibus otioſis ad luxuriam, nihil ad laſciuiam, nihil ad libidinem ac voluptatem procliuius.* CLIMAX. *Ea hominum paene omnium eſt indoles, vt ab otio in luxuriam, ab hac in laſciuiam, atque ab ea denique in foediſſimas libidines non gradu ſed praecipiti curſu ferantur.* Sic facile per alias figuras inſtitui poterit variatio. Sane mirifice hoc & ingenium acuit & iudicium, ſi prudentis magiſtri accedat inſtitutio. Neque enim haec exercitatio committenda eſt iis, qui nondum aere lauantur.

Carminis ſolutio. IV. Non praeter rem etiam a SCHEFFERO, MORHOFIO & aliis commendatur CARMINIS SOLVTIO, h) quippe qua ipſi veteres non ſine fructu vſi ſunt. i) Eſt autem illa elegans verſuum, neglecta menſura & dictione poetica, in proſam mutatio. k)

h) Commendari haec vel eo nomine meretur, quod inde facillime addiſci poteſt ſtili poetici ac proſaici differentia.

i) Iam olim eo exercitationis genere vſos eſſe SVLPITIVM & AVGVSTINVM, docet SAGITTAR. *de lect. & imit. Cicer. n. cxviii.* Solebant vero veteres non ſolum loca poetarum notabiliora menſura ac dictione poetica ſoluere, verum etiam oratorum dicta in poemata ſua transferre. Vt exemplo rem illuſtremus, CICERO in orat. *pro C. Rabirio*: *Nihil me,* inquit, *clamor iſte commouet: ſed conſolatur, quum indicet, eſſe quosdam ciues imperitos, ſed non multos. Nunquam, mihi credite, populus Romanus hic, qui ſilet, conſulem me feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatum iri arbitra-*

traretur. Poſteriorem partem in poema ſuum tranſtulit SILIVS ITAL. *Libro VII. verſ. 19. p. m. 229.*

Feruida ſi nobis corda, abruptumque putaſſent
Ingenium patres, & ſi clamoribus, inquit,
Turbari facile mentem: non ultima rerum
Et deplorati mandaſſent mentis habenas.

Sic & ipſe CICERO nonnunquam loca poetarum metro ſoluta in orationibus ſuis expreſſit. Exempli gratia, EVRIPID. in *Hippolyto* de mulieribus libidinoſis ita canit:

ὀυδὲ σκότον φρίσσασι τὸν ξυνεργάτην,
Τέρεμνά τ᾽ οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῆ

Neque tenebras noctis perhorrerent conſciae,
Neque, ipſa ne quando eiiciat vocem, domus.

Haec ita ſoluta oratione expreſſit CICERO *pro Coelio*: *Ex hac igitur domo progreſſa iſta mulier, de veneni celeritate dicere audebit? nonne ipſam domum metuet, ne quam vocem eiiciat? non parietes conſcios? non noctem illam funeſtam ac luctuoſam perhorreſcet?*

k) Exempla complura peti poſſunt ex NICOD. FRISCHLINI paraphraſibus. Vir enim iſte doctiſſimus VIRGILIVM, HORATII *epiſtolas* & PERSII *ſatiras* in proſam ingenioſe conuertit, quod in HORATIO & IVVENALE etiam tentauit EILH. LVBINVS in *Periphraſi Horatii & Ecphraſi Iuuenalis.*

V. Ad formam ſtili mutandam praecipue pertinent COARCTATIO, quae eſt *preſſa atque adſtricta eorum, quae cum ambitu ab auctore dicta ſunt, expoſitio.* l) *Coarctatio.*

l) Non hic intelligimus coarctationem illam, qua tota auctorum opera diffiuſiſſima in epitomen contrahuntur, ſed qua ſtilus vberior in preſſum atque adſtrictiorem conuertitur. Facile enim ab iis, qui in poteſtate ha-

Digitized by Google

bent Latinam eloquentiam, ſtilus Aſiaticus in Rhodium, immo & Atticum poterit commutari E. g. CIC. *Verrin. IV.* *Nego*, inquit, *in Sicilia tota, tam locuplete, tam vetere prouincia, tot oppidis, tot familiis tam copioſis, vllum argenteum vas, vllum Corinthium aut Deliacum fuiſſe; nego vllam gemmam aut margaritam fuiſſe, aut quidquam ex auro & ebore factum, ſignum vllum aeneum, marmoreum, eburneum: nego vllam picturam neque in tabulis neque textilem fuiſſe, quin quaeſierit, inſpexerit, quod placitum ſit, abſtulerit.* Vberrima haec eſt, ac plane Aſiatica periodus. Eam tamen facile ita coarctabimus: *Nego in vniuerſa Sicilia, locuplete ac populoſa prouincia, vllum vas rari operis fuiſſe: nego vllam fuiſſe gemmam, aut quidquam ex auro, ebore, aere vel marmore ingenioſius confectum: nego picturam vel telam egregiam fuiſſe, quin quaeſiuerit, inſpexerit, abſtulerit.* Vel breuius: *Nego in Sicilia (at quanta prouincia?) vllum vas rari operis, aut quidquam vel materia pretioſum vel artificioſius elaboratum fuiſſe, quod non a Verre quaeſitum, inſpectum, ablatumque fuerit.*

Amplificatio. VI. Ex quo ſimul patet, quale ſit quintum exercitationis genus, quod AMPLIFICATIONEM vocant. Eadem enim arte etiam ea, quae preſſius ab auctore dicta ſunt, per μεϱισμὸν, m) circumſtantias, n) deſcriptiones, o) alioſque amplificandi fontes, *) dilatamus. Caue tamen, ita amplifices, vt periodus in τάσιν euadat, quam quippe in vitio boni, iam ſupra obſeruauimus.

m) Dicere e. g. CICERO *Diu. in Verr. I.* volebat. *Putasne te poſſe, quae Verres vbique patrarit, diſtincta oratione proferre?* Hoc amplificaturus, primo illud *vbique* per μεϱισμὸν πεϱιφϱάζει, enumeratis prouinciis & locis, quae Verres ſceleribus polluerat, deinde illud *diſtincte* per deſcriptionem illuſtrat, adeoque inde naſcitur haec periodus vberrima: *Putasne te poſſe, quae*

C. Ver-

C. Verres in legatione, quae in praetura, quae Romae, quae in Italia, quae in Achaia, Aſia, Pamphyliaque patrarit, ea, quemadmodum locis temporibusque patrata ſint, ſic criminibus & oratione diſtinguere.

n) Eadem oratione inſequente ſtatim periodo CICERO dicere volebat: *Putasne te poſſe id efficere, vt, quae praeter fas fecit, iudicibus ſatis acerba ac indigna videantur*? Haec quoque amplificaturus, primo addit circumſtantiam *cur? eſſe enim id maxime neceſſarium*, deinde addit deſcriptionem eorum, quae contra fas & aequum fecerit Verres, eoque *libidinem, nefas, crudelitatem* refert. Denique ſequitur circumſtantia *quomodo*? tam acerba enim haec facinora iudici videri debere ait, quam iis, qui illa paſſa ſint. Vnde haec enaſcitur periodus: *Putasne te poſſe id, quod eiusmodi reo maxime neceſſarium, eſt, facere, vt, quae crudeliter fecerit, ea aeque acerba & indigne videantur eſſe iis, qui audient, ac illis viſa ſunt, qui ſenſerunt?*

o) Sic quum CICERO *pro Roſcio Amer. XIII.* dicere potuiſſet: *Etenim ſi vultu ſaepe laeditur pietas: quod ſupplicium ſatis acre in parricidam reperietur*? vtrumque membrum periodi amplificat deſcriptione. In priore membro verba illa ait eſſe prouerbium a viris ſapientibus repertum. In poſteriore parricidam luculenter deſcribit. Vnde enaſcitur periodus: *Etenim, ſi, id quod praeclare a ſapientibus dicitur, vultu ſaepe laeditur pietas: quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atque humana cogebant*?

*) Neque enim vllus eſt locus dialecticus, nulla circumſtantia, nulla figura, vnde non amplificatio quaedam peti poſſit. Ex inſtituto ea de re agit VAL. THILO in *Rudim. rhetor. de Period. Amplificat. & connex. Part. II, Cap. 3. ſequ. p. 72. & ſequ.*

VII. Sextum exercitationis genus CHARACTEREM dicunt. Sunt vero characteres *imagines quaedam animorum, per ex-* *Characteris mutatio.*

ternas notas expreſſae deſignataeque. p) Quum vero ſine inſigni philoſophiae moralis notitia character animi exprimi nulla ratione poſſit: q) ab iis demum ſuſcipienda eſt haec exercitatio, qui in hac philoſophiae parte ſunt verſatiſſimi.

p) Caue ergo exiſtimes, *characteres* eſſe mera elogia. Quare etſi VELLEIVS PATERCVLVS in deſcribendis hominum ingeniis videatur feliciſſimus: in eo tamen peccaſſe videtur nitidiſſimus ſcriptor, quod vix quemquam ſine elogio praetermiſit. Pictorum reprehenditur adulatio, qui vix pingere ſe quemquam poſſe putant, niſi pulchriorem fingant. Quanto magis notandi, qui non deſcribunt, ſed laudant, & tamen veram imaginem vel characterem nobis ob oculos poſuiſſe videri volunt.

q) Hinc cum fructu hic conferri poſſunt, quicunque in excolenda ethica characteriſtica exercuerunt ingenium, veluti THEOPHRASTVS *in Characteribus morum*, DE LA BRVYERE, CL. PASCALIS *in characteribus*, & ſi qui ſunt huius generis alii. Vt vero, quid ſit character, eo luculentius pateat, exemplum dabimus e PETRONII *ſatirico*, qui characterem oſtentatoris hac elegante notatione expreſſit: *Secundum haec formulam imperamus Eumolpo, vt plurimum tuſſiat, vt ſit modo ſolutioris ſtomachi, ciboſque omnes palam damnet; loquatur aurum & argentum, fundoſque mendaces, & perpetuam terrarum fertilitatem, ſedeat praeterea quotidie ad rationes tabulaſque teſtamenti, omnibus fidem renouet, & ne quid ſcenae deeſſet, quotieſcunque aliquem noſtrum vocare tentaſſet, alium pro alio vocaret, ut facile appareret, dominum etiam eorum meminiſſe, qui praeſentes non eſſent.* En hic oſtentatoris effigiem, tam profecto accuratam, vt tibi eum videre coram videaris. Talia etiam circa alia vitia hominum tentanda ſunt, ſed ita, vt ſemper philoſophiae moralis principia adhibeamus in conſilium.

Digitized by Google

VIII. Proxima eſt DESCRIPTIO, vel ἔκφρασις, genus exercitationis, SCHEFFERI r) iudicio, iucundiſſimum & ad ſplendorem orationis pulchritudinemque praecipue comparatum. Eſt vero deſcriptio expoſitio, rem eiusque naturam ac indolem perſpicue ſubiiciens oculis. s) *Deſcriptio.*

r) SCHEFFER. *Gymnaſ. ſtil. p. 41.*

s) In deſcriptionibus feliciſſimum eſt ingenium VIRGILII. Vnde is non parum in hoc genere orationis proficiet, qui elegantiſſimas huius poetae deſcriptiones in proſam orationem commutabit. Exempli loco eſſe poterit deſcriptio tempeſtatis, quae *Libro I. Aen. v. 85. ſeqq.* occurrit, qua nihil poterit excogitari elegantius. CVRTIVS etiam in deſcriptionibus excellit, quamuis eae nonnunquam ſophiſticum potius, quam hiſtoricum redoleant ingenium. Huc pertinent deſcriptiones praelii *Lib. III. cap. 10. & Libro IV. cap. 6.* triumphi *Libro IX. cap. 10.* Marſyae amnis *Libro III. cap. 1.* Nos exempli loco dabimus deſcriptionem itineris per Libyam ad Iouis Hammonis templum apud eundem CVRT. IV, 7. *Iter expeditis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra caeloque aquarum penuria eſt: ſteriles arenae iacent, quas vbi vapor ſolis accendit, feruido ſolo exurente veſtigia, intolerabilis aeſtus exſiſtit, luctandumque eſt non tantum cum ardore & ſiccitate regionis, ſed etiam cum tenaciſſimo ſabulo, quod praealtum & veſtigio cedens aegre moliuntur pedes.* Cauendum tamen hic ab hyperbolis & frigidis exaggerationibus, a quibus, ut ſupra notauimus, raro abſtinent FLORVS & CVRTIVS.

IX. Denique etiam ETHOPOEIA commendari ſolet, id eſt, *imitatio ſermonis, moribus alicuius & negotio accommodata.* t) In qua praecipue danda eſt opera, ne τὸ πρέπον neglexiſſe videamur. u) *Ethopoeia.*

t) Ple-

Digitized by Google

t) Pleni ſunt eiuſmodi ethopoeiis hiſtorici & poetae. Sic CVRTIVS modo Alexandrum, modo Darium, modo alios loquentes introducit, nec vllam temere praetermittit occaſionem, quantum declamatorio acumine valeat, oſtentandi. Plures quoque eiuſmodi orationes ſunt apud LIVIVM, SALLVSTIVM, TACITVM, quin & apud poetas VIRGILIVM, SILIVM ITALICVM, LVCANVM. Ex inſtituto vero ethopoeias compoſuit THEON, quae cum DEMETRII PHALEREI libello de eloquutione prodierunt *Oxonii*, CIↃ IↃCLXXVI. *in* 8°. Exempli loco ſit breuis, ſed elegans ethopoeia, qua DARII affectum exprimit CVRTIVS IV, 10. quum is de Alexandri M. humanitate & clementia in captiuam vxorem factus eſſet certior. *Dii patrii, primum mihi ſtabilite regnum: deinde, ſi de me iam tranſactum eſt, precor, ne quis Aſiae Rex ſit, quam iſte, tam iuſtus hoſtis, tam miſericors victor.*

u) Hinc, ſi quis regi ſubtilem orationem de materia quadam philoſophica, aut philoſopho orationem magnificam de re militari tribueret: is profecto non ethopoeiam ſcribere, ſed Herculi ſoccos, puero cothurnos, aptare videretur. Mirus in ea re artifex eſt TERENTIVS, cuius Eunuchum ſi quis perlegerit, non poterit non eius ingenium in exprimendis hominum moribus, & oratione loquentibus attemperanda, mirari.

Concluſio opuſculi. X. Referri huc etiam ſolent progymnaſmata, veluti *fabula*, *narratio*, *chria*, *confirmatio*, *confutatio*, *laus*, *vituperatio*, *comparatio*, *locus communis*, *theſis* & quae ſunt huius generis alia. Verum quum de progymnaſmatibus fere innumeri exſtent libelli: nolumus nos quidem actum hic agere, ſed defuncti hoc quem nobis imperauimus labore, ſubſiſtimus.

FINIS.

SYL-

Digitized by Google

SYLLOGE
EXEMPLORVM
PRAECEPTA
SVPERIORA
ILLVSTRANTIVM.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Non animus erat initio, hanc exemplorum ſyllogen adiicere, partim quod praecepta ipſa ſatis perſpicua ſint, partim quod nusquam deeſſe exempla luculentiſſima viderentur. Attamen, quum amici in ſcriniis meis vidiſſent nonnulla, iam olim a me diligentius elaborata, quae huic opuſculo lucis aliquid accendere poſſe exiſtimarent, eſſentque auctores, vt & iſta praeceptis ſubiicerem: nolui ego eorum voluntati refragari. Ne vero vtilitate ſua deſtituerentur iſta opuſcula: ſubinde in ora paginarum ſubieci numerum paragraphorum, adeoque praeceptorum, quorum ad normam iſta ſunt a me elaborata. Tu, LECTOR, & hoc, quidquid eſt, aequi bonique conſule, & vale.

IN-

Digitized by Google

INDEX.

I. Epiſtola, qua praxis *Part. I. cap. I.* oſtenditur. II. Praxis doctrinae de periodis *Part. I. cap. II. num. 18-28.* III. Praxis doctrinae de pura & ornata oratione *Part. I. cap. II. n. 5. ſeq. num. 29-36.* IV. Exemplum ſtili Attici *Part. I. cap. II. 39.* V. Exemplum ſtili Aſiatici *ibid. n. 40.* VI. Exemplum ſtili Rhodii. *ibid. n. 41.* VII. Exemplum ſtili tenuis *num. 44.* VIII. Mediocris *num. 45.* IX. Magnifici vel ſublimis *n. 46. 47.* X. Locus communis *ad Part. I. cap. III. num. 11. 12.* XI. Syllogiſmus oratorius ad *Part. I. cap. III. n. 13-16.* XII. Epiſtola familiaris ad *Part. II. c. I. n. 5.* XIII. Epiſtola elaboratior ad *Part. II. cap. I. num. 6-11.* XIV. Declamatio de vetere iurisprudentia Germanica excolenda ad *Part. II. cap. II.* XV. Panegyricus ſempiternae memoriae SAM. STRYKII conſecratus ad *Part. II. cap. III.* XVI. Dialogus de vſu iurisprudentiae Rom. hodierno *Part. II. cap. IV.* XVII. Inſcriptio ſtilo lapidari conſcripta ad *Part. III. cap. V. num. 1-7.* XVIII. Inſcriptio recentiore more elaborata *ibid. n. 8. 9.*

I. EPISTOLA.

QVA PRAXIS CAP. I. OSTENDITVR.

Ego vero, a) ANTONI b) ſuauiſſime, c) tanta

a) *Vero)* Eleganter hoc additur ab initio pronomini ego. *Part. I. cap. I. n. 20. p. 29.*

b) *Antoni,* non ANTHONI *Part. I. c. I. n. 8. p. 11.* nec recte ſcripſiſſem ANTONI per *n. 9.*

c) *Suauiſſime)* Vocatiuus enim non ſtatim ab initio, ſed plerumque poſt aliquot verba ponitur. P. *I. cap. I. n. 19. p. 24.* nec recte ſcripſiſſem *ſvaviſſime* per *Part. I. cap. I. n. 7. p. 10.*

Digitized by Google

tanta cum admiratione d) felicitatem TVAM e) intueor, vt quem tibi ea f) in re non dicam anteferendum, ſed comparandum arbitrer, g) inueniam omnino neminem. h) Contigit enim TIBI, quod neſcio an vlli, i) vt praeter ſplendidos natales, praeter ſummam, qua fulges, k) dignitatem, extentumque vitae ſpatium, quod TIBI ſummus rerum arbiter conceſſit, filium quoque habeas, omni doctrinae, virtutisque laude multo l) ornatiſſimum. m) Equidem, qualis eſſet aliquando futurus, n) iam pridem ego fretus eius indole ac praeclaro ad virtutem impetu, conieceram. Iam vero augurium iſtud meum exitu comprobante, o) non poſſum non

T p) v-

d) *Tanta cum admiratione*) per regulam XIII. *n. 19. p. 27.*

e) *TVAM*) per regulam III. *num. 6. p. 9.* nec recte ſcripſiſſem TUAM per *reg. I. n. 6. p. 9.*

f) *Quem tibi ea*) plura hic iunguntur pronomina. vid. *n. 19. reg. 12. p. 27.*

g) *Arbitrer*) propoſitio incidens reliquae orationi inſerta eſt. vid. *n. 19 reg 3. p. 23.*

h) *Neminem*) caſus obliqui vocis *nemo* periodum eleganter concludunt. vid. *ibid. Reg. 10. p. 26.*

i) *Neſcio an vlli*) elegans deſcriptio ſuperlatiui, de qua ſupra *Part I. cap. I num. 22. p. 37.*

k) *Qua fulges*) propoſitio incidens reliquae orationi inſerta. vid. *n. 19. reg. 3. p. 25.*

l) *Multo*) ſolet hoc ſuperlatiuis addi. vid *n. 20. reg. 3. p. 29.*

m) *Ornatiſſimum*) ſuperlatiuum periodum eleganter concludere obſeruauimus *n. 19 reg 9. p. 26.*

n) *Eſſet aliquando futurus*] tempora e participiis & verbo ſubſtantiuo compoſita diuelli ſolere, obſeruatum eſt *n. 19. reg. 7. p 26.*

o) *Exitu comprobante*) variatio per participium, de qua *n. 22. reg. 9 p. 34. ſequ.*

Digitized by Google

p) vtrique noſtrum pro ea ac debeo, q) gratulari. r) TIBI, cui eiuſmodi contigit filius, quem ne fingere quidem ac concipere meliorem poſſis: mihi, qui neſcio qua s) ingenii ſollertia, t) de futura eius virtute ac dignitate tam vere diuinaui. Quum primum ex ephebis exceſſerat, in elegantiorum litterarum u) ſtudiis incremento tam praecoci adoleuit, vt, diſceretne, x) an ex PLATONIS ſententia y) reminiſceretur, vix poſſet a quoquam exiſtimari. z) Tantum ſane abeſt, a) vt comiſſationibus, b) aleae, otio, (id quod c) vulgo d) faciunt adoleſcentes,) quidquam attribuerit temporibus, vt quibus-

p) *Non poſſum non*) pro oportet. vid. *n. 22. reg. 5. p. 36.*
q) *Pro eo ac debeo*) de hac formula. vid. *n. 19. reg. 6. p. 26.*
r) *Poſſum gratulari*) verba haec diuelluntur per regulam *n. 19. reg. 8. p. 26.*
s) *Neſcio qua*) vide ſupra *n. 22. reg. 6. p. 36.*
t) *Sollertia*) ita ſcribendum pro *ſolertia.* vid. *n. 11. p. 16.*
u) *Litterarum*) ita ſcribendum eſt, non *literarum* vid. *n. 11. p. 15.*
x) *Diſceretne*) in ſententia enim dubitatiua auctores mediores non bis ponunt *an.* vid. ſupra *p. 22. reg. 7.*
y) *Ex ſententia*) non *iuxta Platonem. n. 15 p. 19. reg. 3.*
z) *Poſſet a quoquam exiſtimari*) inter duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eleganter aliquid interſeritur. vid. *n. 19. reg. 8. p. 26.*
a) *Tantum abeſt*) Variatio haec commendatur *n. 22. p. 36. reg. 3.*
b) *Comiſſationibus*) ita ſcribendum, non *comeſſationibus n. 11. p. 14.*
c) *Id quod*) vid. *n. 20. reg. 11. p. 30.*
d) *Vulgo*) Male dicunt *communiter*, de cuius aduerbii vſu vid. *n. 15. p. 19.*

Digitized by Google

buſdam iuſto videretur diligentior, e) eſſentque, qui f) frenis potius, quam calcaribus g) ei opus eſſe exiſtimarent. Haec omnia niſi h) quis tam magna iudicet, nihil vt i) illis poſſit eſſe praeſtabilius, k) nae iſte iniquus eſſet rerum aeſtimator. Sed ſunt tamen longe maiora. Quemadmodum enim adhuc l) condiſcipulos omnes; ita paullo poſt, ubi duodeuiceſimo m) aetatis anno academiam noſtram ſalutauit, ſe ipſum vicit. Doctoribus operam dedit aſſidue, iisque n) eruditiſſimis, & in philoſophia iurisque prudentia, quanta quanta eſt, o) tanta induſtria eſt verſatus, p) quanta illa eſſe, quum ſumma

e) *Iuſto diligentior*) iuſto comparatiuis additur. vid. *n. 21. reg. 5. p. 29.*

f) *Eſſentque, qui*) omittitur hic *aliqui*, per regulam *2. n. 21. p. 32.*

g) *Quam calcaribus*) *quam* cum caſu vel verbo ſuo interſeritur reliquae orationi per *n. 19. reg. 4. p. 25.*

h) *Niſi quis*) *ſi* & *niſi* poſt aliquot vocabula poni, obſeruauimus *num. 20. reg. 10. p. 30.*

i) *Nihil vt*) pro *vt nihil.* vid. regulam 14. *n. 19. p. 27.*

k) *Nihil praeſtabilius*) comparatiuus hic ponitur pro ſuperlatiuo. vid. *n. 22. p. 33* & claudit periodum per *reg. 9. p. 26.*

l) *Adhuc*) non hactenus. vid. *n. 15. p. 19. reg. 2.*

m) *Duodeuiceſimo*) *viceſimo* ſcribendum eſſe non *vigeſimo* obſeruauimus. *n. 11. p. 16.*

n) *Iisque*) de huius pronominis vſu diximus *num. 20. reg. 12. p. 30.*

o) *Quanta quanta eſt*) id eſt, *tota.* Variationem hanc commendauimus *p. 37. reg. 7.*

p) *Eſt verſatus*) *in aliqua re verſari* dicendum, non *circa aliquam rem.* vid. *p. 22.*

Digitized by Google

ma eſt, ſolet. q) Sane, qui ab eo electi fuerant praeceptores, quemquam negabant r) ſibi innotuiſſe, qui filio TVO, quamuis s) paene t) adoleſcenti, eſſet induſtria ingeniique acumine, u) vlla ex parte, x) comparandus. Quae quum ita ſint, fieri profecto non poterat, y) quin in dies z) euaderet a) doctior, b) &, quantum eruditione valeret, etiam in patria increbeſceret c) rumor. Princeps certe, acerrimus ingeniorum cenſor, arceſſi d) iuſſit e) politiſſimum iuuenem, & cum eo ſeorſum f) colloquutus,

q) *Quanta illa eſſe, quum ſumma eſt, ſolet.*) Eiusmodi deſcriptiones ſuperlatiui commendatae ſunt *n. 22. p. 35. reg. 1.*

r) *Negabant*) dico, ſeqhente negatione, mutatur *in nego.* vid. *p. 36. reg. 4.*

s) *Quamuis*) de huius particulae vſu actum *n. 15. p. 19. reg 4.*

t) *Paene*) non *pene.* vid. *n. 11. p. 15.*

u) *Ingenii acumine*) pro *ingenio acuto.* De hac variatione actum *n. 22. p. 33. reg. 3.*

x) *Vlla ex parte*) pro *ex vlla parte.* vid. *n. 19. p. 27. reg. 13.*

y) *Fieri non poterat,*) id eſt, *oportebat,* vid. *p. 36. reg. 5.*

z) *In dies*) ita diuiſim ſcribendum, non coniunctim *indies. num. 11. p. 15.*

a) *Euaderet*) de conſtructione huius verbi vid. *num. 16. p. 20. reg. 1.*

b) *Doctior*) ſi *euaderet* poſt hoc vocabulum fuiſſet poſitum: moleſtior fuiſſet iunctura ob ὁμοιοτέλευτα, vid. *n. 19. p. 28. reg. 16.*

c) *Increbeſceret*) non *increbreſceret n. 11. p. 14.*

d) *Arceſſi*) non *accerſi. n. 11. p. 14.*

e) *Iuſſit*) de conſtructione huius verbi conſule *n. 16. p. 21. reg. 5.*

f) *Seorſum*) ita ſcribendum, non *ſeorſim n. 11. p. 16.*

tus, g) non multa ſolum in eum exſtare voluit clementiae argumenta, verum etiam auctor h) TIBI fuit, vt ne i) eum, ſi demum reuertiſſet, k) abs TE ſegregari patereris. Vt quisque l) in aula honeſtarum artium ſtudia maxime curabat, m) ita filium tuum colebat obnixiſſime, ſperabatque fore, n) vt eo aliquando amico, collega, & in rep. adminiſtranda ſocio, vteretur. Nec quisquam tamen, meo quidem iudicio, o) futuram iſtam filii TVI felicitatem me praeuidit accuratius, quippe qui ex ipſis adoleſcentiae meditamentis, qualis futurus eſſet, p) vere iudicaui. Non mirum itaque TIBI videbitur, VIR AMICISSIME, nos ambo q) communiter r) de ſucceſſibus iſtis ad inuidiam vsque felicibus laetari. Quod

 ſi

g) *Colloquutus*) non *diſcurrit*, vt vulgo dicere ſolent. Vid. *p. 52.*

h) *Auctor*) non *autor* vel *authbor. n. 11. p. 14.*

i) *Vt ne*) pro *ne*. vid. *n. 20. p. 30. reg. 11.*

k) *Reuertiſſet*) ita CICERO, non *reuerſus eſſet*. vid. *n. 13. p. 18. reg. 3.*

l) *Vt quisque*) variatio particularum relatiuarum, *quo, eo.* vid. *n. 22. p. 36. reg. 2.*

m) *Maxime curabat*) non ergo dicendum cum vulgo, *maximi curabat*. vid. *n. 16. p. 21. reg. 2.*

n) *Fore*) de variatione hac diximus *n. 20. p. 29. reg. 6.*

o) *Meo quidem iudicio*) vid. *n. 20. p. 29. reg. 2.*

p) *Qualis futurus eſſet*) non *qualis fuerit*. vid. *n. 16. p. 21. reg. 4.*

q) *Nos ambo*) non, vt vulgo, *nos ambos*. vid. *n. 14. p. 18.*

r) *Communiter*) de vera huius aduerbii notione. vid. *n. 15. p. 19. reg. 1.*

ſi s) enim amicorum omnia ſunt communia, & optimus quisque t) amici voluptatem ſibi propriam exiſtimat: quid eſſet, quaeſo, quod u) ego expers eſſe velim TVAE tam inſignis laetitiae? Quamobrem eam felicitatem non TIBI ſolum, ſed nobis, quin ſaeculo, x) ac reip. gratulor, DEVM precatus, vt, quemadmodum vxoris, incomparabilis exempli feminae y) praeproperum fatum rationes TVAS nuper non parum turbauit, ita contra ea z) perceptam ex filii fortuna laetitiam propriam TIBI eſſe iubeat ac perpetuam, donec emenſus hoc vitae ſpatium, relicto hoc virtutum tuarum herede, inter caelites ſumma illa ac ſempiterna beatitudine perfruaris. VALE. KAL. IVLIS. a) cIↃ IↃCC XIX.

II. PRAXIS DOCTRINAE.

DE PERIODIS PART. I. CAP. II. *n. 17. ſeq.* b)

Si quantum huic univerſo terrarum orbi fulgentiſſimum ſolis lumen prodeſt, tantum

s) *Quodſi*) pro *ſi. n. 20. p. 30. reg. 10*

t) *Optimus quisque*) *quisque* elegànter iungitur ſuperlatiuis. *n. 20. p. 29. reg. 4.*

u) *Quid eſſet. quod*) pro cur. vid. *n. 20. p. 30. reg. 8.*

x) *Saeculo*) ita ſcribendum eſt, non *ſeculum*. vid. *n. 11. p. 16.*

y) *Feminae*) non enim ſcribendum *foeminae* aut *faeminae*. vid *n. 11. p. 14.*

z) *Contra ea*) non *e contra*. vid. *n. 13. p. 17.*

a) IVLIS pro IVLIIS. vid. *p. 9.*

b) Epiſtola adflicta Suecis, diuturnam Caroli XII. Regis abſentiam lugentibus.

tum reipublicae optimi prouidentia principis prodeſſe creditur: dubitare non potes, REX POTENTISSIME, quin nos omnes tanto TVI deſiderio teneamur, quanto boreales imperii TVI gentes iucundiſſimum ſolis exortum, in diuturna iſta nocte, praeſtolantur. c) Quin, quum nos TVI deſiderium multo aegrius feramus: dicere non veremur, nos illis eſſe multo infeliciores. d) Illis natura ſemeſtrem noctem; nobis fortuna ſex propemodum annorum caliginem obiecit. e) Illis ſol, veluti emendaturus errorem tanto diutius fulget: nos PRINCEPS veluti experimentum patientiae noſtrae capturus tanto conſtantius fugit. f) O dies, o tempora, quodnam huic tanto dolori noſtro alleuamentum dabitis? g) Sex iam propemodum circumacti ſunt anni, ex quo TE, REX CLEMENTISSIME, in medio victoriarum curſu amiſimus. h) Ex eo tempore, quid paſſa ſit Suecia, quantumque detrimenti imperium TVVM ceperit: nec barbaros, inter quos verſaris, ignorare arbitramur. i) Erepta TIBI eſt Liuonia, occupata Finnia, expugnata cla-

c) Periodus *quadrimembris*, qualem *c. II. n. 24. p. 63.* deſcripſimus.
d) Periodus *bimembris cauſalis.* vid. *cap. II. n. 21. p. 58.*
e) Periodus *bimembris contraria ibid p. 59.*
f) Periodus eiusdem generis *ibid. p. 59.*
g) Periodus ſimplex. *cap. II. n. 19. p. 55.*
h) Periodus ſimplex. *ibid.*
i) Periodus trimembris. *num. 23. p. 61.*

Digitized by Google

riſſima regni tui propugnacula; nuper & Bremam Verdamque amiſimus; nec Pomerania procul abeſſe a deditione videtur. k) Tacemus tot ciuium exactiones, vrbium ruinas, agrorum deuaſtationes, hominum ſtrages, quibus ita exhauſtae debilitataeque ſunt prouinciae TVAE, vt ſi diutius TE caruerimus, nihil ad eas reſtituendas remedii ſupereſſe videatur. l) Equidem duo ſunt, quae nobis, niſi DEVS rem expediat, exitium minantur; maxima pecuniae commeatusque inopia, & conglobata tot vicinorum potentia, quarum altera his victoriam; altera nobis ſeruitutem triſtiſſimam praeſagit. m) His malis qui mederi poſſit, inuenimus profecto, praeter TE, neminem. n) TV ſolus nobis veluti naufragio proximis inſtar ſideris benefici exorieris. o) Auguſto, Principi tui quam ſimillimo, praeteruehenti Puteolos acclamaſſe legimus nautas, per illum ſe viuere, per illum nauigare, per illum bonis ac fortunis frui. p) O vtinam Sueciae noſtrae feſtus ille atque auſpicatiſſimus illuceſceret dies, quo TE ex illo deficientis paene naturae angulo redeuntem intueretur! q) Quam fauſtis TE acclamationibus eſſet exceptura? quantus futurus eſſet votorum con-

k) Periodica circumductio. *num. 27. p. 70.*
l) Schoenotenes, de quo *n. 27. p 70.*
m) Periodus quadrimembris.
n) Periodus ſimplex.
o) Periodus ſimplex.
p) Periodica circumductio.
q) Periodus bimembris.

Digitized by Google

concentus? quanta congratulatio? r) Profecto non nautae tantum, ſed ſenes, iuuenes, pueri, viri, mulieres, ciues, pagani, milites, ſe per TE viuere, per TE ſpirare, per Te bonis omnibus ac fortunis frui profiterentur. s) Te enim abſente etiam victores victis viſi ſumus ſimillimi: te redeunte, victi quoque triumphabimus. t) Quae quum ita ſint, TE, POTENTISSIME REX, oramus ac per communia ſacra, quibus nihil TIBI in vita carius eſt, obteſtamur, ſi TE non tanquam regem, ſed diuum quemdam tutelarem ſuſpeximus, ſi non modo bona ac fortunas; ſed ipſam vitam, & ſi quid nobis vita carius eſt, pro imperio TVO deuouimus, ſi te abſentem innumeris adhuc lacrumis ſumus proſequuti, ſi denique egeni & miſeri eſſe; dummodo TE patriamque ſaluam videremus, nunquam recuſauimus: vt redeas demum in regna tua, nec nos diutius incredibili TVI deſiderio contabeſcere patiaris. u)

III. PRAXIS DOCTRINAE

DE ORNATA ORATIONE P. I. CAP. II.

n. 29. ſequ.

Frontem explicate, a) amici, & hominis, ipſo

T 5

r) Periodica circumductio.

s) Schoenotenes & periodica circumductio.

t) Periodus bimembris contraria.

u) Pneuma, de quo *n. 16. p.* 69.

a) *Frontem explicate*) ſignum pro ſignato. vid. *n.* 31. *p.* 76.

ipſo Catone triſtioris, iocos ac facetias accipite. Non ignoratis, quam cenſorio b) ſim ſupercilio, & ſatis, vt opinor, meminiſtis, ex pumice facilius aquam, quam ex me riſum, exprimi poſſe: adeo totum mihi os ad ſeueritatem ac triſtitiam natura factum videtur. At nunc tamquam Circeo poculo inebriatus, c) ſubito vobis alius ac mei diſſimilis prodeo. Nullum mihi hodie excidet d) verbum, niſi vrbanum, lepidum, iocoſum, facetum, ipſisque Saturnalibus e) dignum. Quum enim mundus ſeneſcens f) deſipere iam pridem cœperit: quid ni & nos iucundum exiſtimemus, deſipere in loco g) & interdum magno conatu maximas nugas agere? Quod igitur felix fauſtumque ſit, h) fabulam vobis narrabo, aut ſi mauultis, ſomnium, quo neſcio an ſuauius vnquam Morpheus, ille ſomniorum dator, cuiquam im-

b) *Cenſorio*) alluſio ad antiquitates Rom. de cenſoribus. vid. *n*.33 *p*.80. ſimul etiam epitheton in ſe elegans eſt. vid. *n*.31. *p*.76.

c) *Circeo poculo*) imago commendatur *n*.32. *p*.79.

d) *Verbum excidet*) translatum vocabulum. vid. *n*. 30. *p*. 73.

e) *Saturnalibus dignum*) denuo ad antiquitates Rom. alluditur. Solebant enim Saturnalia omni laetitiae genere tranſigi.

f) *Mundus ſeneſcens*) translatio vid. *n*.30. *p*. 73.

g) *Deſipere in loco*,) ſententia haec HORATII eſt: *Dulce eſt deſipere in loco*. De ſententiis diximus *n*. 35. p. 82. Quomodo vero verſus & hemiſtichia in proſam transferri poſſint, monuimus *n*.36. *p*. 83. *ſequ*.

h) *Fauſtumque ſit*) alluſio ad formulam antiquam, qua in alloquendo populo vti ſolebant,

Digitized by Google

immiſerit. Fabulam promitto & ſomnium, ne quis veſtrum erret, aut ſibi praedictum neget. Nihil enim eorum, quae dico, verum eſſe ſcitote. Sed iam, vt diei tempus eſt, non eſtis longiore praeſatione detinendi. i) Scio enim, quam ſit odioſa res Circenſibus pompa. k) Ad rem ipſam igitur veniam: vos, ſi veneres l) amatis, operam mihi date, & non auribus ſolum, atque animo, ſed & ipſis, vt ille ait, vnguiculis attendite. m) Deficere iam coeperat dies, & imminens crepuſculum ſtudiis meis indixerat ferias, n) quum me, vt fit, alia ex aliis cogitantem ſomnus paullo altior oppreſſit. Non erat in muſeo lectulus, non grabatus, in quem feſſa membra proiicerem, & tanta tamen erat deſidiae dulcedo, vt ne locum quidem mutare ſuſtinerem. Subſtratis itaque capiti quibusdam grandioris ſtaturae libris, o) huic ſcilicet ceruicali indormire coepi. Nec inſolitum id hodie eſt mei ordinis hominibus; quorum plerique libris, quam in libros, incumbere p) malunt. Ceterum vix requieueram, quum mihi viſus ſum iis in locis verſari, quae poſtea in

i) *Detinendi*) haec quoque formula antiqua eſt dimittendi ſenatum.

k) *Pompa*) alluſio ad ritum veterem. vid. *n.* 33. *p.* 80.

l) *Veneres*) metonymia cauſſae pro effectu *n.* 31. *p.* 76.

m) *Vnguiculis attendite*) adagium. vid. *n.* 34. *p.* 81. *ſequ.*

n) *Indixerat ferias*) translatio vid. *n.* 30. *p.* 72. *ſq.*

o) *Staturae libris*) translatio *ibid.*

p) *Libris quam in libros incumbere*) antanaclaſis, de qua *n.* 32. *p.* 78. De phraſi *incumbere libris & in libros* vid. ſupra c. 1. *n.* 16. *p.* 21.

Digitized by Google

ea in omnibus geographorum commentariis fruſtra quaeſiui, & quae nuſquam terrarum eſſe credo, niſi forte in Epicuri fuerim intermundiis. Vbique enim erat vaſtiſſima deſertiſſimaque ſolitudo, q) adeo, vt obſtupefactus mirarer, quo demum fato meo, ex iſto vrbano ſtrepitu in has regiones extra anni ſolisque vias r) tam ſubito inciderim. Conſilium tamen in arena capturus, s) cliuum proximum occupo, ex eoque, tamquam e ſpecula, t) oculis emiſſitiis u) omnia vndiquaque luſtro, ſi quis forte ſe obiecerit oculis meis, qui errantem ex illa moleſtiſſima ſolitudine in viam reduceret. Haec dum ago, viam ad me adfectat ſenex decrepitus, oculis turgidis, adunco naſo, barba promiſſa, x) qui pallii laciniis ante pectus collectis, peram ingentem dorſo trahebat, baculumque dextra mouebat frequentius. Videri vobis viſi eſſetis laruam quamdam, ſi in hoc mundi ſenium incidiſſetis. Ego ſane, tamquam ad Meduſae adſpectum, y) initio obrigui: mox, accedente illo propius, ex ſupercilio

q) *Vaſtiſſima deſertiſſimaque)* elegantia epitheta, quibus vſus CIC. *de diuin. II.* 19.

r) *Solisque vias)* elegans deſcriptio, qua vſi ſunt VIRGIL. *Aen. VI. v.* 795. & CVRT. IV, 8.

s) *Conſilium in arena)* adagium, quo ſimul ad artem gladiatorum alluditur. vid. *n.* 34. *p.* 81.

t) *Tamquam e ſpecula)* imago vid. *n.* 32. *p.* 79.

u) *Oculis emiſſitiis)* elegans epitheton, quo PLAVTVS vſus eſt.

x) *Promiſſa)* haec quoque epitheta commendanda.

y) *Meduſae adſpectum)* imago. vid. n. 32. p. 79.

Digitized by Google

cilio intellexi, cum philoſopho mihi fore negotium adeo grauitas ex oculis, habitu, pallio, ipſaque ſapiente barba elucebat. z) Mirabar interim, etiam alibi terrarum homines eſſe ignaua opera philoſopha ſententia, qui ſtrumam dibapho tegunt, a) ſtultitiaeque ſuae praetexunt ſupercilium. Diu multumque ergo mihi addubitanti, accederemne hominem, an me ſubducerem longius, demum prius conſilium placet. Quid multis? obuiam procedo venerando nugatori, b) inclinatoque corpore, ac paene proſtrato: *Te ego*, inquam, *mi pater*, *per barbam tuam*, *aut*, *ſi mauis*, *per genium tuum rogo*, *vt dicas*, *vbi habitem?* aut ſi Graeca tibi magis arrident: τὶς γῆ; τὶς δῆμος; τίνες ἀνέρες ἐγγεγάασι; c) Tum ſalſiſſimus ſenex, qui paullo ante Manliana minari imperia videbatur, labia diſtorſit, & in cachinnum ſolitus: *Quem mihi*, inquit, *poetam aut hiſtrionem video. Oportet te profecto*, *hoſpes*, *adhuc ferulae ſubeſſe*, *qui non modo obuiis omnibus nates porrigis*, *verum etiam* HOMERI *verſiculum tenes memoria. Illud enim pueri faciunt*, *&* *qui ſunt hac aetate ipſis pueris ſtolidiores*: *Homerum vero hodie pauciſſimi*, *qui pedem ſchola extulerunt*, *norunt. Ecquis enim hodie melioris*

z) *Sapiente barba*) iocoſum epitheton.

a) *Strumam dibapho tegunt*) adagium, quo vſus eſt CICERO.

b) *Venerandi nugatori*) epitheton iocoſum.

c) τίς γῆ) verſus HOMERI *Odyſſ.* N. v. 233. vid. n. 36. p. 83 ſeq.

Digitized by Google

oris aeui poetas vel a limine ſalutat? d) *Ecquis auditis Euripidis, Sophoclis, Pindari nominibus, non Deos quosdam inferos euocari* e) *exiſtimat? Equidem audio, nullas hodie in terris fieri nuptias, quin feſcennina canant* f) *poetae, nec mortuum vsquam efferri, quin iisdem poetis praeficis vtamini:* g) *verum id quoque audio, frequentiſſimis nunc febribus concuti homines, eo quod quisquis hos verſiculos legere ſuſtineat, febricula extemplo vexetur. Enimuero, quia te erectioris eſſe indolis animaduerto: placet hoc, quidquid eſt, humanitati dare, teque locorum hominumque ignarum in viam reducere. Primo, vt hac te ſollicitudine liberem, ego ſum vmbra Menippi, Cynici illius celeberrimi, qui quum vera paullo liberius ſcripſiſſem, ſatiras ſcribere viſus ſum. Te vero ſcias in ea loca penetraſſe, quae nefas eſt a mortalibus viuis luſtrari. Quare, vt ne diutius extra ſidera erres, nec viuus Rhadamanti imperia audias, comitem me tibi adiungam, & tecum excurram in terras, viſurus res mortalium, quas in peius ire, illi qui hinc quotidie adueniunt, renunciant. Intereſt*

d) *A limine ſalutat*) Prouerbialis loquutio, qua ſimul alluditur ad ritum veterem ſalutantium, & clientum, limini inſidentium. Vid. *n.* 33. *p.* 80.

e) *Deos quosdam euocari*) alluditur ad ritum euocandi deos, in quo monſtroſis vtebantur vocabulis. Vid. *n.* 33. *p.* 80.

f) *Feſcennina canāt*) denuo alluditur ad ritum nuptialem, de quo BRISS. *de vet. ritu nupt.* & alia.

g) *Praeficis*) alluſio ad ritum funebrem, de quo KIRCHMANN. *de funerib. Rom.*

tereſt enim tua, vt hominum, quos eruditos hodie vocant ſtultitiam ſplendidam, tamquam in illuſtri poſitam monimento intuearis, quo a puluere & radio excitatus, h) *in verae ſapientiae adyta te vindices, in quibus vera aliquando ac ſumma felicitate perfruaris.* Agnoui ego Cynici pus atque venenum: i) neque tamen me haud oblectauit dicacis ſenis vrbanitas, ac liberalis inuitatio. Quare comitem me illi do, certusque ire, quo fata trahant, retrahantque, k) compoſito ad feſtinationem greſſu praeeuntem ſequor. At illud hominis monſtrum, non ire videbatur, ſed repere, egoque aegre continebam riſum, quod vmbram quoque non volitare, ſed leuatis tardiſſime veſtigiis procedere, obſeruabam. Neque hoc fugit naſutum ſenem, qui arridens: *Miraris*, inquit, *inceſſum paullo, quam huius ſaeculi mores ferunt, tardiorem. Sed ſcias velim, iuuenes nos ſolidioribus immorantes ſtudiis omnem feſtinandi pruritum exuiſſe. Hodie vt quisque vidit academiam, & tres annos in auditoriis lapis lapidi inſedit,* l) *viua quaedam ac ſpirans ſibi bibliotheca* m) *vi-*

h) *A puluere & radio excitatus*) adagium e mathematicorum ſcholis deſumtum, quo vtimur, quum aliquem ad ſubliniora ſtudia excitatum dicimus. Pueri enim ſtudia ab arena & radio auſpicabantur.

i) *Cynici pus atque venenum*) hemiſtichium HORATII *Serm. I. 7. princ.* vid. *n.* 36. *p.* 83.

k) *Trahant retrahantque*) eſt & hoc e poeta expreſſum, vid. *n.* 36. *ib.*

l) *Lapis lapidi*) antanaclaſis. vid. *n.* 32. *p.* 78.

Digitized by Google

m) *videtur, cornicumque oculos configere* n) *parat. Ita abſoluiſſe dicitur ſtudia, quem ne ſummae quidem ignorantiae ſuſpicione abſolueres.* o) *Adeo vero feſtinantibus vobis, & canum inſtar e Nilo bibentibus ſimul, ſimulque fugientibus,* p) *pedes ad concitatiores greſſus formari non miror. Ego vero, qui in Diogenis contubernio non triennium vixi, ſed conſenui; paullo tardius progreſſus maius confeci ſpacium, quam veſtrum quisquam hodie feſtinando conficiet.* Non auſus ſum ego irritare illud ſilicernium. Quamuis enim ſatis vrbanus videretur Menippus meus: in alieno tamen regno etiam tuta omnia metui. q) Deprecatus itaque ſuſpicionem, ad alia inflexi ſermonem, conſpicatusque procul flumen, quale illud ſit, interrogaui. Aſt ſenex Stygium illud eſſe, monuit. Eius ad ripas adſtantem vidi Charonta, ſqualidum illum portitorem, qui a Menippo iuſſus ſtatim expediuit cymbam, nosque in alteram ripam transmiſit, vbi ingens vmbrarum turba vectorem exſpectabat. Obſtupui, vbi ſingulos fata ſua narrantes audiui. Hunc amicae dolus; illum inimici furor; iſtum luxuria & laſciuia abſtulerat, & quum percontaretur Menippus

m) *Viua quaedam ac ſpirans bibliotheca*) elegans elogium viri eruditi, quod LONGINO datum nouimus.

n) *Cornicum oculos configere*) adagium HORATII.

o) *Abſolueres*) antanaclaſis.

p) *Canis e Nilo*) adagium apud MACROB. *Saturn. II.* 2.

q) *Tuta omnia metui*) alluſio ad ſententiam. vid. *n.* 35. 82.

pus, qui ac vnde eſſent, plerique ſe e Germaniae academiis aduenire fatebantur. Eos tantum non omnes faceſſere iuſſit Charon, nec ego cum Menippo progreſſus, quo peruenerint, ſatis animaduerti. Menippus vero pleroſque luxuria ſua occubuiſſe intelligens: *Ehem*, inquit, *quanta hodie eſt ſtudiorum intemperantia? omnes ſtudioſi, vt audio, Catones facti ſunt. Ad academias enim confluunt, tamquam diuturnam ſitim explere cupientes. Mirum ni imbibiſſe litteras dicantur, qui per tot annos plus vini, quam olei, conſumunt.* Interea dum de ea re confabulamur, vrbem non adeo procul conſpicimus, ſatis, vt videbatur, populoſam, cui propiores facti in turbam armatam incidimus, tanto fremitu per vias publicas diſcurrentem, vt furerentne, an Hannibalem ante portas exſpectarent, addubitarem. r)

IV. EXEMPLVM STILI ATTICI

ad P. I. cap. II. n. 39.

Quomodo te vetus bibliotheca tua? quomodo ſupplementum nouum? placent-

r) Satis apparet, beneuole lector, ſatiram hanc eſſe Menippeam. Eam iuuenis confeci, notaturus academiarum corruptionem, moresque ſtudioſorum parum compoſitos. Verum quum non ſatirae exemplum, ſed praxin regularum de ornata oratione, dare conſtituerim, nec omnes facile ferant acriora eiusmodi remedia: licebit nobis hic filum orationis abrumpere, & partem poſteriorem ſupprimere, maxime quum fontes ornatae orationis tantum non omnes prior haec pars oſtendat.

ne libri, poſtquam tui facti ſunt? Solet id quidem. Nunquam enim libelli aeque nobis cari ſunt precario, ac iure poſſidentibus. Me libraria ſuppellex raro poſſidet: delectat tamen, vt mea: alioqui longa deſidia oblangui. Habet hunc finem diuturnum otium, vt ab otio deſiſtere pigeat. Vale. a)

V. EXEMPLVM STILI ASIATICI

ad cap. II. n. 40.

Etſi ſatis audacter parumque verecunde facere videor, vir doctiſſime, quum te tot grauiſſimis obrutum negotiis, litteris meis nec Latine ſatis ſcriptis, & ab omni elegantia ac ſuauitate deſtitutis, interpello; quoniam tamen poſt tam diuturnam ſterilitatem proximis his menſibus libellum hunc enixum eſt ingenium meum, exiſtimaui, me contra officium facturum, niſi eundem ad te mitterem, tuumque ei nomen praeſcriberem. b) Etenim quum codex, ex quo auctorem hunc maxime reſtitui, antiquus pariter atque emendatiſſimus ex bibliotheca tua mecum ſit communicatus, ſine eo autem nihil ego, quod operae ſit pretium, fuiſſem profligaturus: nemini potius hoc, quidquid eſt, muneri mitti debuerat, quam TIBI, cuius

a) Epiſtola breuis, expreſſa ex PLINII *Epiſt. II. 15*,

b) *Praeſcriberem*) Tota haec ampliſſima periodus pauciſſimas continet ideas: *Etſi litteris te interpellare ſubdubitem: libellum tamen hunc tibi dedicandum putaui.*

cuius iam antea χρήσει καὶ κτήσει fuit. c) Accipe ergo hunc libellum ea fronte, qua ſoles omnia, quae ab amicis proficiſcuntur & quum iam dudum humanitate omnes non modo tuae ſortis, ſed omnium omnino ordinum homines longo poſt te reliqueris interuallo, fac quaeſo, vt me nunc etiam ſpe de te concepta minus excidiſſe iure poſſim laetari. d) Quod ſi a te fuero conſequutus, VIR DOCTISSIME, facile omnium non modo iniqua, verum etiam peruerſa iudicia contemnam, omnibusque illis gloriam illam anteponam, quod TIBI, tanto viro, tamque accurato ingeniorum cenſori, induſtria mea & ſummum bene de re litteraria merendi ſtudium haut diſplicuerit. e) VALE.

VI. EXEMPLVM STILI RHODII

ad cap. II. n. 41 a)

Etſi ſatis audacter facere videor, VIR DOCTISSIME, quum te litteris meis parum Latinis interpello: quoniam tamen

c) Κτήσει *fuit*) Haec quoque copioſa periodus his paucis verbis exprimi poteſt: *Communicaſti enim mecum codicem MSC.*

d) *Poſſim laetari*) Tot verba has ideas complectunt: *Beneuole ergo pro humanitate tua hunc libellum accipe.*

e) *Diſplicuerit.*) Tota haec periodus pauciſſimas continet ideas: *Dedicatione mea humaniter accepta, mihi maximam gloriam conſequutus videbor.*

a) *Cap. II. n. 41.*) ſtudio eandem epiſtolam coarctaui, vt ſtili Aſiatici & Rhodii diſcrimen tanto luculentius perſpiciatur.

Digitized by Google

men proximis menſibus libellum hunc edidi, putaui, pro amicitia noſtra me illum TIBI nuncupare debere. Quum enim codex MSC, quo in recenſendo hoc auctore maxime vſus ſum, e bibliotheca tua mecum ſit communicatus: exiſtimaui id munus potiore iure deberi nemini, quam TIBI, cuius iam antea id fuit. Accipe ergo hunc libellum ea, qua ſoles, humanitate, nec patere, vt me ſpe mea excidiſſe exiſtimare poſſim. Quod ſi fuero conſequutus: non modo aliorum iudicia facile contemnam, verum etiam ſummam laudem gloriamque mihi adſequutus videbor. VALE.

VII. EXEMPLVM STILI TENVIS.

ad cap. II. n. 44. a)

Si id nobis contigiſſet, auditores, vt luctus, in quem incidimus, publicus, ſignis ſaltem quibusdam nobis oſtenderetur: magno quidem moerore animi ad dicendum adgrederemur, ſed nobis tamen paullo minus videremur infelices. Verum eheu! praeter opinionem nobis accidit haec calamitas, priusque nos oppreſſit, quam id metuere poſſe videremur. Tanto ergo nos exiſtimamus infeliciores, quanto minus doloris noſtri cauſſam atque originem perſpicimus. Amiſimus

a) Hic quoque vnum idemque exemplum tribus dicendi characteribus exprimemus. Eſt vero exordium orationis parentalis in laudem Friderici Regis Boruſſiae.

Digitized by Google

ſimus eheu! FRIDERICVM REGEM, optimum non modo noſtrae aetatis, verum omnium ſuperiorum ſaeculorum principem idque eo tempore, quo nihil ſubeſſe periculi credebamus. Bone Deus, quanta erat ciuium omnium per tot prouincias laetitia, quum meliuſcule habere REGEM increbeſceret! Aſt o vanas hominum ſpes! o incerta gaudia! In publica illa laetitia ingens nos dolor ac luctus incredibilis oppreſſit, intercepto rege, quem ſaluum atque incolumen eſſe, laetabundi acceperamus. Etiamſi itaque in hoc aberbiſſimo funere ipſi veluti exanimati adſtare videamur: continebimus tamen, quoad fieri poterit, lacrumas, & vel in laudibus principis noſtri non dicam praedicandis, ſed recenſendis, ſolatium quaeremus. Intereſt ſane reip. intereſt poſteritatis, ne tanta principis noſtri merita vel ingrati diſſimulare, vel iuſto verecundiores ſilentio praetermiſiſſe dicamur. Quare vos auditores, vt dicturum de FRIDERICI laudibus attento beneuoloque animo audiatis, non quod de voluntate veſtra addubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo.

VIII. EXEMPLVM STILI MEDIOCRIS

ad cap. II. n. 45.

Si vel in eo nobis peperciſſet fortuna, auditores, vt triſtem illam, quae nos nihil tale cogitantes oppreſſit, tempeſtatem vel ſignificatio quaedam antecederet: maximo

quidem dolore hoc parentandi officio defungeremur, ſed videremur tamen nobis, in ſumma quamlibet infelicitate, paullo feliciores. Sed iam eheu! inexſpectata in nos procella deſaeuiit, omnesque fortunas noſtras, ac propemodum ſpes ipſas, triſtiſſimo ictu turbauit. Quid ergo nobis poteſt eſſe infelicius, quorum dolori hic veluti acceſſit cumulus, vt ipſa etiam celeritate haec calamitas duplo redderetur intolerabilior? Vixit enim (o triſte ac lamentabile verbum!) vixit eheu FRIDERICVS, ſaeculi noſtri delicium, ciuium amor, quo nemo vel pietate religioſior, vel iuſtitia ſanctior, vel prudentia conſultior, virtutibusque omnibus ornatior admirabiliorque fuit: & quod maxime mens attonita luget, eo ipſo tempore viuere deſiit, quo iam conualuiſſe illum iucundo initio at poſtea triſtiſſimo errore credebamus! Bone Deus, quanta tunc erat omnium laetitia, quanta congratulatio, quantus votorum per templa, curias, palatia ac priuatorum concentus, quando reuixiſſe credebamus optimum Principem. Quocumque nuncius tam laetus penetrabat, omnes laetitia ſumma, optimaque ſpe implebantur, ſeque ſaluo FRIDERICO, ipſos quoque ſaluos exiſtimabant. Aſt o vanas hominum ſpes! o incerta gaudia! Eamne infelicitatem experiri nos oportuit, vt laetantes exultantesque tantus luctus opprimeret? Eamne ob cauſſam nos fortuna breui hac perfrui voluptate voluit, vt ea intercepta tanto acerbius affli-

affligeremur? Ita eſt profecto, auditores: immo ita eſſe, nemo niſi rerum omnium ignarus dubitabit. Eniniuero tametſi in FRIDERICO nos ipſos amiſiſſe videamur: ſuperabimus tamen, quoad fieri poterit, moerorem, & vel in meritorum eius virtutumque contemplatione quaeremus ſolatium. Hoc vnum enim exigere a nobis videtur diuina anima, poſtquam ad cœleſtes illas ſempiternae felicitatis ſedes euolauit, vt ne merita illa, quae in nos exſtant, innumera vel diſſimulemus, quod ingratorum; vel tacite praetermittamus, quod iuſto verecundiorum foret. Quum vero eius virtuti nulla vnquam par inueniri poſſit oratio: ego quidem infantiae, quam animi parum grati ſuſpicionem ſubire malui, ſtatuique, id quod veſtra pace facere liceat, breui oratione tot maximi principis merita complecti, geographorum imitaturus ſolertiam, qui maximas prouincias tabulis ſatis anguſtis ſolent delineare. Quod dum facio, quamuis ipſa, quae in animis veſtris adhuc calet, pietas ſatis magnam mihi audientiam factura videatur: tamen magis conſuetudine, quam quod id neceſſarium iudicem, a vobis etiam atque etiam peto ac contendo, vt orationi meae in eminentiſſimas maximi principis laudes excurrenti, exigui temporis attentionem ne denegetis.

ipſo Catone triſtioris, iocos ac facetias accipite. Non ignoratis, quam cenſorio b) ſim ſupercilio, & ſatis, vt opinor, meminiſtis, ex pumice facilius aquam, quam ex me riſum, exprimi poſſe: adeo totum mihi os ad ſeueritatem ac triſtitiam natura factum videtur. At nunc tamquam Circeo poculo inebriatus, c) ſubito vobis alius ac mei diſſimilis prodeo. Nullum mihi hodie excidet d) verbum, niſi vrbanum, lepidum, iocoſum, facetum, ipſisque Saturnalibus e) dignum. Quum enim mundus ſeneſcens f) deſipere iam pridem cœperit: quid ni & nos iucundum exiſtimemus, deſipere in loco g) & interdum magno conatu maximas nugas agere? Quod igitur felix fauſtumque ſit, h) fabulam vobis narrabo, aut ſi mauultis, ſomnium, quo neſcio an ſuauius vnquam Morpheus, ille ſomniorum dator, cuiquam im-

b) *Cenſorio*) alluſio ad antiquitates Rom. de cenſoribus. vid. *n.* 33 *p.* 80. ſimul etiam epitheton in ſe elegans eſt. vid. *n.* 31. *p.* 76.

c) *Circeo poculo*) imago commendatur *n.* 32. *p.* 79.

d) *Verbum excidet*) translatum vocabulum. vid. *n.* 30. *p.* 73.

e) *Saturnalibus dignum*) denuo ad antiquitates Rom. alluditur. Solebant enim Saturnalia omni laetitiae genere tranſigi.

f) *Mundus ſeneſcens*) translatio vid. *n.* 30. *p.* 73.

g) *Deſipere in loco,*) ſententia haec HORATII eſt: *Dulce eſt deſipere in loco.* De ſententiis diximus *n.* 35. p. 82. Quomodo vero verſus & hemiſtichia in proſam transferri poſſint, monuimus *n.* 36. *p.* 83. *ſequ.*

h) *Fauſtumque ſit*) alluſio ad formulam antiquam, qua in alloquendo populo vti ſolebant,

Digitized by Google

immiſerit. Fabulam promitto & ſomnium, ne quis veſtrum erret, aut ſibi praedictum neget. Nihil enim eorum, quae dico, verum eſſe ſcitote. Sed iam, vt diei tempus eſt, non eſtis longiore praefatione detinendi. i) Scio enim, quam ſit odioſa res Circenſibus pompa. k) Ad rem ipſam igitur veniam: vos, ſi veneres l) amatis, operam mihi dare, & non auribus ſolum, atque animo, ſed & ipſis, vt ille ait, vnguiculis attendite. m) Deficere iam coeperat dies, & imminens crepuſculum ſtudiis meis indixerat ferias, n) quum me, vt fit, alia ex aliis cogitantem ſomnus paullo altior oppreſſit. Non erat in muſeo lectulus, non grabatus, in quem feſſa membra proiicerem, & tanta tamen erat deſidiae dulcedo, vt ne locum quidem mutare ſuſtinerem. Subſtratis itaque capiti quibusdam grandioris ſtaturae libris, o) huic ſcilicet ceruicali indormire coepi. Nec inſolitum id hodie eſt mei ordinis hominibus; quorum plerique libris, quam in libros, incumbere p) malunt. Ceterum vix requieueram, quum mihi viſus ſum iis in locis verſari, quae poſtea in

i) *Detinendi*) haec quoque formula antiqua eſt dimittendi ſenatum.

k) *Pompa*) alluſio ad ritum veterem. vid. *n.* 33. *p.* 80.

l) *Veneres*) metonymia cauſſae pro effectu *n.* 31. *p.* 76.

m) *Vnguiculis attendite*) adagium. vid. *n.* 34. *p.* 81. *ſequ.*

n) *Indixerat ferias*) translatio vid. *n.* 30. *p.* 72. *ſq.*

o) *Staturae libris*) translatio *ibid.*

p) *Libris quam in libros incumbere*) antanaclaſis, de qua *n.* 32. *p.* 78. De phraſi *incumbere libris & in libros* vid. ſupra c. 1. *n.* 16. *p.* 21.

Digitized by Google

ea in omnibus geographorum commentariis fruſtra quaeſiui, & quae nuſquam terrarum eſſe credo, niſi forte in Epicuri fuerim intermundiis. Vbique enim erat vaſtiſſima deſertiſſimaque ſolitudo, q) adeo, vt obſtupefactus mirarer, quo demum fato meo, ex iſto vrbano ſtrepitu in has regiones extra anni ſolisque vias r) tam ſubito inciderim. Conſilium tamen in arena capturus, s) cliuum proximum occupo, ex eoque, tamquam e ſpecula, t) oculis emiſſitiis u) omnia vndiquaque luſtro, ſi quis forte ſe obiecerit oculis meis, qui errantem ex illa moleſtiſſima ſolitudine in viam reduceret. Haec dum ago, viam ad me adfectat ſenex decrepitus, oculis turgidis, adunco naſo, barba promiſſa, x) qui pallii laciniis ante pectus collectis, peram ingentem dorſo trahebat, baculumque dextra mouebat frequentius. Videri vobis viſi eſſetis laruam quamdam, ſi in hoc mundi ſenium incidiſſetis. Ego ſane, tamquam ad Meduſae adſpectum, y) initio obrigui: mox, accedente illo propius, ex ſupercilio

q) *Vaſtiſſima deſertiſſimaque)* elegantia epitheta, quibus vſus CIC. *de diuin. II.* 19.

r) *Solisque vias)* elegans deſcriptio, qua vſi ſunt VIRGIL. *Aen. VI. v.* 795. & CVRT. IV, 8.

s) *Conſilium in arena)* adagium, quo ſimul ad artem gladiatorum alluditur. vid. *n.* 34. *p.* 81.

t) *Tamquam e ſpecula)* imago vid. *n.* 32. *p.* 79.

u) *Oculis emiſſitiis)* elegans epitheton, quo PLAVTVS vſus eſt.

x) *Promiſſa)* haec quoque epitheta commendanda.

y) *Meduſae adſpectum)* imago. vid. n. 32. p. 79.

Digitized by Google

cilio intellexi, cum philoſopho mihi fore negotium adeo grauitas ex oculis, habitu, pallio, ipſaque ſapiente barba elucebat. z) Mirabar interim, etiam alibi terrarum homines eſſe ignaua opera philoſopha ſententia, qui ſtrumam dibapho tegunt, a) ſtultitiaeque ſuae praetexunt ſupercilium. Diu multumque ergo mihi addubitanti, accederemne hominem, an me ſubducerem longius, demum prius conſilium placet. Quid multis? obuiam procedo venerando nugatori, b) inclinatoque corpore, ac paene proſtrato: *Te ego*, inquam, *mi pater*, *per barbam tuam*, *aut*, *ſi mauis*, *per genium tuum rogo*, *vt dicas*, *vbi habitem?* aut ſi Graeca tibi magis arrident: τὶς γῆ; τὶς δῆμος; τίνες ἀνέρες ἐγγεγάασι; c) Tum ſalſiſſimus ſenex, qui paullo ante Manliana minari imperia videbatur, labia diſtorſit, & in cachinnum ſolitus: *Quem mihi*, inquit, *poetam aut hiſtrionem video. Oportet te profecto*, *hoſpes*, *adhuc ferulae ſubeſſe*, *qui non modo obuiis omnibus nates porrigis*, *verum etiam HOMERI verſiculum tenes memoria. Illud enim pueri faciunt*, *&* *qui ſunt hac aetate ipſis pueris ſtolidiores: Homerum vero hodie pauciſſimi*, *qui pedem ſchola extulerunt*, *norunt. Ecquis enim hodie melioris*

z) *Sapiente barba*) iocoſum epitheton.

a) *Strumam dibapho tegunt*) adagium, quo vſus eſt CICERO

b) *Venerandi nugatori*) epitheton iocoſum.

c) τίς γῆ) verſus HOMERI *Odyſſ.* N. *v.* 233. vid. *n.* 36. *p.* 83 *ſeq.*

oris aeui poetas vel a limine ſalutat? d) *Ecquis auditis Euripidis, Sophoclis, Pindari nominibus, non Deos quosdam inferos euocari* e) *existimat? Equidem audio, nullas hodie in terris fieri nuptias, quin feſcennina canant* f) *poetae, nec mortuum vsquam efferri, quin iisdem poetis praeficis vtamini:* g) *verum id quoque audio, frequentiſſimis nunc febribus concuti homines, eo quod quisquis hos verſiculos legere ſuſtineat, febricula extemplo vexetur. Enimuero, quia te erectioris eſſe indolis animaduerto: placet hoc, quidquid eſt, humanitati dare, teque locorum hominumque ignarum in viam reducere. Primo, vt hac te ſollicitudine liberem, ego ſum vmbra Menippi, Cynici illius celeberrimi, qui quum vera paullo liberius ſcripſiſſem, ſatiras ſcribere viſus ſum. Te vero ſcias in ea loca penetraſſe, quae nefas eſt a mortalibus viuis luſtrari. Quare, vt ne diutius extra ſidera erres, nec viuus Rhadamanti imperia audias, comitem me tibi adiungam, & tecum excurram in terras, viſurus res mortalium, quas in peius ire, illi qui hinc quotidie adueniunt, renunciant. Intereſt*

d) *A limine ſalutat*) Prouerbialis loquutio, qua ſimul alluditur ad ritum veterem ſalutantium, & clientum, limini inſidentium. Vid. *n.* 33. *p.* 80.

e) *Deos quosdam euocari*) alluditur ad ritum euocandi deos, in quo monſtroſis vtebantur vocabulis. Vid. *n.* 33. *p.* 80.

f) *Feſcennina canat*) denuo alluditur ad ritum nuptialem, de quo BRISS. *de vet. ritu nupt.* & alia.

g) *Praeficis*) alluſio ad ritum funebrem, de quo KIRCHMANN. *de funerib. Rom.*

Digitized by Google

tereſt enim tua, vt hominum, quos eruditos hodie vocant ſtultitiam ſplendidam, tamquam in illuſtri poſitam monimento intuearis, quo a puluere & radio excitatus, h) *in verae ſapientiae adyta te vindices, in quibus vera aliquando ac ſumma felicitate perfruaris.* Agnoui ego Cynici pus atque venenum: i) neque tamen me haud oblectauit dicacis ſenis vrbanitas, ac liberalis inuitatio. Quare comitem me illi do, certusque ire, quo fata trahant, retrahantque, k) compoſito ad feſtinationem greſſu praeeuntem ſequor. At illud hominis monſtrum, non ire videbatur, ſed repere, egoque aegre continebam riſum, quod vmbram quoque non volitare, ſed leuatis tardiſſime veſtigiis procedere, obſeruabam. Neque hoc fugit naſutum ſenem, qui arridens: *Miraris*, inquit, *inceſſum paullo, quam huius ſaeculi mores ferunt, tardiorem. Sed ſcias velim, iuuenes nos ſolidioribus immorantes ſtudiis omnem feſtinandi pruritum exuiſſe. Hodie vt quisque vidit academiam, & tres annos in auditoriis lapis lapidi inſedit,* l) *viua quaedam ac ſpirans ſibi bibliotheca* m) *vi-*

h) *A puluere & radio excitatus)* adagium e mathematicorum ſcholis deſumtum, quo vtimur, quum aliquem ad ſublimiora ſtudia excitatum dicimus. Pueri enim ſtudia ab arena & radio auſpicabantur.

i) *Cynici pus atque venenum)* hemiſtichium HORATII *Serm. l. 7. princ.* vid. *n.* 36. *p.* 83.

k) *Trahant retrahantque)* eſt & hoc e poeta expreſſum, vid. *n.* 36. *ib.*

l) *Lapis lapidi)* antanaclaſis. vid. *n.* 32. *p.* 78.

m) *videtur, cornicumque oculos configere* n) *parat. Ita abſoluiſſe dicitur ſtudia, quem ne ſummae quidem ignorantiae ſuſpicione abſolueres.* o) *Adeo vero feſtinantibus vobis, & canum inſtar e Nilo bibentibus ſimul, ſimulque fugientibus,* p) *pedes ad concitatiores greſſus formari non miror. Ego vero, qui in Diogenis contubernio non triennium vixi, ſed conſenui; paullo tardius progreſſus maius confeci ſpacium, quam veſtrum quisquam hodie feſtinando conficiet.* Non auſus ſum ego irritare illud ſilicernium. Quamuis enim ſatis vrbanus videretur Menippus meus: in alieno tamen regno etiam tuta omnia metui. q) Deprecatus itaque ſuſpicionem, ad alia inflexi ſermonem, conſpicatusque procul flumen, quale illud ſit, interrogaui. Aſt ſenex Stygium illud eſſe, monuit. Eius ad ripas adſtantem vidi Charonta, ſqualidum illum portitorem, qui a Menippo iuſſus ſtatim expediuit cymbam, nosque in alteram ripam transmiſit, vbi ingens vmbrarum turba vectorem exſpectabat. Obſtupui, vbi ſingulos fata ſua narrantes audiui. Hunc amicae dolus; illum inimici furor; iſtum luxuria & laſciuia abſtulerat, & quum percontaretur Menippus

m) *Viua quaedam ac ſpirans bibliotheca*) elegans elogium viri eruditi, quod LONGINO datum nouimus.

n) *Cornicum oculos configere*) adagium HORATII.

o) *Abſolueres*) antanaclaſis.

p) *Canis e Nilo*) adagium apud MACROB. *Saturn. II. 2.*

q) *Tuta omnia metui*) alluſio ad ſententiam. vid. *n.* 35. *p.* 82.

pus, qui ac vnde eſſent, plerique ſe e Germaniae academiis aduenire fatebantur. Eos tantum non omnes faceſſere iuſſit Charon, nec ego cum Menippo progreſſus, quo peruenerint, ſatis animaduerti. Menippus vero pleroſque luxuria ſua occubuiſſe intelligens: *Ehem*, inquit, *quanta hodie eſt ſtudiorum intemperantia? omnes ſtudioſi, vt audio, Catones facti ſunt. Ad academias enim confluunt, tamquam diuturnam ſitim explere cupientes. Mirum ni imbibiſſe litteras dicantur, qui per tot annos plus vini, quam olei, conſumunt.* Interea dum de ea re confabulamur, vrbem non adeo procul conſpicimus, ſatis, vt videbatur, populoſam, cui propiores facti in turbam armatam incidimus, tanto fremitu per vias publicas diſcurrentem, vt furerentne, an Hannibalem ante portas exſpectarent, addubitarem. r)

IV. EXEMPLVM STILI ATTICI

ad P. I. cap. II. n. 39.

Quomodo te vetus bibliotheca tua? quomodo ſupplementum nouum? placentne

r) Satis apparet, beneuole lector, ſatiram hanc eſſe Menippeam. Eam iuuenis confeci, notaturus academiarum corruptionem, moresque ſtudioſorum parum compoſitos. Verum quum non ſatirae exemplum, ſed praxin regularum de ornata oratione, dare conſtituerim, nec omnes facile ferant acriora eiusmodi remedia: licebit nobis hic filum orationis abrumpere, & partem poſteriorem ſupprimere, maxime quum fontes ornatae orationis tantum non omnes prior haec pars oſtendat.

ne libri, poſtquam tui facti ſunt? Solet id quidem. Nunquam enim libelli aeque nobis cari ſunt precario, ac iure poſſidentibus. Me libraria ſuppellex raro poſſidet: delectat tamen, vt mea: alioqui longa deſidia oblangui. Habet hunc finem diuturnum otium, vt ab otio deſiſtere pigeat. Vale. a)

V. EXEMPLVM STILI ASIATICI

ad cap. II. n. 40.

Etſi ſatis audacter parumque verecunde facere videor, vir doctiſſime, quum te tot grauiſſimis obrutum negotiis, litteris meis nec Latine ſatis ſcriptis, & ab omni elegantia ac ſuauitate deſtitutis, interpello; quoniam tamen poſt tam diuturnam ſterilitatem proximis his menſibus libellum hunc enixum eſt ingenium meum, exiſtimaui, me contra officium facturum, niſi eundem ad te mitterem, tuumque ei nomen praeſcriberem. b) Etenim quum codex, ex quo auctorem hunc maxime reſtitui, antiquus pariter atque emendatiſſimus ex bibliotheca tua mecum ſit communicatus, ſine eo autem nihil ego, quod operae ſit pretium, fuiſſem profligaturus: nemini potius hoc, quidquid eſt, muneri mitti debuerat, quam TIBI, cuius

a) Epiſtola breuis, expreſſa ex PLINII *Epiſt. II. 15,*

b) *Praeſcriberem*) Tota haec ampliſſima periodus pauciſſimas continet ideas: *Etſi litteris te interpellare ſubdubitem: libellum tamen hunc tibi dedicandum putaui.*

Digitized by Google

cuius iam antea χρήσει καὶ κτήσει fuit. c) Accipe ergo hunc libellum ea fronte, qua ſoles omnia, quae ab amicis proficiſcuntur & quum iam dudum humanitate omnes non modo tuae ſortis, ſed omnium omnino ordinum homines longo poſt te reliqueris interuallo, fac quaeſo, vt me nunc etiam ſpe de te concepta minus excidiſſe iure poſſim laetari. d) Quod ſi a te fuero conſequutus, VIR DOCTISSIME, facile omnium non modo iniqua, verum etiam peruerſa iudicia contemnam, omnibusque illis gloriam illam anteponam, quod TIBI, tanto viro, tamque accurato ingeniorum cenſori, induſtria mea & ſummum bene de re litteraria merendi ſtudium haut diſplicuerit. e) VALE.

VI. EXEMPLVM STILI RHODII
ad cap. II. n. 41 a)

Etſi ſatis audacter facere videor, VIR DOCTISSIME, quum te litteris meis parum Latinis interpello: quoniam tamen

 men

c) *Κτήσει fuit*) Haec quoque copioſa periodus his paucis verbis exprimi poteſt: *Communicaſti enim mecum codicem MSC.*

d) *Poſſim laetari*) Tot verba has ideas complectunt: *Beneuole ergo pro humanitate tua hunc libellum accipe.*

e) *Diſplicuerit.*) Tota haec periodus pauciſſimas continet ideas: *Dedicatione mea humaniter accepta, mihi maximam gloriam conſequutus videbor.*

a) *Cap. II. n. 41.*) ſtudio eandam epiſtolam coarctaui, vt ſtili Aſiatici & Rhodii diſcrimen tanto luculentius perſpliciatur.

men proximis menſibus libellum hunc edidi, putaui, pro amicitia noſtra me illum TIBI nuncupare debere. Quum enim codex MSC, quo in recenſendo hoc auctore maxime vſus ſum, e bibliotheca tua mecum ſit communicatus: exiſtimaui id munus potiore iure deberi nemini, quam TIBI, cuius iam antea id fuit. Accipe ergo hunc libellum ea, qua ſoles, humanitate, nec patere, vt me ſpe mea excidiſſe exiſtimare poſſim. Quod ſi fuero conſequutus: non modo aliorum iudicia facile contemnam, verum etiam ſummam laudem gloriamque mihi adſequutus videbor. VALE.

VII. EXEMPLVM STILI TENVIS.

ad cap. II. n. 44. a)

Si id nobis contigiſſet, auditores, vt luctus, in quem incidimus, publicus, ſignis ſaltem quibusdam nobis oſtenderetur: magno quidem moerore animi ad dicendum adgrederemur, ſed nobis tamen paullo minus videremur infelices. Verum eheu! praeter opinionem nobis accidit haec calamitas, priusque nos oppreſſit, quam id metuere poſſe videremur. Tanto ergo nos exiſtimamus infeliciores, quanto minus doloris noſtri cauſſam atque originem perſpicimus. Amiſimus

a) Hic quoque vnum idemque exemplum tribus dicendi characteribus exprimemus. Eſt vero exordium orationis parentalis in laudem Friderici Regis Boruſſiae.

Digitized by Google

ſimus eheu! FRIDERICVM REGEM, optimum non modo noſtrae aetatis, verum omnium ſuperiorum ſaeculorum principem idque eo tempore, quo nihil ſubeſſe periculi credebamus. Bone Deus, quanta erat ciuium omnium per tot prouincias laetitia, quum meliuſcule habere REGEM increbeſceret! Aſt o vanas hominum ſpes! o incerta gaudia! In publica illa laetitia ingens nos dolor ac luctus incredibilis oppreſſit, intercepto rege, quem ſaluum atque incolumen eſſe, laetabundi acceperamus. Etiamſi itaque in hoc acerbiſſimo funere ipſi veluti exanimati adſtare videamur: continebimus tamen, quoad fieri poterit, lacrumas, & vel in laudibus principis noſtri non dicam praedicandis, ſed recenſendis, ſolatium quaeremus. Intereſt ſane reip. intereſt poſteritatis, ne tanta principis noſtri merita vel ingrati diſſimulare, vel iuſto verecundiores ſilentio praetermiſiſſe dicamur. Quare vos auditores, vt dicturum de FRIDERICI laudibus attento beneuoloque animo audiatis, non quod de voluntate veſtra addubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo.

VIII. EXEMPLVM STILI MEDIOCRIS
ad cap. II. n. 45.

Si vel in eo nobis peperciſſet fortuna, auditores, vt triſtem illam, quae nos nihil tale cogitantes oppreſſit, tempeſtatem vel ſignificatio quaedam antecederet: maximo

quidem dolore hoc parentandi officio defungeremur, ſed videremur tamen nobis, in ſumma quamlibet infelicitate, paullo feliciores. Sed iam eheu! inexſpectata in nos procella deſaeuiit, omnesque fortunas noſtras, ac propemodum ſpes ipſas, triſtiſſimo ictu turbauit. Quid ergo nobis poteſt eſſe infelicius, quorum dolori hic veluti acceſſit cumulus, vt ipſa etiam celeritate haec calamitas duplo redderetur intolerabilior? Vixit enim (o triſte ac lamentabile verbum!) vixit eheu FRIDERICVS, ſaeculi noſtri delicium, ciuium amor, quo nemo vel pietate religioſior, vel iuſtitia ſanctior, vel prudentia conſultior, virtutibusque omnibus ornatior admirabiliorque fuit: & quod maxime mens attonita luget, eo ipſo tempore viuere deſiit, quo iam conualuiſſe illum iucundo initio at poſtea triſtiſſimo errore credebamus! Bone Deus, quanta tunc erat omnium laetitia, quanta congratulatio, quantus votorum per templa, curias, palatia ac priuatorum concentus, quando reuixiſſe credebamus optimum Principem. Quocumque nuncius tam laetus penetrabat, omnes laetitia ſumma, optimaque ſpe implebantur, ſeque ſaluo FRIDERICO, ipſos quoque ſaluos exiſtimabant. Aſt o vanas hominum ſpes! o incerta gaudia! Eamne infelicitatem experiri nos oportuit, vt laetantes exultantesque tantus luctus opprimeret? Eamne ob cauſſam nos fortuna breui hac perfrui voluptate voluit, vt ea intercepta tanto acerbius affli-

affligeremur? Ita eſt profecto, auditores: immo ita eſſe, nemo niſi rerum omnium ignarus dubitabit. Enimuero tametſi in FRIDERICO nos ipſos amiſiſſe videamur: ſuperabimus tamen, quoad fieri poterit, moerorem, & vel in meritorum eius virtutumque contemplatione quaeremus ſolatium. Hoc vnum enim exigere a nobis videtur diuina anima, poſtquam ad cœleſtes illas ſempiternae felicitatis ſedes euolauit, vt ne merita illa, quae in nos exſtant, innumera vel diſſimulemus, quod ingratorum; vel tacite praetermittamus, quod iuſto verecundiorum foret. Quum vero eius virtuti nulla vnquam par inueniri poſſit oratio: ego quidem infantiae, quam animi parum grati ſuſpicionem ſubire malui, ſtatuique, id quod veſtra pace facere liceat, breui oratione tot maximi principis merita complecti, geographorum imitaturus ſolertiam, qui maximas prouincias tabulis ſatis anguſtis ſolent delineare. Quod dum facio, quamuis ipſa, quae in animis veſtris adhuc calet, pietas ſatis magnam mihi audientiam factura videatur: tamen magis conſuetudine, quam quod id neceſſarium iudicem, a vobis etiam atque etiam peto ac contendo, vt orationi meae in eminentiſſimas maximi principis laudes excurrenti, exigui temporis attentionem ne denegetis.

Digitized by Google

IX. EXEMPLVM STILI SVBLIMIS
ad cap. II. n. 46.

Si vel hoc malo noſtro nobiſcum tranſegiſſet fortuna, vt triſtiſſima, quae nos oppreſſit, procella ſaltem ſignis quibusdam ac ſignificationibus nobis oſtenderetur: maximo quidem cum dolore illaetabili huic parentandi officio accingeremur, at videremur tamen nobis, in ſumma quamlibet infelicitate, paullo feliciores. Verum iam eheu! inexſpectata in nos tempeſtas deſaeuiit, ceciditque fulmen, non ante praeuiſum, quam omnia quaqua verſum vno ictu terreret, concuteret, proſterneret. Ecquid proinde nobis poteſt eſſe infelicius, quorum infelicitati hic veluti cumulus acceſſit, vt velocitate fatalis nuncii attoniti vix ſenſui noſtro ac dolori credamus? Amiſimus enim, (heu triſte ac illaetabile verbum!) amiſimus, inquam, FRIDERICVM REGEM, aeui noſtri Traianum, omnibus ſaeculis lugendum principem, qui nihil in vita, niſi laudandum, aut fecit aut dixit, aut cogitauit: ac eo quidem tempore grande hoc caeli depoſitum amiſimus, quo iam laetitiae publicae ſenſum ex renunciata eius ſalute nobis praecipere videbamur. Bone Deus, quanta erat omnium congratulatio! quam effuſa cunctorum laetitia, quum prouincias peruagaretur rumor, defunctum eſſe incomparabilem principem fatali periculo, remiſiſſe morbi pertinaciam, & me-

Digitized by Google

& melius habere eum, cuius ſalute omnium ſalus continebatur. Quocunque nuncius tam fauſtus penetrabat, tantos vbique excitabat plauſus, vt non tam REX, quam populus e diuturno morbo conualuiſſe videretur. Verum o vanas hominum ſpes! o triſtes rerum humanarum viciſſitudines! Laetantes atque ouantes tantus ſubito nos oppreſſit dolor, vt etiamnum, quid nobis acciderit, non ſine ſtupore miremur. Proditum memoriae eſt, fama mendace de Germanici ſanitate Romam perlata, auditas vbique eſſe gratulantium ac inter ſe concinentium voces: SALVAM ROMAM, SALVAM PATRIAM, SALVVM GERMANICVM: eodem vero paullo poſt morte intercepto, eum confeſtim inſequutum eſſe luctum publicum, qui nec ſolatiis vllis, nec edictis, potuerit inhiberi; lapidata tum templa, ſubuerſas Deorum aras, Lares familiares in publicum abiectos, quin & partus expoſitos, tamquam infelices futuros, ſi tanto funeri ſuperſtites viuerent. Enimuero deſiderium iſtud, cum furore magis quam ratione coniunctum, non tam inuſitatus quidam, qui in defuncto Germanico enituerat, virtutum ſplendor, non tam meritorum aut praeſtitorum humano generi beneficiorum magnitudo excitauerat; quam atrocitas temporum, & Tiberii, peſſimi principis, ſaeuitia, quam Germanici reuerentia ac metu adhuc aliquantulum repreſſam eſſe Romani exiſtimabant. Nobis aliae ſunt, ac longe

aequiores deſiderii rationes. Interceptus nobis eſt princeps vere GERMANICVS, quo ne voto quidem aut cogitatione meliorem fingere quisquam potuiſſet, quo nemo erat pietate religioſior, iuſtitia ſanctior, prudentia conſultior, belli pacisque artibus maior atque illuſtrior. Quem vnum inprimis ſuſpiciebat Europa, quem vnum obſeruabant principes, timebant hoſtes, peregrini vero non minus ac ciues incitatiſſima pietate colebant. Talis fuit Auguſtus noſter, Auditores, talis fuit publicae ſalutis ac felicitatis cuſtos, cuius ſepulcrum, nulli mortalium indefletum, piis atque aſſiduis lacrumis adſpergimus, cuiusque nominis non ſine dolore quodam vnquam poſſumus recordari. Vt paucis dicam, quae ſentio, eum lugemus principem, qui erat immortalitate, conſentientibus omnium iudiciis, digniſſmus, ſi aliud patuiſſet iter ad beatam illam, ad quam omnia referebat, aeternitatem. Tametſi igitur in hoc acerbiſſimo funere non tam REGEM, quam nos ipſos efferre: non tam PRINCIPI, quam nobis exſequias ire iuſtaque facere videamur: continebimus tamen, quoad eius fieri poterit, lacrumas, & vel in meritorum EIVS virtutumque eminentiſſimarum contemplatione dolori noſtro alleuamentum quaeremus, miſerum iſtud quidem, ac luctuoſum, ſed tamen alleuamentum futurum. Id vnum enim exigere a nobis videtur ſanctiſſima anima, poſtquam relicta hac rerum humanarum caligine ad caeleſtes ſedes, vnde

de terris data erat, reuertit, vt diuina, quae culpare nefas, decreta religioſe veneremur, eique non muliebribus lamentis, ſed pia excelſarum virtutum ipſius memoria parentemus. Vtinam vero ſupremus felicitati eius cumulus nunc accederet, diſertus laudator. Vtinam, vt Achilli Homerus, Traiano Plinius, FRIDERICO GVILIELMO Puſendorffius: ſic FRIDERICO MAGNO magnum ſuperſtes eſſet ingenium, quod eius imaginem ac ſimulacrum, tamquam Phidiae aliquod ſignum, aeternitati conſecraret. Verum illud praeſtare eximie, atque ita laudare REGEM, vt ſimul praeclaram ingenii laudem referas, excellentiſſimi ingenii ac conſummatiſſimae facundiae eſſet, hoc eſt, noſtrarum minime virium labor. At me, quem eloquentia non commendabit, excuſabit pietas, cui quomodocunque dicere, quam tanti principis virtutem ac ſumma in genus humanum merita tacere, aequius excuſatiusque viſum eſt. Vos vero, auditores, vt incomparabilem regem omni pietate eſtis proſequuti, ita mihi de gloria patriae deque ſaeculi noſtri miraculo verba facienti non lingua modo, ſed & animis auribusque, fauete.

X. LOCVS COMMVNIS.

ad cap. III n. 11, 12.

Eſt ea praeclara ac laudanda principis feminae moderatio, vt non magis principem ſe

ſe eſſe, quam ſubeſſe principi, in tantoque faſtigio poſita, parum a priuatis abeſſe, exiſtimet. Hoc animo praemunita non erit caſtrorum ſocia, non irrumpet in curiam, nec figendi refigendiue leges ſibi vindicabit licentiam, a quibus omnibus eam ipſa gynaecei penetralia, ipſe ſexus pudor ſegregat. a) Equidem Theodoram, Iuſtiniano non tori modo, ſed & imperii conſiliorumque ſociam fuiſſe accepimus. Nec Liuiam ab Auguſti latere vnquam ſe diuelli paſſam eſſe, veteres canunt annales. Verum quam parum ſibi laudis vtraque ea ſolertia peperit, vel inde intelligas, quod facti infamia in ipſos maritos redundarit. Et ſane quis in mulieribus illis non dicam laude, ſed excuſatione dignam iudicaret impotentem illam dominandi libidinem? Inſidiabantur virorum affectibus, leges ac imperii fata non publica vtilitate, ſed ſua libidine, metiebantur, modo liberis, modo adulteris, modo viliſſimis eunuchis ac gnathonibus conſultare, omnia habebant venalia. Vt paucis me expediam ſanctioribus maritorum conſiliis, maiore fama, quam laude ſua ſeſe ingerebant. b) Quanto vero prudentius res ſuas compoſuit Plotina, digna Trajano coniux, digna ſaeculo illo femina, quae non alia ratione principem ſe probauit, quam quod caſtitate, modeſtia, ſanctitateque morum omnibus

a) Theſis: *principes feminae non debent ſeſe ingerere ſanctioribus maritorum conſiliis.*

b) Illuſtratio ab exemplo contrario Theodorae & Liuiae.

Digitized by Google

mnibus ſaeculi ſui feminis eminentiorem ſeſe probaret? c) Ita ſcilicet eſt natura comparatum, vt feminae, ingenio variae, animoque molles, ad obſequium magis, quam imperium factae, nec tam conſiliis atque auctoritate, quam precibus ſanctisque votis maritis prodeſſe poſſe videantur. d) Quare illae demum ſapiunt maxime, quae maiori ſibi gloriae ducunt, maritum habere principem, quam principi veluti demiſſo ad ſeruile obſequium cubiculario imperare. e)

XI. SYLLOGISMVS ORATORIVS

ad cap. III. n. 13. ſequ.

Niſi luctus & lacrumarum ſqualor omnem nobis aciem mentis praeſtringeret, neque homines, praeſentium curioſi omnes rerum futurarum cogitationes temere abiicerent: illud profecto ſtatuendum videretur, quod qui ex miſera hac rerum humanarum caligine ad ſempiternam beatitudinem migrarint, non tam luctu, quam congratulationibus ſint a nobis proſequendi. f) Quum enim ita ſit natura comparatum, vt illaetabile iſtud lacrumarum officium iis demum prae-

c) Noua illuſtratio ab exemplo *Plotinae.*

d) Aetiologia duplex. I. *Mulieres ad obſequium magis quam imperium factae. II. Principes feminae precibus potius, quam conſiliis, bene de rep. merentur.*

e) Concluſio ſeu repetitio theſeos:

f) Maior propoſitio: *Quicumque ex hac miſeria ad meliora euolarunt, ii non ſunt lugendi,*

praeſtandum ſit, quorum infelici caſu non minus, ac noſtro, afficimur: conſequens profecto eſt, vt qui ad meliora tranſierunt, non lugendos, ſed cum gratulatione dimittendos iudicemus. g) Ecquis quaeſo vnquam eorum conditioni illacrumauit, qui nondum in lucem prodierunt? Vel eo enim nomine luctus iſte nobis videretur ridiculus, quod qui nondum ſunt, ne miſeri quidem eſſe poſſint. Siccine vero eos, qui miſeri nondum ſunt, non lugendos, hos vero, qui miſeri eſſe deſierunt, & felicitate nunquam interitura fruuntur, deflendos gemituque proſequendos iudicabimus? h) Silenum ſaepe aiunt dicere ſolitum, non naſci optimum ſibi videri, proximumque, citiſſime mori; i) eamdemque Thracum fuiſſe ſententiam accepimus, qui natales ſuorum lacrumis atque eiulatu, funera tripudio laetitiisque omnibus proſequebantur, mortuisque triumphum magis decernebant, quam exſequias. Quod ſi gentes, ab omni humanitate alienae, ſuorum iacturam animo tam intrepido pertulerunt, quibus non niſi vana quaedam immortalitatis ſpes illuſit: quid nobis faciendum exiſtimabimus, quibus certiora diuinum numen pollicetur? k) Nonne gratulabimur no-

g) Aetiologia maioris propoſitionis prima: *Luctus tantum debetur miſeris.*

h) Aetiologia ſecunda: *ſi eos non lugemus, qui nondum ſunt, quo iure lugebimus eos, qui miſere eſſe deſierunt.*

i) Illuſtratio maioris ab apophthegmate Sileni.

k) Illuſtratio eius noua a conſuetudine Thracum.

Digitized by Google

noſtris, qui hoc vitae mortalis momentum cum aeternitate, & breuem lucis uſuram cum beata illa ac ſempiterna luce commutarunt? l) Quicunque ſane ex hac vita pie diſcedunt, procul ab hac rerum humanarum miſeria conſtituti, perpetuo DEI conſpectu perfruuntur. Non eos bellorum furor, non peſtilens aliquod ſidus, non vlla alia, quae nobis incumbit, terret calamitas. m) Heu, quam iucunda erit illa patria! quam exoptata mutatio! ſane quum Vlyſſes Ithacae ſuae ſaxum omnibus aliarum regionum deliciis antehabuerit: quid illos putatis facturos, qui poſt diuturnos errores veluti ad portum ſempiternae felicitatis fauſto ſidere adpulerunt? n) Quare, ſi ſapimus, non illacrumandum demortuorum ſorti, ſed felicitati illorum gratulandum putabimus, nosque ita potius comparabimus, vt eo, quo quemque Deus iuſſerit, ordine, laeti ſequamur. o)

XII. EPISTOLA FAMILIARIS

ad part. II. cap. I.

Rogaſti me ſententiam, cui potiſſimum academiae nomen a filio TVO dari velim

l) Minor propoſitio: *Atqui mortui ex hac miſeria ad meliora euolarunt.*

m) Aetiologia minoris per deſcriptionem ſempiternae beatitudinis *Dei conſpectu fruuntur, nullamque calamitatem ſentiunt.*

n) Illuſtratio minoris ab exemplo Vlyſſis, & ſimilitudine a nauigantibus deſumta.

o) Concluſio. *Ergo mortui non ſunt lugendi.*

Digitized by Google

lim. Verum cum non parere iniquum, tum parere ac ſententiam dicere, temerarium videtur. Quemadmodum enim de pictoribus, ſculptoribus ac poetis non niſi artifices iudicant: ita non niſi ſapientum, hoc eſt, non mei ordinis hominum, eſt, perſpicere ſapientes. Quantum tamen video, Fridericiana academia vel eo nomine filio debebit eſſe commendatiſſima, quod in ea iurisprudentiae ſtudium tanta cura ac induſtria excolitur, vt in ea vel Berytum vel Bononiam, ſed feliciore ſidere, renatam dixeris. Et quid diligentius quaeſo tractari debet hoc aeuo, quo ita vbique feruent lites, vt murices optent cordatiores, quibus fora & curiae ſternantur? Nulli ſane homines beatiores hodie videntur, quam qui vel maxime vacant litibus. Teſtis eſſe poteſt conſobrinus tuus, qui quum annis, vt noſti abhinc tribus cauſſas agere in vicinia noſtra coeperit, tantam ſubito rem, tantumque corpus fecit, vt eum nuper obuium vix agnoſcerem. Quodſi hac via perrexerit: mox eum habebimus non capite cenſum aut proletarium, ſed primi cenſus aduocatum, egregium, confidentem, loquacem, & qui vel nutu ac renutu, non ſecus ac oraculum Ammonium, omnia ciuium ſuorum fata temperabit. O egregium ac lautum inprimis hominem! Vtinam vero & Quincto meo liceret eſſe aeque felici. Is ex quo pertaeſus rei ruſticae, medicinam in urbe noſtra facere coepit, nunquam Aeſculapium habuit propitium. Omnes enim vel mori,

Digitized by Google

mori, quam eius opera vti malunt. Niſi mature ſignum receptui dederit, ilicet, actum eſt, Quinctum ego meum in Quincto ipſo amiſi. Principem iuuentutis fatis triſtiſſimis nuper interceptum eſſe, iam ex ipſa fama omniumque ſermonibus intellexeris. Eam nobis iacturam nuper ſarciuit ſereniſſimae principis foecunditas, enixae filium tam lepidum, tam formoſum, tam patri celſiſſimo ſimilem, vt nihil ſupra. Nova iam tenes omnia, reliqua paene vetera ſunt. Adderem equidem, me TE amare, ipſisque oculis habere cariorem, niſi & id vetus eſſet. Solum forſan illud nouum ac tantum non inuſitatum TIBI videbitur, quod ad TE propediem excurrere decreui. Inuitat me ſudum, inuitat tui amor, quo nihil mihi vnquam erit antiquius. Tu fac, vt cellas habeas pleniſſimas. Integram enim famem non ad oua tantum, ſed ad mala ipſa afferam. Ne vero mihi ſpes illa intercipiatur, cura quaeſo vt valeas. p)

XIII. EPISTOLA ELABORATIOR
ad Part. II. cap. I.

Quum de futura arboris proceritate ex ipſa frutice liceat augurari: ſane ego te

X iam

p) Habes hic epiſtolam miſcellaneam. En propoſitiones:
I. *Suadeo vt filium Halam mittas.*
II. *Conſobrinus tuus cauſas cum plauſu agit.*
III. *Quinctus infeliciter artem medicam facit.*
IV. *Princeps iuuentutis deceſſit, eiusque in locum alius natus.*
V. *Mox ad te venturus ſum.*

Digitized by Google

iam inde a TVA pueritia ſuſpexi, praedixique multis, talem TE futurum, qualem cognitum, ducto ex praeclara indole argumento, iudicaueram. Id vero augurium de TE meum exitu nunc comprobatum video, poſtquam conſentientibus celſiſſimorum nutritorum ſuffragiis docendi TIBI munus in florentiſſima academia - - demandatum eſt. q) Quare non poſſum non vtrique noſtrum iure gratulari: TIBI, qui ſpartam nactus es, praeclara illa virtute TVA, ac parta tot vigiliis doctrina digniſſimam: mihi vero, qui de futura felicitate dignitateque TVA tam vere conieci. r) Profeſſor es, optabile ac honorificum! Quaenam enim praeclariores, quaenam TE digniores curae eſſe poſſent, quam perpolire ingenia, exponere eruditionis theſauros, & quotidie expromere aliquid atque effingere, quod ad ornanda honeſtarum artium ſtudia pertineat? Quid praeſtantius illo munere, quo cum laude atque ex fide functus non uni alicui ciuitati, id quod in ſe honorificum eſt, ſed toti prouinciae atque vniuerſae Germaniae nouas ſubinde doctiſſimorum iuuenum colonias ſubmittes? Habes profecto nunc, ALBERTE, campum, in quo TVA virtus atque inuſitata eruditio excurrat. Pietatem praecipue colere, exemploque oſtendere

q) Ex hoc exordium proprium, ab ipſa ſcribendi occaſione deſumtum. vid. *Part. II. Cap. I.*

r) Propoſitio primaria, quae per totam regnat epiſtolam. vid. *Part. II. Cap. I.*

Digitized by Google

re id, quod doces, poſſe fieri: excubare animo pro ſalute ac dignitate celeberrimae academiae: docendo diſputandoque iuuenes quotidie reddere doctiores: nihil omnino facere, nihil ſcribere, nihil cogitare, in quo ſtatim decus non eluceat, hoc demum erit, mihi crede, TVVM officium, hic labor, hae illae praeclarae cogitationes, quae in eam, quam ſuſtines, Spartam ita cadunt, vt ſine ſummo dedecore ab illa ſeiungi haut poſſint. s) Magna haec quidem ſunt ac laborioſa, fateor, verum etiam tanto praeclariora, ſempiternaque cum gloria coniuncta. Erit enim aliquando tempus, quo mille tibi decretas ſtatuas non ſine voluptate intelliges. Quotcunque enim TVIS auſpiciis ad veram ſapientiam ac doctrinam peruenerint, totidem TIBI ipſe viua ac ſpirantia gloriae TVAE ſimulacra conſecrabis. Atqui haec etiam tunc immortalem TE praeſtabunt, quum vitae huius perfunctus munere cum beatiſſimo illo caeleſtium animorum caetu coniungeris. t) Quapropter macte hac virtute, macte hoc animi impetu, TVIque etiam in hoc vitae genere eſto quam ſimillimus. Ego id vnum exopto, vt qui TE in hac ſtatione collocauit, (collocauit autem ſummus rerum arbiter, DEVS,) idem faueat porro muneribus ſuis, nouoque iſti honori addat perpetuitatem. u) VALE.

s) Argumentum I. *a muneris profeſſorii praeſtantia.*
t) Argumentum II. *a gloria, e munere iſto exſpectanda.*
u) Concluſio *ſuaſoria & votiua.*

Digitized by Google

XIV. ORATIO VEL DECLAMATIO DE IVRE ANTIQVO GERMANICO DILIGENTIVS EXCOLENDO. x)

ad Part. II. cap. II.

Cum plurimis in rebus, non modo imperitae multitudinis, ſed & eruditorum quorundam hominum, caecitatem ac peruerſa iudicia licet intueri, Auditores: tum in hoc maxime, quod plerique rerum ſuarum incurioſi, in peregrina atque aliena omni animi cogitatione feruntur. Quamuis enim alias ita ſit natura comparatum, vt ſuum quisque natale ſolum, in quo primum vitalem hunc ſpiritum hauſit, omnibus omnium regionum prouinciarumque deliciis anteponendum exiſtimet: pauci tamen ſunt, quibus non patria in ipſa patria, id eſt patrii mores, domeſticaque inſtituta veluti ſordeant. Quaſi ea lege nobiscum tranſegiſſet natura, vt omnes ſapiant exteri ac peregrini, nos ſoli ab omni recta ratione inopes velut vmbrae feramur. y) Quae res dici non poteſt quam abſona ſit, quantumque detrimenti adferat reipublicae. Si recte enim poſueris calculum, non modo luxum ac profuſionem, ſed omnia paene vitia ex illa peruerſa curioſitate ac inſano rerum externarum amore nata atque in rem-

x) Declamatio haec olim diſputationi ſolemni ac inaugurali *de origine atque indole iurisdictionis patrimonialis* praemiſſa, nunc vero hinc inde paullulum locupletata eſt.

y) Exordii protaſis: *Turpe eſt, quod plerique peregrina praeferunt rebus domeſticis.*

Digitized by Google

rempublicam inuecta, intelliges. z) At nuſquam tamen maiore cum periculo coniuncta videtur iſta rerum peregrinarum admiratio, quam in legibus. a) Quum enim illae indoli hominum, finique ac formae reipublicae attemperandae ſint: non poteſt non ſumma inde naſci rerum omnium confuſio, ſi leges, alienae ciuitati accommodatae, in noſtram rempublicam temere inuehantur. b) Id quod non rectius, opinor, intelligetis, quam ſi quantum optandum Germanis ſit, veterum patriarum legum ſtudium, breui oratione oſtendero. Veſtrum erit, auditores, fauere linguis, meque non de lana caprina, ſed de re grauiſſima, dicere inſtituentem, fauore veſtro ac beneuolentia ſubleuare: id quod non tam, quod de voluntate veſtra dubitem, quam quia mos eſt ita rogandi, rogo. c)

Ac primo quidem, vt inde potiſſimum orationis noſtrae primordia capiamus, ſi nihil poſſet de priſcis Germanorum legibus atque inſtitutis dici, quam quod ea aequiſſima iuſtiſſimaque fuerint: vel id ſolum nos ad eorum ſtudium incitare atque alacriores reddere iure deberet. d) Conſtat enim inter omnes, qui aliqua ſaltim rerum ciuilium cognitione

 im-

z) Aetiologia: *Multum enim detrimenti hoc adfert reipublicae.*

a) Applicatio. *Haec curioſitas periculoſiſſima in legibus exteris.*

b) Baſis: *Hae enim non quadrant ſtatui reip. noſtrae.*

c) Propoſitio cum captatione beneuolentiae.

d) Argumentum I. ſyllogiſmo oratorio incluſum:

imbuti ſint, non alia in re magis elucere diuinam illam ac regnatricem ſapientiam, quam in legibus iuſtis, aequis, & ad illam antiquiſſimam & rerum omnium principem naturam expreſſis. e) Sane quemadmodum praeclarus ille ac aeternus naturae ordo, quo perpetuo quodam ac aeterno tenore cuncta mouentur, vniuerſus mundus adminiſtratur, ſingulaque, quae vel intelligentia percipiuntur, vel ſenſu comprehenduntur, certo ac definito ordine ad totius vniuerſi ſalutem ac commodum conſpirant, nos quam maxime ad contemplandam admirabilem illam diuini numinis ſapientiam incitat: ita non poſſumus non diuinam atque inuſitatam eorum ſuſpicere prudentiam, qui iis rempublicam legibus deuinxerunt, quibus efficitur, vt vbique regnet iuſtitia; vitia vero hominum ac fraudes damnis, ignominiis, vinculis ac ſuppliciis mulctentur, iuſti ac honeſti ſuſceptique pro republica labores honoribus ac praemiis condecorentur, ac, vt paucis dicamus, ipſa ciuitas domi quieta ac pacifica, hoſtibus venerabilis ac formidoloſa reddatur. f) Qui-

Quae leges ſunt aequiſſimae, illae ſtudio noſtro digniſſimae ſunt.
Leges Germanorum ſunt aequiſſimae.
Sunt ergo digniſſimae ſtudio noſtro.

Huius ſyllogiſmi propoſitio hac prima periodo continetur.

e) Aetiologia maioris propoſitionis: *Ex legibus enim elucet ſumma ſapientia.*

f) Illuſtratio maioris propoſitionis a ſimili: *Quemadmodum*

Digitized by Google

Quibus poſitis, (eſt enim hoc ita clarum ac perſpicuum, vt non egeat demonſtratione,) non erunt profecto vllius gentis leges ac inſtituta ſtudio noſtro digniora, quam illa priſcorum Germanorum, quae & ſanctiora aliis & reipublicae noſtrae fuerunt vtiliſſima. g) Sane, quod admiratione reipublicae ſuae apud CICERONEM dicere auſus eſt Craſſus, illud iure quodam noſtro de priſcis Germaniae moribus repetere licebit: Fremant omnes licet, dicam quod ſentio, bibliothecas certe omnium philoſophorum pauciſſimae illae iuſtiſſimaeque; antiquorum Germanorum leges, ſi quis earum fontes & capita expenderit, & auctoritatis pondere, & vtilitatis vbertate videntur ſuperare. h) Ignorabat Germania leguleios, praecones actionum, formularum cantores, ſyllabarum aucupes. Non hic erant leges innumerae, ſubtiles, captioſae, in quas incauti, etiam nihil tale meriti, tamquam in laqueos inciderent: nihil hic praetorum edictis, ad decipiendam plebem comparatis, nihil iureconſultorum interpretationibus, aut, ſi mauis, cauillationibus, ſtatuebatur pretii, nihil denique rabularum vulturumque togatorum artibus, quibus cum ipſa aeternitate lites communi-

 ca-

dum ex naturae ordine diuina: ita ex legibus bonis hominum ſapientia quam maxime elucet.

g) Minor propoſitio ſyllogiſmi primi oratorii.

h) Illuſtratio minoris *a comparatione legum Germ. cum XII. tabulis Rom. & accommodatione elogii earum apud Ciceronem ad leges patrias.*

carentur. Simplicia hic omnia, iuſta ac ſanctiſſima. Pauca erant inſtituta, ſed perſpicua, iuſtiſſima, atque ex ipſa illa aeterna ratione prudenter deriuata, quibus docebantur maiores noſtri non infinitis concertationumque plenis diſputationibus, ſed auctoritate nutuque legum, domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, ſua tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere. i) Et quae aliae, quaeſo, leges exſpectari potuerunt a gente, quae ab omni luxu, libidine, ac habendi cupiditate aliena, non in cauſſidicorum ſtrophis, ſed in recte factorum conſcientia collocabat fiduciam, k) & in qua, vt ait CORN. TACITVS, auctor grauiſſimus, plus valebant boni mores, quam alibi bonae leges? l) Quare ſi nos pro eo ac decet, nos noſtra patria delectat, cuius tanta eſt vis tantaque natura, vt Ithacam illam, in aſperrimis ſaxis tanquam nidulum adfixam ſapientiſſimus Vlyſſes ipſi immortalitati anteponendam exiſtimauerit: quo amore tandem inflammati eſſe debemus in eius leges, quae tantum aequitati omnium gentium iura ſuperarunt, quantum ipſi maiores noſtri reliquis innocentia ſanctitateque morum praeſtiterunt? m) Neque id vnum eſt, Audito-

i) Aetiologia minoris propoſitionis. I. *Leges enim Germanorum omni ſubtilitate caruerunt.*

k) Aetiologia eiusdem II. *Latae enim ſunt a gente omnium innocentiſſima & ſanctiſſima.*

l) Illuſtratio noua *a teſtimonio Corn. Taciti.*

m) Concluſio: *Ergo antiquae Germanorum leges ſunt ſtudio noſtro digniſſimae.*

Digitized by Google

ditores, quod nos ad conquirendas atque e ſitu & puluere extrahendas illas patriarum legum reliquias debeat inflammare: ſunt enim & alia, eaque maiora. n) Eſt haec mortalium omnium indoles, vt pleraque vtilitate ſua metiantur, eaque demum exiſtiment induſtria & contentione ſua digniſſima, quae maximo ſibi vſui intelligunt futura. Neque ita immerito ſentiunt. o) Quum enim vitae breuitas nos ſpes vetet inchoare longas, nec vllum tempus a bonae mentis ſtudioſo videatur prudenter collocatum, niſi quo legendo meditandoque melior, reique publicae vtilior, redditur: facile patet, non eſſe ſuperuacua conſectanda in tanta temporis egeſtate, ſemperque nos meminiſſe debere, p) non ſcholae, ſed vitae, quidquid diſcimus, eſſe diſcendum. Conſultus a neſcio quo Ariſtippus, quid potiſſimum adoleſcentibus putaret diſcendum? Id, inquit, quod viris ad vſum vitae commodiſſimum futurum eſt. Praeclare profecto ac ſapienter. Quotus quisque enim, vt ait PLINIVS, tam eſt

 pati-

n) Tranſitio ad argumentum II. quod huic ſyllogiſmo oratorio includitur:

Quodcunque in foro vtilitatem ſummam adfert, illud diligentius excolendum eſt.

Leges antiquae Germaniae in foro vtilitatem ſummam adferunt.

Sunt ergo diligentius excolendae.

o) Maior propoſitio huius ſyllogiſmi oratorii.

p) Ratio maioris propoſitionis. *Non enim ſcholae, ſed vitae diſcendum.*

Digitized by Google

patiens, vt velit diſcere, quod in vſu non ſit habiturus? q) Quae ſi vera exiſtimamus, vt ſunt profecto veriſſima: conſequens eſt, vt leges Germaniae antiquas omnium praeſtantiſſimas & in ipſo foro noſtro agendis cauſſis vtiliſſimas iudicemus. r) Equidem plerique hodie in ea ſunt ſententia, viuere nos debere legibus Romanis, easque non olim Romae magis, quam hodie in Germaniae foris ac iudiciis, vigere. Verum enim vero dici non poteſt, quantum hos fugiat ratio. s) Tametſi enim iura Iuſtinianea initio in ſcholas, ex his in palatia principum, ac poſtremo in tribunalia penetrarint; contigiſſe tamen videtur Germaniae, quod in magnis aquarum exundationibus ſolet. Quemadmodum enim tunc ſpecioſiſſimae quaeuis aedes diruuntur, arbores euelluntur humo, multaeque res peregrinae ſedibus ſuis motae, & incertis vibratae fluctibus, in terras noſtras proiiciuntur; ita illaetabili illa patriarum legum eluuione, optimis iuſtiſſimisque legibus, loco motis, aliae peregrinae ſunt inuectae, id eſt, ius illud Iuſtinianeum, quo non temere aliud a Germanorum inſtitutis reperiri potuiſſet alienius. Sicuti autem in triſti eiusmodi diluuio non omnia ita penitus pereunt,

q) Illuſtratio maioris propoſitionis *a teſtimonio Ariſtippi & Plinii.*

r) Minor propoſitio: *Leges antiquae Germanicae in foro ſummam vtilitatem adſerunt.*

s) Aetiologia minoris: *Non enim eas penitus aboleuit ius Rom.*

Digitized by Google

reunt, vt non, decedentibus aquis, complura appareant antiqui ſplendoris ac fertilitatis veſtigia: ita nec legum patriarum omnium ita fecimus naufragium, vt non praeclarae quaedam earum reliquiae tamquam fractae disiectaeque tabulae hinc inde in foris ac tribunalibus ſuperſint. t) Et ſane, ſi dicendum, quod res eſt, pleraque, quibus in foro vtimur, inſtituta, non Roma aut Conſtantinopoli ad nos aduecta, ſed ex antiqua Germania tamquam per manus tradita accepimus. Vigent in foris noſtris complura Romani iuris praecepta: aſt, non ideo vigent, quod Romana ſunt, ſed quod ratione ac aeterna illa lege, quam ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, nituntur. Contra ea, quae vere a Romanis inuenta conſtat, ea ſi non omnia, ſaltim pleraque, in Germania noſtra hodienum exulant, nec potuerunt adhuc, quidquid moliti ſint iureconſulti, ciuitatis noſtrae iura impetrare. Quidquid in iurisprudentia Romana de libertis ac ſeruis, de ingenuis ac libertinis, de ritibus manumiſſionis, ac iuribus patronatus, de patria illa, qua filii regebantur, poteſtate, de emancipatione, adoptione, ritibus nuptiarum, de tutoribus item ex lege Atilia, Iulia & Titia, ac denique de tutela parentum fiduciaria, ac patronorum ſubtiliſſime diſputatur, illud omne in foris noſtris non maiorem, quam leges Indorum aut Perſarum, adfert vtilitatem. Aliae apud nos audiuntur per-

t) Illuſtratio *a ſimili.*

Digitized by Google

perſonarum diuiſiones. Quotidie in foris noſtris diſceptatur de nobilibus & plebeiis, de dominis directis & vaſallis, de amtſaſſiis & ſchrifftſaſſiis, de colonis, curmedis, laſſis, landſidelis, hominibus propriis, de liberis ſeparatis & non ſeparatis, de nuptiis in conſpectu eccleſiae factis, quae omnia longe abſunt a diſciplina Triboniani. Iam ſi porro nobis ea, quae de rerum iuribus, & de modo ligitandi in iure Romano traduntur, ob oculos ponimus: denuo vix quidquam, quod in Germaniae foris locum inueniat, reperiemus. Frequentiſſime in iis audiuntur pacta ſucceſſoria, gerada, res expeditoriae, fideicommiſſa familiarum, lites cambiales, actiones exequutiuae, actiones ex pacto, aliaque huius generis innumera, quae adoleſcentibus ſoli iuri Romano innutritis tam noua atque inexſpectata videbuntur, vt primum in curias noſtras delati, credituri ſint ſe in alium terrarum orbem veniſſe. u) Equidem non ignoro, auditores, quantum operae impendant iureconſulti, Romanarum legum admiratores, vt omnia, etiam patria inſtituta ex illo vetere iure Quiritium deriuaſſe videantur: ſed id ſcio etiam, infeliciter plerumque iis hoc commentum procedere. Quis enim credat, actionem, qua damna hodie vlciſcimur, eſſe ex lege Aquilia, quum eorum nihil, quae ab Aquilio ea lege cauta legimus, in Germania vſu vſquam receptum ſit?

u) Illuſtratio *per μερισμόν.*

Digitized by Google

ſit? Quis credat, parentum poteſtatem in liberos, quae apud nos viget, ex illa patria Romanorum maieſtate eſſe, quum, quae Romani ea in re inuenerunt, in Germania non magis quam in vltima Thule, ſeruentur? x) Scilicet quemadmodum mali inſtitores merces patrias, mutato tantum inuolucro, pro peregrinis obtrudunt, vt eo facilius inueniant emtores, peregrinis iſtis nominibus deluſos: ita ſua intereſſe putant iureconſulti, ut omnes leges Germanicas, quoad eius fieri poteſt, Romanas eſſe mentiantur, vt tanto frequentiores ad acroaſes has confluant adoleſcentes, immodica rerum Romanarum admiratione iam inde ab incunabulis imbuti. y) Quae quum ita ſint, quis non videt, pleraque, quae in foro noſtro diſceptantur, ex antiqua Germania tamquam fractas e naufragio tabulas, ad nos perueniſſe? Et quis dubitet, quaeſo, fore vt maxima lux affulgeat iurisprudentiae noſtrae, ſi plures Conringii, Conradi Sinceri, Schilteri aliorumque doctiſſimorum virorum exemplo excitati, in indagandis explicandisque antiquis Germaniae legibus paullo plus ſtudii atque induſtriae conferrent? z) Vos itaque, auditores ornatiſſimi, qui veram laudem ac dignitatem quaeritis, vos ego hortor atque obteſtor, vt tanto alacrius hoc antiquitatum Germanicarum

x) Solutio obiectionis.
y) Illuſtratio a ſimili.
z) Concluſio ſecundi argumenti. Ergo legum Germaniae antiquarum indagatio ſtudio noſtro digniſſima eſt.

rum ſtudium amplectamini, quod & iuſtiſſimas prudentiſſimasque vobis leges ſuppeditabit & in forenſi illa, ad quam adſpiratis, opera incredibilem adferet vtilitatem. Quam beata tunc erit Germania noſtra, ſi illa tot peregrinarum legum mole leuata erigere ſe denuo ac veluti lacertos mouere coeperit? Et quantam laudem gloriamque adſequentur, quicunque in hoc tam ſalutari reip. ſtudio omnem operam atque induſtriam collocauerint? Habetis ergo, iuuenes, campum in quo virtus veſtra, partaque tot vigiliis eruditio excurrat: veſtrum erit, praeclaram hanc bene de republica merendi occaſionem non dimittere e manibus, ſed ita res componere, vt ſtudia veſtra & patriae vtilia & nobis quam maxime ſint glorioſa. a)

XV. PANEGYRICVS SEMPITERNAE MEMORIAE VIRI INCOMPARABILIS, SAM. STRYKII, CONSECRATVS.

Si, quemadmodum animus, ſic orationis atque eloquentiae opes, triſte mortalitatis fatum effugerent, nec ea eſſet rerum humanarum conditio, vt eloquentiſſimi non minus, quam indiſerti, effuſo extremo ſpiritu, conticeſcant: nusquam profecto, niſi in

a) Concluſio totius orationis paraenetica.

b) Panegyricus hic iam typis exſcriptus eſt *Halae Magd. cIↃ IↃccx. in fol.* Sed quia exempla iam pridem diſparuerunt: hic eum recuſum dedimus.

in pallido STRYKII incomparabilis ore, par tanti viri laudibus facundia poſſet reperiri. Nam nec in quo dicendi vis & copia vberior exſtiterit, nec in quo maior fuerit oris atque orationis commendatio, ex omni memoria noſtra cuiusquam recordamur. Sed! FVIT haec noſtra quondam felicitas! FVIT, eheu, eloquentiſſimus STRYKIVS, iucundum eruditis nomen, iurisprudentiae columen, litterarum decus, maximum Fridericianae ornamentum: FVIT, inquam, &, quod mens, recenti dolore languida, aegre profert, obmutuit. Non cathedras amplius diuina eius & ſuauiſſima implebit oratio: non acroateria, non iureconſultorum conſeſſus, candidiſſima illius voce perſonabunt. Siluit, acquieuit, conticuit: nec quidquam nobis ex tanta bonorum adfluentia, praeter triſte deſiderium, fatorum inuidia reliquit. O fallaces hominum ſpes! o incerta gaudia! o ancipites rerum viciſſitudines! Eone euentu academiam viri conſummatiſſimi ingenio frui oportuit, vt erepto tanto acerbiore diſpendio careret? Eane lege ex STRYKIO tam incredibilem laetitiam cepimus, vt eius amiſſione tanto vehementius excruciaremur? O dies, o tempora, quod huic dolori noſtro ſolatium dabitis? Quis itaque miretur, omnem ferme eloquentiae vigorem cum STRYKIO elanguiſſe? Quis miretur, diſertiſſimorum virorum Muſas, ſubito moerore perculſas, nunc tacere; funerique huic, nulli eruditorum indefleto, triſti potius ac

re-

religioſo ſilentio, quam laudibus parentare? c) Quemadmodum enim ſol, ſimul ac diurno itinere defunctus iucundiſſimum luminis ſui iubar oculis noſtris ſubduxit, non niſi tenebras orbi reliquit & nocturna ſilentia: ita, exſtincto ſole noſtro, exſtincto STRYKIO, quidquid antea in laudes illius officioſiſſimum fuit, iam moerorem ſilentio teſtatur, attonitumque obſtupeſcit. d) Enimuero quid agimus? quousque lugebimus tandem? quamdiu dolori indulgebimus? Vincat demum adfectus adfectum; ſoluat triſtitiam amor: luctum pietas; deſiderium fidelis grati animi memoria. Satis luximus, quem nimis numquam lugebimus: nimis defleuimus, quem numquam deflebimus ſatis. Id reliquum eſt, vt in conſummatiſſimi VIRI merita intenti, gratos nos & deuotos piis Manibus perpetuo exhibeamus. e) Permitte igitur, o ſanctiſſima anima, quae iam caelitum choris aſſociata laeta laetitiis omnibus aeternum triumphas, permitte, o admiratio quondam litterati orbis nunc deſiderium & dolor: permitte, inquam, deſideratiſſime STRYKI, vt haec communis triſtitiae ſilentia, ſi non terſa oratione, gemitibus tamen planctibusque interrumpam, & ſupremo hoc officio non tam TVIS laudibus, quam incredibili dolori meo, ſatisfaciam. Amiſi TE ſtudiorum

c) Hactenus exordii protaſis: *Cum Strykio apud nos omnis eloquentia videtur obmutuiſſe.*

d) Illuſtratio a ſimili, loco aetiologiae.

e) Apodoſis; *Merito tamen dicendum de laudibus Strykii.*

Digitized by Google

rum meorum auctorem, amiſi patronum, amiſi parentem, quem alterum mihi benignum Numen indulſerat. Patere ergo, vt in illaetabili hoc pietatis officio orbitati meae leuamentum inueniam: & vel defuncto TIBI grati memorisque animi vota exſoluam, qui tot ſum a uiuente beneficiis cumulatus, vt ingrato mihi viuendum moriendumque videatur. Non quidem is ego ſum, qui dicendo decus aliquod addere poſſim virtuti TVAE, laudes omnes ſupergreſſae. Quis enim tam abiecte de meritis TVIS immortalibus ſentiat, vt TE ſempiternae gloriae per eum commendari poſſe putet, qui TE commendando, nec propriam ingenii laudem conſequatur? Attamen quum nec pietati ſatisfacere aliter poſſim, nec debitori turpe ſit, vel minimam crediti partem ſoluere, ſi reddere caput, atque aere alieno exire penitus nequeat: indulgebo aliquantulum ingenio, & iſthoc perpetuae venerationis meae conſecrabo monimentum: in maximo lucro poſiturus, ſi non tam diſerti, quam grati piique hominis officio defungar. Minus certe alias audacem ipſa me alacriorem reddet difficultas, cogitantem, quod mihi neceſſario eueniet, vt tantam laudum vbertatem nec exaequare dicendo, nec cogitando ſatis adſequi poſſim, idem cuilibet, quamuis exercitatiſſimo & omnibus ad dicendum inſtructo homini euenturum fuiſſe. f)

f) Baſis: *Id quod ego faciam.* Vbi ſimul τὸ ἦθος, quod in exordiis requiritur, obſeruabis.

Quid vero in tanta laudandarum rerum adfluentia primo, quid ſecundo loco proferam? Quid dicam tam praeclarum ac admirabile, vt non plura atque eminentiora ſilentio praetermiſiſſe videar? Obruor profecto dicendorum multitudine, &, quod ſummis aliquando oratoribus contigit, copia ipſa ad inopiam redigor. Sane ſi rhetorum praeceptis obſtringendus animus, qui vel in diſciplinis a ſeruitute abhorret, aliena multa STRYKIO tribuentur, qui ſic abundat propriis, vt emendicatis ac quaeſitis aliunde neutiquam indigeat. Dicendum erit de natalium fortuna, quae non eſt arbitrii noſtri, ſed cuilibet diuino fato & voluntate deſtinatur. Praedicanda nobilitas patriae, quae auſpicatiſſima STRYKII incunabula primum adſpexit, quaſi vt vina a iugis Falernis, Gauricis, Maſſicis, ita excelſae animae a patrio ſolo peterent pretium, & non potius ciuitati ſuae ſplendorem virtute conciliarent. Nec praetermittendae erunt opes, & fortunae obſequia, quae tamen nec bonum quemquam efficiunt, ſi adſint, neque, ſi abſint, deteriorem. Aliis igitur incedam veſtigiis, & in numeroſa laude non amplificandi locis, ſed delectu vtar. Qui abſolutiſſimum quoddam Phidiae ſignum contemplantur, dignitate formae adeo rapi in admirationem ſolent, vt mens obſtupefacta totius perfecti operis artificium vno obtutu non capiat. Luſtrantes itaque membra ſingula, iam faciem perſona dignam praedicant, iam decen-

tem humerorum latitudinem, iam toros egregios, & accuratum muſculorum poſitum, iam denique venas omnes decore expreſſas, ipſumque ſtatum corporis & proportionem mirantur, & ex omnium pulchritudine partium de totius ſtatuae praeſtantia iudicant. Mihi ſimiliter in STRYKIO perfectum Iureconſulti exemplar admiranti, per partes videtur eundum, quae laudem hanc cumulatiſſime abſoluunt, demonſtrandumque, nec ad eruditionem admirabilem, nec ad ſummam prudentiam, nec ad pietatem diligentiamque incitatiſſimam quidquam IPSI defuiſſe. g)

Tantum eſt iureconſulti tamque eximium nomen, vt illo vno omnes doctrinae ſapientiaeque copiae contineantur. h) Fuerunt quidem, fuerunt tempora, quum dignitate hac in ludibrium proſtituta, ii demum crederentur, quidquid in iurisprudentia ſummum eſt, attigiſſe, qui nec leuiter guſtatis ſapientiae elementis, nec optimis artibus a limine ſalutatis, illud vnice per omnem aetatem egiſſent, vt in cathedris barbari, in litibus non incauti, & in foro ranis eſſent loquaciores. Nati hinc ſunt leguleii, reipublicae

 fata-

g) Propoſitio vel partitio, ex qua elucet panegyricum hunc eſſe non ἀναλυτικὸν, ſed συνθετικὸν. Vid. *Part. II. Cap. III. n. 5.* Siſtitur enim idea boni iureconſulti, oſtenditurque eum I) eruditum, II) prudentem, III) pium, IV) diligentem eſſe debere.

h) Primum argumentum tractationis oſtendit iureconſulti eruditionem, vbi I) locus communis eiusque theſis: *ICtus debet eſſe eruditiſſimus.*

fatales; praecones actionum, ſyllabarum aucupes, qui non niſi multarum legum ſibi non intellectarum principia vno ſpiritu recenſere, atque ad ſingula verba Bartolum, Baldum, & neſcio quae alia pudenda ſaeculis nomina, velut caput aliquod Gorgoneum obuertere didicerant. Sed o miſeram, o ridiculam artem, quae in eo faſtigium ſapientiae conſtituit, vt fatearis, nihilo te eſſe aut Accurſio aut Bartolo ſapientiorem! Diu itaque eſt, ex quo orbis elegantior ſtatus controuerſiam mouit febriculoſis hominibus, quorum auctoritate antea iurisprudentiae dignitas non minus, ac Atlante caelum, ſuſtineri videbatur. Laborat nunc eorum fides, &, facta felici temporum reparatione, ea ſequuta eſt rerum immutatio, vt qui olim claſſicis & primis adſcribebantur ordinibus, hodie vix in proletariis aut capite cenſis locum inueniant. i) Alia nimirum ſunt artis aequi & boni ornamenta, alia & validiora praeſidia, quibus dignitatem ſuam gloriamque cum laude tueatur. Si quis eſt mortalium, qui praepotente iſta ac glorioſa ſapientia generoſum animum praemuniuerit, qui praeſtandae tuendaeque beatitudinis rerumpublicarum prudentiam ſibi ſummam conciliarit, qui, quid iuſtum, quid honeſtum, quid decorum ſit, omnesque veritatis inueſtigandae rationes in numerato habeat; qui denique & vniuerſam Romanae antiquitatis effigiem, & patri-

i) Illuſtratio a contrario.

patriae mores ac diſciplinam, veluti animo impreſſa, circumferat: hunc demum tantam adferre ad iura peritiam exiſtimandum eſt, quantum horum adminiculorum copia ſe a vulgo ſegregauit. k) Grande profecto atque arduum negotium! ſed cui viuida STRYKII excitatiorque indoles ab ineunte aetate accuratiſſima cum diligentia ſe praeparauit, in hoc vno omni cura atque animi ſollicitudine defixa, vt iureconſultum aliquando non nomine magis quam meritis, referret. l) Vix inaeſtimabile hoc caeli depoſitum deoſculati fuerant parentes; vix mirificam filii indolem e iucundis puerilis prudentiae praeludiis animaduerterant, quum diligenter ac prouide circumſpicerent viros, qui tantae ſpei admouerentur, ingeniumque ad ſumma omnia natum accuratiſſime formarent. Lenzium, non ignobile in Marchia caſtellum, quaſi omne ſibi decus in STRYKII natalibus conſtaret, non ferebat ingenia, quae iuuenilibus ſtudiis praeeſſent. Sed defectum ſuppleuit parentum pietas, qui non detrectarunt & peregre alere filium, quem domi adhuc fauſtis ſub penetralibus nutriuerant, pulcherrimo prodigalitatis genere gloriam hanc lucrati,

 quod

k) Aetiologia loci communis. *Multae enim artes a ICto addiſcendae ſunt, ſi nomen hoc tueri velit.*

l) Hiſtoria Strykii multis iudiciis moralibus & illuſtrationibus hinc inde diſtincta. Oſtenditur enim Strykii eruditio per partes.

Digitized by Google

quod STRYKIVM orbi dederint, quo maius dare nihil potuiſſent. Miſſus hinc Seehuſium, & mox, ſchola hac tantum ingenium non diutius capiente, Coloniam Marchicam, dici non poteſt, quam praecoci incremento adoleuerit. In perpoliendo ILLO honeſtiſſima aemulatione concertabant Voſſius, Mullerus, Wellius, digni hoc diſcipulo magiſtri: de quibus identidem cogitanti, maxime ſit ambiguum, illine STRYKIO, an hic ipſis debere plura videatur? Strykio enim illi ad humanitatem optimasque artes; hic illis ad gloriam profuit: illi huic doctrinae ſuffecerunt copias; hic reddidit aeternitatem. O beatum diſcipulum his magiſtris! o beatiſſimos magiſtros diſcipulo tali! m) Sexennium iam in ſtadiis iſtis tirocinia ingenii incredibili cum laude poſuerat, talemque ſe praeſtiterat vbique, vt & aequalium generoſorum conatus, & magiſtrorum opinionem ingenio vinceret: reliquum erat, vt vinceret ſeipſum, eumque campum inueniret, in quo virtus eius excurreret latius, & parta tot vigiliis doctrina ſe mirifice in publico conſpectu explicaret. Proditum memoriae eſt, Aeſculapii quondam filiis ad commendandam artis auctoritatem ſuffeciſſe, ſi Alexandriae ſe dixerint eruditos. Eadem tunc erat Leucoridis fama, ad quam, tamquam ad mercaturam bonarum artium, non ſolum e uicinia, ſed & ex remotiſſimis regioni-

m) Recenſentur vero I) ſtudia ſcholaſtica.

onibus ingens quotidie multitudo confluebat; exemplum inde petitura melioris cuiusdam cultiorisque doctrinae. Hic grauiora auſpicatus STRYKIVS, celeriter antecellere omnibus ingenii gloria viſus eſt. Quid tam eſt praeter conſuetudinem, quam adoleſcentulum, reipublicae deſtinatum, potiſſima humanitatis ſtudia in academiis excolere? excoluit: philoſophiae ſe totum tradere? tradidit: his praeſidiis animum ad maiora nitentem praemunire? praemuniuit. Vidiſſes illum, iam in Sperlingii ſcholis ſubtilioris ſapientiae receſſus curioſe indagantem: iam, duce elegantiſſimo Kirchmaiero, nouos conatus manſuetioribus litteris impendentem: iam reliquorum philoſophorum inhaerentem ſubſelliis. His meditamentis NOSTER praeluſit eruditioni, quam orbis mox erat admiraturus. Eat in omnis aeui memoriam tam illuſtre exemplum, & pudore ſuffundat poſteros, qui ſuas praecipitando curas, illotis, quod aiunt, manibus ſublimiorum ſcientiarum ſacra turbant, & nouo genere furoris prius eruditi eſſe volunt, quam erudiri. Aliud animo ſedit ſapientiſſimo STRYKIO, qui quum ad veram Alciatorum, Hotomanorum, Budaeorumque gloriam, non dormitantem illam atque oſcitantem gloſſatorum ſapientiam, coniteretur: ſtudiis elegantioribus ſelectiſſimam indolem admouit, quae & fundamentum ſternunt eruditioni reliquae, & ſui neglectum per omnem vitam ſeuera vltione

vindicant. Quantum ceteris adoleſcentibus ad ſalutandos amicos, quantum ad corporis exercitationem, quantum ad alias voluptates innoxias, & ad ipſam requiem animi & corporis conceditur temporis, quantum alii tribuunt intempeſtiuis conuiuiis, quantum denique aleae, quantum pilae: tantum ille ſibimet ad haec ſtudia recolenda ſumſit. Cuius quidem conſilii quantos fructus per omnem vitam perceperit, ſi alia deeſſent huius rei argumenta, vel ex ipſo, quod paulo poſt amplexus eſt, iurisprudentiae ſtudio apparuit. Sublimioribus enim his ſacris initiatus, nihil reliquit intactum, nihil intentatum, nihil quod non ſagaciſſima mente penetrarit. Siue vaſto iuris Romani mari ſe committeret, ſiue ſe praerupto ſpatioſiſſimoque legum pontificiarum pelago crederet, ſiue rerum denique ciuilium adſueſceret fluctibus, his ſemper velis ſecurus tam feliciter enauigauit, vt nullis adlideretur errorum ſcopulis, nulla popularium opinionum incurreret breuia, nullas ignorantiae ſyrtes pertimeſceret. Quid ex Zieglero, Lyſero, Klengelio, quid ex Nergero, quid deinde in Viadrina ex Dechero, Brunnemanno, aliisque doctiſſimis viris de omni iuris legumque ratione accepit, quod non animo ita praeparato tam facile haeſerit, vt non tam diſcere, quam reminiſci quodammodo & recordari, ex illa vetere Platonis ſententia, videretur? Quam fortunato conatu omnes & Romanae diſciplinae & Germanici iuris rationes & diuortia vaſto in-

ingenio complexus? Quam nihil ex imperii legibus & inſtitutis ignorare ſe paſſus eſt? Hunc in modum deformatus & lineis omnibus expreſſus deſcriptusque erat ille STRYKIVS, qui ingenii atque eruditionis magnitudine non patriae ſolum, ſed vniuerſae Germaniae oculos in ſe eſſet conuerſurus. Id tantum ad ſummam laudem reſtabat, vt partes quaedam expolirentur amplius, & inducto veluti colore illuminarentur, ne tanquam in Appellea tabula, ſic in STRYKIO, quidquam pulchritudinis aut artificii deeſſet. Didicit proinde, etiam cum docendo eſſet aptiſſimus, neque veterano deeſſe videbantur, quibus capaciſſimum ingenium impleret. Non vt in praediis vrbanis, ſic in litterarum morumque ſtudiis, ne altius quis tollat, actio vllo vnquam iure prodita eſt: gliſcit quotidie magis atque emicat generoſa indoles, & limites omnes diſcendi cupiditate transſcendit, tantamque ſibi euagandi viam facit, quantam ipſe ſcientiarum ambitus capit ſpatioſiſſimam. n) Quae edoctus NOSTER, noluit in patria haerere diutius, ſed peregrinandi cepit impetum, non vt pulchris & munitis vrbibus aut aedificiorum ſplendore oculos paſceret, non vt pompas ſpectaret & aularum obſequia, aut innocentes patriae mores inter peregrina vitia exueret, ſed vt rediret doctior, & prudentiam augeret, praecipuum illud iuris peritiae condimentum.

 Quod

n) II) ſtudia academica.

Quod ſi Pythagoras ille Samius, & quidam ex veteribus alii, digni eo nomine laudibus habiti ſunt, quod vbicumque terrarum quidquam eſſet, quod diſci oporteret, eo commigrandum ſibi exiſtimarunt: quid de STRYKIO dicemus, qui iudicio ſuo vſus non barbaros gymnoſophiſtas, non Chaldaeos mortalium ſuperſtitioſiſſimos, nec illos monſtrorum nutritores Aegyptios, ſed cultiores Europae nationes putauit adeundas. Digna videbatur Britannia, quam primam adnauigaret. Britanniam dico, illud Europae, qua meliorum eſt partium, munimentum, bellicae togataeque prudentiae ſedem, eruditiſſimorum hominum ſeminarium: hanc, inquam, Britanniam adiit, cui par eſt nihil, & nihil ſecundum. Quidquid Londinum in aula, palatiis, muſeis, magnificum ſplendidumque habet, aut artis vsquam ac elegantiae oſtentat, quidquid Oxonienſes Athenae exteris in exemplum vix imitabile proponunt, totum hoc, quantumcumque eſt, quod certe maximum eſt, totum hoc, inquam, vidit, perſpexit, cognouit, intenteque obſeruauit. Vidit tot viros omnis eruditionis atque elegantiae principes, quorum ad eminentiſſimam gloriam ipſe paullo poſt ſe totum compoſuit. Iis frui, cum illis eſſe ac verſari, eorum ſermonibus, ſtudiis, moribus intendere animum, quam ſalubre erat ac frugiferum? Vidit tot bibliothecas locupletiſſimas, qua-

rum

rum theſauros ipſe deinde animo circumferebat, Longino illi ſimilis, quem ſpirantem veluti bibliothecam & ambulans muſeum curioſa admirata eſt antiquitas. Vidit denique illa regnatricis prudentiae arcana, quae ipſe poſtea auditoribus fide incorrupta euulgabat. His mercibus transmarinis locupletior, quae nec imperioſam fortunae vim, nec maris naufragia, nec piratarum inſidias pertimeſcunt, ex Anglia ſoluit, ſecundoque ventorum flatu in Batauiam adpulit. Numquàm profecto ſalutare Veneris ſidus blandius riſiſſe, numquam Caſtores fulgorem beneficum conſeruiſſe libentius exiſtimo, quam illo die, quo STRYKIVS inter fauſtas amicorum adclamationes nauem conſcendit. At finge, caelum ſubito eſſe turbatum, finge, mare ventis commotum tenebris totum inhorruiſſe; nauem porro vaſto gurgite iactatam, & nec in remis, nec clauo quidpiam praeſidii reliquum, ſed triſtia omnia, exitioſa, conclamata: quis dubitaret, NOSTRVM tot parentum votis diuinitus deſtinatum ſaluum ad litus fuiſſe euaſurum, ipſoque Iulio Caeſare multo confidentiorem timentem nautam adlocuturum: QVID TIMES, STRYKIVM VEHIS? Continenti igitur fauſto ſidere redditus, cultiſſimam Batauiam ita permeauit, vt nec ipſis Batauis lucri, ſed honeſtioris, cupiditate cederet. Docebant eo tempore Louanii Antonius Perezius, Franequerae Friſonum Wiſſenbachius, illa iuris oracula, quorum e ſcholis, tamquam

ex

ex equo Troiano, maximus prudentiſſimorum hominum numerus prodierat. Hos audire NOSTER, his ſtudia ſua probare, horum in complexu & conſuetudine verſari, pulchrum ſibi ac honorificum exiſtimabat. Adiit & Lugdunum, Vltraiectum, Groningam, iucundas Muſarum ſedes, & eruditiſſimis hominibus liberaliſſimisque ſtudiis adfluentes, in quibus ita verſatus eſt, vt fructum vberrimum liceret ipſi ad conſcientiam referre. Alcibiadem ita a natura factum canunt annales, vt quarumlibet gentium moribus verſatile applicaret ingenium. Hunc tradunt Athenis omnes ſplendore ac dignitate vitae ſuperaſſe, hunc Thebis ita labori inſeruiſſe, vt nemo eum corporis viribus aequaret; hunc denique Lacedaemone parſimonia victus atque cultus; inter Thracas bibacitate & incontinentia; apud Perſas venationibus & luxuria praeſtitiſſe perhibent. Miſera profecto & infelix gloria, imitari nequitiam, & vitia virtutibus redimere. Virtutes NOSTER, non vitia & ſordes, ſectabatur: non Socratis gibbum, ſed ſapientiam; non inuerecundiam Diogenis, ſed fortitudinem; non vinolentiam Cratippi, ſed acumen imitanda iudicabat, in hoc vnice defixus, vt exploraret ingenia, & ſingulas, quibus exſplendeſcerent, dotes in ſe vno omnes nexu pulcherrimo copularet. o) Haec via eſt, quam triuit STRYKIVS, hae alae, quibus ad

o) III) Peregrinationes.

Digitized by Google

ad illud doctrinae faſtigium euectus eſt, vnde veluti fulgentiſſimum aliquod lumen reipublicae litterariae quam diutiſſime illuxit, haec accuratiſſima cultura, ex qua nihil potuit, niſi inuſitatum atque admirandum, efflorescere. Quid quaeſo dicendi facultate praeclarius? At eam ita imbiberat diſertiſſimus STRYKIVS, vt quacumque de re dicere ingreſſus eſſet, melle dulcior ex ore flueret oratio. Quid linguarum cognitione fructuoſius? Has tanta cura ſuas fecerat, vt nec in Graecia, nec in Palaeſtina, nec in vicinis Germaniae imperiis hoſpes aut peregrinus eſſet. Quid aut philoſophia grauius, aut hiſtoriarum notitia iucundius? Sed & has diſciplinas ita in numerato habuit, vt iis ad iura illuſtranda, non ad oſtentationem, vteretur. Quid de iurisprudentia dicam? in qua non homines amplius, ſed ipſam prouocare diſciplinam videbatur. Quid de regina illa ſcientiarum theologia? cuius ille tantam fuerat notitiam conſequutus, vt id vnum tota vita egiſſe videretur. p) Haeret hic animus, & anceps in diverſa trahitur. Si enim tot STRYKII decora conſidero, maxime vereor, ne vnoquoque iuſto breuius defungar: ſin reipublicae litterariae ſuffragia reuoco ad animum, dubitare nequeo, quin iam nimium dixerim, quum quae ieiuna oratione expreſſi, multo praeclarius conſtanti fama atque omnium ſermonibus celebrentur.

Quin

p) IV. Diſciplinae, quas praecipue excoluit.

Digitized by Google

Quin, ſi fama ipſa conticuiſſet, ſi STRYKIVS multo plures laudum ſuarum obtrectatores haberet ſuperſtites, quam qui iuſtum virtutibus pretium ſtatuerent, nullumque eſſet praemium bonae menti ad ingratam poſteritatem propoſitum: duratura tamen eſſet gloria, tot vigiliis parta, nec moritura conſecrata aeternitati memoria, nec interitura incomparabilis doctrinae monimenta, quae de temporum non minus, quam hominum liuore honeſtiſſime triumphant. Epaminondam legimus famae ſuae tam fuiſſe ſecurum, vt quum ingens eſſet obtrectatorum numerus, nec liberos ipſe vllos ſuſtuliſſet, qui paternam gloriam defenderent, omnem tamen venturae aetatis inuidiam, omnes obliuionis minas generoſo contemtu vltus ſit, ideo, quod natam ex ſe relinqueret pugnam Leuctricam, quam non modo ſuperſtitem ſibi, ſed & mortalem futuram praedicabat. Non minus perenne monimentum ſuperſtes reliquit STRYKIVS; partus puta ingenii numeroſiſſimos, quos nullus vnquam dies, niſi qui ſaecula omnia, abolebit. Non hic operoſiorem diſſertationum recenſum agam, quarum complura volumina publicauit, iuſtae inſtar bibliothecae futura. Nec dicam de nitidis terſisque diatribis, quibus ſenſuum iura nouo atque inuſitatiſſimo conatu explicauit, de quibus vere vſurpare poſſis, quod Plato de ſenſibus ipſis praeclare ſcripſerat, illas excelſae mentis internuncias & ſatellites, & duces

ces ad veritatem certiſſimas eſſe. Mitto & cautiones in contractibus & teſtamentis obſeruandas, in quibus felici induſtria prudentiam conſultricem cum probitate iuſtitiaque coniunxit. Taceo accuratam de actionibus inueſtigandis tractationem, qua aequiore iure, quam C. Flauius, formularum ille compilator, ſellam curulem meruit. Omitto opera, quibus deſponſorum diſſenſionem, ſucceſſiones inteſtatorum, & iura clientelaria exſequutus eſt, luculentiſſima, nec non ſelecta, quibus Brunnemanni & Lauterbachii libros illuſtrauit, adnotamenta, in quibus omnibus eximium ſe vbique, hoc eſt, ſui ſimilem, monſtrauit. Vnum occurrit, quod ſilentio non eſt praetereundum, uſus pandectarum hodiernus, publicae vtilitatis egregium opus, cuius iam tres partes eruditorum votis exhibuit. Sed o nos ipſa felicitate noſtra infortunatos, quibus adfectum hoc opus voluptatem maximam; non abſolutum deſiderium incredibile incuſſit! Inchoatam enim Apellis Venerem triſtes miramur, cuius perfectioni mors inuidit, nec dabit forte ventura aetas, qui pulcherrimae tabulae ad praeſcripta lineamenta ſucceſſurus ſit. Haec illa ſunt inuidenda opera, quibus nulla vnquam finem allatura eſt aetas: hae firmiſſimae exſtructiones, quas nec temporum longinquitas, nec tempeſtatum caelique iniuriae, nec vlla conglobata hoſtium vis conficiet ac diſſoluet. Quae quidem niſi quis ita magna eſſe

fate-

fateatur, vt ea omnibus maximarum laudum adoreis longe anteponenda videantur, iniquus profecto rerum aeſtimator ſit: ſed tamen ſunt alia maiora. Manum enim iniiciunt tot viua ac ſpirantia STRYKII monimenta, tot inquam viri eruditionis prudentiaeque laude cumulatiſſimi, quibus NOSTER omnes per Germaniam academias, omnia fori ſubſellia, iudicia denique omnia ac palatia Principum impleuit. Ludibrium cordatioribus debet Gorgias Leontinus, qui de gloria ſua bene meriturus, ex quaeſtu, quem philoſophando fecerat, ſtatuam auream inaudito exemplo ſibi ipſe dedicauit. Tantis ſcilicet impenſis homini ſuae mentis ſtultitia ſtetit! Tanto molimine hoc illi erat agendum, vt vanitatis ſuae apud poſteros exſtaret memoria! Quanto honeſtius gloriae ſuae STRYKIVS conſuluit, qui totidem pulcherrima ſimulacra, quot formata a ſe ac perpolita ingenia poſteritati conſecrauit? Quo magis nimirum corpori animus naturae praeſtantia atque aeternitate antecellit: eo certior e viuis doctrinae ac virtutum ſimulacris, quam ſtatuis & imaginibus, corpori geminis, immortalitas ſperanda eſt. q)

Parcius fortaſſis laudes STRYKII videbor exſecutus, qui ſummae eruditionis lineas duxi, prudentiae oblitus. r) Non ſola pro-

q) V. Libri & opera, quae reliquit.

r) Argumentum II. de iureconſulti prudentia, quod denuo *loco communi* & *hiſtoria* abſoluitur.

profecto doctrina ac multarum rerum ſcientia eſt, quae iureconſultum abſoluit: inchoat tantum, & ſpeciem quamdam ac ſuperficiem eius adornat, cui vim omnem ac veluti ſpiritum prudentia tribuit. s) Namque ſi quis eſt, qui legum tantum atque artium cognitione memoriam impleuit, & cui in ſola ſcientia omnis poſita laus eſt, ille perſonae tragicae videtur ſimilis, quae, niſi accedat Roſcius, qui eam gerat decore, geſtuque ingenioſo viuam ſpectantibus praeſentet, parum ab vmbra aut ſimulacro diſtare videbitur. Pariter prudentia eſt, quae doctrinam iurisperiti informat atque animat, quaeque maxime confert, quod in reipublicae redundat emolumentum. Haec efficit omnia, haec patrat omnia, huius vnius beneficio legibus ſua aequitas, foro iuſtitia, reipublicae ſecuritas conſtat. t) Nouum ſe hic offert incomparabilis STRYKII decus, nouum ornamentum, quod vereor, vt ſatis mea mens aut cogitatio capere, nedum dicendo adaequare oratio poſſit. Vt enim de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex iudicare; ita, niſi prudens, non poteſt perſpicere prudentem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in NOSTRO ſic eminent ac elucent, vt mediocriter quoque doctos ac intelligentes aduertant & adficiant. u) Quis vnquam,

s) I. Locus communis eiusque 1.) theſis: *iureconſulto etiam prudentiu opus eſt.*

t) Aetiologia cum illuſtratione a ſimili.

u) II. Hiſtoria Strykii, cuius prudentia elucet variis rebus.

viſo tantum NOSTRO, non abſolutiſſimam quamdam prudentiae imaginem ſibi contemplari viſus eſt? Quis non ipſis in oculis & fronte explicatiſſima perſpicacis animi ſigna ac veluti ràdios eſt admiratus? Conſtans eſt cordatorum hominum opinio, iam inde ab vltimis ducta temporibus, eaque omnium gentium firmata conſenſu, habitare quaedam in ore mentis indicia, vultumque ita cum indole animi conſpirare, vt plerumque & orationem & ipſas actiones praeueniat. Hinc Aethiopes, credo, ac Lacedaemonii in delegendis magiſtratibus prudentiam ex dignitate formae corporisque habitu aeſtimarunt, & veterum ſapientum non nemo adfirmauit, ſi qui mortalium ea corporis dignitate, quae in Deorum ſimulacris cernebatur, vsquam terrarum reperirentur, dubitaturum eſſe neminem, quin eos ceteris imperare oporteat. Quid dicerent illi homines ſi STRYKIVM eſſent intuiti? Si faciem illam vidiſſent honeſtiſſimam? placidam luminum grauitatem, frontis honorem, dignitatem vultus ac corporis, & cunctis venerabile celſae proceritatis decus? Quid ſi ſeueritatem ſupercilio & triſtitia vacuam, & venuſtate temperata ſenectutis inſignia vidiſſent? Quam pulchram, quam excelſam, quam perſpicacem in tam formoſo domicilio mentem quaeſiiſſent? x) Nec fefelliſſet eos augurium. Quam enim rectitudinem mentis & iudicii inaeſtimabili Dei

mu-

x) I. Ex ipſa forma & oculis.

Digitized by Google

munere erat conſecutus, eam firmauerat doctrina,& diuturno vſu ita perfecerat,vt actionum omnium indolem attento animo perſpiceret, iuris ac honeſtatis rationes magna circumſpectione perpenderet, ſuccreſcentia litium ſemina prouide exſtingueret, omnesque calumniarum latebras retegeret adcurate. Tu teſtis es, illuſtris academia Viadrina, cui STRYKIVS noſter, per omnia honorum ſtadia decurrens, ſummam in iure dicundo celebritatem prudentia ſua conciliauit. Teſtis & tu, celeberrima Leucoris, quam STRYKII prudentia decem annos praeſtitit beatiſſimam. Et quid Te, alma mater Fridericiana, intra tam breue temporis ſpatium, ad eum florem & celebritatem famae euexit, vt de fructuum copia praeſtantiaque cum antiquiſſimis academiis frequentiſſimisque certare poſſis? Quid, inquam? niſi STRYKII prudentia, quae in rebus omnibus clariſſime ſemper eluxit. Hanc NOSTER docendi ratione perpetuo demonſtrauit. Docuit enim ſuauitate incredibili, quae omnium ad ſe oculos animosque aduerteret, prudentia vero tanta, vt nemo quidquam ex eo audiuerit, niſi profuturum, nec didicerit, quod neſciuiſſe fuerit rectius. Hanc adhibuit, quoties interrogantibus de iure erat reſpondendum. Nihil enim ſtatuendum, nihil pronunciandum exiſtimabat, niſi quod inſtituta cauſſae cum legibus comparatione iure ſtatuendum pronunciandum-

que videretur. Huius denique praeſidio reliquas muneris ſui rationes omnes feliciſſimis auſpiciis confecit. Siue enim in moderandis academiis eius iudicio opus eſſet, ſiue in iudiciis recuperatoriis eius induſtria deligeretur, ſiue denique in aulis expoſcerentur conſilia: talem ſe ſemper dedit STRYKIVS, vt prudentiae ſibi laudem ſeruaret integram, gratiamque ſummorum Principum conciliaret. y) Magnum eſt, placere Principi: maius adhuc plurium imperantium iudicio probari: at inconcuſſam eorum retinere gratiam, hoc in maximis negotiis difficillimisque numerandum. Quae omnia NOSTER, non quodam fortunae errore, aut fide in obſequium ſeruile ſubmiſſa, ſed inuſitata prudentia eſt conſequutus. Amatus eſt, quia meruit: nec deſiit amari, cum nec mereri deſierit. Certarunt in illo ornando eminentiſſimi Principes, inter quos, cum omnibus in rebus mira eſſet concordia, in hoc vno conuenire non potuit, quis STRYKIVM poſſideret. Hunc glorioſus Princeps FRIDERICVS GVILIELMVS Magnus, (at quam accuratus ingeniorum aeſtimator!) in Academia Viadrina ſummis honoribus auxit. Hunc IOANNES GEORGIVS, Saxoniae Elector, Leucoridis ſuae ornamentum votis omnibus popoſcit. Hunc potentiſſimus DANIAE REX, tamquam ſplendiſ-

y) II. Ex vſu diuturno in docendo, reſpondendo de iure & regendis academiis.

diſſimum aliquod lumen, ſeptentrioni inferre contendit. Hunc denique SACRATISSIMVS FRIDERICVS noſter ſuum vindicauit, nouaeque, quam Halae conſtituerat, litterarum coloniae, veluti palladium aliquod pignusque futurae felicitatis dedit. Quin ne quid NOSTRO ad ſummam laudem deeſſet, ipſi Auguſtiſſimo LEOPOLDO prudentia STRYKII noſtri digna viſa eſt, quam ampliſſima comitis palatii dignitate condecoraret, vt teſtatius eſſet imperii ciuibus, quantum abs ſe prudentiae pretium ſtatuatur. Mirifica Homeri, poëtae ſine exemplo maximi, poſt fata celebratur felicitas, quam liberalitati forte poetarum magis, quam vero debet. Eum enim Colophonii ciuem eſſe dicebant ſuum, Chii ſuum vindicabant, repetebant Salaminii, Smyrnaei vero ſuum eſſe, dedicato apud ſe illius delubro, confirmabant. Sed reliquerit ille tot ciuitates, quae ciuem ipſum fato iam functum expetiuerint: quanto felicius & maius eſt, haut pauciores non ciuitates, ſed Principes, Deo proximos, vidiſſe NOSTRVM, qui de ſe ornando fruendoque contenderent? Iam Homerum beneficae iſtae vrbes impeſtiua munificentia mortuum ciuitate donarunt, quem viuum inopem ac ingenioſe mendicantem deſtituerant, nullamque habere paſſi fuerant, niſi ex conſcientia, mercedem. Noſter & viuus Principum gratia floruit, ex florentiſſimis rebus ſuis deceſ-

 ſit,

ſit, exemplo poſteris futurus, quantum in prudentia virtuti praeſidium ſit, quantum innocentiae munimentum. z)

Nec vero pietas EIVS, ceteraeque, quibus enituit, virtutes ſine laudibus videntur eſſe dimittendae, iuſtitia, puta, humanitas, beneficentia, reliquae, quas communi vita aut priuatim ita excoluit, vt aeque illarum fructus in rempublicam litterariam, cui natus erat, remitterentur. a) Prima vtique atque excellentiſſima iureconſulti laus in pietate ſita eſt, quae ſi ab eius perſona abſit, aut ſummum ius, quod aiunt veteres, ſummam fieri iuſtitiae ſpeciem induere neceſſe eſt. b) Nam neque in verum ac iuſtum quisquam mente incorrupta inquiret, niſi eum antea irradiarit. Numen propitium, neque ea, quae iuſta deprehenderit, ad publicam ſalutem referet animus, niſi emendatus. Quae virtus cum iuſtam rationem apud omnes habeat, qui iuri dicundo interpretandoue operam nauant: cui potior eſt, quam profeſſori? aut cui magis ſuſpicienda colendaque eſt, quam ei, qui principem inter doctores, principem inter iuſtitiae ſacerdotes locum obtinet? Flexibiles quamcumque in partem ducimur a praeceptoribus, &, vt ita dicam, ſequaces ſumus. His enim cari, his probati eſſe cupimus; quod fruſtra ſperauerint diſſimiles, eoque ob-

z) III. E gratia principum, quam conſtanter retinuit.

a) Argumentum III. *de iureconſulti pietate.*

b) I Locus communis, eiusque theſis: *Iureconſultum oportet eſſe pium.*

obſequii continuatione peruenimus, vt prope omnes eorum moribus vivamus. Ad hos dirigimur, ad hos conuertimur vnice, hic tamquam perpetuae cuidam cenſurae paremus: nec tam praeceptis nobis opus eſt, quam exemplis, tanto maius in ſe pondus habituris, quanto luculentius adprobant, ae, quae praecipiuntur, fieri poſſe. c) Numquam Lenonem expreſſiſſet Cleanthes, niſi ille egiſſet imitanda; hic imitatus eſſet acta egregie. At vero, dum non modo ſcholis illius ac ſermonibus, ſed vitae etiam interfuit, dum ſecreta omnia perſpexit, illumque, an ex formula ſua viueret, cum cura obſeruauit; tam acri ac vehemente incitatione animus ad virtutem inflammatus eſt, vt Cleanthes Lenonem breui tempore totum ſapientia referret. Platonem quoque & omnem in diuerſum ituram ſapientum turbam, plus ex moribus, quam verbis Socratis traxiſſe, memoriae proditum eſt. Denique & Metrodorum & Hermachum & Polyaenum viros eruditiſſimos non ſchola Epicuri, ſed contubernium feciſſe dicitur. d) Edoctus iſta ab ineunte aetate STRYKIVS omnes reliquas, quibus affluebat, virtutes ac ornamenta parum ad vſum reipublicae pertinere iudicauit, niſi ſuis exemplo aeque ad pietatem, ac praeceptis ad doctrinam prodeſſet. e) Prima hinc ILLI ac antiquiſſima cura,

c) Aetiologia.
d) Illuſtratio ab exemplis.
e) II. Hiſtoria Strykii, cuius pietas oſtenditur variis argumentis.

Digitized by Google

Chriſto ſeruatore frui, illius meritis expiare ſordes, illius gratiae praeſidio emendare animum, caſte porro & pie Deum colere, puras & ſanctas ei allegare preces, & vt paucis me expediam, ita vitae ſuae rationes componere, vt quaecumque faceret, omnia fugiendae turpitudinis & honeſtatis adipiſcendae cauſſa ſibi facienda eſſe ſtatueret. In his auſpicabatur diem, & finiebat, hoc ipſius negotium, hoc otium, hic labor, haec quies, in his vigilias, in his etiam ſomnum reponebat, longe ab illis diuerſus, qui ſummam in eo iurisperiti laudem collocandam exiſtimant, ſi conſcientiae pariter ac pietatis ſenſum omnem amiſerit. f)

Ea eſt pietatis ſanctitatisque conditio, vt nunquam ſeiunctas a ſe habeat virtutes reliquas, ſed iſtis ſemper comitata adſit, & tamquam earum regina, ſacro hoc ſatellitio ſtipata, effulgeat. Simul ac ſol, ille ductor ſiderum, coelo noſtro illuxit; adeo innumeri ſtatim radii orbem ſimul implent, vt nullum eius ſpatium ſit, quod non ſplendidiſſimum illorum peruadat lumen, pulſisque tenebris illuſtret. Simillime pietatem fulgentiſſimum virtutum reliquarum iubar ſequitur, quod tam mirifice in omnibus actionibus exſplendeſcit, vt nulla ſit vitae pars, neque publicis neque priuatis, neque forenſibus neque domeſticis in rebus, neque ſi tecum agas quid, neque ſi cum altero contrahas, quae non inde decus ac lumen ſortiatur. Id quod in

f) I. Ex praxi pietatis.

in nemine, quam STRYKIO noſtro, adparuit luculentius, qui pietate clarus, omnibus ſimul virtutibus enituit. Iuſtitiam, cuius ſe ſacerdotem nouerat, colebat religioſe, nec ferebat improbitatem & tergiuerſationes, quibus rabulae vnice triumphant, turpiſſimas. Grauis praeterea fuit, ſi quisquam alius, idem vero etiam comis & benignus erga omnes, ſed probos maxime, hoc eſt, ſui ſimiles, quorum nullum a ſe triſtem vnquam diſcedere paſſus eſt. Inſectabatur vitia, non homines, nullius rei facilius oblitus, quam iniuriarum. Nihil iucundius ſuauiusque ſibi exiſtimabat, quam emendare errantes, idque tam ſapienter praeſtabat, vt ſequerentur monentem attenti, & perſuaderi ſibi, etiam cum perſuaſerat, cuperent. Mitto placidam ac quietam animi conſtantiam, cuius per omnem vitam ſtudioſiſſimus fuit, cui ſeruiuit vnice, quam nullis temere litibus aut iurgiis turbauit, procul ab illis ſeiunctus, quos vel verbo laceſſitos ſtatim mala mens & neſcio quis furor in ſimultates & ſcenica conuicia agit. Vt paucis me expediam, tanta STRYKIO noſtro concordia, tantus concentus omnium laudum omnisque gloriae contigit, vt nihil pietati eius vitae elegantia, nihil ſeueritati comitate, nihil grauitati humanitate detraheretur.

Quid denique de diligentia dicam ac aſſiduitate admiranda, quae tot virtutibus tamquam cumulus acceſſit? Quis credat, IL-

LVM ab ineunte fere adoleſcentia grauiſſimis muneribus admotum tot negotia, vix multis ferenda, tam diu ſuſtinuiſſe? Quis vero credat ita ſuſtinuiſſe, vt & ſcribendis tot aeternis voluminibus ſuffecerit? Iam miſeri ac depreſſi homines per vniuerſam Germaniam eius opem ac conſilia expetebant, iam academiarum, iam ordinis ſui occupationibus vrgebatur, iam aularum negotia erant expedienda. His tamen fluctibus, quibus vel conſtantiſſimus quisque opprimeretur, viuida indole ſubnixus, felici induſtria ſe emerſit; laboris patientiſſimus, parcus temporum diſpenſator. Nunquam in cathedra eius opera, nunquam vox deſiderata eſt, nec ſenex quidem aetatis vocatione vti, aut valetudini potius ſuae, quam adoleſcentum ſtudiis, ſeruire maluit, horas omnes ſibi periiſſe ratus, quas ſpei iuuenum, votisque parentum flagrantiſſimis ſubtraxiſſet. Celebratur a Tullio Q. Mucius, cuius ianua & veſtibulum in eius infirmiſſima valetudine affectaque aetate, maxima quotidie frequentia ciuium & ſummo hominum ſplendore ita celebrabatur, vt eius domus oraculum vniuerſae ciuitatis eſſe videretur. Quam multo maioris admirationis fuit, venerandum ſenem noſtrum intueri, proſtratis licet per aetatem valetudinemque viribus, in frequentiſſima tamen iuuenum corona ternis per diem horis iura praeclara induſtria interpretantem? Quanto iucundius ſpectaculum STRYKIVM videre, ſola canitie ác corporis

poris imbecillitate ſenem, ingenio iuuenem viribus quotidie maiora conantem non magis, quam perficientem egregie? Sic vixit NOSTER, ſic adoleuit, ſic conſenuit, ſic (o triſte ac illaetabile verbum!) deceſſit. Vltimum enim vitae actum dum maxima cura perpoliuit, ſtitit, abrupit inſuperabile fatum praeclaras decurſiones, & Virum, immortalitate digniſſimum, ex vita, tamquam virtutum ſuarum theatro, euocauit. Stantem Veſpaſianum; NOSTRVM laborantem, iura reddentem ac docentem propemodum mori decuit, in hoc illo feliciorem, quod morbo, niſi ſenectute, nullo debilitatus, ſine vllo mortis ſenſu, exſpirauit, quod ſeptuagenarius fere inſtar iuuenis deſideratur, quod animam denique, Deo amatam, Deo deuotam, caelo, vnde acceperat, reddidit, vbi iam inter ſpiritus beatiſſimos, laetitia ineffabili triumphans, aeternitati intereſt, ad quam non niſi ita morienti iter patebat. g)

Heu lux! heu ſidus academiae! heu pater deſideratiſſime! quo abis? Quo nemo eruditione ac doctrina ornatior, prudentia conſultior, pietate & iuſtitia ſanctior, nemo innumerabilibus in nos meritis clarior illuſtriorque fuit. Quem vnum inprimis parentis loco venerari, quem vnum ſuſpicere omnes ac reuereri: vnde diſcendi cupidi doctrinam, oppreſſi opem, dubii conſilium expoſcere ſolebant. Heu decus academiae! heu

g) Ex variis virtutibus reliquis.

heu litterariae reipublicae ornamentum! heu fulcrum ſpei noſtrae, firmiſſimumque columen! Eamne calamitatem incidere nos, vt funus TVVM deflere oporteat, quod concitatiſſima pietate totque precibus adhuc ſumus deprecati? Quid tanto dolori noſtro afferet leuamentum? quod tanto remedium vulneri inueniemus? h) Sed quo abripior? In te vno nobis ſpes omnis ſita eſt, ſumme ac aeterne DEVS, ſtator academiae, quem propter beneficia populus Chriſtianus optimum, propter vim ac poteſtatem maximum cognominat. Te, ſumme rerum arbiter, oramus ac religioſe veneramur, vt vulneri remedium, dolori ſolatium afferas. Serua nobis academiam, quae REGIS SAPIENTISSIMI auſpiciis inter medias belli tempeſtates nata, tuo munere tam breui tempore tam feliciter adoleuit, vt aetate ſua maior ſuperiorque videatur. Serua, quos ſuperſtites per TE habemus, profeſſores excellentiſſimos, vt reddant nobis, quem amiſimus, STRYKIVM. Serua vnicum paternae virtutis heredem, vt patrem deſideratiſſimum in ſe Fridericianae reſtituat, & quam diutiſſime, adplaudentibus vniuerſis, exhibeat. Serua denique ac ſoſpitem, incolumen, florentem praeſta celeberrimum THOMASIVM, digniſſimum ſolum STRYKIO ſucceſſorem, & Praeſidem ordinis iuridici ALTERVM potius, quam SECVNDVM. i)

XVI.

h) CONCLVSIO, quae continet I.) τὸ πάθος.
i) II. Votum.

XVI. DIALOGVS DE VSV IVRIS ROM. HODIERNO.

a) Magnum fuit ingenium FR. HOTOMANI, magnumque optimarum artium ſtudium, tum tanti in iurisprudentia tamque mirifici profectus, vt ſingulare illud ſaeculi ſui decus nulli aequalium poſtponendum videatur. Illuxerat diuinum illud ingenium Galliae, in quo ampliſſimo regno variis locis tanta cum laude iura interpretatus eſt, vt eius domus, id quod de Scaeuola eleganter dixit Tullius, totius Galliae eſſet oraculum. Enimuero non minorem ſibi laudem ex eius virtutibus decerpit Germania, quae non ſolum ſenatoriae HOTOMANORVM genti originem; ſed & noſtro, Pariſienſis lanienae periculum fugienti, receptum dedit tutiſſimum. Cogitanti vero mihi ſubinde de huius viri doctrina ac prudentia, permirum ſaepe videri ſolet, aeterna huius viri opera tam cito propemodum hominum manibus excidere potuiſſe. Iurisprudentiam enim ſectatus eſt non vmbratilem illam, qua ante iſta tempora omnia paene acroateria ac fora perſtrepebant, ſed ſolidam, ſed grauem, multaque artium atque antiquitatis notitia temperatam, vereque vſui futuram. Erant tum illa tempora, quibus ii demum videbantur iurisprudentiae laudem ſuſtinere, qui id vnice per omnem vitam

a) Παρασκευή, & quidem prologus, de quo *P. II. Cap. IV. n. 6. p. 201.*

vitam egiſſent, vt quidquid a Bartolo & Baldo traditum acceperant, inſigerent memoriae, & in foro ac cathedris ſtentorea voce creparent. Adeo tum miſeri homines ad illa gloſſatorum dumeta relegati, in barbarie delicias, & laureolam in muſtaceo quaerebant. Verum ab hac dementia dici non poteſt quam alienus fuerit HOTOMANVS, qui non modo veteri illi iurisprudentiae Romanae ex ipſa antiquitate ac elegantiore litteratura lucem accendit, verum etiam antiquas, quae paſſim in foris vigent, Gallorum conſuetudines ſumma induſtria indagauit, & primus fortaſſis, quam parum e iure illo peregrino hodierna fora admiſerint, in praeclaro illo ANTITRIBONIANO ſuo oſtendit. Eam de vſu iuris Romani ſententiam, quum etiam in familiari congreſſu, quum eſſent vna BARN. BRISSONIVS & IACOBVS CVIACIVS, fulgentiſſima illa iurisprudentiae lumina, elegantiſſimo ſermone expoſuerit: operae pretium me facturum exiſtimaui, ſi, quid inter tantos viros familiariter actum ſit, breui oratione exponerem. b) Feruebat iam meſſis, & feriae non ſolum iudiciariam curam, ſed & ſcholaſticos labores laxauerant, quum BARN. BRISSONIVS ad HOTOMANVM officii cauſſa domum veniret, eumque ſedentem in hortulo

b) Pars altera τῆς παρασκευῆς, narratio, de qua ibid. & p. 202.

tulo meditantemque offenderet. Huius ſummi viri aduentu ille mirifice recreatus, confeſtim libellos e manu depoſuit, amplexusque hoſpitem: Salue, inquit, o eruditum caput, mihique longe cariſſimum. Defixum me vides in libellis tuis, doctis profecto & limatiſſimis, ex quibus tantam me fateor cepiſſe voluptatem, quantam neſcio an iam dudum ex vllo volumine ceperim. Quid ergo optabilius mihi contingere potuiſſet conſpectu tuo, cuius vel monumentis ingenii quoties frui licet, in caelo mihi eſſe videor? Ad quae arridens ſuo more BRISSONIVS: Et tu quoque, inquit, ſalue, elegantiſſime HOTOMANE, quo facundiorem laudum mearum praeconem hodie nusquam reperiſſem. Quod ſi Themiſtocles nullum acroama nulliusque vocem libentius ſe audire profeſſus eſt, quam eius, a quo virtus ſua optime praedicaretur, quo me animo eſſe exiſtimas, quem aduentantem tot laudibus tu vir laudatiſſimus excepiſti, quas ego ſi agnoſcerem, eſſem profecto mei ignariſſimus? Enimuero, quamuis nimias illas, quas in me effudiſti, laudes non tam iudicio tuo, quam amori, tribuam: tamen quum tibi meum de formulis libellum in manibus eſſe videam, ſcire velim, HOTOMANE, de eo quid ſerio ſentias? Egone? inquit ille. Quid vero ſentiam, niſi talem illum eſſe, qualis a te proficiſci potuit, id eſt doctum, laborioſum, elegantem, & illuſtran-

ſtrandae iurisprudentiae Romanae pariter ac ſcriptoribus antiquis vtiliſſimum? Veruntamen quia me de te iudicantem amori pluſculum dediſſe ſuſpicaris: dabo operam, vt & hac te ſuſpicione liberem, & qua in re tecum mihi haut conueniat, candide exponam. Non ignoras, BRISSONI, iam diu in ea me eſſe ſententia, paullo minus, quam vulgus exiſtimat, vtilitatis ex iuris Romani ſubtilitatibus in foro noſtro redundare. Quum enim non Romae de iure reſpondeamus, ſed in Gallia, cuius non ſolum leges & mores, verum etiam imperii forma ab illa Romanorum republica & inſtitutis longiſſime ſeiuncta ſunt: equidem non video, cur tam ſimus patientes, vt vel diſcere, vel ſcribere velimus, quod in vſu non ſimus habituri. Quamobrem mirari ſaepenumero ſoleo, te, qui ab ephebis in foro verſatus, denique ad ſummum palatinae militiae gradum adſpiraſti, & non potes leuem iuris Romani vſum experiundo non didiciſſe; excellentiſſimum illud ingenium ad Romanas tantum antiquitates adpellere, & eas formulas reuocare in lucem, quarum apud nos uſus, non dicam obſoleuit, ſed nullus vnquam fuit. Nolim hoc, BRISSONI, ita interpreteris, ac ſi abiectius de libro tuo ſentiam, quippe quem iam paullo ante faſſus ſum eſſe eruditiſſimum. Sed mallem tamen, id, quod pace tua dixerim, ingenium illud tuum commodares illuſtrandis antiquitatibus patriis, enucleandoque iuri

veteri

veteri Gallico, ex quo pleraeque, quibus in foro utimur, conſuetudines, reliquae eſſe videntur. Hoc vero eſt, quod a te boni omnes flagitant: & inde eſt, quod nonnunquam ſubiraſcuntur formulis tuis, ceteroquin eruditiſſimis, quae tempus iſtud ſtudiumque tuum utilioribus rebus ſubtraxerunt. Equidem exſpectaui iam diu, vt capitularia regum Franciae, aliaque patriae antiquitatis monimenta, quae in bibliothecis latitare non ignoras, opera tua e ſitu extracta illuſtrataque videremus. Aſt quum tu haec tardius, id eſt, vt ego interpretor, diligentius adornes: facere non potui per coniunctionem ſtudiorum, amorisque noſtri, quin hac admonitione non nimis verecunda te excitarem. Paullo commotior hac obiurgatione, quamuis amica, videbatur BRISSONIVS. Repreſſa tamen tantiſper indignatione, alio inflexit ſermonem, veritus, ne noua iſta HOTOMANI de vſu iuris Romani ſententia, a qua ipſa erat alieniſſimus, taedioſae diſputationi daret occaſionem. Quare prehenſa ac blande demulſa HOTOMANI manu: Atqui hoc iam, inquit, non agimus, HOTOMANE. Eo enim adueneram conſilio, vt hortulum hunc tuum, quo nihil eſt cultius, curioſo oculo luſtrarem, ſimulque per platanona opaciſſimum, in quem per areolam proximam patebat via, defixis in terram oculis, deambulare coepit. Haut parum erubuit HOTOMANVS, ſentiens iam, ſe

liberius, quam BRISSONII indoles ferebat, dixiſſe. Progreſſi tamen ambo per viam vmbroſam, & de variis rebus, maxime vero de republica & temporum calamitate colloquuti, ſuam quisque animi commotionem, ille indignationem, hic pudorem non inſcite diſſimulabant. At vix viam illam inter eiusmodi fabulas ſemel iterumque confecerant, quum contendentem ad ſe notarent IAC. CVIACIVM, cui, tanquam aeui ſui Papiniano, omnes tum iureconſulti veluti faſces ſubmittebant. Eius aduentu inprimis recreatus BRISSONIVS, frontem, quam adhuc adſeuerauerat, explicuit, & ad venientem conuerſus: Opportune, inquit, aduenis, prudentiſſime CVIACI. Ne enim, quid inter nos actum ſit, ignores, HOTOMANVS hic noſter, quem profecto decebat iurisprudentiae Romanae dignitatem pro virili ſua parte tueri, neſcio quo abreptus errore, abiectius de ea ſentit, eamque vix vllius hodie vſus eſſe contendit. Quum vero tu omnem aetatem in ornanda repurgandaque a tot ſordibus Romana iurisprudentia exegeris: tuum profecto erit, praeſtantiſſimam hanc facultatem ab hac contumelia vindicare, communemque amicum errore pernicioſiſſimo abſoluere. Cui CVIACIVS, delectatus hominis vrbanitate: At noſtra, inquit, cuius tu dignitati conſultum cupis, iurisprudentia, quemquam cauſſa indicta damnari vetat.

Quare

Digitized by Google

Quare dum me iudicem adpellas, HOTOMANVS nobis erit exorandus, primum, vt ne me latum a te iudicem eieret, deinde, vt niſi moleſtum ſit, cauſſam ſuam agat. Nec minus tuum erit, BRISSONI, ei reſpondere, vt facta cauſſae coniectione, ſecundum quem litem dari oporteat, ea, qua par eſt, aequitate cognoſcam. Aſſenſi, omnes culcitras poſcunt, & in platanonis ora adſident. e) Tum HOTOMANVS, vindicaturus BRISSONII indignationem, ita exorſus eſt: Satis animaduerti, Barnaba ſuauiſſime, non parum te commotum eſſe iudicio meo, quod paullo ante iuſſus de Formulis tuis depromebam. Quamquam enim nihil feceram reliqui, vt quanti ego labores tuos faciam, etiam ex iudicio illo meo intelligeres: vel id vnum tamen te mordere viſum eſt, quod ius Romanum paullo minori, quam tu quidem velis, vſui nobis hodie eſſe, exiſtimarem. Id enim ita, meo quidem iudicio, interpretatus es, ac ſi parum honoris veteri illi Romanorum iurisprudentiae detulerim. Verum, vt prius illud non inuitus fateor & prae me fero: ita de poſteriore maximam mihi facis iniuriam. Nunc tu, IACOBE,

Quam rem vitio mihi det, quaeſo animaduertito.

e) Ἀγών, de qua praecipua dialogi parte diximus. *P. II. Cap. IV. n. 8. p. 203.*

Ius Romanum ego, ſi quis alius, ſuſpicio, atque admiror, neque vllum eſſe puto alterius gentis ius, quod cum hoc comparatum non ſordeat. At ſi quis ex me quaerat, credamne legum Romanarum, (nam quae in iure noſtro ex naturali illa aequi bonique diſciplina repetuntur, huc non pertinent,) in Galliae noſtrae foris inſignem aliquem vſum eſſe: tum vero fatebor, mihi alia omnia videri. Quin vt liberalius agam cum Briſſonio noſtro, non ſolum eſſe, verum etiam eſſe poſſe aliquem eius vſum, negabo. Non magis ſane reſpublica noſtra ferret leges Romanas, quam veteres illas Moſaicas, quae licet omnes omnium philoſophorum bibliothecas & auctoritatis pondere, & vtilitatis vbertate mihi ſuperare videantur, a republica tamen noſtra eiusque inſtitutis plane abhorrent. Haec eſt illa ſententia mea, quam an tam aduerſam iurisprudentiae noſtrae dignitati exiſtimes, fac, quaeſo, ex te, CVIACI, intelligam. Tum CVIACIVS ad HOTOMANVM conuerſus: Noli quaeſo, FRANCISCE, committere, vt inuidiam tuam accuſem. Id vero crimen quo pacto, quaeſo, dilueres, ſi intempeſtiuo iudicii noſtri deſiderio in transuerſum actus, nobis praeclaras illas, quae te in eam ſententiam impulerunt, rationes inuideres? Quare, niſi graue eſt, eas, quaeſo, deprome. Longam vero mihi orationem imperas, inquit *Hotomanus*, cui ſi plures depoſcerem cle-

clepſydras, id quidem iure meo facerem. Sed in compendium tamen rem mittam, & eundo per plerasque iuris Romani partes, quam parum Gallica ciuitate donatum ſit, oſtendam. Duae ſunt totius iuris Romani partes, quarum altera ad ſtatum rei Romanae pertinet, altera ad rem cuiusque priuatam perſequendam retinendamque eſt comparata. Publicum illud ius antiquum nullius hodie eſſe vſus, omnes mecum fatebuntur, qui magiſtratuum munera & iura vna cum ipſa republica mutari, non ignorant. Quidquid ergo Romana iurisprudentia de patriciis & plebeiis, de conſulibus, praetoribus, aedilibus, proconſulibus, praeſidibus prouinciarum, de praefectis vrbi & praetorio, de iuridico ciuitatis Alexandrinae aliisque dignitatibus praecipit, non magis profecto Galliae, quam iura Mandarinorum apud vltimos Seres, conueniunt. De aliis dignitatibus apud nos diſceptatur, id eſt, de iuribus Regis, Reginae, Delphini, fratrum Regis, & eorum appanagii, Principum item, baſtardorum Regis, Conneſtabili, Parium, Mareſchallorum Franciae, Magiſtri regii cubiculi, Admiralii, Ducum, Comitum, Vicecomitum, Vicariorum, Baronum, item Theſaurariorum Franciae, praefectorum fiſci & rationum, Cancellarii, magiſtrorum ſupplicum libellorum, Parlamenti, Balliviorum, Seneſchallorum. Plura huius generis referrem, nisi parcerem

BRISSONIO noſtro, cuius aures, Romanae adſuetas elegantiae, tot barbara dignitatum nomina vix ferre exiſtimo. Iam ſcire velim, quid Romanis illis cum noſtris dignitatibus commune ſit? Nihil profecto omnia illa poſſunt reipublicae noſtrae prodeſſe, quae a Romana illa toto caelo, quod aiunt, diſtat. Expendamus, quaeſo, quid in codice noſtro de iure publico traditum ſit: ſunt ea profecto ab iis, quae in Pandectis legimus, diuerſiſſima. Quamobrem vero, niſi quod migrante Conſtantinopolin imperio, alia ſubito eſſe coepit reipublicae facies? Quod ſi vero Iuſtiniano aeuo in ipſo Romano imperio ius publicum Romanorum antiquum obſoleuerat: qua fronte illud Galliae obtruderetur, cuius imperium, a Francis conſtitutum, nihil ex eo tempore cum Romano illo vetere commune habuit? Pergere volentem interpellauit BRISSONIVS. Conſulturus enim memoriae, qua paullo minus, quam HOTOMANVS, valebat: ad hanc orationis partem ſeorſim reſpondere maluit. Simulata ergo indignatione:

Semper ego, inquit, *auditor tantum? nunquamne reponam?*

Specioſa ſane eſt oratio tua, HOTOMANE, ſed, quod pace tua dixerim, parum ſolida. Nunquam mihi dubium fuit, quin alia ſit noſtrae, alia olim fuerit Romanae reipublicae facies,

facies, nec ego me in rebus ciuilibus tam puto eſſe hoſpitem, vt cuique imperio ſuas dignitates ſuaque iura publica eſſe ignorem. Verum cogitanti mihi de ciuitatis Romanae facie, obuerſari videtur perfecta aliqua numerisque omnibus abſoluta reipublicae imago, ex qua Galli non minus quam aliae gentes capere poſſint regnatricis prudentiae exemplum. Multa recenſuiſti barbara dignitatum noſtrarum nomina: ſed quid prohibebat, quo minus Franciae mareſchallos, praefectos praetorio; Duces, praeſides prouinciarum; theſaurarios Franciae, quaeſtores; praefectos fiſci, comites ſacrarum largitionum; parlamentum ſenatum adpellares, niſi data veluti opera barbarus videri voluiſſes? Eadem fere ſunt veterum illarum noſtrarumque dignitatum munera, eadem propemodum iura, vt, ſi uerum fateri velis, nominibus tantum differre videantur. Quae in orbe Romano Imperatoris; eadem regis in Gallia noſtra iuriſdictio eſt. Quam parum deinde differunt, Auguſtarum & reginarum, Caeſarum & Delphinorum iura? Quid porro? an non in conneſtabilis & mareſchallis noſtris veteres illos praefectos praetorio renatos intelligis? Idem de reliquis videtur ſtatuendum. Iam vide quaeſo, HOTOMANE, quo pacto CVIACIO huic perſuadere coneris, iuris iſtius publici Romani nullum apud nos vſum omnino ſupereſſe. Ego vero non ſupereſſe aliquem vſum nego,

inquit Hotomanus, ſed nullum vnquam fuiſſe contendo. Totum imperium noſtrum non a Romanis, ſed a Francis, horum victoribus conſtitutum eſt: nec ea in re Romanorum, ſed ſuos mores atque inſtituta ſequuti ſunt. Quum ergo leges illae de officiis & dignitatibus non Francis, ſed orbi Romano datae ſint: qui fieri poteſt, vt quasdam earum legum, quae nunquam in Franciam penetrarunt, reliquias domi noſtrae quaeramus? Parum profecto ad rem facit, quod inter Romanas noſtrasque dignitates ſimilitudinem quandam deprehendere tibi videris. Si enim id ſufficere arbitramur, quid prohibet, quo minus &Sinenſium iura publica inFrancia noſtra ciuitate donata ſtatuamus? Non difficilius ſaltim fuerit, ſimilitudinem quandam inter Sinenſium Mandarinos paresque Franciae, quos vocamus, quam inter Mareſchallos noſtros veteresque praefectos praetorio obſeruare. Verum peroraſſe mihi videor cauſſam, quod ad iurisprudentiam publicam attinet, nec ipſum BRISSONIVM tam ex animi ſui ſententia, quam ingenii mei exercendi cauſſa arbitror haec in medium attuliſſe. Quare ſi quidem vobis ita videbitur, priuatorum etiam iurium vſum expendam. Tum CVIACIVS: Ita vero, inquit, mihi videtur, & quidem maxime. Neque enim res erit magnorum laterum, vt mihi, quae adhuc dixiſti, perſuadeas. Diu enim eſt, ceu ipſe nouit BRISSONIVS, quod publici Romanorum

rum iuris vſum in Francia nullum eſſe agnoui. Quare ſi eo me animo adpellauit iudicem, vt ea in re ſecundum ſe litem darem: vereor ne eum conſilii poeniteat. At de iure priuato quid ſtatuendum ſit, nondum liquet. Quare dabis id opinor, amicitiae noſtrae, vt de eo potiſſimum nobis ſententiae tuae rationes ea, qua ſoles, dexteritate explices. Profecto ne BRISSONIO quidem id graue futurum, fretus eius humanitate, credere te, HOTOMANE, fide mea iubeo. Ego vero, inquit HOTOMANVS, id nec tibi nec huic BRISSONIO credo, niſi more Quiritium promiſeritis. Tunc ergo, BRISSONI, aequo animo feres, me ea de re loquentem? Feram, inquit BRISSONIVS. Et tu, CVIACI, pergit HOTOMANVS, id me credere fide tua iubes? Oblectauit CVIACIVM viri vrbanitas. Protinus ergo reſpondit: ſe iubere, conuerſusque ad BRISSONIVM: Vides inquit, quo loco ſimus apud HOTOMANVM. Quia enim nos iuri Romano haut parum tribuere intelligit, non minus caute nobiscum agit, ac ſi cum rabulis quibusdam, in medio foro Romano ſibi obuiis, res eſſet. Quaſi vero inquit BRISSONIVS hoc tempore opus eſſet iſtis ambagibus, nec hodie quaeuis pacta, nulla licet interpoſita ſtipulatione, rata haberentur. Tum HOTOMANVS: Video me iam multum laboris hac ſtipulatione compendii feciſſe. Hac vna enim ſolemni-

tate, quam modo BRISSONIVS euanuiſſe fatebatur, vniuerſae, quam agendam ſuſcepi, cauſſae haut parum lucis acceſſurum ſpero. Ex verbis naſci obligationem, non primum nos vel leges XII. tabularum, vel ius illud Flauianum, verum ipſa natura ac ſempiterna ratio docuit. At vero, quod obligatio illa inutilis ſit, niſi certa quaedam formula ſtipulandi conceptioque verborum interceſſerit, id vero Romanorum patriciorum commentum eſt. Quare illud apud nos quoque viget, non quia Romanis legibus demum cautum eſt, vt ſua quisque promiſſione teneatur, ſed quia id ex ipſo naturali iure hauſimus. At Romanas illas ambages, ad decipiendam plebem comparatas ideo non recepimus quia Romana ſunt, hoc eſt, non publici ſaporis inſtituta. Iam ſi per vniuerſam iurisprudentiam Romanam eas, BRISSONI, idem, quod iam de ſtipulatione obſeruauimus, vbique deprehendes. Fere enim nihil, niſi quod ipſis naturae legibus ſtabilitur, in fora noſtra receptum, reliqua vero omnia, quae a Romanis inuenta accepimus, cum ipſa Romana republica exoleuiſſe, intelliges. Noſti, BRISSONI, tria eſſe ſumma capita, ad quae vniuerſum ius Romanum, ipſius Triboniani iudicio, poſſit reuocari. Omne enim ius aut in ſtatu perſonarum, aut in rerum qualitatibus, quas vocant, adquirendoque dominio, & obligationibus, aut in actionibus inſtituendis excipiendis-

Digitized by Google

endisque verſatur. Perſonarum prima apud Romanos diuiſio in liberos & ſervos diducebatur. Hinc innumerae veterum iureconſultorum diſputationes de iure libertatis, de ritibus manumiſſionis, de diuerſa conditione libertinorum, de iure & auctoritate, quam domini retinebant ſeruo manumiſſo, quam ius patronatus nominabant, de colonis, ſtatu liberis, & ſexcentis huius generis quaeſtionibus. Iam cogita quaeſo, quid vtilitatis nobis in forum prodeuntibus allaturus ſit ingens & continuus ille labor, qui huic iuris parti addiſcendae inſumendus eſt. Apud nos ſeruilis conditionis hominum aliis pro dominorum arbitrio penſio imperatur, alii certam ſoluunt, alii manus mortuae eſſe dicuntur, alii matrimonium libere non contrahunt. Quae omnia quantum a Romanis inſtitutis remota ſint, nemo non intelligit. Quid iam dicam de patria poteſtate Romanorum? Habebant Romae patres liberos paene ipſis mancipiis ſubiectiores, adeo, vt & vendere eos & pignori dare, & quidquid adquiſiuiſſent, vel ſuum facere, vel in alios transferre poſſent. Quin? ſi quid contra officium admiſiſſent liberi, quo ſupplicio in eos eſſet animaduertendum, penes patres, tamquam reges quosdam domeſticos, erat arbitrium. Horum nihil in Gallia noſtra auditur. Romanorum commentum erat illa patria ciuium maieſtas: adeoque illud cum ipſa Romana ciuitate exſpi-

ſpirauit. Nos eo iure vtimur in liberos, quod ius naturae ac gentium non patribus, ſed parentibus, indulſit. Vnde & illos emancipationum ritus quia a Romanis ſunt inuenti, non magis a Francis adoptatos reperimus, quam genera illa nuptiarum, adoptionum ac legitimationum, de quibus tam ſubtiles exſtant in corpore Iuſtinianeo diſputationes. Idem concedendum erit de tutelis, ex lege Atilia & Iulia Titia, nec non parentum, fiduciaria, patronorum. Quis vmquam dixerit, tutores apud nos ex iſtis legibus dari? Pupillis praeeſſe debere, qui educationis bonorumque in ſe curam ſuſcipiant, ipſa docet aeterna illa lex ac ratio, quam e natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus. Quaecumque vero Romani cauerunt, veluti, vt certis tantum magiſtratibus ius eſſet, tutores ex legibus dandi: vt tutores praeſentes certa formula auctores fierent, quoties quid a pupillo agendum eſſet: vt ſi parum ex fide gererent, ab unoquoque ciuium in ſuſpicionem adduci & ad praetorem deferri poſſent: ea omnia, tamquam Romana inſtituta ad nos haut pertinent. Hinc apud nos quidam ſunt cuſtodes, quidam legitimi, & in cuſtodibus quandoque nobilis, quandoque ciuilis eſt cuſtodia: quae omnia dici non poteſt, quam longe abſint a Triboniani diſciplina. Venio ad alteram iuris priuati partem, quae de iure rerum praecipit. Multa hic in legibus Romanis prudenter ac prouide eſſe ſtatuta de acqui-

quirendo rerum dominio, de ſucceſſione ab inteſtato, de contractibus item ac obligationibus, quis negauerit? Sed pleraque ita ſunt comparata, vt ad ſempiternae illius legis normam, tamquam ad Lydium lapidem, compoſita videantur. Hinc quod iſta in Gallia noſtra vigeant, adeo non mirum eſt, vt, ſi non vigerent, eſſet quam maxime mirandum. Vigent enim etiam pleraque in Turcia & poſitis ſub alio ſole regnis; quo vis fama quaedam iuris Romani vmquam penetrauit. Verum his in rebus multa addiderunt Romani, varia praecipientes de rebus mancipi & nec mancipi, de diſcrimine agnatorum, gentilium, cognatorum, de bonorum poſſeſſionibus, de ſtipulationibus, contractibus bonae fidei & ſtricti iuris, quae ne audiuntur quidem in foris noſtris, indicio certiſſimo, ea in Gallia non magis, quam Turcica iura, eſſe recepta. Alia ſunt, quae in iudiciis noſtris crepari audimus, veluti appanagia, vaſallagia, *d'heritages cottiers, ou ſurcottiers, des droits ſeigneuriaux, de iuſtice directe, cenſiue, recognoiſſance*, & his ſimilia. Iam finge, BRISSONI, excellentiſſimum aliquod ingenium, quale in CVIACIO hoc noſtro admiramur, eo diuturna exercitatione perueniſſe, vt iura Romana non minus accurate teneat, quam aut Cato, aut Scaeuola, aut Sulpicius. Si illud hac ſola ſcientia inſtructum in illud iudiciarium tuum regnum, aut aliud Galliae forum veniret; nonne ſibi, his auditis, in alio

terra-

terrarum orbe pedem poſuiſſe videretur? Reliquae ſunt actiones. Sed de his plura addere nihil attinet. Vno enim, vt ita dicam verbo rem omnem confeciſſe videbor, ſi nihil, quod ad nos faciat, in tota illa iurisprudentiae Romanae parte contineri dixero. Si quis tibi, BRISSONI, qui ſupremo Galliae foro tam diu praefuiſti, formulam actionis e libello tuo formularum, tamquam e praetoris albo, occineret, an tu, quaeſo eum ſanae mentis crederes? Sin vero de modo atque ordine iudiciorum quaeritur: is nobis ne ſatis quidem hodie notus ac perſpectus eſt, tantum abeſt, vt eum in regno noſtro ſequamur. Quae quum ita ſint, nec te, BRISSONI, nec hunc, quem mihi iudicem tuliſti, CVIACIVM dubitaturum arbitror, quin abſoluendus ſim a ſuſpicione illa, in quam tu me, ſententia mea non ſatis intellecta, adduxeras. His dictis, ſilentium ſequutum eſt, & BRISSONIVS, cui iam fuiſſet pro ſe dicendum, de iis potius, quae ab Hotomano in medium prolata fuerant, quam quae ipſe eſſet prolaturus, meditari videbatur. Tandem tamen, pudore ad dicendum adactus: Video, inquit, te HOTOMANE tanta orationis ſententiarumque vbertate cauſſam dixiſſe, vt mihi tam diſerti aduerſarii ingenium non minus, quam CICERONI olim HORTENSII eloquentia, timendum videatur. Verum vt iurisprudentiae noſtrae cauſſam deſeram, eamque

que e foris noſtris exulare exiſtimem, fateor me oratione tua, quantumuis erudita, nondum adduci. Multis verbis poſſem pleraque, quae ab vſu receſſiſſe ais, temporibus ac foris noſtris vindicare: ſed paucis ſelectiſſimisque exemplis iuris Romani vſum hodiernum oſtendere malo. Quid tibi videtur, HOTOMANE, de toto teſtamentorum iure? illudne tibi Romae natum videtur? An vero Romae illud notius eſſe potuit, quam hodie eſt in Gallia noſtra? Quid dicam de ſubſtitutionibus, de legatis & fideicommiſſis, de codicillis & iis, quae ex iſto iure naſcuntur actionibus? Quid his in foro noſtro auditur frequentius? Plura omnino iuris Romani capita exoleuerunt, fateor, (& quidni exoleuiſſent, quum iam Imperatorum veterum aetate multa vetera Romanorum inſtituta euanuerint?) ſed omnia tamen receſſiſſe ab vſu, id quidem nec ego vnquam, nec hic, quem iudicem adpellaui, CVIACIVS concedemus. d) Vtriusque iam ora erant in CVIACIVM conuerſa. Sed hic prudenter declinaturus ſententiam dicendi officium: Si mihi iudici, inquit, aſſeſſores quidam aut decemuiri litibus iudicandis adeſſent: dicerem iam: DIXERVNT, diuiderem tabulas, adſeſſores mitterem in conſilium, diremtisque ſuffragiis aut abſoluerem te, Briſſoni, aut condemnarem. Verum quum ita diſſeruerit vterque veſtrum, vt ex incerto me paene reddi-

d) Epilogus, quae vltima pars dialogorum qualis eſſe debeat; diximus *P. II. Cap. IV. 8, 9. p. 297.*

Digitized by Google

reddideritis incertiorem: vtar iure meo, vetusque illud: NONDVM LIQVET pronunciabo. Adiuuit tergiuerſantem CVIACIVM fortuna. Defecerat enim inter confabulandum dies, acceſſeratque HOTOMANI ſeruulus, optimam hanc eruditiſſimorum hominum trigam vxoris nomine ad coenam inuitaturus. Quare, pacti inter ſe nouam ea de re diſputationem, conſurrexerunt, & progreſſi in aedes, frugalique excepti coena, multam noctis partem ſuaviſſimis ſermonibus exegerunt.

XVII. INSCRIPTIO STILO LAPIDARI CONFECTA.

D. M.
MORTALE. QVIDQVID. HABVIT.
HEIC. DEPOSVIT.
RAPH. LAMONIVS.
PVER. VENVSTVLVS ET. GRATIIS. IPSIS.
AMABILIOR.
VIX. ANN. V. MENS. III.
SI. VITAM. QVAERIS. PAVCA. CAPE.
NON. FVIT. FVIT. NON. EST. ERIT.
SIC. VITA. TRVDITVR.
HAEC. SCIRE. TVA. INTERFVIT.
VIATOR.
IAM. IN. REM. TVAM. ABI.
FILIO. SVAVISSIMO.
MOESTISSIMVS PATER.
L. L. Q.
POSVIT.

XVIII.

Digitized by Google

XVIII. INSCRIPTIO STILO RECENTIORE ELABORATA.

Expia omen,
Audies infauſtum nomen
FAVSTI SOCINI,
quem vixiſſe non magis expedit, quam viuere.
Si patriam quaeris: Italia eſt,
cuius antiquos colonos imitatus, ſcelere ſuperauit,
Italia terris; hic coelo, leges praeſcribere auſus eſt.
Illa de tribus terrae partibus: hic de tribus Deitatis
perſonis triumphum affectauit.
Cui ipſe humanitatem debebat, eius diuinitatem,
cui redemtionem; eius redimendi virtutem,
nefario, ſine dubio, auſu, in dubium vocauit.
Tantum ingenium erat puero,
vt puer ſenex videretur.
At turbato ordine, ſenex puero magis deſipuit,
doctus futurus, ſi minus didiciſſet.
A iurisprudentia auſpicatus inſaniam,
Leges, quas violaturus erat, didicit;
fortaſſis, vt tanto argutius, ligitaret.
Inde ſacras litteras ſcrutatus eſt,
verum, vt aper vineam,
proculcaturus, quibus frui potuiſſet.
His inſtructus ſubſidiis,

Digitized by Google

cum veritate bellum gerere coepit:
quumque Cainum nulla ferret regio,
demum in Sarmatia delituit, at non latuit.
Libellis enim variis
ea ſparſit ſemina,
quae in infauſtum ſuccreuere lolium.
Id vnum laude dignum,
quod morari denique inter homines deſiit.
Tu, lector,
quod felix fauſtumque ſit,
infauſtos Fauſti errores,
ſi vita tibi curae eſt, vita.

S. D. G.

IN-

Digitized by Google

INDEX
PRIOR VERBORVM.

A

Ab ante, praepoſitio in ſolis inſcriptionibus obuia 215
Abdicare patrem acute dictum 137
Abominatio, vox eccleſiaſtica 47
Abominabilis, vox barbara 47
Abſoluere, vox eccleſiaſtica 48
Absque illo eſſet, formula comica 53
Abyſſus, vox Graeca in Latinitate non adhibenda 44
Accerſo, falſo dicitur, pro *arceſſo* 14
Acinaces, vox Perſica 44
Adhuc, & *hactenus*, quomodo differant? 19
Aduocare pro *cauſſas agere*, vox iuridica 51
Aedepol an hac formula iurandi vti liceat 77
Aemilius, non *Aemylius* ſcribendum 13
Aequanimiter, vox barbara 43
Aequipollere, vox philoſophica & barbara 52
Aeternalis vox barbara 47
in ſolis inſcriptionibus obuia 215
Aeternaliter vox barbara 47
Affectuoſus vox barbara 43
Affirmatiuus, vox philoſ. & barbara 52
Agon, vox Graeca in Latinitate non adhibenda 44
Ahenobarbus non *Aenobarbus* ſcribendum 13
Albedo vox barbara 46
Aliqualiter, vox barbara 47
Alucinari non *hallucinari* ſcribendum 14
Amat pro *ſolet*, poeticum 53

Ambo accuſatiuus maſc. 18
Amicabiliter vox barbara 43, 47
An in dubitatiua ſententia non repetendum 22
Ancorà non Anchora ſcribendum 14
Apoſtata vox eccleſiaſtica 48
Appropriare vox barbara 44
Approximare vox barbara 44
Arceſſo non *accerſo* ſcribendum 14
Archidux, licet vox hibrida, tutius retinetur 42
Archimarſchallus, licet vox hibrida, tutius retinetur 42
Aſſiſtentia, vox barbara 44
Auctor non *author* ſcribendum 14
Αὐτόχειρ quid ſignificet? 44

B

Baptiſmus, vox eccleſiaſtica 48
Bene de ſe merenti, formula lapidaris 212
Beſtialitas vox barbara 44
Blaſphemia vox Graeca in Latinitate non adhibenda 45, 48
Brundiſium non *Brunduſium* ſcribendum 13
Burgus vox barbara 44

C

Caecata charta, translatio qualis 74
Caelebs non coelebs ſcribendum 14
Caeli pro *caelum* poeticum 53
Caeli fornices, qualis translatio 73
Caerimonia, non *ceremonia* ſcribendum 14
Calculo pro *calculator* vox Cicer. rarior. 251
Cambium vox iureconſultorum recentior 51
Canonizare vox eccleſiaſtica barbara 48
Capitaneus, vox barbara 44
Carthaginienſis non Carthaginenſis ſcribendum 13

Ca-

Caſtrata reſpublica 74
Caſualiter, vox barbara 47
Cauſſari vel *produci*, vox philoſophica 52
Clueo vel *cluo* poeticum 53
Coaequalis vox proba 47
Collaterales vox barbara 47
Comiſſari non *commeſſari* ſcribendum 14
Commenſalis vox barbara 47
Communicare cum quo, non *alicui* 21
Communiter non idem ac vulgo 19
Comparatum eſt, quomodo conſtruendum 22
Complacentia vox barbara 44
Complices, vox iuridica 51
Conciliare alicui, non cum quo 21
Condeſcendere, vox barbara 44
Conditionaliter, vox barbara 47
Condolentia, vox barbara 44
Confortare, vox barbara 44
Conſcientia bona, mala, non ſatis Latina 48
Contra ea, non *e contra* dicendum 43
Contradictorius, vocabulum philoſophicum 52
Contritio, vocabulum eccleſiaſticum 48
Correſpondere, vox barbara 44
Creatura, vox eccleſiaſtica 48
Cruci affigere, *ſuffigere*, recte dicitur 48
In crucem tollere, recte dicitur 48
Crucifigere, vox eccleſiaſtica 48
Crux pro *calamitate*, vox eccleſiaſtica 48
Curabilis, vox barbara 47
Curare parui, an recte dicatur 21

Digitized by Google

D

Damnare, vox eccleſiaſtica 48
Deante, vocabulum in ſolis lapidib. obuium 215
Dentes lippiunt, phraſis Plautina 73
Deteriorare, vocabulum iureconſultor. barbarum 51
Deuotus numini maieſtatique eius, de hac formula quid ſentiendum 210
Dis manibus ſacrum, de hac formula lapidari quid ſentiendum 210
Diſcurrere, *diſcurſus*, quid ſignificent 52
Diſpenſare pro *legibus ſoluere*, barbarum 51
Diſtrictus pro *regione*, vocabulum barbarum 44
Diui, an beati recte dicantur 247
Duo, accuſat. maſc. 18

E

Econtra vox barbara 17, 43
E contraria parte / *E contrario* } recte dicitur 43
Ego vero quando dicatur 29
Elagabalus non *Heliogabalus* ſcribendum 13
Eleemoſyna vox eccleſiaſtica 48
Eremus vox Graeca, in Latina oratione non adhibenda 45
Eſſedum vox antiqua Gallica, ciuitate Romana donata 44
Eſſe videatur, clauſula periodorum Ciceroni familiariſſima 72
Eſt pro *licet* poeticum 53
Ethnicus vox eccleſiaſtica 48
Euadere, quomodo conſtruatur 20
Exaudire preces, phraſis eccleſiaſtica 48
Excommunicare, vocabulum eccleſiaſticum non adhibendum 45

Ex-

Extemporalis, vox proba 47
Extemporaneus, vox non ſatis Latina 47
Extrinſecus, adiect. vox barbara 17, 43
Extrinſecus aduerbium probum *ibid.*

F

Fauorabiliter, vox proba 47
pro felice aliquem adſpicere, non eſt Germaniſmus 253
Femina non *foemina* ſcribendum 14
Feſtus dies proba loquutio 49
Feſtum, ſubſtant. vocabulum eccleſiaſticum & poeticum 48
Feudum vox origine Germ. 44
Filialis vox barbara 47
Finalis vox barbara 47
Finaliter vox barbara *ibid.*
Flauedo vox barbara 46
Fornicari pro *ſcortari*, vocabulum eccleſiaſtic. 49
Fornices caeli, qualis translatio 73
Foſſa ponti, translatio Prudentii 73
Fortalitium, vox barbara 44

G

Gaza vocabulum perſicum 44
Genitor pro *patre* poeticum 53
Genitrix pro *matre* poeticum 53
Gentilis, vocabulum eccleſiaſticum 49
Gnatus pro *filio* comicum vocabulum 53
Grates agere poeticum 53
Greges vlmorum, translatio Plautina 73

H

Hactenus & *adhuc* quomodo differant 19
Hadrianus non *Adrianus* ſcribendum 13

Hallucinari falſo ſcribitur pro alucinari 14
Hannibal, non Annibal ſcribendum 13
Heros an vocari poſſit Chriſtus θεάνθρωπος 50
Hilarem ſe facere non eſt Germaniſmus 252
Hoc monimentum heredes ſequitur, formula lapidaris 212
Humane loqui opponitur τῷ poetice loqui 53
Humilis, *humilitas* pro *modeſto* & *modeſtia* vocabula eccleſiaſtica 49
Hypocrita, quid ſignificet 45

I

Id quod pro *quod* 30
Ieiunare vox eccleſ. 49
Implere legem phraſis eccleſiaſtica 49
Impoenitens vocabulum barbarum 44
Importantia vocabulum barbarum 44
Impraeſentiarum, quid de hac voce ſentiendum 17, 43
In dies, non *indies* 15
In primis non *imprimis* 15
In poſterum non *impoſterum* 15
Inanilogus vox hibrida Plauti 42
Incerta viae conſtructio hiſtoricis familiaris 119
Inceſſabilis / *Inceſſabiliter* } vocabula barbara 47
Increbeſcere, non *increbreſcere* ſcribendum 14
Incumbere, quomodo conſtruatur 21
Incurabilis vox barbara 47
Infernalis, vocabulum barbarum 47
Inquit quo loco ponendum 27
Inſanire pro *immodicos ſumtus facere* 252
Interiecto tempore, formula hiſtoricis ſolemnis 119
Intrinſecus adiect. barbarum 17, 43
Intrinſecus aduerbium probum *ibid.*

In-

Inuiolabilis, vocabulum barbarum 47
Irrationabilis } vocabula proba 47
Irrationalis }
Irreconciliabilis vocabulum barbarum 44, 47.
Irregularis, vocabulum barbarum 44
Isque, emphaſeos cauſſa addi ſolet 30
Iubeo, quomodo conſtruatur 21
Iuramentum, vocabulum non ſatis Latinum 51
Iuxta, quid ſignificet 19

L

Lacrima & *lacruma* ſcribunt veteres, raro *lacryma* 15
Lacrimas exſpuere, phraſis Plautina 73
Lapicidina non *lapidicina* ſcribendum 15
Legaliter vox barbara 47
Legem implere phraſis eccleſiaſtica 49
Leno pro *legato* apud Iuſtinum 251
Letum poeticum 53
Liga pro foedere vox barbara 44
Lippiunt dentes phraſis Plauti 73
Littera non *litera*, ſcribendum 15
Litus non *littus* ſcribendum 15
Longanimitas vox eccleſiaſtica 49
Lubens lugensque formula lapidaris 212
Lubricitas vox barbara 44

M

Mecenas non *moecenas* vel *Mecaenas* ſcribendum 13
Magnum ſe facere non eſt Germaniſmus 252
Malum interiectio 31
Matricula vocabulum iuridicum 51
Mauricius non *Mauritius* ſcribendum 13
Maxima pro regula vocabulum barbarum 44

Digitized by Google

Mecaſtor an ea formula iurandi vti liceat 77
Mehercule an ea formula iurandi vti liceat 77
Meliorare vox iuridica 51
Meridionalis vox barbara 47
Miniſterium vox eccleſiaſtica 49
Miraculoſus vox barbara 44
Modernus vox barbara 44
Moechus & *moechari*, vocabula Graeca in Latinitate non adhibenda 45
Momentaliter, vox barbara 47
Monialis vocabulum eccleſiaſticum 49
Multiſſimus, an vocabulum Ciceronianum 251
cur eo Bembus Ciceronianus vſus ſit *ibid.*
Mundus pro colluuie impiorum vel rebus humanis, notio eccleſiaſtica 49

N

Natus pro filio, poeticum 53
Nego, id eſt, dico, non 36
Neotericus, vox Graeca in Latinitate non adhibenda 45
Neutralis, vocabulum barbarum 44, 47
Nicator non *Nicanor* ſcribendum 13
Nigredo vox barbara 46
Non modo, ſed etiam quomodo variari poſſit 36
Notorium vocabulum iuridicum 51

O

Obliuium, pro obliuio poeticum 53
Obſcenus non obſcoenus ſcribendum 15
Oculariter vocabulum barbarum 47
Opera bona, locutio eccleſiaſtica 49
Oportet quomodo poſſit variari 36
Orphanus, vocabulum Graecum, in Latinitate non adhibendum 45

Pae-

Digitized by Google

P

Paene non *pene* ſcribendum 15
Paraſanga vocabulum Perſicum 44
Partialis vox barbara 44, 47
Patricius, non *patritius* ſcribendum 15
Peccata remittere, phraſis eccleſiaſtica 50
Perpendiculariter, vox barbara 47
Phalanx undarum, qualis translatio 73
Pientiſſimus an hic ſuperlativus probus ſit 17
Poenitentia pro *μετανοίας* notio eccleſiaſtica 49
Pompoſus vox barbara 43
Pontifoſſa apud Prudentium qualis translatio 73
Poſtumus non *poſthumus* ſcribendum 15
Potis vel *pote eſt* poeticum 53
Praxis vox Graeca in Latinitate puriore non adhibenda 45
Primordialis, vocabulum barbarum 47
Prioritas vocabulum barbarum 44
Profunda maris phraſis hiſtorica 119
Prophetare vocabulum eccleſiaſticum 49
Proportionalis vocabulum barbarum 47
Protectio vocabulum barbarum 44
Proximus notio eccleſiaſtica 49
Ptolemaeus non *Ptolomaeus* ſcribendum 13

Q

Quamuis quid ſignificet 19
Quandoque idem ac *quandocunque* 20
Quid eſt, quod pro *cur* 30
Quidam nominibus propriis additum quid ſignificet 30
Quidem quando modeſtiae cauſſa addatur 29
Quisque ſuperlatiuis adiicitur 29
Quo factum eſt, formula hiſtoricis familiaris 119

Digitized by Google

Quod & *vt* quomodo differant 20
Quod niſi pro *niſi* 30
Quod ſi pro *ſi* *ibid.*

R

Ratificare vocabulum barbarum 44
Recommendare vocabulum barbarum 43
Recompenſare vocabulum barbarum 43
Reſiſtentia vocabulum barbarum 43
Reuerti praeteritum *a reuertor* 18
Reuiſio vocabulum barbarum 43
Reuolutio, vocabulum barbarum 43
Rigoroſus vocabulum barbarum 43

S

Saecularis notio eccleſiaſtica 50
Saeculum non ſeculum ſcribendum 16
Saluificare vocabulum eccleſiaſticum 50
Saluus conductus vocabulum iuridicum 51
Salutari pro *vocari* poeticum 53
Scabinus, vox Germanica 44
Scandalizare vocabulum eccleſiaſticum 50
Scandalum vocabulum eccleſiaſticum 50
Scopulus patrimonii 74
Scultetus vocabulum Germ. 44
Senatus populusque de municipiis non vſurpand. 214
Scorſum non *ſeorſim* ſcribendum 16
Serioſus vox barbara 43
Situatio / *Situari* } voces barbarae 43
Sollers non ſolers ſcribendum 16
Sollicitus non *ſolicitus* 16
Subalternus vocabulum barbarum 43
Succurſus, vocabulum barbarum 43
Superioritas vocabulum barbarum 43
Supplicium pro *ſupplicatione* notio Salluſtii 252

Tan-

T

Tantum abeſt, huius formulae vſus 36
Tortura vocabulum iuridicum 51
Torus pro *thorus* 16
Totaliter vox barbara 47
Totus quomodo varietur 37
Triceſimus non *trigeſimus* ſcribendum 16

V

Vacantia vox barbara 43
Vacuefacere, verbum rarius apud Cornelium Nepotem 251
Vaſallus, vox origine Germanica 44
Velocibus pedibus, phraſis oratoria 119
Velox pedes, phraſis poetica 119
pedibus phraſis hiſtorica 119
Venire pro *eſſe* poeticum 53
Vernalis pro *vernus* barbarum 47
Verſari quomodo conſtruatur 22
Veſtis bene ſedet, non eſt Germaniſmus 252
Viator, cur haec vox in epitaphiis tam frequens 211
Viceſimus non *vigeſimus* ſcribendum 16
Virtuoſus vocabulum barbarum 43
Vlmorum greges, translatio Plauti 73
Vndarum phalanx, translatio qualis 73
Vomere verba qualis translatio 74
Vorago bonorum 74
Vt & *quod* quomodo differant 20
Vt ne pro *ne* 30
Vt quisque, ita pro *quo*, *eo* 36
Vxoratus, vocabulum barbarum 17, 43

Z

Zelus, vox Graeca in elegantiore Latinitate non adhibenda 45

IN-

INDEX
POSTERIOR RERVM.

A

Abbreviationes vocum caute & raro adhibendae 12
Acumina frigida 99
eorum fontes 136
ſunt ſophiſmata 138
Acutus ſtilus 135
an laude dignus 136
de eo qui ſcripſerint 136
Adagia quid 81
quando adhibenda 81
multa ab Eraſmo collecta hoc nomen non merentur 82
Adiectiua pro aduerbiis a poeticis ponuntur 134
in *alis* vel *abilis* pleraque ſuſpecta 46
Adiuncta rerum philoſophia docet 143
eorum vſus in periodis conſtruendis 143
Adverbia in *aliter* vel *abiliter* pleraque ſuſpecta 46
Alluſiones ad fabulas & hiſtorias ignotas obſcuram reddunt orationem 104
Ambitus in periodis quid 56
Ammianus *Marcellinus* vid. Marcellinus.
Amplificatio, exercitatio ſtili vtiliſſima 280
eius fontes 109, 281
Analyſis fundamentum imitationis 270 *ſeq.*
quomodo inſtituenda 271
Andreae (*Ioh. Valent.*) ioci 117
Anglerii (*Petri Martyris*) Epiſtolae 155
Antiquae formulae ornant orationem 80
Antiquitates, ad eas alluſio ornat orationem *ibid.*

Apte

Apte dicere quid 86
Apuleius, eius Latinitas 241
καλλωπισμὸν ſectatur 110
in epithetorum vſu ineptit 101
proprietatem tamen orationis Latinae ſeruat 241
de eo Melanchthonis iudicium *ibid.*
Archaiſmi in oratione cauendi 53
Areopagiticum iudicium 169
Argumenta e philoſophia petenda 143
in declamationibus quomodo inuenienda & elaboranda 174
in panegyricis vnde deſumenda 191 quomodo elaboranda 175
Aſchami (*Rogerii*) Epiſtolae 158
Aſiaticus ſtilus quis 90
eius hiſtoria 90
Aſper ſtilus quis 107
Atticus ſtilus quis 88
a Lyſia & Iſaeo corruptus 89
eius virtutes 89
Auctores claſſici. Ex iis lingua Latina addiſcenda 222
quo ordine legendi *ibid.*
quatuor curſibus euolui poſſunt 223
in eorum lectione quid notandum 246, *ſeq.*
Auguſtinus, eius epiſtolae 155
ὁμοιοτελεύτοις delectatur 28
Α'ξίωμα, qualis ſtili idea 110

B

Baldi (*Bernardini*) Epiſtolae 154
Barbarorum irruptio in prouincias Romanorum, quantum nocuerit Latinae linguae 43
Barclaii (*Ioh.*) ſtilus qualis 110
Barlaei (*Caſp.*) in orationibus quid deſiderandum 184

Digitized by Google

Baudius (*Dominic.*) eius epiſtolae 184
eius ſtilus 53
in eius orationibus quid deſiderandum 184
Bembus (*Petrus*) eius epiſtolae 158
myſteria chriſtiana formulis profanis deſcripſit 50
Berneggerus (*Matth.*) eius & Kepleri epiſtolae mutuae 155
eius & Schickardi Epiſtolae mutuae *ibid.*
Boecleri (*Io. Henr.*) panegyricae orationes 189
Boldoni (*Octauii*) Epigraphica 217
Bouilli (*Conr.*) Epiſtolae 154
Boxhorni (*Marci Zueri*) in orationibus quid deſiderandum 184
Breuitas periodorum & membrorum modo perſpicuitatis, modo obſcuritatis cauſſa 105
Buchneri (*Auguſti*) Epiſtolae 158
orationes commendantur 184
panegyrici laudati 189
Buri (*Richardi de*) Epiſtolae 155
Burleſque qualis dictio haec ludicra 127
Plauto etiam fuit familiaris 128
Busbequii (*Aug. Giſl.*) Epiſtolae 155

C

Caeſaris (*Iulii*) ſtilus perſpicuus 120
lectio commendatur 228
Calcagnini (*Coelii*) Epiſtolae 155
Caluitium a quo laudatum 173
Camerarii (*Ioach.*) epiſtolae 158
Capellae (*Marciani*) Latinitas 242
Captatio beneuolentiae an neceſſaria 182
Carminis ſolutio exercitatio ſtili vtiliſſima 278
Carteſii (*Renati*) Epiſtolae 154
Caſae (*Io.*) orationes commendantur 184

Ca-

Caſauboni (*Iſaaci*) Epiſtolae 155
Caſelii (*Io.*) Epiſtolae 155 orationes 184
Caſſiodori (*Aurelii*) ſtilus frigidus 99
Caſtellio (*Sebaſt.*) myſteria Chriſtiana vocibus profanis expoſuit 50
Catonis de re ruſtica liber qualis 235
Cellarius (*Chriſtophorus*) eius orthographia commendata 6
Eius Antibarbarus & curae poſteriores 41
Celſi (*Cornelii*) ſtilus 115, 240
Cenotaphium quid 208
Druſi Moguntinum 208
Piſanum ab Henr. Noriſio illuſtratum *ib.*
Cenſorini de die natali liber 241
Character, exercitatio ſtili vtilis 281
ſtili, de eo rhetores obſcurius diſſerunt 86
Chriſtus an recte vocetur *heros* 50
Cicero (*Marcus Tullius*) eius dialogi an imitandi 128
eius epiſtolae 156, 227
eius epiſtola I. libri I. ad Q. Fratrem reliquarum regina 132
eius epiſtolae quaenam elegantiſſimae 228
eius Cato Maior & Laelius commendantur 228
eius orationes ſelectae 230
an ſolus legendus 223
Ciceroniani quid de iis ſentiendum *ibid.*
Circumſtantiarum ſubſidio quomodo themata inuenienda 173
Ciuitas Latina an hodie exſtrui poſſit 222
Claudiani (*Claudii*) ſtilus 246
Coarctatio exercitatio ſtili vtilis 279
Colloquium quomodo elaborandum 205
Colon periodi quid 56
Colorum nomina in *edo* pleraque barbara 46

Digitized by Google

Columellae Latinitas & ſtilus 115, 235
Comicorum ſtilus proſaicus potius, quam poeticus 243
Comparatiui in fine periodorum eleganter ponuntur 26
Concinnitas orationis in quo conſiſtat 54
Concitatus ſtilus qualis 112
Concluſiones declamationum quales eſſe debeant 182
panegyricorum 196
epiſtolarum 165
Conditiones rerum e philoſophia petendae 144
earum vſus in periodis 144
Conuentus Graecorum celebriores 169
in iis habitae orationes *ib.*
Coraſii (*Ioannis*) epiſtolae 155
Cornelius (*Nepos*) eius ſtilus perſpicuus 120
Cunaei (*Petri*) orationes 184
cur potiſſimum legendus 226
Curtius (*Q. Rufus*) eius Latinitas 120, 232
an nouus auctor *ibid.*
ſaepe hyperbolis frigidis vtitur 121
eius deſcriptiones quales 283

D

Dannhaweri (*Io. Conr.*) in orationibus quid deſiderandum 184
Dausquii (*Claud.*) orthographia commendata 6
Declamatio quid 172
an ad tria cauſſarum genera referri poſſit 171
quomodo elaboranda 172
Definitio fundamentum ſtili philoſophicum 140
eius quis vſus in periodo 140
quotuplex ſit apud rhetores 141
Δεινότης qualis dicendi idea 114
Deſcriptio exercitatio ſtili vtilis 283

Dialo-

Dialogus quid ſit 198
quotuplex 199
hiſtoricus 200
comicus 200
perſonae in eo eligendae 200
partes eius 201 παρασκευὴ 201 prologus 202
narratio *ib.* ἀγὼν 203 epilogus 204
ſtilus eius qualis 122, 205
de eo exſtat liber Caroli Sigonii 198
tales qui ſcripſerint 197
an hodie eiusmodi ſcriptio ſit vtilis 198
an in dialogis liceat fingere 199
de quibus rebus ſcribantur 199
Dicendi vis, qualis orationis idea 115
Didaſcalicum dicendi genus cur inuentum 171
Dignitas, qualis orationis idea 110
Dimenſa oratio quid 54
Diogenes cur *Socrates furioſus* dictus 117
Dionyſii *Longini* liber de ſublimi obſcurior 86
Diſpoſitio perturbata obſcuram reddit orationem 106
Differere in vtramque partem an liceat 172
Diuiſio vocum quomodo fiat 13
fundamentum ſtili philoſophicum 141
eius in periodorum conſtructione vſus 141
Donati ſcholia in Terentium 227
Druſi monimentum vel cenotaphium Moguntinum 208
Druſii (*Io.*) Epiſtolae 155

E

Eccleſiaſtica vocabula an adhibenda 47
quomodo Latinius reddenda 47. *ſeq.*
Effectus rerum philoſophia docet 143
eorum in periodis conſtruendis vſus 143

Eginhardus *in vita Caroli* M. Suetonium exſcripſit 259
Eichelſtein monimentum Druſi Moguntinum 208
Ε'ιρομένη oratio quae 54
Ε'κκλησίαι Athenienſium quid 169
in iis habitae orationes *ibid.*
Ellipſes parcius adhibendae 31
Enallage hiſtoricis frequens 119
Enthymema oratorium quid 151
Epanalepſis ſchema poeticum 135
Epicharmus, eius ſententiae plane philoſophicae 144
Epicurus nulla translatione vſus eſt 103
Epiſodia cauenda 127
Epiſtolae quotuplices 154, 158
elaboratiores 162
familiares & miſcellaneae 158
in iis non dicemus & diſputamus 131
an in iis locum habent illuſtrationes 163 *ſeq.*
de iis conſcribendis quinam commentati ſint 153
quomodo inſcribendae 166
Epiſtolae clarorum virorum in cauſſa remonſtrantium 155
Epiſtolicus ſtilus qualis 130
Epiſtolicas inſtitutiones qui ſcripſerint 153
an eae vtiles *ibid.*
formulas qui collegerint *ibid.*
an eae vtiles 154
Ε'πισύναψις periodi quid 57
Epitaphia quomodo componenda 210
Epitheta frigida quaenam 100
poetica 132
eorum vſus quis ſit 100
a Nizolio collecta 253

Era-

Eraſmus (*Deſider. Roterod.*) multa pro adagiis habuit, quae hoc nomen non merentur 82
eius ſtilus 129
eius colloquia laudantur *ibid.*
epiſtolae 158
eius moria 173
eius panegyricus 188
Eremitae (*Danielis*) panegyrici laudati 189
Erythraei (*Ioan. Nic.*) Epiſtolae 157
Ethniciſmus ſtili 77
Ethopoeia exercitatio ſtili 283
tales ſcripſit Theon 284
Ἦθος, qualis dicendi idea 111
Eumenii panegyricus qualis 187
Euripidis ſententiae e media philoſophia deromptae 144
Eutropii Latinitas 226
Excerpta an ſint neceſſaria 249
eorum methodus expeditiſſima 250
lexicographica 250
rerum quomodo fieri debeant 254
Exclamationes in ſtilo hiſtorico frigidae 121
iis ſaepe vtitur Florus *ibid.*
Exercitationes ſtili, neceſſariae 275
earum variae ſpecies, veluti
verſio 276
variatio 277
carminis ſolutio 278
coarctatio 279
Amplificatio 280
character 281
Deſcriptio 283
Ethopoeia 283

Exordia epiſtolarum 164
inexſpectata in epiſtolis optima 165
declamationum 179
generalia & ſpecialia 178, 179
panegyricorum 196
quomodo diſponenda 179
Exilium a quonam laudatum 173
Extrema in ſtilo cauenda 1
in orthographia cavenda 6
in numero oratorio cauenda 71, 72
in imitatione cauenda 257

F

Fabri (*Honorati*) Epiſtolae 154
Fabri (*Tanaqu.*) Epiſtolae 155
Methodus legendi auctores, qua in filio inſtituendo vſus eſt 223
Ferrarii (*Octauii*) Panegyrici 189
Ficini (*Marſilii*) Epiſtolae 154
Figurae ſelectiores, quae orationem ornant 78
poetis propriae 135
orationi ſublimi convenientes 97
Flaminii (*M. Antonii*) Epiſtolae 155
Floridus ſtilus qualis 111
Florus, eius Latinitas 237
ſaepe vtitur hyperbolis 73, 99, 121
& exclamationibus 121
Frigidus ſtilus 99
Friſchlinus (*Nicod.*) paraphraſtes poetarum feliciſſimus 279
Frontinus (*Iulius*) eius ſcripta 241
Fundamenta ſtili quotuplicia 3, *ſeq.*
grammatica 5, *ſeq.*
rhetorica 37, *ſeq.*

phi-

philoſophica 139, *ſeq.*
Fuſa oratio qualis 54

G

Gellius (*Aulus*) a quibusdam Agellius vocatur 241
eius noctes Atticae *ibid.*
Genera cauſſarum tria 169
eorum origo 170
an hodie vſum habeant 170
Geneſis fundamentum imitationis 272
Genus dicendi *didaſcalicum* cur inventum 170
Germaniſmi apparentes 252
τὸ γλαφυρὸν qualis orationis idea 111
Goldaſti (*Melchioris*) Epiſtolae 155
Gorgias ob ſimilitudinem periodorum reprehenſus eſt 71
Γοργότης qualis orationis idea 112
Graeca vocabula Latina ciuitate donata 44
quae non adhibenda *ibid.*
parum emphatica ridicule vſurpantur 45
adagia & ſententiae inter eruditos gratiam aliquam habent 45
Graeci cur tanto ſtudio ſeſe eloquentiae dederint 168
Graeciſmi puriore Latinitate cauendi 45
Grauis ſtilus qualis 107
Grotii (*Hugonis*) Epiſtolae 155
Gruteri (*Iani*) Epiſtolae 155
Inſcriptiones 206
Gudius (*Marqu.*) multas inſcriptiones in exemplari ſuo Gruteriano ex ipſis marmoribus emendauerat 215

H

Hemiſtichia an proſae immiſcenda 83
Hermogenis liber *de ideis* 103

cur hic rhetor ξυστὴρ ſcalptor dictus 103
Hibridae voces cauendae 41
quando iis vtendum 42
Hiſtoriae an recte inſerantur orationes fictae 130
eiusmodi orationum character *ibid.*
Auguſtae ſcriptores, eorumque ſtilus 238
Hiſtoricus ſtilus, qualis 118
poeſi proximus eſt 119
propria habet vocabula propriasque phraſes 119
Horatius (*Q. Flaccus*) notatus 75
eius ſtilus qualis 245
Horſtii (*Iac.*) Epiſtolae 154
Hyperbolae ineptae frigidam reddunt orationem 73, 100
non ferendae in hiſtoria 121

I

Ignauus ſtilus qualis 113
Imitatio quid ſit 256
cuius auctoris tentanda 257, *ſqq.*
extrema in ea euitanda 257
an plane omittenda 258
ſeruilis 257
puerilis 259, 261
maſcula 260, 262 ea imitatur inuentionem 262
diſpoſitionem 264 affectus 263 mores 264
eloquutionem 267
eius fundamenta analyſis & geneſis 269
Inciſim dicere quid 70, 71
Infinitiuus pro gerundiis, participiis, coniunctiuis poſitus, Graeciſmus eſt parum laudabilis 46
pro imperfecto ab hiſtoricis poni ſolet 119
Inſcriptio vetus, in qua litterae minores maiuſculis mixtae 9

In-

Digitized by Google

Inſcriptiones, in iis qualis orthographia 8
earum collectores 206, *ſq.*
ſtilo lapidari quomodo elaborentur 208
nouae qua occaſione inuentae 207
quid de novis ſentiendum 207
quomodo hae elaborandae 210
tales qui ediderint 206
Interpungendi regulae 58
Ioci quinam illiberales 127
eorum fontes 125
iis an etiam in docendo vti liceat 117
Iſaeus, rhetor, ſtilum Atticum corrupit 88
Iſocrates, rhetor, ob ſimilitudinem periodorum reprehenſus eſt 71
Itali cur Latine rarius loquantur 223
Iureconſultorum Latinitas qualis 50
vocabula cauenda 51
Iuſtini, Trogi epitomatoris, Latinitas 238

K

τὸ κάλλος 109
Καλλωπισμὸς orationis idea 110
Κατεςραμμένη oratio quae 54
Kepleri (*Joh.*) & Berneggeri (*Matth.*) epiſtolae mutuae 155

L

Lacedaemonii ἄμυσοι 87
Laconicus ſtilus qualis 87
Lactantius (*Coelius*) eius ſtilus 115, 233
eius liber de mortibus perſecutorum 233
Λαμπρότης quaenam orationis idea 108
Langueti (*Huberti*) Epiſtolae 155
Lapidaris ſtilus qualis 208
Latina lingua eſt lingua demortua 221

an ciuitas Latina exſtrui poſſit, in qua vſu addiſcatur haec lingua 222
ex auctoribus addiſcenda 222
cur raro loquantur Itali 223
an ſolo vſu addiſci poſſit 222
an ſola ſcriptione addiſcatur 223
Latine dicere quid 41, *ſq.*
Latinii (*Latini*) Epiſtolae 157
Laudare quando ſeipſum liceat 108
an liceat res vituperandas 172
Launonii (*Io.*) Epiſtolae 155
Lentus ſtilus quis & qualis 113
Liceti (*Fortunii*) Epiſtolae 155
Lipſii (*Iuſti*) ſtilus qualis 258
eius epiſtolae 155
eius orationes elegantiſſimae 184
Litterae origine Graecae quando locum inueniant 11
minuſculae. De iis regulae orthographicae 10
maiuſculae an olim Romanis notae 8
de maiuſculis regulae orthographicae 9
Liuii (*Titi*) ſtilus 120, 230
Locus communis quid 144
moralis 145 politicus 145
in panegyricis neceſſarius 145
oratorius a progymnaſmatico diuerſus 145
quomodo elaborandus 145
Longini (*Dion.*) liber de ſublimi obſcurior 86
Lubinus (*Eilh.*) paraphraſtes poetarum 279
Lucani (*Annaei*) ſtilus 245
Luciani Dialogi elegantiſſimi 128
Lucretii ſtilus 245
ei limam admouit Cicero *ib.*
eum imitatus eſt Virgilius 260

Lutum quis laudauerit 173
Lyſias ſtilum Atticum corrupit 88

M

Macrobii lectio cur commendanda 242
Malagonelli (*Ant.*) panegyrici quales 189
Mamertini (*Claudii*) panegyrici quales 187
Manutii (*Aldi*) orthographia 6
eius quaeſita per epiſtolam 155
Manutii(*Paulli*)de eius epiſtol. iudicium Scioppii 131
noſtrum 156
Marcellini (*Ammiani*) Latinitas 238
Marcianus vide *Capella*.
Mareſii (*Rolandi*) Epiſtolae 155
Martyris (*Petri Anglerii*) Epiſtolae 155
Maſenii (*Iac.*) Argutiae familiaris 123, 217
το μέγεθος qualis orationis idea 106
Mela (*Pomponius*) vide Pomponius
Melanchthonis (*Philippi*) Epiſtolae 155
Membratim dicere quid 55
Menckenii (*Ioh. Burch.*) Charlataneria eruditorum laudata 173
Meteora orationis quid 99, *ſeq.*
Metonymia an ornet orationem 76
Minucii *Felicis* Latinitas 229
eius dialogus in mythologia nos inſtruit 229
Montaltii (*Ludou.*) Epiſtolae 155
Moratus ſtilus qualis 111
Morhofii (*Dan. Georg.*) collegium epiſt. 153
eiusdem diſciplina argutiarum 217
Moria Eraſmi cur ſcripta 173
Mureti (*M. Antonii*) Epiſtolae laudatae 157
eiusdem orationes laudatae 184
Myſteria Chriſtianae religionis an formulis profanis explicanda 50

Na

N

Nazarii panegyricus qualis 187
Nepos (*Cornelius*) vid. *Cornelius.*
Nicolai (*Ioan.*) libellus de ſiglis 216
Noriſii (*Henr.*) Cenotaphium Piſan. 208
Noua vocabula obſcura ſunt 103
Numerus Oratorius. de eo quid ſentiendum 71
Numi Romani. qualis in iis orthographia 8

O

Obliqui caſus periodum inchoant 24
Obſcurus ſtilus qualis 102
Obſequentis (*Iulii*) ſtilus 242
Obſoleta vocabula cauenda 53
obſcuram reddunt orationem 103
Ὁμοιοτέλευτα cauenda 28
iis delectatus eſt Auguſtinus *ibid.*
Ὡραϊσμὸς qualis orationis idea 110
Oratio concinna 54
dimenſa *ibid.* fuſa *ibid.* κατεςραμμένη *ibid.*
ἐιρομένη *ibid.*
Orationes Graecorum quibus occaſionibus habitae 169
hodiernae quotuplices 171
Oratorius ſtilus 129
Ordo verborum perturbatus obſcuram reddit orationem 104
an apud Latinos obſeruandus 23
Ornatus L. L. de eo regulae 24, *ſeq.*
orationis de eo regulae 72, *ſeq.*
Orthographia. in ea quid cauendum 6
de ea *qui* ſcripſerint *ibid.*
affectata quaenam 6 regulae de ea 9, *ſeq.*
veterum monimentorum qualis 6, *ſeq.*

Digitized by Google

an in inſcriptionibus imitanda 216
Ouidii (*P. Naſonis*) ſtilus 245

P.

Pacati (*Latini*) Panegyricus qualis 187
Paderbornenſia monimenta Ferdinandi epiſcopi laudantur 208
Palearii (*Aonii*) Epiſtolae laudantur 157
orationes commendantur 184
Palatii (*Io.*) de ſcriptis Iudicium 220
Pallauicini (*Sfort.*) epiſtolae 155
Panegyres Athenienſium quid 185
Παννηγυρικὸν idem quod magnificum 186
Panegyricus quid 185
quotuplex 190
an panegyricos ſcribere liceat 186
quinam ſibi ſcribi vetuerint 186
qui e veteribus ſcripſerint 187
collectiones panegyricorum 187
eorum ſtilus 195
vnde in iis argumenta petenda 191
Parentheſes prolixae obſcuram reddunt oration. 105
Parenthyrſus quid 113
Parrhaſii (*Iani*) Epiſtolae 155
Participiorum vſus. De eo regulae 34
Paſſeratii liber de ridiculis 124
Paterculus (*Velleius*) vide *Velleius*
Περιβεβλημένον } quae dicendi idea 108
Περινενοημένον }
Periodus quid 54
quotuplex 55
ſimplex vel μονόκωλος 55
bimembris vel δίκωλος 58
trimembris vel τρίκωλος 61

caus-

Periodus quadrimembris vel τετράκωλος 63
cauſſalis, conditionalis, contraria, comparatiua, conceſſiua, disiunctiua, copulatiua 59, 60
an tota oratio periodis conſtrui debeat 70
eius protaſis & apodoſis 56
eius cola 56 non debent eſſe nimis inaequalia 67
eius leges 55 aequales, & inaequales 66
ἰσόπλευροι, ἰσοσκελεῖς, μείουροι, μακρόκωλοι 67
vbi ſingula periodorum genera adhibenda 71
non debent pluribus quam quatuor membris conſtare 68
Περιοδικὸν quid 68, 69
Perpiniani (*Io. Petri*) orationes commendantur 184
Perſica vocabula ciuitate Latina donata 44
Perſius. Eius obſcuritas 105
Perſpicuus ſtilus quis 102
Petauii (*Dionyſ.*) orationes commendantur 184
Petronii (*Arbitri*) Latinitas 240
fragmentum Tragurianum 240
totum ſatiricon an exſtet *ibid.*
Phaedrus. Eius fabulae 224
an eius ſtilus Thraciſmum ſapiat 224
Philoſophia. Ex ea res & ſententiae depromendae 139
Philoſophica ſtili fundamenta qualia 139
Philoſophica vocabula. 52
Philoſophicus ſtilus qualis eſſe debeat 115, ſqq.
Platonis Dialogi an imitandi 122, 128
ſtilus an Dialogicus 206
Plautus. Eius Latinitas 232
quibus cautionibus legendus *ibid.*
vſus eſt dictione ludicra 128
PLEXIACI Lexicon philoſophicum 52
Plinius (*Secundus* ſiue *maior*) eius hiſtor. natur. 237

Digitized by Google

Plinii (*C. Caecilii* ſiue *Minoris*) Latinitas 231
eius panegyricus 187
eius epiſtolae 156
Pluraliter de ſe loquebantur Lat. modeſt.cauſſa 77
Pneuma quid 68, 69
Podagram quis laudarit 173
Poetae humano ſermone non vti dicebantur 53
etiam oratores imitati. 278
eos an in proſa imitari liceat 243
eorum lectio cur vtilis *ibid.*
Poeticus ſtilus 132
Poetica epitheta 132 phraſis 133 conſtructio 134
connexio 134 figura 135 vocabula cauenda 52
Politiani (*Angeli*) Epiſtolae 157
Polybii grauis ſtilus 120
Pomponius *Mela*, qualis auctor 225
cur legendus *ibid.*
Principum tituli ſtilo lapidari expreſſi 211
Pronomina complura eleganter coniunguntur 27
Propoſitiones incidentes vbi ponendae 25
Proprietas vocabulorum perſpicuam orationem reddit. 103
eam ſectatus Apuleius. vid. *Apuleius*
eam amauit Epicurus. vid. *Epicurus*
Publicus *Syrus*. vide *Syrus*
Pulchritudo ſtili quotuplex 109
Puritas orationis 41 de ea regulae *ibid.*
Puteani (*Erycii*) in orationibus quid deſiderand. 184

Q.

Quinctiliani (*M. Fab.*) ſcripta 239
eius declamationes an genuinae *ibid.*

R.

Rationes veritatum e philoſoph. depromendae 142
Rei ruſticae ſcriptores 235

Rhetores Graeci artem data opera difficiliorem reddebant 103
Rhetorica vetus an hodie vſum habeat 164
eius origo 164
Rhetorica ſtili fundamenta 38, ſeq.
Ritus antiqui, ad illos alluſiones elegantem reddunt orationem 80.

S.

Sales etiam in ſtilo philoſophico laudantur 117
Salluſtius (*Criſpus*) eius obſcuritas 120
Thucydidis imitator 120,230 eius Latinitas 230
Salmaſius (*Claud.*) eius epiſtolae 155
quo ordine legerit auctores 223
eius exercitationes Plinianae 237
Σαφήνεια, qualis orationis idea 102
Sarrauius (*Claud.*) eius epiſtolae 155
Scaligerorum (*Iul. Caeſ. & Ioſephi*) Epiſt. *ibid.*
Schickardi (*Guil.*) Epiſtolae 155
Schoenotenes quid 70
Scholiaſtae veteres diligenter legendi 253
Schuppii (*Io. Balth.*) ioci 117
Schuuarzii (*Chriſtiani Gottlibii*) Diſquiſ. de Oratione Concinna 54
Schuuarzii (*Ioh.Conr.*) Editio Turſellini 19
Scioppii (*Caſp.*) de Manutii epiſtolis iudicium 133
liber de ſtilo hiſtorico 119
de Thraciſmo Phaedri iudicium 225
Seiugatio, ſchema poeticum 135
Σεμνότης, qualis orationis idea 107
Seneca (*L. Annaeus*) eius ſtilus & Latinitas 115, 118, 131, 233 eius epiſtolae quales 131, 233
Senecae (*M. Annaei*) ſtilus qualis 239
Sententiae, quando iis vtendum 83
earum virtutes 82

iis

Sententiae, iis frequentiſſime vtitur vulgus 83
auctorum aliis verbis exprimendae 261
quae deceant ſtilum ſublimem 97
e philoſophia depromendae 144
Sententioſus ſtilus, quid de eo ſentiendum 83
Sidonius (*Sollius Apollinaris*) eius ſtilus frigidus 99, 246
Siglae in inſcriptionibus obuiae 216
de iis qui ſcripſerint *ibid.*
Significationes vocum falſae vitandae 16
Sigonii (*Caroli*) tractatus de dialogis 198
Similitudines quae conueniant ſtilo ſublimi 98
Socratici ſales 117
Sophiſmata in acuminibus latent 138
Sophiſticus ſtilus qualis 2, 110
de eo diſſertatio *Kriegkii* laudata 2, 110
Spanhemii (*Ezech.*) panegyrici 188
Σφοδρότης quaenam orationis Idea 108
Sponius (*Car.*) multos errores in inſcriptionib. correxit 215
Stilus, eius barbaries reprehendenda 2
an poſſit doceri 2 ad eum qui apti 3
eius fundamenta quotuplicia? 3
eius characteres obſcurius vulgo deſcribuntur 86, 94
rebus debet eſſe proportionatus 102
quis cuique excolendus 92
Acutus 135 *Aſiaticus* 90
magis decet iuuenes, quam viros 90
Aſper 107 *Atticus* 88
corruptus a *Lyſia* & *Iſaeo* *ibid.*
Ciuilis 130 *Circumductus* 108 *Concionatorius* 118 *Concitatus* 112
quando eo vtendum 112
Declamationum qualis 183 *Dialogicus* 122 205 *Epiſtolicus* 130, 165 *Exaggeratus* 109 *Floridus* 111 *Frigidus* 99 *Grauis* 107 *Hiſtoricus* 118 *Ignauus* 113 *Inaequalis* 95 *Inconſtans* ibid. *Laconicus* 87
an laude dignus 87
Lapidaris 215 *Lentus* 113 *Magnificus* 96 *Mediocris* 95 *Moratus* 111 *Oratorius* 129 *Panegyricorum* qualis 195 *Perſpicuus* 103 *Philoſophicus* 115 *Poeticus* 132 *Politicus* 130

Digitized by Google

Pulcher 110 *Rhodius* 91 *Sententioſus* 82, ſeq.
Siccus 95 *Sophiſticus* 2, 110 *Splendidus* 108
Sublimis 97 *Tenuis* 94 *Vehemens* 108
Statii ſtilus 245
Stultitia a quo laudata 173
Sturmius de vniuerſa eloquutione 102
Sublimem quid reddat orationem 97
Suetonius (*C.Tranquillus*) eius ſtilus 231 ſtilum tenuem ſectatur 95
Superlatiui in fine orationis eleganter ponuntur 26
quomodo circumſcribi poſſit 33, 35
Syllogiſmus oratorius quid 144 eius vſus 148
quomodo elaboretur 149
Syluius (*Aeneas*) Curtium exſcripſit 259
Synecdoche an elegantiam conciliet orationi 77
Syntaxis ornata 22, ſeq.
Syri (*Publii*) ſententiae laudatae 74

T.

Tacitus (*Cornel.*) eius Latinitas 231
ſtilo graui vtitur 107, 120
Thucydidis imitator 120
nonnunquam obſcurior ibid.
Taſis quid 69
Technica vocabula. Ab iis abſtinendum 52
Terentius. Eius ſtilus 129, 227
Tertullianus vtitur ſtilo frigido 99
obſcurus eſt 106 in libello de pallio parenthyrſus obſeruatur 114
Themata declamationum quomodo inuenienda 172
Theon Ethopoeias ſcripſit 284
Theſaurus (*Em.*) eius *Cannochiale Ariſtotel.* qualis liber 217
Thomaſii (*Iac.*) Diſſertat. de ſtili ethniciſmo 78
Tituli ſtilo lapidari expreſſi 211
quales in epiſtolis vſurpandi 166
Τὸ τϱαχύτης qualis orationis idea 107
Translatio ornat orationem 73
qualis eſſe debeat 73 non nimis frequentanda 75
Tropi plerique ad pallianda auctorum vitia inuenti 76

V.

V & u, quomodo differant 11

Digitized by Google

Valerii (*Maximi*) Latinitas 236
eius excerpta tantum ad nos peruenerunt 236
Variatio, exercitatio ſtili vtilis 277
quotuplex 32 grammatica, de ea regulae 33
per caſus 33, 277 per phraſes 33, 277 adiectiui per ſubſtantiuum 33 nominis per verbum 33 ſuperlatiui 33 per participia 34, ſeq. per figuras 278
Varronis (*M. Terentii*) ſtilus 235
Vauaſſoris (*Franc.*) de dictione ludicra 123
orationes commendatae 184
de vi & vſu verborum libellus 16
Vegetii (*Flau.*) ſcripta 242
Vehemens ſtilus 108
Velleii *Paterculi* Latinitas 121, 236
Verba qualia ſtilo ſublimi conueniant 97
Verſio qualis vtiliſſima 276
Verſus in proſa oratione caſu nati 28
an proſae immiſcendi 83
poſſint ſtilo ſoluto exprimi 85, 278
Virgilius (*P. Maro*) eius ſtilus 244
eſt in deſcriptionibus feliciſſimus 283
Imitatus eſt Lucretium 260
Vis dicendi, qualis orationis idea 114
Vitruuii Latinitas 235
Vocabula eccleſiaſtica 47, ſqq. hiſtoricis propria 119
iuridica 51 philoſophica 52 poetica 53 analogiae repugnantia 17
Vocatiui, vbi ponendi 24
Vrſati (*Sertorii*) de ſigillis & litteris ſingularibus in Inſcriptionibus liber 216

W.

Weiſii (*Chriſt.*) Poeſis politicorum 216
Gedancken von der Imitation 275
Winſemii (*Pierii*) panegyrici 188
Wouweri (*Iob.*) Epiſtolae 155

X.

Xenophon Auctor ἀττικώτατος 88
eius dialogi nitidiſſimi 128

Z.

Zaluskii (*Andr. Chryſ.*) Epiſtolae 155

S. D. G.

Digitized by Google

INDEX EORVM, IN QVIBVS OPERAE ABERRARVNT.

Pag. 9. lin. 20. pro *plurumque* lege *plerumque* p. 13. l. 1. pro *iſt* lege *id* p. 25. l. 32. pro *ea* lege *eo* p. 31. l. 13. pro *colligerunt* lege *collegerunt* p. 32. l. 21. pro *reterica* lege *rhetorica* p. 34. l. 6. pro *venuſtius* lege : , *fingi poteſt* p. 35. l. 24. pro *praetera* lege *praeterea* p. 42. l 7. pro *bimaritus* lege *bimaritus* l. 14. pro *ſcripiſerit* lege *ſcripſerit* p. 45. l. 22. pro *affectio* lege *affectatio* p. 47. l. 5. pro *aequaliter* lege *aliqualiter* p. 53. l. 36. pro *PACVNII* lege *PACVVII* p. 55. l. 32. pro μωνόκωλος lege μονόκωλος p. 59. lin. ult. deleatur *de* p. 6'. l. 1. pro *ille* lege *illa* p. 66. l. 6. pro *appodoſis* lege *apodoſis* p. 70. l. 11. pro *pertinet* lege *pertinent* p. 84. l. 15. pro *Et* lege *E* p. 96. l. 1. poſt *in* adde *bis*. p. 100. l. 17. pro *praeferat* lege *praefecerat* p. 103. l. 16. pro *Quare* lege *Quae* p. 106. l. 21. pro *Noo* lege *Non* p. 113. l. 23. pro 15. lege 51. p. 117. l. 11. pro *que* lege *quae* p. 119. l. 8. deleantur verba: (*vel quocunque finito tempore, praeter futurum*) & ponantur lin. 34. poſt *indicatiui*, p. 130. l. 1. *in margine* deeſt: *Stilus politicus & ciuilis*, p. 132. l. 8. lege *ERYTHRAEVS* p. 135. l. 14. lege Ἐπανάληψις p. 137. l. 7. lege *Menaechm.* p. 139. l. 7. pro *affectus* lege *effectus* p. 146. l. 18. pro *aparte* lege *aperte* p. 151. l. 9. lege *Sex.* p. 153. l. 35. lege *familiarium* p. 155. l. 7. lege *cIↃ IↃcx.* p. 166. l. 1. pro *aliud* lege *aliquid* lin. ult. pro *ſimila* lege *ſimilia* p. 171. l. 12. pro *Red* lege *Sed* p. 173. l. 19. pro *ſuauiſſime* lege *ſuauiſſimae* p. 177. l. 17. pro *cui* lege *qui* p. 179. l. 9. pro *occſione* lege *occaſione* p. 184. l. 4. pro *dictionen* lege *dictionem* p. 185. l. 8. pro *conſtat* lege *conſtant* lin. 10. pro *ſic* lege *ſit* p. 200. l. 32. pro *temparauit* lege *temperauit* p. 201. l. 18. *in marg.* pro *Ea conſtat prologo & narratione* lege *Qualis ſit* παρασκευή? p. 207. l. 7. lege *cIↃ IↃcc xxxii.* lin. 15. pro *animum* lege *carminum* p. 210. l. 15. pro *Accidit* lege *Accedit* p. 211. l. 8. lege *Principis* p. 217. l. 1. *in marg.* lege *Earundem* lin. 11. lege *BOLDONI* p. 220. l. 14. lege *FRANC.* p. 221. l. 22. *in marg.* lege *renda* p. 226. lin. ult. deleatur *iter* p. 228. l. 4. pro *opue* lege *opus* p. 232. l. 16. pro *Curto* lege *Curtio* p. 241. l. 12. pro *repus* lege *rebus* l. 34. lege cIↃ IↃc L. p. 250. l. 30. pro *ſcrinim* lege *ſcrinium* l. 32. pro *lo-* lege *la-* p. 258. l. 29. pro *commedauerim* lege *commendauerim* l. 36. pro *cuiqui* lege *cuique* p. 259. l. 34. pro *EGIHARNDI* lege *EGINHARDI* poſt *qui* adde *Caroli* p. 260. l. 10. pro πὸ lege τὸ p. 271. l. 2. pro περισμὸν lege μερισμὸν p. 281. l. 17. pro *indigne* lege *indigna* p. 290. l. 1. pro *ea* lege *eo* p. 309. l. 11. lege *incolumem* p. 359. l. 8. pro *ae* lege *ea* l. 9. & 17. pro *Lenonem* lege *Zenonem*.

MAG 201420l

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google